ATATÜRK'ün TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'ni Açış Konuşmaları

TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları

ÖNSÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulunun bir başka kültür faaliyeti olarak hizmetinize sunulan bu kitap, Atatürk'ün Yüce Mecliste yapmış olduğu açış konuşmalarını içermektedir. Dilimiz, Cumhuriyetten sonra çok hızlı bir sadeleşme eğilimi göstermiş, dolayısıyla Kurtuluş Savaşına ait kaynakların genç kuşaklarca anlaşılması güçleşmiştir. Bu noktadan hareketle, Atatürk'ün 1920 - 1938 yılları arasındaki Meclis Açış Konuşmaları bugünkü dilimize çevrilerek yeniden bastırılmıştır.

Bu kitap, TBMM Başkanlık Özel Müşaviri Sedat Tüzüner tarafından konuşmalar bugünkü Türkçeye çevrilerek düzenlenmiştir. Ayrıca Türk Dil Kurumunca gözden geçirildikten sonra, Kütüphane Dokülmantasyon ve Tercüme Müdürlüğü tarafından indekslenerek yayına hazırlanmıştır. Tüm emeği geçenlere teşekkür ederim.

Genç kuşakların, Büyük Atatürk'ü daha yakından tanımaları ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarında geçen olaylar hakkında bilgi sahibi olmaları bakımından, ümit ederim ki, faydalı olacaktır.

Necmettin KARADUMAN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

A T A T Ü R K'Ü N
24 NİSAN 1920 TARİHLİ
MECLİS KONUŞMALARI

Millet Meclisi Tutanak Dergisi D. 1, C. 1, Sa. : 8

ANKARA MİLLETVEKİLİ MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ATEŞKESTEN MECLİSİN AÇILMASINA KADAR GEÇEN SÜRE İÇİNDEKİ SİYASİ DURUM HAKKINDAKİ MECLİS KONUŞMALARI

24 Nisan 1920

MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara) — Sayın milletvekilleri! Bu gün içinde bulunduğumuz durumu büyük Meclisinizin huzurunda tam olarak ortaya koyabilmek için bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum. Arz edeceğim konular birkaç bölüme ayrılabilir :

Birinci bölüm, ateşkesten Erzurum Kongresine kadar geçen süre içindeki durumla ilgilidir.

İkinci bölüm, Erzurum Kongresinden 16 Mart tarihinde İstanbul'un düşmanlar tarafından işgal edildiği güne kadar olan süreyi içine almaktadır.

Üçüncü bölüm ise 16 Marttan şu dakikaya kadar olan durumla ilgili olacaktır.

Açıklamalarım birtakım belgelere dayanacaktır. İzninizle o belgeleri gerektikçe burada okuyacağım. Yalnız birinci dönem ile ilgili açıklamalarım belki biraz şahsî olacaktır. İçinde bulunduğumuz durumu bütünüyle aydınlatabilmek için o dönemden söz etmeyi gerekli buluyorum.

Yüce makamlarınızca da bilindiği gibi, Ahmet İzzet Paşa hükûmeti, millî temele dayanan âdil bir barışı sağlayabilmek umudu ile ateşkes istedi. Bağımsızlığı uğrunda dürüst ve cesur bir biçimde savaşan ulusumuz, 30 Ekim 1918 tarihinde imza edilen ateşkes antlaşması ile silâhını elinden bıraktı.

İtilâf donanmaları İstanbul'a girdikten sonra ateşkes antlaşmasının hükümleri bir tarafa bırakıldı; gün geçtikçe artan bir şiddetle, saltanat hakları, hükûmetin gururu, millî onurumuz hiçe sayıldı. İtilâf heyetinden gördükleri özendirme ve koruma sayesinde Osmanlı uyruğundaki Müslüman olmayan unsurlar her yerde küstahça saldırılara başladılar.

Meclisi Mebusanın feshi, kuvvetini milletten almayan hükûmetlerin sık sık değişmesi ve halkın vicdanından doğan millî birlik uğrundaki çalışmaların üzücü bir şekilde siyasî ihtiraslara kurban edilmesi yüzünden dünyaya karşı millî varlığımız duyurulamadı.

Yabancı kuvvetlerin işgali altında inleyen başkentimizde kan ağlayan bütün onurlu kişiler, millet aydınları, din ve devlet hizmetlerinin önde gelen kişileri ve Büyük Hilâfet ve Saltanat makamı; millî bağımsızlığımızın bu tehlikeli durumdan kurtarılmasının ancak millî vicdandan doğan birliğin azim ve iradesine bağlı bulunduğuna iman getirdiler. Fakat İstanbul'un baskı ve işgal altında bulunması sebebiyle millî onuru korumaya maddeten olanak kalmamıştır.

İşte bu sırada, Anadolu'ya mülkî ve askerî işlerle görevli olarak ordu müfettişliğine atandım. 16 Mayıs 1919 günü İstanbul'u terk ettim. Samsun'da bu iş için görevlendirilmemi, din ve millete hizmet etmek için en büyük ve kutsal bir şeref olarak kabul ettim.

Millî vicdanın büyük iradesine bağlı olarak, milleti bağımsız ve vatanımızı düşmanlardan arınmış görünceye kadar çalışmak andıyla 16 Mayıs 1919 günü İstanbul'dan ayrıldım. Samsun'da işe başladım. İlk düşüncem, ülkemizde güvenliği kendi olanaklarımızla gerçekleştirebileceğimiz inancı oldu. Aslında Canik livasının (1) özel durumu da bu konuda en hızlı biçimde davranılmasını gerekli kılmakta idi. Gerçekten Rumların egemenliğini ve İslâm halkının tutsaklığını amaçlayan, Atina ve İstanbul komitaları tarafından yönetilen Pontus Hükûmeti, Karadeniz sahili ile kısmen Amasya ve Tokat'ın kuzey ilçelerinde oturan Osmanlı Rumlarının hayallerini körüklüyordu. Alınan önlemler sayesinde başarılı sonuç elde edildi. Fakat bu önlemler ve başarı yalnız Pontus dolayları ile sınırlı idi. Halbuki her gün haksızlıklarını artıran İtilâf Devletlerine millî varlığımızı siyasî olarak kanıtlamak ve fiilî saldırılar karşısında ulusun namus ve bağımsızlığını bilfiil korumak çok önemli idi. Aslında doğuda ve batıda, hemen ülkemizin her yanında millet ve vatan haklarını korumak ve kollamak için dernekler kurulmuştu. Bu dernekler, düşmanların esaret boyunduruğuna girmemek amacı ile millî vicdanın azim ve iradesinden doğmuş kuruluşlardı.

Bu sıralarda, bütün belediye başkanlarımıza İstanbul'da İngiliz Muhipleri Cemiyeti (2) kurulduğu ve her yerde derneğe katılarak İngilizlere yardım edilmesinin gereği konusunda Said Molla imzası ile

---

(1) Merkezi Samsun'da olan o zamanki sancağın adı.

(2) İngiliz Dostları Derneği.

bir telgraf geldi. Bu olayda Hükûmetin ilgi derecesini ölçmek için Sadrazam (1) olan Ferit Paşadan bilgi istedim. Hiçbir cevap alamadım.

Bilinmeyen kişiler tarafından başlatılan böyle düzensiz ve çeşitli siyasî maceralara yönelik girişimlerin, büyük felâketlere sebep olacağını anlayan ulus, Said Mollanın çağrısını önemsemedi.

Binlerce saldırı ve haksızlıklar altında inleyen ve İzmir faciası olayı karşısında kan ağlayan millet, Hükûmetten ve İtilâf devletleri temsilcilerinden ağlayarak yardım ve hak isterken, pek çok belediye başkanı ve birçok millî hakları koruma dernekleri gönderdikleri telgraflarda hakkımda güvenlerini bildirerek benden bu konuda çalışma ve özveri istiyorlardı.

Yaşamımı ve kişiliğimi adadığım soylu ve ezilmiş ulusumun bu haklı isteği üzerine artık benim için kutsal görev, millî iradeye uymayı her şeyin üzerinde görmekti. (Sürekli alkışlar)

Bunun üzerine yayımladığım bir genelge ile millete kesin sözümü verdim. İşbu genelgenin son cümlesi şöyle idi : «Geçirdiğimiz şu ölüm ve kalım günlerinde, bütün milletçe her tarafta arzu ve coşku ile elde edilmeye azmedilen millî bağımsızlığımız uğrunda tüm varlığımla çalışacağıma güvenmenizi isterim. Bu kutsal amaç uğrunda ulusumla birlikte sonuna kadar çalışacağıma da mukaddesatım adına söz veririm.»

27 Mayıs 1919 günü «Türkiye - Havas Reuter» adında İtilâf devletlerinin kurduğu ajans, bildiğiniz gibi toplanan Saltanat Şûrası (2) hakkındaki açıklamalarında «Genel kurulun düşüncesinin, Türkiye için büyük devletlerden birinin koruyuculuğunu sağlamak olduğu» kaydı ile yayın ve bildiride bulundu. Bu yayının doğruluk derecesi hakkında bütün ulusta büyük bir şüphe ve tereddüt uyandı. Ajans haberinin tamamen bir uydurmaya dayandığı ve Saltanat Şûrasının hiçbir şeye karar vermediği, çoğunluğun hükûmete güven duymadıkları ve geleceğimizle ilgili olayın bir millî şûraya sunulmasının gerektiği konusunda konuşmalar yapıldığı, bundan dolayı herkesin millî bağımsızlık taraftarı olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Sadaret Makamına aşağıda açıklayacağım bilgileri sundum ve durumdan halkı haberdar ettim.

---

(1) Başbakan.

(2) Padişahlık Danışma Kurulu.

Yüce Sadrazamlık Makamına

27 Mayıs 1919 tarihli Türkiye - Havas Reuter ajansı, Saltanat Şûrasında çoğunluğun düşüncesinin, Türkiye'nin bütünlüğünü koruma şartıyla büyük devletlerden birinin koruyuculuğunun sağlanması olduğunu yazıyor ve açıklıyordu. Saltanat Şûrası konuşmalarını aynen yayımlayan 27 Mayıs 1919 tarihli İstanbul gazetelerinin yazdıklarına göre yalnız Sadık Beyin yazılı önergesinde İngiltere korumasının önerildiği ve bunun da genel kurulun fikri olmadığı anlaşılıyor. Ajans ile gazetelerin yayını arasındaki çelişki, bazı taraflarca üzerinde durulmaya ve ajansın gerçeği saptırmak konusunda kendini yetkili görme cüreti ise soruşturulmaya değer görülmüştür. İçinde bulunduğumuz bu hassas devrede artık her gerçeği tam anlamı ile kavrayan ve bütün kötü sonuçlara karşı en son özveriyi göze alarak millî bağımsızlığımızın korunması konusunda kesin kararlı olan milletin, huzura kavuşması ve avunmasının Hilâfet ve Saltanat makamından gelecek doğru ve samimî bir işarete bağlı olduğu kanısındayım. Millî vicdanı temsil etmeyen haberler, endişelendirici tepkiler yapabileceğinden bu konuda açıklayıcı ve uyarıcı olmanızı özellikle rica ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve
Padişahın Fahrî Yaveri
MUSTAFA KEMAL

Bu sıralarda, İzmir ve Aydın'daki iz bırakan facialarn etkisi ile de millet uyanmış ve heyecanı dikkati çekecek bir düzeye varmıştı. Ulusun düşüncelerini geçici olarak yatıştırmak arzusu ile olacak, Sadrazam Paşa Paris'e davet olundu. Ferid Paşanın başkanlığı altında giden heyete milletin güveni olmadı, ben de şahsen milletin bu haklı şüphesine katıldım. Millet, giden heyetin programının açıklanmasını istedi. Bu pek karışık zamanda Harbiye Nazırından (1) aşağıdaki telgrafı aldım :

Yüksek emirleriniz altındaki gemilerden biri ile hemen buraya gelmeniz rica olunur.

8 Haziran 1919
Harbiye Nazırı
Şevket Turgut

---

(1) Millî Savunma Bakanı.

Bu davetin amacını ve içyüzünü anlayamadım, açıklayıcı bilgi istedim. Ayrıca, konuyu Genelkurmay Başkanı olan Cevad Paşadan da sordum. Adıgeçen kişiden 11 Haziran 1919'da aldığım cevapta «Kıymetli bir generalin Anadolu'daki gezisinin kamuoyunda iyi bir etki yapmayacağı düşünülerek İngilizlerin beni istediği» bildiriliyordu. Bu gerçeği öğrenince doğrudan doğruya saygıdeğer Padişah hazretlerine şu fikirlerimi arz ettim.

Padişah Hazretlerinin devletli mabeyni (1) yüce başkâtibi vasıtasıyla Padişah Hazretlerinin devletli katına :

Büyük ulusun ve kutsal hilâfetin biricik ve gerçek dayanağı bulunan yüce saltanatınızı Tanrı kötülüklerden korusun! Yüce Padişahım, ülkemizin bu gün uğradığı büyük baskı ve bölünme tehlikesi karşısında ancak yüce varlığınız başta olmak üzere, millî ve kutsal bir kudretin çabası; vatanı, devlet ve milletin bağımsızlığını, şan ve şerefi büyük hanedanımızın altı buçuk asırlık yüce tarihini kurtarabilir. Çevremizdeki kişiler bu genel kanıda birleşmiştir. Son olarak huzurlarınıza kabul edilmek onurunu kazandığımda, üzücü İzmir olayı dolayısıyla hüzün dolu olan kutsal kalbinizden doğan kurtuluşla ilgili görüşleriniz bu gün bile belleğimdeki yerini korumaktadır.

Bu duygumu açıklamak isterim. İstanbul'dan son olarak ayrılacağım gün bu şerefe kavuşmuştum. Bu sırada Yüce Şahsınız Boğaziçinde bulunan İngiliz donanmasının saraya yönelik toplarını göstererek, «görüyorsun» dediniz, «Ben artık memleket ve milletin nasıl kurtarılması gerekeceği hususunda kararsızlığa düşüyorum» ve ellerinizi kaldırarak, «inşallah millet akıllanır ve uyanır, bu üzücü durumdan gerek beni ve gerekse kendisini kurtarır» buyurdunuz. Yazımda arz etmek istediğim bu kutsal sözlerdir.

Hükümdarımızın bu gönül dileğinden esinlenerek kesin kararlı ve inançlı olarak görevime devam ediyorum. Hükümdarımızın emirleri gereği Sadrazam Paşa kulunuzu daima önemli konularda aydınlatmakta ve gereğini arz etmekte ve uygulamaktayım. Şu bir ay içinde Zat-ı Şahanelerinin (2) Anadolusundaki hemen bütün il, liva, ilçe ve hudut boylarına kadar olan yerlerdeki milletin durumunu ve tüm kumandan ve memurların düşünce ve çalışmalarını öğrendim ve bilgi edindim. Sonuç olarak açık bir şekilde görülüyor ki, millet baştan aşağı uyanık olup devlet ve milletin bağımsızlığı ve yüce

---

(1) Sarayda Padişahın yazı ve görüşme işlerine bakan daire, özel kalem.

(2) Padişaha hitap şekli.

saltanat ve hilâfet hakkının korunması için kesin kararlı ve inançla dolu bulunuyor. İstanbul'da iken milletin bu kadar kuvvetle ve az sürede felâketlerden bu derece etkilenebileceğini düşünemezdim.

Yüce Padişahım! Bu nitelik ve durumda bulunan ve kutsal şahsınıza bağlılık içinde olan temiz milletinize tam anlamı ile güvenilmesi ve bunun karşılığı olarak da gerçekten bu millî ve vicdanî kuvvete yardımcı olunması gerekir. Son kutsal buyruklarınız bütün milletin azim ve yiğitliğini artırmıştır.

Yalnız üzülerek bildirmek isterim ki, temiz Anadolu halkı, bu günkü zor dönemde bile İstanbul'daki uygunsuz ve nefret uyandıran konulardan ve kışkırtıcı söylentilerden rahatsız durumdadır. Gerçekten İstanbul yöresinin bozulmaya yatkın ahlâkı ve bundan yararlanmayı bilen yabancılar, devlet ve milletin yok olması ve devlet, millet ve padişahına bağlı, özverili hizmet yeteneği bulunan kişilerin ortadan kaldırılması konusunda aşırı bir cesaret gösteriyorlar.

Yüce Padişahım! Hükümdarları hatırlayacaklardır ki, verilen görevin yerine getirilmesi sırasında, yabancıların ve bazı bozguncuların mutlaka yalanlama ve önleme ihtimallerini daha İstanbul'da sunduğum açıklamalar içinde üstü kapalı şekilde anlatabilmeye çalışmış ve özellikle Sadrazam Paşa ile Devletin bazı önemli kişilerine pek açık olarak anlatmış ve böyle durumlar karşısında Ali İhsan ve Yakup Şevki paşaların düştüğü kötü duruma düşmeyeceğimi eklemiştim. İşte millî vicdanın ciddî izlenimlerini ve meydana gelen yeni durumları, istilâcı çıkarlarına zıt gören İngilizler ve vatanın zararına da olsa, İngiliz taraftarlığını meslek edinen zayıf karakterliler, bu kere güçsüzlüklerini ortaya koyarak beni İstanbul'a çağırmak girişiminde bulunuyorlar. Pek şerefli Hakanımızdan, milletine, vatanına bağlı ve bu uğurda ölümü hoşgörü ile karşılayan benim gibi bir kumandanın, yüce saltanat haklarına ve milletin ölmezliği ve var oluşuna düşman olanlarla işbirliği yapacağını ummaları kesinlikle beklenemezdi. Bundan dolayı bendeniz Malta'ya gitmek veya en azından iş görmez duruma getirilmek gibi ihtimaller karşısında bırakıldım ve doğal olarak da bunu kabul etmeyeceğim, eğer zorunlu kılınırsam gönül rahatlığı ile memuriyetimden istifa ederek eskiden olduğu gibi Anadolu'da ve millet sinesinde kalacağım; vatan görevimi bu kez daha açık adımlarla sürdüreceğim. Millet bağımsızlığına kavuşsun, Saltanat makamı ile yüce ve Büyük Hilâfet yok olmaktan kurtulsun. Sonsuz bağlılığımın daima artmakta olduğunu bildirerek buna inanmanızı rica ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve
Padişahın Fahrî Yaveri
M. KEMAL

Bütün milletin, durumunu anlayarak geleceğine kendi başına hükmetmeye kararlı olduğunu anlamıştım. Milletin ve ülkenin şimdiki durumu göz önünde tutularak, haklarını korumak ve kollamak üzere her türlü etki ve denetimden arındırılmış millî bir kurulun oluşturulmasını gerekli gördüm. Bunun için ilgili kişilerle görüşerek ve konuşarak Sivas'ta genel bir millî kongrenin toplanmasını kararlaştırdık. Büyük ve kanlı tehlikeli olaylarla daha çok karşı karşıya bulunan doğu illerimiz, Erzurum'da adıgeçen il adına aynı amaçla bir kongre toplanması girişiminde bulunmuştu. Sivas Kongresi için gizli bir bildiri ve mektup yayımladım.

Bu mektup ve bildiri yüce malûmlarınızdır. Bu sırada Müdafaai Hukuku Milliye (1) derneklerine ait telgrafların çekilmemesi konusunda Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü tarafından posta ve telgraf müdürlerine bir emir verildiği haber alındı. Vatanın tutsak bulunduğu bu tarihî dönemde, millî sesimizi duyurmada yararlı olan araçtan, millî kuruluşumuzun faydalanmasını engelleme cesaretinin millete karşı büyük ve haince bir cinayet ve İslâmiyete karşı büyük bir günah olduğu açıktı. Bu acımasızca girişimin derhal önüne geçmeyi vicdanî bir görev saydım ve genelge ile her tarafa gereken emirleri verdim. Durumu padişah hazretlerine arz ettim ve Sadaret makamına (2) ve Harbiye Nezaretine (3) ve Posta Telgraf Genel Müdürlüğüne de yazdım.

24 Haziran 1919 tarihinde İçişleri Bakanı Ali Kemal Beyin de bir genelgesinden haberdar edildim, bu genelgede :

Haksız olarak yapılan elkoyma ve acımasızca yapılan işgallerden ne derece üzüntü duyulursa duyulsun; Hükûmet, ne Yunanistan ve ne de başkası ile şu sıralarda savaş veya çatışmaya giremez. Paris' teki konferansa giden delegelerimizin anavatanı kurtaracaklarına olan ümidimiz günden güne artmaktadır. Savunma gerekçesi hazırlayanlara engel olunuz. Haklarında acımasızca davranınız! Bunlar eski düşmanlarımızdır. İşleri bozulmak üzere iken yeniden düzelmesine izin vermeyin! (Protestolar ve alçak sesleri) denilmekte idi.

Ali Kemal Beyin bu çabasını engelledim ve bununla ilgili olarak yüce Padişahlık makamına şu yazıyı sundum :

«İçişleri Bakanı Beyin 18 Haziran 1919 tarihli illere yayımladığı şifreli bir genelge, millî hakların korunması ile ilgili çalışmaları

---

(1) Millî hakları koruma.
(2) Başbakan.
(3) Millî Savunma Bakanı.

şiddetle yasaklıyor. Pek acıklı ve üzücüdür ki aynı tarihte Posta Telgraf Genel Müdürü de milletin sesini kısmaya yönelik bilgisizce hazırlanmış, başarısızlığa ve pişmanlığa mahkûm bir telgraf yayımlamıştır.

Yüce Padişahım! Devam eden bu günkü parçalanma tehlikesi karşısında başta yüce saltanat makamınız olmak üzere kutsal durumunuzu kurtarma ve korumaya azmetmiş olan yüce milletimizin de böyle küçültücü ve gönül kırıcı bir düşünce ile yok sayılması tarihin ve millî vicdanın hiçbir zaman affedemeyeceği olaylardır.

Gerçi böyle bir düşüncenin hiçbir yerde kabul edilmediğini ve uygulanmadığını teşekkürlerimle arz ederim. Yine de yüce milletimize vatan ve devlet tarihine karşı uygun görülen bu uygulamalar, gelecek ile pek acımasızca alay etmek oluyor. Bu olay coşkulu bakışlara ve millet düşüncesine yansıdıkça, Hükûmete güvensizlik duymak gibi pek kötü sonuçlar doğurabileceği şüphesizdir. Size durumu bu şekilde sunma cesaretini gösterirken, bağlılığımı saygı ile tekrar ettiğimi yüce şahsınızın bilgilerine sunarım.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve
Padişahın Fahri Yaveri
M. KEMAL

27 Haziran 1919'da Sivas'a geldim. Görevden alındığım konusunda Ali Kemal Beyin bir genelgesinin daha geldiğini öğrendim. 23 Haziran 1919 tarihli bu şifreli genelgede :

«İngiliz özel temsilcisinin arzu ve direnmesiyle görevden alındı. Adı anılanın İstanbul'a çağrılması Harbiye Nezaretine ait bir görevdir. Fakat İçişleri Bakanlığının kesin emri : Artık o kişinin görevli olmadığını bilmek ve kendisi ile hiçbir resmî işleme girişmemek ve hükûmet işleri ile ilgili hiçbir isteğini yerine getirmemektir» deniliyordu.

Bu işlemle ilgili olarak Sadarete ve Harbiye Nezaretine 28 Haziran 1919'da şu telgrafı çektim :

«Müdafaai Hukuku Milliye (1) ve Reddiilhak (2) derneklerine yardım ettiğim ve İngilizler tarafından ayrılmam istendiği için görevden alındığımı ve buna diğer bazı yersiz sözler de eklenerek İçişleri Bakanı Ali Kemal Beyin konuyu mülkî makamlara bir ge-

---

(1) Millî hakları koruma.
(2) İlhakı red, Yunan hâkimiyetini red.

nelge ile duyurduğunu öğrendim. Bendenizi bu göreve seçerek atanmamı buyuran Padişah hazretlerinin bu konudaki fikirlerini almak onuruna erişemediğim gibi, ne yüce Sadaret makamından ve ne de Harbiye Nezareti yüce katından görevden alındığım konusunda hiçbir emir de almadım. Böylece Ali Kemal Beyin bu gizli yazı ve genelgesinin ne gibi yanlış düşünceler altında oluştuğunu, devlet büyükleri arasında ayrıcalık ve ülkede kanunsuzluk, asayişsizlik ve sonuç olarak da millet içerisinde anarşi yaratabilecek olan düşünce biçiminin ne kadar gereksiz olduğunu açıklamayı gerekli görmüyorum. Ali Kemal Beyin görevden ayrılması ile ilgili telgraf haberleri, belirtilen olayın yüce Hükûmetçe onaylanmadığını tümüyle göstermiş ve ülkede sebep olduğu kötü etkiler ve yanlış anlama her ne kadar kısmen ortadan kaldırılmış ise de, bu işlemlerin Bakanlar Kurulunun istek ve kararları dışında yapıldığına kesin olarak inanmış bulunmaktayım. Bu tehlikeli ve sorumluluğu ciddî ağırlık taşıyan düşüncelerin ülkenin ve milletin gelecekteki kurtuluşunu engelleyici büyük zararlar getirebileceğini tekrarlamak zorundayım. Adı geçen kişi ile ilgili işlem konusundaki kararı yüce makamlarınızdan arz ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve
Padişahın Fahrî Yaveri
Tuğgeneral
M. KEMAL

Bütün illere, bağımsız ve bağlı mutasarrıflara (1), kolordulara ve ikinci ordu müfettişliğine de şu telgrafı yazdım :

27 Haziran 1919

Müdafaa-i hukuku milliye ve redd-i ilhak gibi sadece vatanı ve millî bağımsızlığı korumaya yönelik kutsal bir amacı desteklediğim için ve İngilizler tarafından böyle arzu edildiğinden bahsedilerek görevimden alındığımı, İçişleri Bakanı Ali Kemal Beyin mülkî makamlara gizli bir genelge ile bildirdiğini öğrendim.

1. Bendenizi bu memuriyete seçip, atanmamı buyuran Padişah hazretlerinin bu hususta ki buyruklarını almak onuruna ulaşamadığım gibi, bu ana kadar ne yüce Sadaret makamından ve ne de Harbiye Nezareti yüce katından görevden alındığıma ilişkin hiçbir emir almadım. Bundan dolayı, Ali Kemal Beyin bu gizli yazı ve genel-

(1) *Sancağın en büyük mülkî âmiri, vali ile kaymakam arasında bir yönetici.*

gesinin ne gibi yanlış düşünceler altında oluştuğunu zaman ve olaylar çok geçmeden halkın önünde aydınlatacaktır. Devlet büyükleri arasındaki ayrıcalık ve ülkede kanunsuzluk, asayişsizlik ve sonuç olarak anarşi yaratabilecek olan bu gereksiz düşüncenin, tarih ve millet önündeki tehlike ve sorumluluğuna dikkatinizi çekmeyi gerekli buluyorum. Ali Kemal Beyin yetkisinin üzerinde ve milletimizin varlığına karşı olan bu gizli ve kanunsuz davranıştan geri dönüleceği tabiîdir.

2. Memuriyetimin sona ermesi konusunda Padişah hazretlerinin buyruğunu alırsam, doğal olarak resmî görevimden ayrılarak bunu başkalarından önce özellikle benim duyuracağım bilinmelidir. Böyle bir durumda, vatanın kurtarılmasını amaçlayan dinî ve millî birliği korumak, bu milletin sinesinden çıkan milliyetçi bir kişi olan benim için en yüce bir görev ve kesin bir amaç olacaktır. Bundan dolayı, Devlet tarafından ve Padişah buyruklarına bağlı olarak üçüncü ordu müfettişliği ve bunun Devlet ve millete karşı olan sorumluluğu üzerimde bulundukça, Babıâli'nin emirlerinde yer alan resmî görevlerimizden dolayı bütün onurlu valiler ile bağımsız sancakların (1) emirlerimi yerine getirmek zorunda ve bu günkü gerçeği anladıktan sonra her zaman ve tarih karşısında da sorumlu bulunduklarını ivedilikle bildiririm. Bundan sonra ordu müfettişliği devletin bir resmî makamı olup hiçbir zaman kişi ile ilgili bulunmadığından makamın kendine özgü yazışma ve düzenini iyi bir şekilde korumak ve devam ettirmenin kanunî bir zorunluluk olduğunu ve bu bildirimin Ali Kemal Beyin yazısının gönderildiği makamlara da ulaştırılması gereğini ek olarak arz ederim.

3. İşbu telgrafın gelişinin bildirilmesini rica ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve
Padişahın Fahrî Yaveri
M. KEMAL

İçişleri Bakanı Ali Kemal Beyle Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşanın Bakanlar Kurulundan istifa ettikleri ajanslardan öğrenildi. On saat kadar sonra 28 Haziran 1919 tarihli ve Şevket Turgut imzası ile aldığım şifrede :

«Dikkat geciktirilmesinin sorumluluğu vardır.

Birçok dilek ve yakarmalar ile bizden bir heyetin Paris'e gitmesine dörtler meclisi izin verdi. Ne olacağımızı şimdi değil biz, hatta

---

(1) İl ve ilçe arasındaki büyüklükte bir yönetim birliği.

halen geleceğimiz ile oynayanlar bile bilmemektedir. Yalnız bir avunma noktası düşmanlarımızın hakkımızdaki düşüncelerinin az çok lehimize dönmüş gibi görünmesidir. Örneğin geçmiş aylarda barbar ve yönetimsiz olarak nitelendirilirken şimdi de uysal fakat yardıma muhtaç bir millet olarak nitelendirilmekteyiz. Görenlerden sürekli haber alacak olan düşmanlarımızın sizi pek kolaylıkla elde edecekleri kesin görülmekle birlikte, zaten güçlükle hayat sürdürerek yaşayan bizleri de ortadan kaldırmaya yöneleceklerdir. Şu yardımcı açıklamalarımla size karşı dostluk görevlerimi ve vatan görevimi yerine getirmiş olduğum inancı ile, olay çıkarmadan hemen İstanbul'a gelmenizi rica ederim.» deniliyordu. Buna cevap vermeyi bile gerekli görmedim.

Sivas'ta millî kuruluşun hazırlanması ve tamamlanması, Erzurum'dan sonra Sivas'ta Osmanlı ülkesi adına genel bir kongrenin toplanması ve delegelerin çağrılması için gereken bazı önlemler alınıp düzenlemeler yapıldıktan sonra Erzurum'a gitmek üzere yola çıktım.

2 Temmuz 1919 günü Erzincan'da Saray başkâtipliğinden aldığım telgrafın başlıca noktaları şunlar idi :

«Daha önce ve son olarak dikkatlerine sunulmak üzere göndermiş bulunduğunuz telgraflarınız için Padişah efendimiz hazretleri, sizlere karşı yakınlık ve iyilikseverliğinizden dolayı duyduğu hayranlığa dayanarak ve özel olarak, aşağıda yazılı olan öğütlerin bildirilmesi konusunda beni görevlendirmişlerdir. Yüksek makamca bilinen vatansever duygularınız nedeniyle o yörede acele olarak bazı düzenleme ve girişimlerde bulunmanız, İngilizlerin dikkatlerini çekmiş ve hükûmeti baskı altına almışlardır.

Devletimizin şimdiki durumu, Anadolu'da sanıldığı ve tahmin edildiği derecede kaygı ve telâş verici değildir. Ulu Tanrı'nın yardımı ile devletin varlığı ve egemenliği elde edilebilirse, Saltanat merkezince taşranın kurtarılması kolaylaşır. Şu sırada yüce zatınızın bundan yararlanarak İstanbul'a dönmeleri belki yabancıların hükûmete baskılarını azaltacaktır. Bu konu hakkınızda gurur kırıcı bir işlemin uygulanması düşüncesiyle önerilmemekte olup, harbiye dairesince görevden alınmanız da yüksek makamca düşünülmediğinden Harbiye Nezaretinden iki ay süreli havadeğişimi istenilerek durum açıklığa kavuşuncaya ve barış gerçekleşinceye kadar arzu edilen bir şehir veya kasabada dinlenmenizin en uygun çözüm olduğunu hatırlamanız buyurulmuştur.»

2/3 Temmuz 1919'da Mamahatun (1) da Harbiye Nezaretinden gelen Ferit Paşanın 30 Haziran 1919 tarihli şu şifreyi aldım:

«Vatan sevgisinin çekici gücü beni yine Harbiye Nezaretine getirdi. Hükûmeti oldukça güç bir durumda buldum. Dış ilişkilerin korkunç durumda olması yanı sıra bir de bunu büsbütün körükleyecek bir iç bunalımın karşısında kalınca elimde olmayarak irkildim. Yüce zatınız gibi, ben de inandığım değer verme gücüme dayanarak iddia edebilirim ki, sizi benim kadar ruhunuzun en derin köşelerine kadar anlayabilmiş bir kişi yoktur. Şimdiki durumda nasıl bir sebep, hükûmet ile yüce şahsınız arasında bir anlaşmazlık yaratmıştır, bilemiyorum. Şüphesiz ki bu durum, kötü niyetler etkisinde gerçekleri görememe durumunda olanların uydurmalarından kaynaklanmaktadır. İngilizler tarafından bazı komutanlarımıza uygulanan benzeri olmayan işlemlerin yüksek şahsınıza da uygulanması hiç de beklenilen bir durum olmamakla birlikte, her ihtimali göz önüne alarak bu işin iyi bir biçimde çözümlenmesi konusunu düşündüm. Haksızlıkları inkâr olunamayacak olan düşmanlarımızın, yüce kudretiniz ve vatanseverliğinizden duydukları korku, yüce şahsınızın böyle önemli bir askerî memuriyette bulunmalarından kaynaklanmaktadır ve bu sebeple sizi bu görevden ayırmak girişiminde bulunmuşlardır. Yenilgi devasız bir illettir. Birtakım uydurma sözlerle vatan menfaatlerinin yok olmasına sebep olacakları korkusuyla bunların arzularını önemsememek, üzülerek söylüyorum, hükûmetin bir süre seçkin hizmet sunamamasına yol açacaktır. Sizlere karşı pek çok yakınlık duyan Padişah hazretleri bendenizi özel olarak kabul ederek bu işin iyi bir biçimde çözümlenmesi hususunda görüşme nezaketini gösterdiler. Sağlığınızdan bahsederek, gerek İstanbul'da ve gerekse arzu ettiğiniz herhangi bir yerde hava değişimi istediğiniz takdirde gereğinin yapılacağı, millet önünde ve hükûmette, sahip olduğunuz yeri korumuş ve düşmanlarımızın arzularına da bu şekilde son verilmiş olacağı düşüncesi yüce padişahça uygun görülmüş ve hatta kendileri bu durumun şerefli saraylarından da ayrıca sizlere yazılmasını emretmiş ve ferman buyurmuşlardır.

Yüksek şahsınızın da kabul edeceği gibi, her arzunuzu elimden geldiği kadar yerine getirmeye çalışacak olan bendeniz işbu dileğimi hem resmî hem de özel olarak yapıyorum. Bu özel durumumdan dolayı şunu da söylemek istiyorum ki, acele olarak vereceğiniz olumlu cevap, yalnız hakkımdaki güven ve samimiyetinize delil değil,

---

(1) Mamahatun : Tercan kazası.

aynı zamanda Bakanlık makamında ümit ettiğim başarıya da bir başlangıç olacaktır. Ellerinizden öperim.»

Padişah hazretlerine, hareket şeklim hakkında Harbiye Nezaretine yazdığımı arz ettim. Ferit Paşaya da durumun gelişimi ile ilgili açıklamalarda bulunduktan sonra hava değişimi amacı ile Anadolu'da kalmakta bir engel görmediğimi yazdım.

Harbiye Nazırı Ferit Paşanın Erzurum'da aldığım bir telgrafında:

«İstanbul'a hareketlerinin çabuklaştırılmasını rica ederim» denilmekte idi.

Telgraf başında da Ferit Paşa şunları söyledi:

«Paşam! İtilâf temsilcilerinin pek katı başvuruları beni bu günkü telgrafımı yazmağa zorladı. Yüksek şahsınızı benim kadar kimse tanıyamaz. Vatanımızın onuru ile ilgili yüksek amaçlarınızı bilmekteyim.

Bendeniz İstanbul'a onur vereceğiniz konusunda hem padişah efendimize hem de temsilcilere söz verdim. Mahçup olmayacağıma eminim.

İtilâf temsilcilerinin de burayı onurlandırdığınızda size karşı saygı göstereceklerini bildirmek isterim. Bu konuda kesinlik sağlanmıştır. (Gülmeler) Ancak ve ancak yüksek şahsınızın hemen oradan ayrılarak buraya gelmeniz gereklidir.» («Beklesinler» sesleri ve gülmeler)

Ferit Paşaya verdiğim cevapta şunları söyledim:

1. Bendenizin vatan ve milletin kurtuluşuna hizmet etmekten başka bir amaç taşımadığımı ve şimdi bile devletin sınırları içindeki çalışma ve hareketimin bu konuya yönelmiş olduğunu, İtilâf devletleri temsilcilerinin şahsımdan bu derece kuruntulu bulunmalarının birtakım dedikodulardan kaynaklandığını ve bunların, bendenizi bütün duygu ve düşünlerimle tanıyan Padişahın yüce buyrukları ile hükûmet emrinde çalışacağıma inanmış bulunan yüksek şahsınız tarafından verilecek açıklama ve güvence ile düzeltilebileceğine ve giderilebileceğine eminim.

2. Dört gün önce Padişah makamına göndermiş olduğum ve İtilâf temsilcilerince de itiraz edilmediği anlaşılan yazımın cevabı alınıp incelenmeden İstanbul'a geleceğim konusunda söz verilmemeli idi.

3. Hiçbir uygun sebep bulunmadan İzmir'in ve Antalya'nın, hükûmetimizin bilgileri dışında düşman tarafından işgali ve silâhsız, çaresiz halkın Rum eşkiyasına doğratılması ve sonuç olarak iffet ve namusun ayaklar altına alınması ve şu anda da Aydın ilinin her tarafından bu uygunsuz durumun sürdürülmesi ve tekrarı bir süre önce bu bölgeden Nurettin Paşanın alınması ile ortaya çıkan bir komuta boşluğunun doğurduğu vahim sonuç değil midir? Bu yöre için de böyle kanlı bir sonuç hazırlanmış ve buna engel görülen komuta heyetlerinin değiştirilmesi gerekliliği hissedilmiş ise, temsilcilerin vatanı yok etmeye yönelik istekleri karşısında hükûmet ileri gelenleri için ikinci bir hainliğe neden olmak yerine millet arasına kişi olarak karışmaları vatanperverliğin örnek bir davranışı olur. (Alkışlar)

Doğudan Şevki ve İhsan paşaların alınması, vatanımızın batısındaki bir bölümün acımasızca işgali programının yürürlüğe konmasını önleyebildi mi?

Ferit Paşanın verdiği cevap şudur:

«Yüksek açıklamalarınız doğrudur. Ancak bir millî hareketin olacağına inanan İngilizleri, yüksek kudretiniz ve vatanı korumak çalışmalarınız endişelendirmiş ve düşmanlarımız tarafından her gün çeşitli nedenlerle yaratılan dedikodu, bu endişeyi artırmış olacak ki bu gün yüce şahsınızın ordunun başından alınıp İstanbul'a getirilmenizi Babıali'den istemişlerdir. Bu istekleri tehdit eder bir biçimde söylemişlerdir. Dört gün önceki duruma göre Padişah hazretlerinin yüksek onaylarına sunulan öneri bendenizden gelmiş idi. Fakat bu günkü durum böyle anî ve ivedi bir daveti gerektiriyor.

Babıali'de makine başında geç zamana kadar sizi rahatsız etme nedenim, sizin de bildiğiniz gibi, bir zorunluluktan ve vatan menfaatinin gerekliliğinden doğmaktadır. Aynı zamanda İngilizler tarafından size hakkınız olan saygının gösterileceği konusunda Dışişleri Bakanı vekili tarafından söz alınmıştır. Bendeniz, ilk telgrafta da ima ettiğim gibi, Paris konferansı kararlarına boyun eğmekten başka yapılacak bir şey görememekteyim. Şimdilik iyi geçinme durumunu seçmek uygun gibi görülüyor. İşte bu nedene dayanarak en kısa zamanda İstanbul'a hareket etmeniz beklenmektedir.

Sizinle yapacağımız görüşmeler tabiî ki bizi de aydınlatacaktır. Temsilcilere, emirleri gereğini duyurmak üzere, hareket kararınızın zamanının en kısa zamanda belirlenmesini rica ederek beklemekteyim.»

Verdiğim cevapta şu maddeler vardı:

1. Dün sizlerden aldığım telgrafta Paris Konferansı kararlarına boyun eğmekten başka yapılacak bir şey görülemediği söylenmektedir. Bu kararlar nelerdir? Ajansların en son duyurusu millî bağımsızlığımızı ve geleceğimizi pek ümitsiz bir durumda gösteriyor. Meselâ Paris Konferansı Trakya, Pontos, İzmir, Kilikya konularını devletin aleyhine olarak belirlemiş ve doğu illerinde Ermenistan egemenliğini kabul ederek onaylamış ise bu kararlara boyun eğmek için yetki ve sorumluluk alan ve değerlendirenler kimlerdir? Sadrazam Paşa hazretleri vatan ve milletin gelecek haklarını yok eden bu feci durumları ortadan kaldırmak ve değiştirmek için ne gibi olumlu maddî güvence ve ümitle dönüyorlar?

2. Padişahlık makamının, bütün devlet ve millet gerekçeleri ve hilâfet hakları üzerindeki oyunlar konusunda samimî bir şekilde ve uygun bir dille aydınlatılmaları ve görevlerinden dolayı sorumlu olmayan yüce Padişah hazretlerinin güç ve buyruklarını daima gerçek dinî dileklere ve Devlete yöneltmek gerekli bulunmaktadır. İstanbul'daki bazı kişiler ve özellikle bir iki ay bile iktidarda kalamayan değişken kabineler, kendilerinde oluşan görüş bozukluğu, vicdansızlık, milletin genel tutumuna ters düşen ve meşru olmayan düşüncelerle bakanlık yönetmek ve yetki kullanmak gibi tarihin en feci sorumluluklarından kesin olarak uzak kalmalıdırlar.

3. Bendenize gelince: Çok yanlış ve hatalı anlayış içinde bulunulduğunu görüyorum. Bu gün vatanımızda bir millet kudreti varsa, bu akım, felâketler sonucu uyanan milletin kalp ve düşünce gücünden doğmuştur. Bendeniz de ancak buna uyuyorum. Benim buradan çekilmem ile ilgili düzenlemeler çok hatalı ve özellikle çok tehlikelidir. Bendenizin korunması hakkında Dışişleri Bakan vekili beyefendi tarafından İngilizlerden güvence alındığı söylenmektedir. Buna çok hayret ettim. Çünkü devletler ve milletler adına ve şerefine resmî bir şekilde imzaladıkları ateşkes hükümlerini korumaya bile asla uymayarak alabildiğine saldırılarda bulunan ve pek çok onur kırıcı durumlara neden olan İngilizlerin bu güvencesine inanmak pek saflık olur. Yalnız tam anlamı ile inanılmasını isterim ki, eğer memleketin kurtuluş ve esenliği benim çekilmeme bağlı olsaydı, kayıtsız şartsız ve geleceğim hakkında hiç bir ümit ve amaç beslemeyi aklıma getirmeden, benliğimi kurban etmek kadar vicdanî ve basit bir şey olamazdı. (Alkışlar) Şunu eklemek isterim ki, aradaki büyük fark, gerçek durumun henüz karşı tarafça anlaşılamamış olmasındandır.

4. Seçildiği açıklanan iyi geçinme yolunu çok üzücü buluyorum. Çünkü iyi geçinme, bir insanın zayıf noktasını hoş görmek ve onun devam etmesini sağlamak değildir. Üzücü olmakla birlikte, ateşkes antlaşmasının imzalanmasından bu güne kadar, hükûmetlerin birbirine benzeyen yetersiz ve zayıf durumlar göstermesi ve millî kuvvetleri desteklenebilir bir kuvvet olarak kabul etmemesi, İtilâf devletlerinin ülkemizi istilâ etmesine engel olamamış, tam tersine amaçlarını kolaylaştırmıştır.

General Allenbi ile halen Padişah hazretlerinin başmabeyincisi olan eski Harbiye Nazırı Yaver Paşanın bizzat yaptığı konuşmaya ve adı geçen kişinin karşı karşıya bırakıldığı içler acısı duruma ve ayrıca bir yabancı general ile eski Harbiye Nazırı Abdullah Paşanın görüşmelerinde generalin kullandığı bağımsızlığı hiçe sayan sözlerine bu arada dikkatinizi çekmek isterim.

Şimdiye kadar bundan önceki kabineler tarafından izlenen bu iyi niyet yolu nedeniyle Anadolu'nun batı kesimi ve Saltanat başkentinden, Hilâfet makamındaki şerefli Hükümdarımızın saraylarına kadar her yer korkunç bir şekilde işgal edilmiştir. Ayrıca millî kuvvetler saptanarak yok edilmeye ve Doğu Anadolu için de aynı ilginç işlemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu nedenle yüce şahsınızın ve içinde bulundukları Bakanlar Kurulunun böyle girişimlere yardımcı olmama vatanseverliği göstermeniz arzu edilir. Buna şunu da eklemek isterim. Görüş ve düşüncelerimin gerçekleşeceği konusundaki inancım tamdır. Çünkü bu görüş ve düşünce, her yöredeki bilgi ve millî onur sahibi kişilerin ortak ve genel görüşüdür ve özellikle millî vicdanın izlenimlerine dayanmaktadır.

Anadolu'daki büyük komutan makamlarının bir süreden beri sarsılması ve o boşlukların yerine ancak yetersiz ve bilgisizlerin doldurulması gibi, Batı Anadolu'yu boğazlanmışcasına elinden kaptıran, onurlu kişilerin yerine geçenlerin izledikleri politikaya bir kez daha dikkatinizi çekerim.

Ali İhsan Paşa ile Nurettin Paşa ve onun yerine getirilen Ali Nadir Paşa olaylarına millî tarih açıklık getirecektir. Bu gün yüce şahsınızın sahip bulundukları makam, vatan ve milletin kurtuluşunu sağlayacak bir güç olamadığına göre yeni iş başına gelenlerin açtıkları yaraları bu kez de vatan ve milletin doğu kısmına yaymalarına yüce şahsınız gibi varlığı ancak onurlu bir yaşam olması gereken değerli ve tecrübeli bir kişinin baş eğmesine hiç te gerekli ve zorunlu bir neden yoktur. Bağımsızlığını kaybeden makamınızdan ayrılarak tarihin açık olan korkusuz sayfalarında övü-

nülecek bir şekilde yaşamanız sanırım bütün dürüst ve onurlu kişiler tarafından beklenmektedir. (Bravo sesleri)

Ferit Paşaya en son verdiğim cevap şudur:

Harbiye Nazırı Ferit Paşa Hazretlerine

Erzurum, 6 Temmuz 1919

Ermenistan'a bağlanmalarına söz verilmiş olduğunu öğrenmekle heyecana gelen ve coşan doğu illeri halkının arasından ayrılıp İstanbul'a gelmem konusundaki önerinizi yerine getirmek konusunda kişisel irademi kullanmaya manen ve maddeten imkân bulamıyorum. Durumun değerlendirilmesini, bilinen mertliğiniz ve samimiyetinize güvenerek arz ederim, efendim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve
Padişahın Fahrî Yaveri
M. KEMAL

Bunun ardından Sarayın yüce başkâtipliği eliyle aldığım telgrafta «Sizlerce gerçekleştirilen ulu girişimler her nasılsa İngilizlerce vatan korunması şeklinde değil, başka bir şekilde kabul edilmektedir. İngilizler yüce şahsınıza karşı gurur kırıcı hiçbir davranışta bulunmayacakları konusunda kesinlikle söz verdiler, denilmekte idi.

Buna cevap beklemeden şu telgrafı gönderdiler:

«Yüksek memuriyetinize görülen lüzum üzerine son verilmiş olduğundan hemen gecikmeden İstanbul'a dönmeniz Padişah hazretlerinin emirleri gereğidir.»

Padişah Başkâtibi
ALİ FUAT

Son cevabım şu oldu:

7 Temmuz 1919 Erzurum

Padişah hazretlerinin devletli mabeyni yüce başkâtipliği eliyle Padişah hazretlerinin yüce katına.

Şimdiye kadar gerek Padişahlık yüce makamına ve gerek Harbiye Nezaretine yazdığım yazılarda vatan ve milletin ve yüce Hilafât makamının karşılaştığı üzücü olayları ve buna karşı ortaya çıkan tepkileri ve millî durumu bütün safhaları ve açığlığı ile arz ettim.

Böyle davranmakla kutsal varlığımın bana yüklediği en yüksek ve en vicdanî görevlerden birini yapmış oldum. Bendenizin çalışma ve faaliyetlerinin İngilizlerce vatan savunması olarak değil, başka bir şekilde yorumlanması nedeniyle yüce Hükûmetlerinin ağır baskı altında tutulduğu yazılıyor ve bildiriliyor. Yüce Hükûmetiniz ve yüce Saltanat başkentinizin ne gibi baskı ve üzücü şartlar altında bulunduğu gerek benim tarafımdan ve gerekse bütün asil milletimizce tam anlamıyla ve her yönüyle bilinmekte olup bu baskı ve denetimin giderek daha da artması durumunda özellikle büyük sadaketle ve aşırı derecede bağlı bulunduğum müşfik ve yüce amaçlar taşıyan yüreğinizin sıkıntıya düşmesine hiçbir şekilde razı olamayacağım için, yalnız memuriyetime değil, bütün şan ve şerefini, vatan ve milletimin ve kutsal yüce makamınızın feyiz ve asalet nurundan alan ve pek çok sevdiğim kutsal askerlik yaşamıma da veda ederek özveride bulunduğumu arz etmek isterim. (Alkışlar) Yüce Saltanat ve Hilâfet makamınızın ve asil milletimizin sonuna kadar daima koruyucusu ve sadık bir kulu olarak kalacağımı içten gelen duygularımla arz ve temin ederim. Yüksek askerlik mesleğinden istifa ettiğimi Harbiye Nezaretine bildirdim. Onurlu padişaha sıhhat ve esenlikler diler ve her türlü kötülükten korumasını Cenabı Hak'tan dilerim. Yüce bilgilerinize sunarım.

Kulları
Mustafa KEMAL

Birinci dönem ile ilgili olan açıklamalarım burada bitmiştir. Arkadaşlar, sizleri fazla yormamak için ufak bir aradan sonra devam etmek istiyorum.

MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara) — Efendiler!

Hepinizin bildiği gibi, 10 Temmuz 1919 tarihinde Erzurum'da Doğu Anadolu illerini kapsayan bir millî kongre toplandı. Bu millî kongrenin koyduğu şartlar, sanırım bilinmektedir. Fakat şimdiye kadar yaptıklarımıza bir başlangıç sayıldığı için sizlere hatırlatmak üzere önemli noktaları yeniden okuyacağım. Erzurum kongresinin koyduğu şartlardan birincisi; I. Dünya Savaşının genel durumu gereğince, düşmüş olduğumuz yenilgi nedeniyle vatanımızın birçok önemli bölümü düşmanlarımızın istilâsı altına girmişti. Millet, bütün isteklerinde maddî ve gerçekçi düşünmek ve ancak kuvvet ve gücüyle sağlayacağı durumlarda kendine yeni bir sınır çizmek üzere idi. İşte kongre bu sınırı çizmiştir. Bu millî sınırın dostlukla korunması için demiştir ki: Ateşkes antlaşmasının imzalandığı 30

Ekim 1918 tarihinde çizilen hudut, sınırımız olacaktır. Vatanımızın sınırı olacak bu hududu, sanırım, ayrıntılarıyla bilmeyen arkadaşlarımız vardır. Yeniden fazla ayrıntıya girmek istemediğim için şu şekilde açıklayacağım. Doğu sınırını Kars, Ardahan ve Artvin'i içine alacak şekilde göz önüne getiriniz. Batı sınırı, bildiğiniz gibi, Edirne'den geçiyor. En büyük değişiklik güney sınırımızda olmuştur. Güney sınırımız İskenderun'un güneyinden başlar, Halep'le Kadıma arasında Cerablus köprüsünde sona eren bir hat ve doğu kısmı da Musul ili Süleymaniye ve Kerkük dolayı ve bu iki bölgeyi birbirinden ayıran hat. Efendiler! Bu sınır sadece askerî gerekçelerle çizilmiş bir sınır değildir, millî sınırdır. Millî sınır olmak üzere tespit edilmiştir. Fakat bu sınır içinde İslâm öğesine sahip yalnız bir milletin olduğu düşünülmesin. Bu sınır içinde Türk vardır, Çerkez vardır ve diğer İslâm öğeleri vardır. İşte bu sınır karışık bir halde yaşayan, bütün amacını tam anlamı ile birleştirmiş olan kardeş unsurların millî sınırıdır. («Hepsi İslâmdır, kardeştir» sesleri) Bu sınır olayını kararlaştıran maddenin içeririsinde büyük bir ana öğe vardır. Fazla olarak da bu vatan hududu içinde yaşayan İslâm unsurlarının her birinin kendine özgü olan yörelerine, geleneklerine, ırkına özel olan ayrıcalıkları bütün samimiyeti ile ve karşılıklı olarak kabul etmiş ve onaylanmıştı. Doğal olarak bununla ilgili ayrıntılı bilgiler yoktur. Çünkü bu ayrıntılı bilgilere girmenin zamanı değildir. İnşillah, varlığımız kurtarıldıktan sonra (inşallah sesleri) kesin şeklini alacağından şimdilik ayrıntıya girilmemiştir. Fakat aslında bu, maddenin kapsamındadır. Yine Erzurum Kongresinin millî esaslarından birisi, efendiler: İşte bu millî sınır içindeki yönetimin millî egemenlik esaslarına dayanmasıdır.

Çünkü bizzat bulunmuş olmam dolayısıyla kongrenin o zamanki anlayışını yakından bilmekteyim. Her halde Osmanlı topluluğunun bütünlüğü, millî bağımsızlığın kazanılması, her şeyden önce yüce Saltanat makamının dokunulmazlığı, mutlaka güvenilir bir kuvvete ve sağlam bir yönetime bağlı olarak gerçekleşebilir. Bu ise ancak millî egemenlik esasına dayanan yönetim ve kuvvetle sağlanabilir. Erzurum kongresinde millî sınırlarımız içinde yaşayan müslüman olmayan unsurlar bile göz önüne alınmıştır. Hepimizce bilinmektedir.

Efendiler,

Müslüman olmayan unsurlar, azınlıklar adı altında bütün dünyanın üzerinde durduğu ve özellikle bizim ülkemizle ilgili olunca pek büyük önemle göz önüne alınan bir sorundur. Doğal olarak bu

olaya bir kural koymak gerekir ve bu o zaman da gerekli idi. Kongrenin koyduğu kural gereğince müslüman olmayanlara, müslüman olanlara verilmiş olan haklar aynen verilecektir. Bundan daha normal bir kural bulunamaz. Bununla aynı sınır içinde yaşayan insanlara aynı kanunî haklar verilmiş oluyordu. Yine en önemli kurallardan birisi, devletin, milletin iç ve dış bağımsızlığı idi. Millet bağımsızlığından vazgeçmiyor ve vazgeçmeyecek esas kabul edilmiştir. Ancak, bu ana şart daima saklı ve saygıdeğer tutulmak üzere; ülkemizin bayındırlık durumunu, milletimizin varlığını ve genel olarak düşünce düzeyimizi göz önünde tutacak olursak, bütün dünyadaki gelişme ile bunu karşılaştırdığımızda itiraf etmek zorundayız ki, biraz değil, çok geri durumdayız. Bu nedenle durumu değiştirmek için çok büyük kaynaklara, çok çeşitli araca, kısacası her şeye ihtiyacımız vardır. Milletimizin ilerleme ve yükselmesi için ve ülkenin bayındırlığı için, ihtiyaç duyduğumuz her şeyi dışarıdan almak konusunda doğal olarak tam bir olgunlukla hareket edeceğiz, dış ilgi ve yardımı tamamen uygun göreceğiz. Ancak arz ettiğim gibi, bağımsız kalmak görünüş ve yetkisini daima korumak şartı ile... Erzurum kongresinin esas şartları bunlardan oluşuyordu.

Kuruluştan ve bununla ilgili ayrıntılardan bahsetmeyeceğim. İşte Erzurum Kongresi milletin yararı için ve halkımızla ilgili hayatî konuları görüşmek için toplandığı sırada İstanbul'da iktidar mevkiinde bulunan Sadrazam Ferit Paşa kongreyi yönetenlerin tümünü suçlu ve haydut olarak kabul etmiş, derhal tutuklanarak İstanbul'a gönderilmelerini bütün resmî, mülkî ve askerî makamlara bildirmiştir. Bunun da ayrıntılarını açıklamak istemiyorum. Buradan Sivas Kongresine geçeceğim. Erzurum Kongresinden sonra 4 Eylülde Sivas'ta genel bir kongre yapıldı. Erzurum Kongresi yalnız Doğu Anadolu'yu temsil etmiş oluyordu. Sivas'a Batı Anadolu' dan ve Rumeli'den de delegeler gelmiş olması nedeniyle yaralı vatanın genel kurulu olarak, Anadolu ve Rumeli'de yaşayan bütün vatandaşlarımızın görüşü desteklenmiş oluyordu. Sivas Kongresi, Erzurum Kongresinde tespit edilen şartları aynen kabul etmiş, yalnız adını yaymakla kalmamıştır. Bütün Anadolu ve Rumeli'yi içine almak üzere birlik ve millî dayanışma sağlanmıştır. Bu sırada İçişleri Bakanı bulunan Adil Bey ve Harbiye Nazırı Şerif Paşa, Erzurum Kongresi sırasında olduğu gibi ve belki bundan daha da çok, yine millî egemenliğin kazanılması için, yine vatan uğruna ve milleti kurtarmak için çalışanlara karşı birtakım kararlar alıyor ve bu kararları akıl almaz bir hızla uyguluyorlardı. Tam kongre

toplandığı sırada Ferit Paşa ve arkadaşı Malatya'da Elazığ Valisi Galip Beyin emir ve yönetimlerinde masum halkı aldatmak suretiyle bir kuvvet toplanmasına çalışmışlardı. Harbiye Nazırı Şefik Paşa da milletimizden ve dindaşlarımızdan kurulu bu masum askerî kuvveti desteklemek üzere emirler veriyordu. Ali Galip Bey bu kuvvetlerle anî olarak gelerek Sivas'ı basacak, orada bulunan millî kuvvetleri birer birer bir canî gibi asacak, kesecekti. Bütün bu düzenleme, kendisinin vilâyete ve komutanlığa atanması içindi. Hareket için bir padişah emri almışlar ve bu kişinin padişah emrini cebinde taşıdığı gerçeği anlaşılmıştı. Sivas'a vardıktan sonra derhal telgraf başında İstanbul ile konuşacak ve bunun ardından padişah emrini de yayımlayacaktı. Diğer taraftan Ankara'da vali bulunan Muhittin Paşa Çorum'a gitmiş ve orada yine Harbiye Nazırının kendi emrine vermiş olduğu askerî kuvvet ile hareket ederek iki taraftan Sivas'a baskın yapmayı plânlamıştı. Tesadüfen İstanbul ile bu kişiler arasında alınan ve gönderilen şifreli telgraflar elimize geçti. Bunun üzerine derhal İstanbul'a başvurduk ve bunun gerekçesini anlamaya çalıştık. Tabiî Ferit Paşa, Şerif Paşa, Adil Bey güvenilebilir kişiler değildiler. Millet adına Sivas'ta toplanmış olan kongre üyeleri yüksek hilâfet ve saltanat makamına, padişahlık makamına telgraflar gönderdiler. Bütün heyetler telgrafhaneye koşarak padişahtan haklarını istediler.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Afyon Karahisar) — Paşa hazretleri, bir nokta var: İngiliz Amirali «Mister Nowil»in girişimlerini açıklamanız gerekli.

MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara) — Pek doğru! İngilizlerden bahsetmek istemediğim için bu noktayı kaydetmedim, efendim. Gerçekten İngilizler daha önce bütün Kürtleri aldatarak, onları Türkler ve diğer dindaşlarından ayırmak için düşünebildikleri her şeyi uygulamaya çalışıyorlardı. Bu uygulamada en büyük çabayı gösteren de yüzbaşı veya bir söylentiye göre binbaşı rütbesine sahip bir kişi idi ve ne yazık ki ona Müslüman bir iki kişi de yardım ediyorlardı. Tam bu sırada Nowil adlı kişi Malatya'ya gelmiş ve Alip Galip Beyle iş birliği kurmuştu ve bu kişi Sivas yönüne gönderilmesi düşünülen kuvvetin başında bulunuyordu. Yine bıraktığım noktaya dönüyorum. Durumu Padişah hazretlerine arz etmek istedik, bütün telgraf görüşmelerinin Ferit Paşa, Adil Bey ve arkadaşları tarafından kesildiğini gördük ve bizim Padişah hazretleri ile görüşmemize izin verilmedi.

Önce Ferit Paşaya ve sonra da Padişah hazretlerine başvurulduğunu arz etmiştim. Ferit Paşaya güvensizliğimizi ve başvurula-

rımızda kendisine güvenmemekte olduğumuzu ve hatta durumu tümü ile açıkladıktan sonra Ferit Paşa kabinesinin yerine artık her halde milletin amaçlarına uygun ve güvenine sahip bir hükûmeti iktidara getirmek gereğini arz etmiş olduk. Bu arzımız Ferit Paşanın yolu kapaması ile padişahın bilgisine sunulamamıştır. Bundan sonra Ferit Paşaya dedik ki, bizi bu konuyu sunmakta serbest bırakmazsanız o zaman millet, davranışlarında kendini hür ve bağımsız saymakta haklı olacaktır. Cevap vermediler. Bağımsızlık kendiliğinden tanınmış oldu. Kongre kendini bağımsız olarak düşününce, tabiî Mister Nowil'e, Ali Galip Beye ve onun aldattığı masum insanlara karşı önlemler aldı. İlk önlem, tabiî aldatılmış olan dindaşlarımızı aydınlatmaktı ve bunu başarır başarmaz bütün aldatanlar, bütün o canîler yalnız kaldılar ve oradan kaçmayı başardılar. Çorum'da bulunan Muhittin Paşa da Sivas'a davet olundu, efendiler!

İstanbul'da Ferit Paşa kabinesi ile milletin, bütün mülkî erkân ve ordunun bağlantısı bu suretle kesintiye uğratıldı ve bu durum tam 23 gün sürdü. 23 günlük sürede, hepinizce bilindiği gibi, milletimiz kutsal amacını gerçekleştirmek için birlik ve dayanışmasını ne dereceye kadar gösterebileceğini cesur davranışlarıyla ispat etti. Bu, millet için, hepimiz için gurur duyulacak ve övünülecek bir durumdur. Nihayet 23 gün sonra Ferit Paşa işlediği büyük suçu, millet ve memleketin anladığını, milletin kararlı olduğunu ve kahramanlıktan geri kalmayacağını sezerek istifa etmeye mecbur oldu. Bundan sonra iktidara Ali Rıza Paşa gelmişti. Ali Rıza Paşanın iktidara gelmesi ve bildiğiniz gibi, istediği kabineyi oluşturması hakkında Sivas Kongresinin veya Sivas Kongresinin görevlendirdiği Temsil Heyetinin hiçbir ilgi ve ilişkisi olmadığı bilinmektedir. Bunun için kongre temsil heyeti ile kendiliğinden karşı karşıya gelmiş oldu. İlk bakışta Ali Rıza Paşa kabinesinin bakanları Ferit Paşa kabinesinden devredilmiş gibi göründü. Bu durumda güven duyma konusunda biraz kararsızlık oldu. İşte bu nedenle o zaman Ali Rıza Paşaya karşı bulunmak gerekliliği hissedilmiştir. Önemli olduğu için müsaadenizle aynen okuyacağım.

İktidara gelen Ali Rıza Paşaya 3 Ekim 1919 günü şu telgrafla bilgilerimizi sunduk:

«Anlayışlı Sadrazam Ali Rıza Paşa Hazretlerine,

Millet, şimdiye kadar devlet yönetimine geçenlerin, anayasaya ve millî amaçlara ters düşen ve bilinen tutumlarından üzülerek, hukuka uygunluğu sağlamak ve geleceğini güvenli ve becerikli eller-

de görmek için kesin kararını vermiş ve gerekli cesaretli girişimlerde bulunmuştur. Düzgün bir kuruluşa bağlı millî kuvvetler, milletin kesin iradesinin, yüce Allah'ın emirleriyle tam anlamı ile gösterilmesini ispat etme kudretini kazanmıştır.

Millet, kuvvet ve iradesini hiçbir zaman padişahlık makamına aykırı, ülke yararına aykırı ve millete ters bir biçimde kullanmak arzusunda değildir. Millet, Halife hazretlerinin kutsal şahsının güvenini kazanmış olan yüce şahsınızla yüce arkadaşlarınızı güç durumda bırakmaktan kesin olarak sakınmakta olup, tersine tam anlamı ile yardım etmeye bütün samimiyeti ile hazırdır. Ancak Bakanlar Kurulu içinde Ferit Paşa ile çalışmış kişilerin bulunması, yüce heyetlerinin düşünceleriyle millî isteklerin uygunluk derecesini olgunlukla anlamak zorunluluğunu doğurmuş bulunmaktadır. Millet olarak tam güvenliğe sahip olmadan atılmış olan her adım, düzelmeye başlamayı engelleyecek ve yarım çarelerle yetinilmesi, millet ile yüksek heyetiniz arasında da yanlış anlamalara neden olabileceğinden, uygun görülmemektedir. Bundan dolayı heyetimiz, kesin ve açık olarak Sadrazam makamının yüce sahibinden aşağıda belirtilen konuların yeni hükûmetinizce uygun bulunup bulunmadığı ve kabul edilip edilmeyeceği konusunu büyük bir saygıyla anlamayı görevlerinden sayar.

1. Yeni hükûmetin Erzurum ve Sivas kongrelerinde kararlaştırılan kuruluşa ve milletin meşru dileğine saygı göstermesi,

2. Millî Meclis toplanıp, denetim gerçek olarak başlayıncaya kadar milletin geleceği hakkında hiçbir yükümlülük altına ve resmî işlere girilmemesi,

3. Barış konferansında milletin ve memleketin geleceği kararlaştırılacağından, görevlendirilecek delegelerin bundan önceki gibi yeteneksiz kişiler değil, milletin amaçlarını tam anlamı ile bilen ve güvenilir, anlayışlı ve kudretli kişilerden seçilmesi.

Bu konuda tamamen anlaşma olması durumunda milletin vicdanından doğmuş ve bütün İtilâf devletlerince meşruluğu ve kudreti tanınmış olan millî kuruluşumuzun, hükûmetin yardımcısı olacağı ve bu şekilde hükûmetin millet ve memleketin geleceği hakkında barış konferansında meydana gelecek girişimlerinin daha güvenilir ve etkili olacağı tabiîdir.

Bir kez bu önemli noktalarda uygunluk sağlandığı anlaşıldıktan sonra, ileride olabilecek normal olmayan durumları gidermek için bazı ek sunuşlarda bulunmamız iznini yüce sadrazam makamına arz ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Temsil Heyeti
adına
MUSTAFA KEMAL

İşte bu önemli noktalar üzerinde anlaştıktan sonra, arada bazı yazılar yazdık. Ali Rıza Paşa, Erzurum ve Sivas kongrelerinden bilgisi olmadığını yazdı. «Gereği yerine getirilmek üzere önce bunları bildiriniz» dediler. Hepinizin bildiği bildiriyi kendilerine ilettik. Bakanlar Kurulunun bunu incelemesinden sonra bize Sadrazamın verdiği cevapta önemli noktaların Bakanlar Kurulunca kabul edildiği bildiriliyor ve ondan sonra da bizim hakkımızda birtakım kısıtlayıcı isteklerde bulunuluyordu. Bu kısıtlayıcı isteklerin başlıcası, olağanüstü olaylar ve ortaya çıkan yirmi üç günlük durumun giderilmesinden sonra, Meclisi Mebusan seçimlerine ve hükûmet işlerine karışılmaması konularını kapsıyordu. Bizim verdiğimiz cevabı aynen okursam olay daha çok açıklığa kavuşacaktır :

«Yüce Sadaret Makamına

4 Ekim 1919 tarihli Sadaret makamının cevap telgrafının kapsamından anlaşıldığına göre, Derneğimiz Temsil Kurulunun yapmış olduğu sunuş ve tekliflerin tamamen uygun görüldüğü ve kabul buyurulmuş olduğu, minnet duyguları ile izlenmiştir. Bununla birlikte tarafımızdan taahhüt edilmesini istediğiniz noktalarla ilgili olarak aşağıda olduğu gibi açıklamalarda bulunmamıza müsaade etmenizi içtenlikle rica ederiz. Hükûmetin yol gösterici davranışında kanun hükümlerine tam anlamı ile uyulması doğal olup, kurulumuzca da bunun sağlanmasını görmek tek amacımızdır. Son zamanlarda ortaya çıkan uygun olmayan durumun ve kanunsuzluğun nedeni ve etkeni Ferit Paşa kabinesi idi. Bu konu, adıgeçen kabinenin düşmesi ile, yüksek kurulunuzca kanun hükümleri içinde çalışma ve Ferit Paşa kabinesi tarafından yapılan kanun dışı işler ve davranışlar dolayısıyla ortaya çıkan durumun kaldırılması için gereken kesin önlemlerin alınması ve gereğinin yapılması ile ortadan kalkar ve böylece olması beklenen olay ve devam edebilecek olan davranışlara sebebiyet verilmemiş olur. Kurulumuzun, Bakanlar Kuruluyla kanunî hükümler içinde her türlü anlaşma ve görüşmelerde bulunabilmesi için,

önce hükûmetin meşru ve kanuna uygun olan millî kuruluşumuza iyiniyet göstereceğini açık ve kesin bir dille söylemesi gerekmektedir. Aksi halde, kurulumuz ile hükûmetimiz arasında karşılıklı güven ve samimiyet bulunup bulunmadığı kuşkusu doğacak ve sonuç olarak bu da uyumsuz davranış ve girişimlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Başkent ile Anadolu'yu birbirinden ayırmaya kurulumuz ve temsilcisi bulunduğumuz millet bireyleri sebep olmamışlardır. Tam tersine, düşünülen hükûmetin Paris barış konferansında doğu illerimizi, tamamen geniş bir özerkliği olan Ermenistan olarak kabul edişi, Toroslar sınır gösterilerek iki üç ilimizin tümünün Osmanlı sınırı dışında bırakılması ve başkent ile illerimizin bazılarında ateşkes antlaşması hükümlerine aykırı birçok işgaller ve devlet ve milletin bağımsızlık gururunun kırılmasına seyirci kalınması, başkent ile Anadolu'nun birbirinden ayrı düşünmelerine neden olmuştur. Ayrıca, bu duruma millî varlığını korumak amacı ve dine dayanan azmi ile kutsal haklarını korumak için ayaklanan kongre üyelerini eşkiya çetesi gibi cezalandırmak amacı ile Elâzığ ilinde birtakım eşkıya toplayarak Sivas ve Elâzığ halkları arasında vuruşma için hazırlanma emri veren bundan önceki hükûmetin meşru olmayan icraatı da neden olmuştur. Osmanlı topraklarının bir kısmının işgali tehlikesine gelince : Millî kuruluşumuzun kurulmasından bu güne kadar hiçbir işgal olmadığı gibi, tam tersine Ferit Paşa kabinesinin hoşgörü ve günahının sonucu ateşkes hükümlerine aykırı olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi illerimiz boşaltılmıştır. Bundan dolayı, devletin birliğini heyetimiz değil, bundan önceki hükûmetin bozduğunu söylemeye gerek görmediğimi arz ederim. Tarafımızdan hiçbir resmî daire işgal edilmemiş olup, ortada bulunmayan bir durumun düzeltilmesi gibi bir şey düşünülemez. Millî kuvvetlerimiz aleyhinde bundan önceki hükûmetin yapmış olduğu yayının doğruluk derecesini araştırmak üzere gelen ve başkentte milletin güvenini taşıyan, millî kuvvetlere dayalı ve meşru olan bir hükûmet bulamayan İtilâf devletlerinin yollamış olduğu birtakım görevlilerle yaptığım görüşmeler de siyasî bir resmiyet taşımamaktadır. Bu görüşmelerin amacı, milletin geleceğe yönelik isteklerini millî kuruluşumuzun büyüklük ve kudretini, millî iradenin genişliği ve kesinliğini onlara yakından göstermek ve bununla milletimiz hakkında saygı ve güven sağlamakla sınırlandırılmıştır. Bunun da barış konferansında gelecek için zararlı değil, aksine çok yararlı sonuçlar sağlayacağı şüphe götürmez bir husustur. Milletvekili seçimi hakkında bundan önceki hükûmetin verdiği emirler gereği hareket eden mahallî daireler henüz seçim kütüklerini bile hazırlamaya yeni başlamış olduklarından seçimlerde halkın hürriyetine saldırı ve engelle-

me şimdiye kadar maddeten mümkün olmadığı gibi, derneğimiz de bir siyasî kuruluş olmadığından, siyasî ihtirastan tamamen uzak bulunacağını ve seçimlerde kesinlikle halkın anlayış ve vicdan hürriyetine karışmayacağını pek çok kere bildirileriyle açıklamış bulunmaktadır. Hükûmet işlerinde olan duraklama, ancak resmî telefon görüşmelerinin arızasıdır ki, bu da milletin şefkatli babası ve şerefi olan padişahına sunuşunu ve ricalarını iletmesine engel olmuştur. Bu da padişah ve millet arasında bir engel oluşturan Ferit Paşa kabinesinin uygun olmayan tutumunun zorunlu sonucudur. Şu noktayı da ciddî bir olgunluk ve önemle yüksek görüşlerinize sunmak zorundayız. Samimî açıklamalarımızda memleketimizde meşrutiyet gereğince millî egemenliğin yürürlükte bulunduğu açık ise de, feshedilmesinden itibaren Meclisi Mebusanın dört ay içinde toplanması Anayasamızın açık hükümlerinden, olmasına rağmen bu güne kadar seçimlerle ilgili kütükler bile hazırlanmamıştır. Başka bir şekilde açıklanması mümkün olmayan, dört ay içinde toplanma kanunî zorunluluğu altında bulunan Millî Meclisin şu ana kadar toplanamaması Ferit Paşa kabinesinin açıktan açığa meşrutiyet idaresine bir darbesi ve Anayasaya açık bir saldırısı sayılır ve ceza kanununun özel maddesine dayanılarak bir cinayet sayılıp, sebep olanlar hakkında kanun hükümlerinin tam olarak uygulanması, millî egemenliği kabul eden ve kanun hükümlerinin uygulanmasını kendisi için bir kanunî görev sayan her meşru hükûmet için ilk kutsal görev niteliğindedir.»

Bundan sonra ayrıntılarla ilgili bazı noktalar vardır. Efendim! Ali Rıza Paşa bu cevabımızdan sonra birkaç gün kendi isteği ile sustu. Nihayet üç gün sonra karşımıza bizimle konuşmak üzere Harbiye Nazırı Cemal Paşa çıktı. Cemal Paşanın verdiği telgraf, Bakanlar Kurulunun millî amaçlar içinde hareket için önerilen şartların tamamını kabul ettikleri konusunu içeriyordu ve karşılıklı olarak yapılan önerilerle hükûmetle hepimizin çok ciddî ve samimî bir anlaşma yapmış olduğumuz izlenimini alıyorduk. Fakat bu anlaşmanın gerçekleşmesi sözünden sonra, Cemal Paşa yeniden bazı önerilerde bulundu. Bakanlar Kurulu adına önerdiği konular önemli olduğu için birer birer açıklayacağım.

1. İttihatçılıkla (1) ilişkili bulunmamak,

2. Osmanlı devletinin I inci Dünya Savaşına katılmasının doğru olmadığı ve sebep olanların adlarını tespit etmek için bazı yayın-

---

(1) İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilgili kimse.

ların yapılması ve haklarında kovuşturma açılması ve kanunî cezalarının verilmesi,

3. Her nevi cinayet suçlularının cezadan kurtulamayacağı,

4. Seçimlerin hür bir şekilde yapılabilmesi için güvence verilmesi, bildiriliyor ve isteniyordu.

Buna verdiğimiz cevap, söylediğimiz düşünceler şöyle idi :

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine :

9 Ekim 1919 tarihli yazınıza cevap vermeden önce temsil heyetimizin sayın Bakanlar Kurulu üyeleri hakkında saygı duyguları ile en iyi dileklerimi sunduğumu ve düşüncelerini birbirine söyleme ve birbirlerine düşüncelerini bildirme ile iki tarafın dürüstlük ve samimiyeti kendisine önder kabul ettiğine inandığımızı arz ederim. Çeşitli araçlarla duyurulması gerekli görülen yazınız ve açıklanan dört madde hakkında temsil heyetimizin görüşü ve düşüncesi aşağıda belirtilmiştir :

Rum ve Ermenilerle İngilizler başta olmak üzere İtilâf devletlerinin ve bunların suçlarına âlet olan düşük Ferit Paşa kabinesinin, millî birliğe ve vatan mutluluğuna yönelik her çeşit girişimi ve meşru millî faaliyeti genel olarak İttihatçılıkla suçlamayı bir meslek edinmiş oldukları hepimizce bilinmektedir. Girişimimizin ve millî kuruluşumuzun İttihatçılıkla hiçbir ilgisi olmadığı, kötü düşünen kişiler dışında gerek millet ve gerek ilişkide olan yabancılarca anlaşıldığı halde açıkladığınız kötü anlayışı tam olarak ortadan kaldırmak umuduyla Sivas genel kongresinin birinci oturumunda konuşmalara başlamadan önce bütün delegeler, İttihat ve Terakki Cemiyetinin canlandırılması için çalışmayacakları konusunda açık olarak, birer birer ant içmişler ve bu ant sureti her tarafta yayımlanmış ve ilân olunmuştur. Bundan başka, yeri geldiğinde ve özellikle yabancılarla ilişkide bulundukça bu önemli konu ile ilgili bildiride ve gerekli açıklamalarda bulunulmaktadır. Bununla birlikte, önerdiğiniz gibi bu konuda yine fırsat çıktıkça açıklama ve yayımdan geri kalınmayacaktır. Yalnız bu konu göründüğünden başka bir biçimde ortaya çıkarsa, durumu nedeniyle özel bir önem verilmesi gerekmektedir. Bu yönüyle, sadece Bakanlar Kurulu üyeleri ile düşüncelerimizi karşılıklı söylememiz ve yüksek heyetinizde bu konuda hâkim olan düşünceyi öğrenmek amacı ile Temsil Heyetimizin buna ilişkin düşüncelerini arz etmeyi gerekli görmekteyiz. Biz Müslüman olmayan halk ile İtilâf hükûmetlerinin siyasî durum karşısında gördüklerini, genel olarak İttihatçılıkla suçlamalarını doğru

bulmuyoruz. İttihatçılar içinde kötü yönetim ve yolsuzlukları ile memleketi harabeye çevirenlerden oluşan bir küçük grup vardır ki işte millet ve bizim gözümüzde asıl suçlu olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki üyesi olup tarafsızlığını korumuş, kötülüğe âlet olmamış onurlu kişilerin bu şekilde zan altında bırakılmaları ve özellikle her millette olduğu gibi iyiyi güzeli gerekli şekilde ayıramamak, halkın bir kısmını zan altında tutmak doğru değildir ve bunu ülkenin güvenliği, iç düzeni ve geleceği bakımından sakıncalı bulmaktayız.

Bundan dolayı, kabinenin, bu maddenin asıl amacının ne olduğunu açıklamasını önemle rica ederiz.

2. İkinci madde içeriğine gelince : Bu konu, çok yönlü düşünülmesi gereken ve çeşitli şekillerde yorumlanabilen bir husustur. Örnek olarak, kafa tutmayı bile akla getirmektedir. Sonucunda felâket ve çok üzücü olaylara neden olan ve bu gün için milletimizin memnuniyetsizliğine yol açan I inci Dünya Savaşına katılmamış olmak tabiî ki çok daha iyi olurdu. Fakat buna maddeten imkân yoktu. Çünkü katılmama, silâhlanmış bir tarafsızlığı, yani Boğazların kapalı bulundurulmasını gerektiriyordu. Halbuki vatanımızın coğrafî konumu, İstanbul'un stratejik durumu, Rusların İtilâf hükûmetleri yanında yer almış olması, bizim seyirci kalmamıza kesinlikle uygun değildi. Bunun yanı sıra silâhlanmış bir tarafsızlığın devamı için paramız, silâhımız, sanayiimiz, kısaca gerekli araç ve gerecimiz de bulunmuyordu. İtilâf devletlerinin ve özellikle İngilizlerin para vermemesi bir yana, gemilerimize el koyarak milletin dişinden tırnağından artırarak biriktirdiği gemi yapımına ait yedi milyon liramızı zorla alıkoymaları, (Abdulkadir Kemalî Bey : Kahrolsunlar) İtilâf devletlerinin savaş ilân etmesi, bizim savaşa katılmamızdan dört ay önce her yönüyle Osmanlı hükûmetinin zararına bir Ermenistan Cumhuriyeti kurulmasına karar verdiklerini ilân etmiş olmaları ve hatta Bolşeviklerin yayımladığı gizli antlaşmadan da anlaşıldığına göre, İstanbul'un Çarlık Rusyasına vadedilmiş olması, savaşa İtilâf devletlerine karşı girmemizin zorunlu olduğunu gösteren açık delillerdir.

Bir de İngiltere ve Fransa'nın kendisine İstanbul'u vermeyi tasarladıkları Rusya dururken, Balkan Savaşı uğursuzluğundan sonra millî varlığımız ve askerî değerimize dayanmadan, milletimizi kendilerine katılmış saysak bile, halkımızın bunu arzuladığını düşünmek doğru olamaz. Savaşa girmemizi bir hainlik olarak nitelemek ve koca bir milleti dört beş kişinin oyuncağı durumuna düşürmek, düşüncemize göre yarar sağlamak şöyle dursun, tam tersine düşük

Ferit Paşanın Paris'te sakat bir düşünce ile vermiş olduğu Avrupa' dan merhamet dilenen demecine karşılık Clemenseau'nun cevabı olan hakaret dolu sözlerin, Tanrı korusun, bir kere daha duyulmasına neden olabilir. Bundan dolayı, mert bir biçimde gerçeği söylemek ve kahramanca savaşan bu koca milletin yenik düşmesinin zorunlu sonuçlarına katlanmakla birlikte, bu olayın cinayet olarak kabul edilmemesi ve bu yüzden ceza verilmesinin düşünülmemesi kusursuz ve yararlı bir prensip olarak kabul edilebilir. (Bravo sesleri ve alkışlar)

Savaşa sebep olanlar hakkındaki konuya gelince : Savaş ilânı; sorumluluğu olmayan yüce padişahın yetkisi olduğuna ve o zamanki Bakanlar Kurulunun savaş ilânından dört ay sonra toplanan Millet Meclisine yaptığı açıklamalar üzerine alkışlarla Meclisin güvenini sağladığına göre, olay Yüce Divanın incelemesinden geçmeden, olur olmaz şu veya bunun aleyhine suçlamalarda bulunmak doğru olmayabilir.

3. Savaş sırasındaki kötü yönetimlerin açığa çıkarılıp cezalandırılması, vatanımızda sorumluluğun büyük ve küçük her kişiye dağıtılması ve kanun uygulamalarının tarafsız ve yüce adalete uygun olarak yürütülmesini sağlamak en büyük dileğimizdir. Fakat biz bunun, birçok tartışmalara neden olan kâğıt üzerinde, reklâm şeklinde yayımlanmasından çok, fiilen uygulama ile yabancı dostlarımıza gösterilmesini uygun ve yararlı görüyoruz.

4. Seçim hakkındaki görüşlerinizi bildiri ile yayımladık ve ilân ettik. Bu hususta akla gelebilecek başka sorularınız varsa, emirlerinizin bildirilmesini rica ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Temsil Heyeti
adına
MUSTAFA KEMAL

Efendim! Ali Rıza Paşa kabinesi ile aramızdaki önemli yazışmalar burada son buluyor. Fakat bu son günde kabine, heyetimiz ile yakından görüşmek ve ayrıntılar üzerinde anlaşmak için Bahriye Nazırı (1) Salih Paşanın bizimle konuşmasını uygun görmüştür. Amasya'da kendisi ile görüştük. Salih Paşa hazretleri ile hemen hemen üç gün üç gece devam eden konuşmamız sırasında az önce

---

(1) Deniz işleri bakanı.

açıkladığım kongrelerin kabul ettiği prensipler ve kuruluş tüzüğünün önemli maddeleri birer birer okundu, tartışıldı ve tam anlamı ile anlaşma sağladık. Görüşmelerimizde tutanak tutuluyordu ve bu tutanak Salih Paşa hazretleri ile kongre adına kendileriyle görüşen heyet tarafından imzalanmış ve uygunluk belirtilmiştir. Bunu aynen okumayacağım. Arz ettiğim konulardan oluşmaktadır. Bildiğiniz bu maddeler için yalnız Millî Meclisin onayı gerekmektedir. Bu görüşmelerin ayrıntılarına girmeyeceğim. Yalnız Salih Paşa hazretlerinin imza koydukları tutanakta bizim prensiplerimizde yer almayan bir durum kayıtlıdır. Oraya dikkatinizi çekmek istiyorum. Bu konu, efendiler, Millî Meclisin kurulma yeri ve toplanma sorunu idi. Genel durumumuz, İstanbul'un özel durumu görüşüldü ve tartışıldı. O fıkrayı aynen okuyacağım.

Bundan sonra Sivas kongresinin 4 Eylül 1919 tarihli kararlarının kuruluş kısmı ile ilgili on birinci maddede yer alan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin durumu ile ileriye yönelik şekil ve faaliyetleri konusu görüşüldü. Bu maddede, millî iradeyi egemen kılacak olan Millî Meclisin güvenlik ve bağımsızlık içinde yönetim ve denetim görevini üstlenmesinden ve bu görevin Millî Meclisçe onaylanmasından sonra derneğin durumunun kongre kararı ile tespit edileceği açıkça belirtildi. Burada açıklanan kongrenin, şimdiye kadar yapılan Erzurum ve Sivas kongreleri gibi dışarıda ayrı bir kongre sayılması gerekli değildir. Derneğin programını onaylayan Millî Meclise, dernek tüzüğünde açıkça belirtilmiş olan delegelerin de katılmasıyla yapacakları özel toplantı kongre yerine geçebilir.

Millî Meclisin İstanbul'da tamamen güvenlik içinde ve bağımsız olarak görev yapabilmesi gereklidir. Bu günkü şartlara göre bunun ne dereceye kadar sağlanabileceği ayrıntılarıyla düşünüldü. İstanbul'un yabancıların işgali altında bulunması nedeniyle milletvekillerinin yasama görevlerini gerekli şekilde yapmalarına pek uygun olamayacağı görüşü ortaya çıktı. Yetmiş seferinde Fransızların Liyon'da ve daha sonra Almanların Weimar'da yaptıkları gibi barış sağlanıncaya kadar geçici olarak Millî Meclisin Anadolu'da, yüce hükûmetin uygun göreceği güvenilir bir yerde toplanması uygun görüldü. Millî Meclisin toplanmasından sonra, güvenliği ve korunması konusu ortaya çıkacağından bunun tam olarak sağlanması gereği ile, dernek temsil kurulunun kaldırılması ve kurulmuş olan kurumun çalışma hedefi, yukarıda açıklandığı gibi, kongre makamının yerine geçecek özel toplantıda kararlaştırılacaktır.

Milletvekili seçimlerinin özgürce yapılabilmesi gereği, yüce hükûmetce emir buyurulmuş olduğundan seçimlerin yapılmasında dernek temsil heyetinin en küçük bir etki veya baskısı bulunmamaktadır.

Efendim, Salih Paşa Hazretleri tutanağa imza attıktan sonra bu konuda Millî Meclisin toplantısının İstanbul'dan başka bir yerde olması konusunu bazı bakanların uygun bulacaklarından emin olmadıklarını; bununla birlikte Bakanlar Kurulu adına buraya geldiklerini ve kabine adına bizimle görüştüklerini, onların uygun şekilde davranacaklarını umduklarını söylediler. Ancak kendilerinin vicdan, akıl ve düşünce yönünden buna inandıklarını ve bu vicdanî düşüncelerini, bütün Bakanlar Kurulu üyelerine ve yüce Padişaha anlatmaya gayret edeceklerini, eğer bunu kabul ettiremezlerse; ve bu gerçek karşısında da hükûmet Millî Meclisin İstanbul'da toplanmasını emrederse, bu konunun kendileri için bir onur meselesi olacağından görevlerinden ayrılmak zorunda kalacaklarını söylediler. Fakat zannederim, kendileri görevlerinden ayrılmamışlardır. Salih Paşanın tahmin ettiği gibi, kendilerinin İstanbul'a dönüşlerinden sonra bu kez de Harbiye Nazırı Cemal Paşa tarafından yine kabine adına gelen bir telgrafta olay yeniden konu oldu. Çok önemli bulduğum için telgrafı aynen okuyacağım :

«Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine sunulacaktır.

Bahriye Nazırı Salih Paşa Hazretleri ile Amasya'da yapmış olduğunuz görüşmelerin iyi bir sonuca ulaşması Bakanlar Kurulu üyelerince memnunlukla karşılandı. Yalnız Meclisin hilâfet ve saltanat başkentinden başka bir yerde toplanması son derecede önemli ve tehlikeli görüldüğünden bu konudaki görüşümüz aşağıda arz olunur :

İlk olarak Meclisi Mebusanın İstanbul'da toplanmaması için gösterilen sebep, başkentte yabancı devletlerin kara ve deniz kuvvetlerinin bulunması nedeniyle görüşmelerin özgürce yapılmasının sağlanamayacağı ve bazı milletvekillerin oylarına bile saldırılmasının mümkün olduğu görüşüdür. (Gülmeler) - ... Bu, bizim görüşümüzdür - Bununla birlikte, İtilâf devletlerinin tümü, meşrutiyet (1) ile yönetildikleri için, Millî Meclislerin her türlü saldırıdan korunmasının önemi yanı sıra, böyle bir uygulamanın medenî dünyada ne derece kötü etki yapacağı gerçeği de kendilerince bilinmektedir. Bu nedenle

---

(1) Hükümdarla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlâmento yönetimine dayanan hükûmet şekli.

Meclisi Mebusanın görüşme güvenliğinin bozulması mümkün değildir. İtilâf devletleri tarafından kendilerine karşı davranış yapılması beklenebilecek kişilerin sayılarının aslında pek az olması nedeniyle, bu kişilerin millet ve devlet güvenliği için bir özveri daha göstererek milletvekilliğinden istifa etmeleri, bu engeli de ortadan kaldırabilir. Böyle bir durumun gerçekleştirilmesini, haklı olarak cömert ve saygıdeğer kişiliğinizden beklemekteyiz.

İkinci olarak, bu buhranlı ortamda devlet büyükleri ile halkımızın birbirleri ile olan ilişkiyi sürdürmeleri ve görüş birliği içinde tek bir vücut olarak, yaşamakta bulunduğumuz tehlikeli durumdan var gücümüzle vatanımızı kurtarmak için çalışmaları gerekmektedir. Meclisi Mebusanın taşrada toplanması durumunda, bir kısım bakanlık ve hükûmet dairelerinin de oraya taşınması gerekeceğinden, bunun güç ve imkânsız yönleri bulunmasının yanı sıra, hükûmetin taşınması yolunda bir başlangıç olarak düşünülebileceğini de bildirmeyi gereksiz görüyorum. Bakanlar ile milletvekilleri birbirleriyle ilişkiyi devamlı olarak sürdürmek zorunluluğunda bulunduklarından bakanların İstanbul'da, milletvekillerinin taşrada bulunması mümkün değildir. Hatta toplantı yeri olarak İstanbul'a en yakın olan Bursa bile seçilse, ulaşım durumuna bakarak düzenli ve zamanında gidip gelmek, yazıları ve belgeleri getirip götürmek mümkün görülmemektedir. Özellikle Sadrazam Paşa Hazretleri ile İçişleri ve Dışişleri bakanlarının Meclis ile devamlı ilişkilerini sürdürmeleri ve İstanbul'dan da ayrılmamaları gerektiğinden bu iki zorunlu durumun bağdaştırılması mümkün değildir.

Üçüncü olarak, Meclisi Mebusanın taşrada toplanması İstanbul'dan başka bir merkezin daha kurulması anlamını taşımasının yanı sıra, İstanbul'un geleceği henüz aydınlanmadığından, daima gözleme fırsatı bulan düşmanın ve özellikle Venizelos ve buna benzer kişilerin zararlı propagandalar yapması için de gerekçe oluşturur. İstanbul diğer devletlerin başkentleri gibi değildir. Yalnız Osmanlıların başkenti olmayıp yüz milyonlarca İslâmın sevgisini belirttiği ve darda kalınca başvurduğu yer olduğundan, her ne şekilde olursa olsun başlı başına hükûmet merkezi olmak onurunu kaybetmesi durumunda asırlık Osmanlı saltanatının Avrupa'dan kaldırılarak bir Asya beyliği haline dönüştürülmesi ile kindarlara ve düşmanlara yeni bir silâh verilmiş olur. Bunu önlemek için, bütün ülke kuvvetlerinin İstanbul'da toplanması özellikle bu an için zorunlu görülmektedir.

Dördüncü olarak, bazı siyasî partiler ile Müslüman olmayan unsurların seçilmesinin tarafsızca yapılamayacağı düşünülerek seçim-

lere girip girmemekte hâlâ kararsız durumda iken, Meclisin Anadolu'da toplanması, Meclisi Mebusanın sadece millî kuruluş mensuplarına kalacağı fikrini kuvvetlendirir. Bu nedenle, onlar seçimlere katılsalar bile milletvekillerinin bir kısmının Anadolu'ya gitmekten kaçınmaları ve İstanbul'da toplanma isteklerini bildirmeleri de akla gelebilecek bir konudur. Böylece Meclisi Mebusanın ikiye ayrılarak, her ikisinin de çoğunluk sağlayamadığı duruma gelinir ve alınan kararların gerçek ve güvenilir olmaması üzücü sonucu ortaya çıkar. Genel ve özel durumumuzu devamlı olarak inceden inceye araştırma altında tutan ve «Türklerin kendilerini yönetmeye ve zor zamanlarda bile anlaşma yapmaya gücü yoktur» konusundaki düşünceleri için delil aramakta olan düşmanlara kullanılacak bir koz verilmiş olur. Zaten konferans önüne çıkmamız ve orada iyi bir şekilde kabul görmemiz, bütün milletin el ele, bir arada olması ve hükûmetin de böyle bütünleşmiş bir topluluğa dayanmasının uygun olacağı açıklama istemeyen bir konudur.

Meclisin Anadolu'da toplanacağı söylentisi şimdiden birtakım dedikoducular ve yabancılar tarafından çeşitli şekilde yorumlara yol açmıştır. Bunun çok tehlikeli sonuçlara ulaşabileceği konusuna önemle dikkatinizi çekerim.

Harbiye Nazırı
CEMAL»

İşte efendiler, Ali Rıza Paşa hükûmetinin Millî Meclisin İstanbul'da toplanması gerekliliğine ilişkin öne sürdüğü gerekçe ve düşünceler bunlardır.

İşte bu görüş, şahıslarına bile saldırı yapıldığı fikridir ve bizim bütün bu düşüncelere karşı cevap olarak bildirdiğimiz görüşler de şunlardır :

Bu gün, yüce saltanat başkentinde Millî Meclisin toplanması fikrini uygun görmeyenler, genellikle birbirine benzer düşünceler ortaya koymuşlardır. Bizim bunlara 29 Ekim 1919 tarihinde verdiğimiz cevap şöyledir :

Sivas 29 Ekim 1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine,

C. 27 ve 28 Ekim 1919 tarihli ve (300, 301) numaralı şifrelere.

Bu gün yüce saltanat başkenti ve İslâm dininin hilâfet merkezi olan İstanbul, düşman donanmasının topları ve kuvvetlerinin işgali

altında, düşman polis ve jandarmasının sorumluluğunda ve eli altında bulunuyor. Basın, İtilâf devletleri tarafından denetim altında, kişisel hukuk ve sosyal durumumuz bunların baskısı altında, sayın kabine üyelerine varıncaya kadar giren ve çıkan herkes yabancılar tarafından inceleme ve denetim altında bulunmaktadır. Tam anlamı ile saltanat başkenti ve hilâfetimiz kuşatma altında olup bağımsızlığımız burada manen ve fiilen yürürlükte değildir. Buna, bir de Rum ve Ermenilerin hükûmeti tanımamalarını ve İtilâf devletlerine dayanarak bir çeşit ayaklanma durumunda bulunmalarını ve birtakım bozguncu kuruluşların yaptıklarını da eklersek, başkentimizin içinde bulunduğu üzücü ve korkunç durumu tam anlamı ile açıklamış oluruz.

Bundan dolayı, bütün bu haksız uygulamalar ve bunların ayrıntıları ile bildirilmesi ve açıklanması sonucunda Avrupa'dan, kamu oyundan, hak ve adalet isteyecek ve kazanılmasını sağlayacak olan Millî Meclisin İstanbul'da görev yapmasına bizce imkân bulunmamaktadır.

İtilâf devletlerinin meşrutiyet ile yönetilen birer hükûmet olduğu bundan dolayı Millî Meclisimiz, zararına girişimlerde bulunmayacakları konusundaki görüşünüzü bir iyiniyet örneği olarak düşünmek zorundayız. (Alkışlar) Ancak Avrupa devletleri, milletimizi meşrutiyeti ve hürriyeti sağlayabilmiş olgun bir millet olarak kabul etmiş ve düşünmüş bulunsalardı, bu görüş doğru olabilirdi. Aslında durum, tamamen bir iyiniyetin tersine gerçekleşmiş ve gerçekleşmektedir.

İmzalamış oldukları ateşkes antlaşması hükümlerine aykırı tutumları ve hükûmetin yargı hakkına saldırıları, bizi insan olarak düşünmediklerine ve verdikleri söze uymamayı, bize karşı dürüst olmayan bir davranış olarak kabul etmediklerine bir delildir.

Birkaç kişinin şahıslarına karşı olabileceği düşünülen işlemlerin nedeni, bu kişilerin Devlet ve milletin ve saltanat makamı ile hilâfetin bağımsızlığı ve bütünlüğü uğrundaki uğraşı ve çalışmaları ise, bunlardan başka aynı ruh ve düşüncede bulunan diğer kişilerin de saldırı hedefi olmayacağını kestirmek ve güven vermek kesinlikle mümkün olamaz. Bundan dolayı bu durum bütün Millî Meclise karşı da gerçekleşebilir.

Aslında yukarıda ayrıntılarıyla anlattığımız gibi, İstanbul işgal altındadır ve tehlike fiilen mevcuttur. Millî Meclisin ise kesinlikle güvenlik içinde bulunması önşarttır ve önemlidir. Bu nedenle taşrada tam güvenlik içinde bulunan bir yerde toplanılması kesin olarak zorunlu görülmektedir.

Meclisin toplanması ve barışa kadar geçici olarak taşrada toplantılarını sürdürmesi durumunda, açıkladığınız gibi bakanların bazılarının ara sıra veya sürekli olarak İstanbul'dan ayrılmaları gerekmez. Bazı bakanların gidip gelmeleri veya yetkili bırakmaları kesinlikle hükûmet merkezinin taşınması anlamına gelmez. Bundan başka, Millî Meclisin taşrada toplanması kesin bir zorunluluğa dayandığından, İstanbul'dan başka bir merkez daha kurulması anlamına da gelmemesi gerekir. Özellikle geleceği şüpheli olan İstanbul yerine geleceği bilinen ve güvenliği tam olan bir yerden kurtarma çalışmalarının yapılması amaca daha uygun olur. Venizelos'un Atina'yı emin bulmadığı için bakanlar kurulunu bile Selânik'te oluşturması ve kurması sonucu Yunan başkentini tehlikede bırakmak yerine kurtardığı, bazı olaylarla ispatlanmıştır. Ferit Paşanın Sadrazam ve Dışişleri Bakanı iken Avrupa'da aylarca kalması hükûmet tarafından sakıncalı görülmediğine göre, bu derecede önemli bir durumda hükûmet üyelerinin gerektiğinde Millî Meclisin bulunacağı yere gelip gitmelerinde hiçbir engel olmayacağı açıktır. Bu toplantının İstanbul dışında olmasından dolayı, Venizelos ve buna benzer düşmanların propagandada bulunacakları pek tabiî görülmektedir. Çünkü bu toplantının kendi zararlarına olacağını şimdiden kestirmekte oldukları şüphesizdir. Salih Paşa hazretleri ile bu konuda görüşeli iki gün olduğu halde, haberin memleket içinde anlaşılmasından önce yabancı yerlere ulaşmış olduğu anlaşılıyor. Aynı görüşten hareket ederek, bunun da pek tabiî olduğu söylenilebilir. Her halde yabancıların, milletimizin düşüncelerini anlamak konusunda, inceden inceye araştırma yapmakta oldukları kesindir.

Meşruiyetini ve hukukunu anlamış olan hiçbir milletin, düşman içinde, düşman baskısı altında kendi hukukunu korumak üzere toplanmak isteyeceğini kabul etmek doğru olamaz. Bu gün İstanbul'da toplanmayı istemek bütün ülke kuvvetlerini burada bir araya getirmek, bu kuvvetleri kıpırdayamaz hale sokmak, sonuçta intiharı amaçlamak demektir. Bundan başka, Millî Meclisin bu durum altında başkentte toplanması, milletin İstanbul'un işgal altında bulunmasını ve bunu gerçekleştirmiş olanların haksızlıklarını aynen kabul etmesi demektir. Bununla birlikte, Anadolu'da toplanması aynı zamanda başkentin üzücü durumunun dünyaya karşı açıkça ve eyleme dönüştürülerek kınanması yararını sağlar.

Yüce Halifenin İstanbul'da bulunmaları göz önüne alınsa Meclisin taşrada bulunması nedeniyle hilâfet makamı için İslâm dünyasının gözünde bir değişiklik ve ters tepki olamaz. Çünkü Millî Meclis milletimizi temsil eden kuruluştur. Hatta açılış için yüce padişa-

hın bir vekil yollamaları da mümkündür. Hem bu şekilde İslâm dünyası Millî Meclisin hilâfet merkezinde toplanmaya cesaret bulamadığını görerek bu kutsal makamın düşman tehlikesi altında bulunduğunu hissedecektir ki, bunun yararı açıktır.

Müslüman olmayan unsurlara gelince, bunlar daha Tevfik Paşa kabinesi zamanında seçimlere katılmayacaklarını ilân etmişlerdi. Bunların katılmamaları kendi zararlarından başka bir sonuç doğurmaz. İnşallah, vatan ve millet bağımsızlığını kazanınca ister istemez aynı haklara sahip olarak Osmanlı vatandaşı olarak oturmaya mecburdurlar.

Siyasî partilerimizden bazılarının Anadolu'yu istememeleri tabiî olarak millî kuvvetlerin etkisi altında kalmak korkusundan olacaktır. Halbuki milletin asıl büyük çoğunluğunu temsil eden milliyetçi milletvekilleri de İngilizlerin etki ve baskısı tehlikesi nedeniyle İstanbul'u istemeyeceklerdir. İstanbul'un çıkaracağı belirli sayıdaki milletvekillerinin önemli bir kısmı, hiç şüphesiz milletle beraber olacağına göre taşraya geleceklerdir. Hatta hiç gelmeyeceğini düşünsek ve meclisin ikiye ayrıldığını kabul etsek bile oy çoğunluğunun İstanbul'a mı, yoksa taşraya mı ait bulunacağını tabiî şimdiden kestirmek mümkündür. Aslında bu gibi şüphe ve kararsızlığa düşecek milletvekillerinin vatan ve millet uğruna istifa ederek özveri gösterecekleri umulmalı ve beklenmelidir. Aydın kesiminde seçimler ile ilgili olarak yapıldığı bildirilen yakınmalar, Yunan işgali altındaki yörelerde yapılıyor ise, bunun Rumlar tarafından düzenlendiğinden hiç kuşkumuz yoktur ve bu, çok doğal görülmektedir. Haksız işgal olunan bu sevgili ilimizin Millî Meclise milletvekili gönderebilmesi özel dileğimizdir. Böylece, millet fiilen işgali tanımadığını ve bu zengin topraklardan ayrılmaya asla razı olmadığını dünyaya ispat etmiş olacaktır. Buna hükûmetin de resmen destek olması İzmir, Adana, Musul illeri ile Maraş, Antep, Urfa sancaklarına resmen seçim için kesin emirler vermesini siyasî durumun gereği olarak görüyoruz. Kurulumuzun verdiği sözü tutan kişilerden oluştuğuna güven duymanızı özellikle rica ederiz. Daha anlaşma yapıldığı gün, bunu bütün benliğimiz ile destekleyeceğimizi ve yardım edeceğimizi arz ederek söz vermiş, durumu bütün milletimize bildirmiştik. Aradan yirmi beş gün geçti. Bu süre sırasında bütün çalışma ve davranışlarımızla hükûmet görevlerini kolaylaştırmaya, hükûmet kuvvetlerini yüceltmeye çalışıyoruz. Buna karşılık kabinenin hâlâ özel tasarımızdan kuşku duyması ve uygulamalar için adım atmamış bulunması, üzüntülerimize sebep olmaktadır. Millî kuruluşumuzun amacının kanunlara uygunluğunu kabul ederek, gereğine uyularak yönetilmesini üst-

lenen hükûmetin, kuruluşumuzu lâğvedeceğini ve tüzüğünde açıkça belirtilen temsil heyetimizin şimdiki çalışma düzeninin değiştirilmesini isteyeceğini tabiî ki aklımızdan geçirmiyoruz. Bu durumda nasıl direnme ve yardım istenebilir? Bu konunun açıklığa kavuşturulmasını rica ederiz.

Tam tersine, Temsil Heyeti Ferit Paşa kabinesinin yapmış olduğu haksızlıkların düzeltilmesi konusunun hâlâ ele alınmadığını görmekle üzgün bulunmaktadır. Millî Meclis konusunda Temsil Heyetimizin görüşünü yukarıda belirtmiş bulunuyoruz. Bununla birlikte, tutumumuzu milletin kamu oyu üzerine dayandırmak bizlerce genel kural olduğundan; bütün il merkezleri heyetlerinin bu konudaki görüşü de ayrıca sorulmuştur. Sonuca göre davranacağımız tabiîdir, efendim.

Temsil Heyeti adına
MUSTAFA KEMAL

Bizim bütün bu düşüncelere karşı cevap olarak bildirdiğimiz görüşler şunlardır : Bu gün yüce saltanat başkenti ve Millî Meclisin İstanbul'da toplanması fikrini kabul etmeyenler de hemen hemen genellikle aynı noktaya dayanarak düşüncelerini bildirmişlerdir. Bundan sonra Rıza Paşa kabinesi görüşünde ısrar etti. Bu düşünce o zaman yalnız bizim heyetimizin görüşü idi. Bu konu, kesin olarak kabul edilmiş bir karar şeklinde değildi. Onun için çeşitli araçlarla bütün milletin düşünce ve eğilimini anlamaya çalışıyordum. Burada olduğu gibi durumu açıkça belirterek sorduk : «Toplanma yeri neresi olmalı?» Gelen cevaplarda her yörede özel olarak durum anlaşılmıştı. Gerçekten İstanbul'da toplanmanın büyük bir felâket getireceği herkes tarafından açıkça söylenmişti. Ancak ortada bir konu vardı, o da hükûmet kanadının bunu uygun bulmaması. Millî Meclisin, Millî Meclis olarak Anadolu'da daha güvenceli bir yerde toplanabilmesi, tabiî ki, hükûmetin uygun görüşü ile durumun yüce padişaha arzına ve böylece alınacak yüce emre bağlı bulunuyordu. Milletvekilleri dışarıda toplanır, Ayan oraya gelir ve Millî Meclis olarak bir araya gelir. İşte bu olmadıkça Millî Meclisin, Millî Meclis olarak toplanmasına maddeten imkân kalmamıştır. Bu konu bizim için son derecede önemli olduğu için arz ettiğim gibi halkın düşüncelerini öğrenmekle birlikte, Sivas'ta yetki sahibi bazı kişilerle, özellikle bütün komutanların katılmasıyla olağanüstü bir toplantı yaptık. Aynı sonuca vardık. Bu sonuca göre bir şey vardı. O da milletvekillerinin tümünün aynı kanı ile durumu tehlikeli görüp kendiliğinden dışarda bir yerde toplanmaları! Tabiî ki bu topluluk Millî Meclis olamazdı.

belki bir millet meclisi olurdu. O nitelikte olmamakta birlikte, böyle basit bir kongre halinde toplanmış olsa bile yapabileceği görevden daha büyük görevi yapmış olacaktı. Benim düşünceme göre milletvekilleri İstanbul'a gitmeselerdi, Meclisi Mebusan orada toplanmasaydı, dışarıda güvenceli bir yerde toplanıp orada bütün ülkeyi, bütün milletin başkentinin geleceğini konuşmuş olsaydı, İstanbul işgal olunamazdı.

İstanbul'un işgaline tek neden hükûmetin birtakım saçma ve köksüz görüşlere saparak zaaf göstermiş olmasından kaynaklanmaktadır. Millî Meclisin dışarıda toplanması gerekliliği ve zorunluluğunu anlatmak konusunda da başarılı olamadıktan sonra artık görüşlerimizi bildirmekten vazgeçtik. Yalnız yine birçok felâketlerin ortaya çıkacağına olan inancımız sürdüğünden bazı önlemler alarak vatan görevimizi gerçekleştirmeye çalıştık. Önerilerimiz hepinizce bilinmektedir. Hiç olmazsa milletvekilleri İstanbul'un o zehirleyici çevresine, havasına girmeden önce dışta birbirleriyle görüşsünler, tanışsınlar ve birbirlerine düşüncelerini söyleyerek aydınlatsınlar. İşte biliyorsunuz, bu amaçla Erzurum'da, Trabzon'da, Samsun'da, kısacası çeşitli merkezlerde, bölge bölge, milletvekillerinin toplanmasını çok rica ettik. İstanbul'a gidecek milletvekillerinden de mümkünse düşüncelerimizi karşılıklı söylemek üzere Ankara'ya gelmelerini istedik. Bu önerilerimizin hem birincisi ve hem de ikincisi kısmen oldu, buraya gelen saygın milletvekilleriyle karşılıklı düşüncelerimizi anlattık, bütün tehlikeli olabilecek durumlar konuşuldu ve geleceğe ait bazı önlemler de düşünüldü. Hatırladığıma göre her şeyden önce Meclisi Mebusanda bir grup kurmak gerektiği şart olarak düşünüldü. Çünkü milletvekillerinin genel kurulu dayanışma içinde bulunmazsa hiçbir amacın savunulması ve korunmasına imkân kalmazdı. Yine burada görüldüğü gibi, kurulması düşünülen grup bütün anlamı ve görünümüyle kuvayi milliyeye dayanacaktır. Bütün dünya da bunu bilecektir. Milletin gücüne dayanmayan milletvekilleri hiçbir kimsenin gözünde güvenilir kişiler olamaz. (Sürekli alkışlar)

Burada toplantıya katılan arkadaşlarımız bu gereği tümüyle kabul etmişler ve bu fikirle İstanbul'a gitmişlerdir. Fakat uzaktan gördüğümüze göre bu kararda kesinlikle direnmemişlerdir. Direnmeyişlerinin nedeni de arz ettiğim gibi görünüşte kuvayi milliye ile ilişkili kabul edilmelerindendir. Her iki tarafa yönelmiş bir cephe nasıl olur? Efendiler, yurt dışında bu milletvekillerinin millî teşkilât ile yeterince ilgili bulunmadıkları kararına varıldı. Bu durumda ya millî teşkilât yoktur ya da zayıftır. Millî teşkilât varsa, ya korkulacak bir şey değildir ya da bu milletvekilleri ile onun ilgisi yoktur.

Bu nedenle her iki durumda da bir güçsüzlük gözlenmiş oldu. Kuvayi milliye de önemsenmedi. İşte düşmanlarımız bundan son derecede cesaret aldılar. Artık Kuvayi Milliyeden ve Meclisi Mebusanı oluşturan sayın kuruldan korkuları kalmadı. Efendim, son bir bölüm daha var izin verir misiniz?

Sayın arkadaşlarımız, İngilizlerin varlığımızı yok etmek için uyguladıkları gizli ve kirli sonsuz yöntemleri bulunduğunu hepiniz bilirsiniz. İşte bu söylediklerimizle ilgili olarak İngilizler, İstanbul'da yasama organımıza saldırı hazırlığı olmak üzere daha önce, Bakanlar Kuruluna saldırıya geçmeyi tasarlamışlardı. Bu davranışın en açık delili Harbiye Nazırı olan Cemal Paşa ile Genelkurmay Başkanı olan Cevat Paşaya karşı yaptıkları saldırı idi. Hepinizin bildiği gibi, İngilizler bu iki kişinin milletin, yararına uygun olan çalışma ve davranışlarının kendi yararlarına uygun olmadığını görerek bunları düşürmek istediler. Ve aynı istekle yüce Osmanlı devletinin hükûmetine de bir darbe vurmayı amaçlayarak Ali Rıza Paşa kabinesi, uzun bir kararsızlık devresinden sonra nihayet İngilizlerin isteğini yerine getirmeye yöneldi ve sonuç olarak Cemal Paşa, Cevat Paşa görevlerinden alındılar. O zaman gönül isterdi ki, Ali Rıza Paşa hazretleri ortaya çıkan bu yabancı saldırıya karşı bütünüyle hükûmeti ayağa kaldırsın, tepki gösterip olay yaratsın. Oysa her zaman olduğu gibi, kabinemiz kuruntuya düşme ve işi idare etme politikasına daha çok önem verdi ve düşmanın arzusunu yerine getirerek olayı kapattı. Bunun ardından İngilizler görünüşte tatlı, kamu oyunun gönlünü alacak bir genelge sundular. İngiliz siyasî temsilcisi, İngiliz Dışişleri Bakanlığı adına hükûmetimize bir nota verdi. Notada şöyle deniliyordu : Önce, İtilâf devletlerine karşı başlatılmış olan ve Yunanlıları da içeren eylemleri durdurunuz. İkinci olarak, Türkiye'de Ermenilere karşı yapılan soykırımdan vazgeçiniz. İşte bu iki önerimizi yerine getirmeniz durumunda İstanbul size bırakılacaktır. Bu iki istek dikkate alınmazsa, barış şartları kötü biçimde etkilenmiş olacaktır.

Efendiler, bu, tabiî ki çok haince ve samimiyetten uzak bir istek idi. Çünkü her iki öneride de, gerçekte yeri olmayan konular üzerinde duruluyordu. Birincisi, Yunanlıların da içinde bulunduğu İtilâf hükûmetlerine karşı eylemde bulunmamak, saldırıya geçmemek önerisi. Zaten böyle bir şey olmadı. Gerçi Yunan cephesinde, İzmir cephesinde, silâh ve mevzilenmiş birtakım kuvvetler, millî kuvvetler vardı, fakat bu, Devlet kuvveti, hükûmet kuvveti, ordu kuvveti değildi. Bu, Yunanlıların, ateşkes hükümlerine uymayan davranışları ve insanlığa karşı dünyada eşine rastlanmayacak biçimde

zulmederek, facialar yaratmalarına karşın devletin koruyuculuğundan yoksun olan milletimizin kendi namusunu, onurunu korumak ve kollamak için silâha sarılmak zorunluluğundan kaynaklanıyordu. İtilâf devletleri bu masum İslâm halkının korunmasından söz etmemişlerdi. Sadece onlara saldıran kuvvetin önüne set çekilmemesi gerektiğinden söz edilmişti. Diğer yörelerde bile İtilâf devletlerine hiçbir saldırı yapılemamıştı. Bu nedenle, sözkonusu isteğin asıl içyüzü düşünüldüğünde bunun gerçekten uzak olduğu görülür. İktidardaki hükûmet, doğal olarak buna cevap verebilecek kuvvete, kudrete ve yetkiye sahip bulunuyordu. Bu olayın tek ve en kesin çözümü, İtilâf devletleri tarafından Yunanlılara, İslâm hayatına ve milletin şeref ve namusuna saldırıda bulunmamalarının önerilmiş olması idi. İkinci istek ise, ülke içinde soykırım yapılmaması ile ilgiliydi. Ermenilere karşı böyle bir tutum yoktu ve olay doğru değildi. Ülkemiz gerçeklerini hepimiz biliyoruz. Hangi yörede Ermenilere karşı soykırım yapılmıştır veya yapılmaktadır? Genel savaşın başlangıcından söz etmek istemiyorum. Aslında, İtilâf devletlerinin de bahsettikleri doğal olarak geçmişe ait durumlar değildir. Bu gün ülkemizde facialarn yaşandığı savunularak, bundan vazgeçmemiz isteniyordu. Kuşkusuz Ali Rıza Paşa kabinesi bu önerilere cevap vermiştir. Ancak yine Ali Rıza Paşa kabinesinden olan bakanlar kendi üyelerine, kendi memurlarına, kendilerine bağlı olanlara İngilizlerin umut verici güzel sözlerini önsöz yaparak bu iki isteği aktarmış ve sonuç olarak yapılması istenmeyen davranışlardan vazgeçilmesini bir genelge ile duyurmuşlardı. Bu işlem, hiç şüphesiz kötü niyetle yapılmış değildir. Fakat sorun, olayın anlatım şeklini bilememekten kaynaklanmıştır. Tabiî ki, hükûmet yetkililerinin yayımladığı bu genelgeler, düşmanlarca öğrenilmiştir. Bunların yayımlanması kesinlikle isteğin gerçek olduğunu kabul etmek değildi. İsteklerine bu kadar uygun davranılmasından da İngilizler yeterince tatmin olmadılar. Bundan kısa bir süre sonra, Ali Rıza Paşa kabinesine Yunanlılar karşısında bulunan kuvvetlerin geriye çekilmesi önerisi yapılmıştır. Hepimizin bildiği gibi, Milen hattına çekilmek konusu Ali Rıza Paşa, böyle bir öneriyi gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir konu olarak gördüğü için ve belki başka nedenlere de bağlı olarak, bu baskıyı gerekçe göstererek görevinden ayrıldı. İstifa etti.

Ali Rıza Paşa kabinesi 23 Mart 1920 günü istifasını verdi.

Böylece, kabineye oy birliğine yakın bir çoğunlukla, güven oyu vermiş olan Meclisi Mebusanın, bağımsızlıkla ilgili çalışmalarını yürütme kudretini kaldırmak ve millî istekleri gerçekleştirme yeri olan Millî Meclisi, herhangi bir şekilde barış üzerinde etkili olama-

yacak bir şekle dönüştürmek amacı açık olarak anlaşılıyordu. Bundan dolayı bütün millet bu durum karşısında, milletvekillerinin güvenine sahip olan Ali Rıza Paşa kabinesinin istifasını ölçülü bir şiddetle ve ülkemizde pek az görülen bir birlik ve coşku ile protesto etti. Padişahlık makamına ve Meclisi Mebusana, Anadolu'nun en uzak köşelerinden protesto telgrafları çekildi. Düşmanların bütün çalışması, barış esaslarının kararlaştırılacağı şu sıralarda memleketimizi dışarıda ve içeride güçsüz bir durumda bırakarak istedikleri her şeyi bize kabul ettirmeyi amaçlıyordu.

Şöyle ki:

İzmir olayını yerinde inceleyen ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde inceleme ve araştırma yapmak için geziler yapan bütün Amerikalı ve Avrupalı kişiler ve heyetler daima lehimize düşüncelerle dolu olarak ülkelerine dönmüşlerdir. Bu kişiler ve kurullar Avrupa ve Amerika kamu oyunda çeşitli araçlarla ülkemiz aleyhine yapılan kışkırtıcı propagandalara karşı üstünlük sağlamışlarsa da, barış için kesin kararların belirlenmesini üstlenen barış konferansı çerçevesi içinde çok az etkinlik taşıyan, gerekli önemli vurgulayamayan bir durum yaratmışlardır. İşte böylece, geleceğe yönelik çıkarlarını, çeşitli baskılarla bütün dış ülkeleri aleyhimize çevirmekte gören bazı kuruluş ve unsurlar ise, tarafımıza yöneltilen bu akımı temelinden yıkmak ve bütün dış ülkelerin milletimiz lehine, düşüncelerinde değişiklikler olmasına fırsat vermemek için, tümüyle yalan olan en son Ermeni soykırımı uydurmasını düzenlediler ve açıkladılar. Aslında pek az ve basit yalanlama araçlarımız olan gazetelerimize de, son derecede etkin bir sansür uygulayarak hiçbir araçla medenî dünyaya karşı haklarımızı korumamıza imkân tanımadılar. Böylece, insanlık hukukunun kutsal kuralı olan «kendi kendini koruma» hakkından da milletimizi tümüyle yoksun bırakarak, kamu oyunu ve dünya milletlerinin fikirlerini harap durumdaki ülkemiz ve ezilmiş milletimizi birçok suçlamalarla lekeleyerek büyük çapta etkilediler.

Ülkemizin dış ülkelerdeki onurlu durumu ve hakları, çeşitli araçlarla dünya kamu oyu önünde küçük duruma sokulduktan sonra, sıra iç yönetimimize geldi. Meclisi Mebusanımızı hor görerek kapatmak; ülkemizi, benzeri görülmemiş zorba bir yetki ile bütün dünya sorunlarını kendi isteklerine göre düzenlemek isteyen barış konferansının zalim kararlarını kabule zorlamak bunlar arasındadır. İşte Ali Rıza Paşa kabinesi bu çapraşık dış çabalar sonucu yabancıların eline düşürülmüş oldu.

Düşük kabinenin geçici olarak görev yaptığı buhranlı günlerde, Ferit Paşanın padişah huzuruna kabul edilerek saatlerce görüşme yapmış olmasına bakılarak millî amaçları yıkacak karşı bir kabinenin iş başına gelmesinin konuşulduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Böyle bir kabinenin iktidara gelmesi sonucunda ortaya çıkacak durumu anlamak güç değildir.

Millî iradeyi tek meşru gerçekleştirme yeri olan Meclisi Mebusanımızın yasama yetkisinin sağlamlaştırılması için millet içinden kaynaklanan coşku ve kınamalar gerçekleşmiş ve bu konu yeni kabinenin millî amaçlara karşı olan kişilerden kurulmasını önlemek için Meclis Başkanlık Divanının padişah huzurunda yapılması ile ilgili girişimleri kolaylaştırmıştır.

İşte Salih Paşa kabinesi bu şartlar altında kurularak göreve başlamıştır.

İngilizler, bir yandan dış durumumuzu yeni toplu öldürme iftiraları ile sarsarak, diğer yandan da kabineyi, Meclisi Mebusanımızın çalışmalarına engel olmak konusunda kışkırtarak, içişlerimizde çok tehlikeli bunalımlar yaratacak biçimde çalışarak, tasarladıkları İstanbul işgalini kolaylıkla uygulayabilecek bir ortam hazırlıyorlardı. Bunun bizim elimizde bulunan ilk delili, daha Ali Rıza Paşa kabinesini düşürmeyi tasarladıkları sıralarda bir yandan da İstanbul işgaline hazırlık olmak üzere Anadolu telgraf kuruluşu hakkında etüt yapmaları ve posta - telgraf genel müdürünü ziyaret ederek Anadolu telgraf merkezleri hakkında incelemelerde bulunmaları, resmî telgraf haritalarını genel müdürlükten istemeleri ve almalarıdır.

İngilizler, 12 Martta telgraf sınırlarımız hakkında tekrar araştırmalarda bulunmuşlardır. Telgraf görüşmelerinin durdurulması için İstanbul'da yapılacak uygulamaya karşı gerekli önlemlerin alınması, Temsil Heyetimizce düşünülmüştür. İstanbul'dan alınan 11 Mart tarihli şifrede inanılır bir kaynaktan alınan bilgiye dayanılarak İstanbul'daki arkadaşlarımızın tutuklanacağı bildiriliyordu. Aynı gün (Ankara'daki İngiliz temsilcisi Withall'in İstanbul'a hareket edeceği ve bundan sonra trenlerin işletilmeyeceği) öğrenilmiş ve gerçekten Withall ertesi gün Ankara'dan ayrılmıştı.

Fransız temsilcisi (Duvazo da ayrılmış ve Konya civarındaki İtalyanların da İstanbul'a gideceği haber alınmış olduğundan İstanbul ile ilgili kötü niyetin belirtileri açık bir biçimde hissedilmeye başlanmıştı. Durum, tarafımızdan şu biçimde değerlendiril-

miştir. İtilâf devletleri bir yandan telgraf bağlantımızı incelerken bir yandan da Anadolu'daki çeşitli subaylarını ve kuvvetlerini İstanbul'a çağırıyor, aynı zamanda Anadolu'nun tren bağlantısını kesmeye hazırlanıyor ve Meclisi Mebusanda milletimizin hukukunu koruyan arkadaşlarımızı tutuklamayı tasarlıyorlar. Bu duruma göre çok yakında olağanüstü olaylar beklenebilir.

Sezgimize göre İstanbul'da yeni bir durum oluşturmak Anadolu telgraf görüşmelerine el konabilir. Meclisteki milliyetçi kişileri tutuklayacaklar. Kara ve denizden Anadolu ulaşımını keserek genel nitelikte bir (Blows) kuşatma gerçekleştirilmiş olacak. Milletin şiddetli coşkusu karşısında iktidara getirmeyi başaramadıkları Ferit Paşa kabinesini bu yolla iktidar makamına getirerek istek ve amaçlarını gerçekleştirecekler ve belki de olumsuz bir biçimde açık lanmakta bulunan barış şartları hükûmete bildirilecek ve bu şiddetli baskı altında ya Anadolu'nun parçalanmasını bekleyerek bu acıklı durumu devam ettirecekler ya da İstanbul ve çevresine yığdıkları İngiliz, Fransız, Yunan kuvvetleriyle kuzeyden, İzmir cephesindeki Yunan ordusuyla batıdan, Adana'daki Fransız kuvvetleri ile de güneyden kuzeye saldırı düzenleyerek ve belki de bir kısım kuvvetlerle de Karadeniz sahillerinden güneye kuvvet kullanarak amaçlarını gerçekleştirmek isteyeceklerdir.

İşte bu düşünceye dayanarak her türlü önlem alındı ve İstanbul'daki arkadaşlar Anadolu'ya gelmeye özendirildi.

16 Mart 1920 saat 10'dan önce İstanbul telgrafçılarından (adını şimdi söylemeyeceğim) vatansever bir kişinin Ankara'da Ziraat Okulundaki merkezimize gönderdiği telgraf, İstanbul işgalinin kanlı bir biçimde başladığını bildiriyordu. İstanbul merkezinden, Harbiye telgrafhanesinden ve telgraf âleti başındaki birçok vatansever memurlardan, birbirini izleyen çeşitli telgraflar alıyorduk. Saat 11'e kadar toplanan bilgileri derhal bir genelge ile duyurduk.

Bu saatten sonra artık İstanbul'la görüşme kesilmiş, başkentin beklenen durumu ve Anadolu'nun hali göz önünde tutularak gerekli önlemlerin alınmasının sırası gelmişti. Alınan başlıca önemli önlemler aşağıda belirtilmiştir:

A) İzmir cephesinin arkasını zorlayan Biga yöresindeki Anzavur'un eylemleri için kuvvetli bir destek oluşturan ve büyük bir ihtimalle İstanbul'dan Anadolu'ya yapılacak İtilâf kuvvetleri asker taşımacılığını gerçekleştirmek ve korumak görevini üstlenen Eskişehir ve Afyon Karahisar'daki İngiliz kuvvetlerinin silâhtan arındırılması.

B) İstanbul'daki yabancı baskısı karşısında parlayacak olan «Anadolu» düşüncesine baskı yapmak ve korkutmak üzere İstanbul ve Kilikya'dan gönderilebilecek düşman asker sevkiyatına imkân tanımamak ve Anadolu'daki önemli yerlerin kuvvetli bir işgal ve istilâ tehlikesi ile karşı karşıya kalmasını önlemek üzere Geyve ve Ulukışla civarlarında demiryolunun kullanılamaz duruma getirilmesi.

C) Telgraf merkezleri İngilizlerin eline geçtiği için İstanbul' dan gelebilecek herhangi bir bildirinin meşru bir makamdan verilmesine imkân kalmadığından, İngiliz bildirileri ile halkın anlayışının karmakarışık duruma düşürülmesini önlemek amacı ile, telgraf görüşmelerinin kesilmesi konusunda mülkî ve askerî makama gerekli bildirimin yapılması.

İlk önlemlerimiz içinde malî konuları içeren başlıca noktaları da ihmal etmedik. Bununla ilgili olarak Anadolu'da bulunan resmî ve resmî olmayan bütün malî kuruluşların ellerinde bulunan nakit veya nakit yerine geçecek eşya miktarlarını illerden sorduk ve hiçbir kurumdan İstanbul'a para gönderilmemesi gerektiğini bildirdik. Diğer taraftan telgraf görüşmelerinin denetimi, limanlardan ve içten gelecek kişilerin araştırılması ve şüphelilerin izlenmesi, postahanelerde şüpheli mektupların açılması gibi gerekli olan önlemler aldık ve gerekli yerlere bildirdik.

Bu arada, çeşitli haberleşme araçlarının ve Anadolu'ya gönderilmeleri umulan, amaçları her çeşit yalan haberleri yaymak ve kargaşalık çıkartmak olan zararlı kişilerin millî dayanışmayı bozacak uğraşlarını engellemek için elden gelen çaba gösterildi.

İstanbul'da yapılan tutuklamalara karşılık olmak üzere Anadolu'daki İtilâf devletleri subaylarının tutuklanması gerekiyordu. Göz önünde bulunanların tutuklanması için gerekli yerlere emir verdik.

İstanbul'da telgraf görüşmeleri konusunda alınan önlemlerin gerekli olduğunu gösteren İngiliz girişiminin ortaya çıkması gecikmedi. 16 Mart 1920 saat 11'den sonra İstanbul telgrafhanesi Ankara merkezine bir resmî bildiri vermek istiyordu. İstanbul merkezinde telgraf başında bir İngiliz subayı bulunuyor ve bütün Anadolu'ya bu bildiriyi yayımlamaya çalışıyordu.

Bu bildirinin, millî teşkilât kurucularını halk önünde İttifakçılıkla suçlayarak Anadolu'da bir anlaşmazlık ve ikilik yaratmak ve İstanbul fiilî işgalini geçici göstererek, hilâfet hakları ve saltanata

indirilen darbenin feci durumunu saklamak ve sonuç olarak bütün saldırıyı milletimize olağan olarak kabul ettirmek amacı ile düzenlendiği anlaşılıyordu. Bu bildirinin imzası, İtilâf Devletleri Temsilcileri olarak verildi. Memleketimizdeki düzen ve birliği bozacak, zayıf karakterli bazı insanları kandıracak ve korkutacak nitelikteki bu resmî bildirinin Anadolu telgraf merkezlerince kaydedilmemesi için mümkün olan önlem alındı. Bunun ardından, şüphesiz İngilizlerin baskısıyla hükûmetin yazdığı «İstanbul işgalindeki geçici durumun devamına neden olmamak için ülke içindeki sükûnetin korunması gerekliliğini» belirten bir resmî bildirinin de İstanbul'dan Anadolu'ya geçirilmesi için girişimler tespit edildi ve yine aynı sakınca nedeniyle bunun gerçekleştirilmesi önlendi. İngilizler, Anadolu halkının fikrini bulandırmak için giriştikleri işbu resmî bildiri oyununda başarılı olamadıklarını görünce, Anadolu'nun İstanbul faciası karşısındaki ağır başlı ve ölçülü kararlılığını ve kahramanlığını bozmak, zararlı kötü düşüncelerinin yayımlanmasını sağlamak için tren, telgraf hatlarını aracı yapmayı denediler. Ankara istasyonundaki telgraf merkezinde çalışan bir İtalyan, İngiliz resmî bildirisinin Fransızca bir kopyasını aldığının duyulması üzerine yakalandı ve elindeki telgraf geçersiz sayıldı.

Anadolu'da yerleşmiş Ermenilerin ve Rumların hükûmet emirlerine ve millî amaçlara karşı gelmedikçe her türlü saldırıdan korunmaları ve tam anlamı ile mutlu ve rahat bir hayat yaşamaları öteden beri kabul edilmiş bir ana konu idi. Kilikya ve dolaylarında ve doğu hududumuz dışındaki resmî ve resmî olmayan Ermeni kuvvetlerinin dindaş ve ırkdaşlarımıza karşı yapılan cinayete varan saldırıları karşısında bile, ülkemizde yaşayan Ermenilerin her türlü taarruzdan korunmasını sağlamayı pek önemli bir medenî görev kabul ettik ve Anadolu'nun dış dünya ile ilişkisinin kesik olduğu bu günlerde yüce vatan çıkarlarını amaçlayan önlemler içinde Ermeni halkının esenliğinin korunması gerekliliğini bütün makamlara bildirdik.

İşte, İstanbul'un yabancı kuvvetlerce işgalinden bu güne kadar geçen acı günlerinde hiçbir dış ülkenin fiilî korumasına erişemeyen Anadolu Ermenilerinden hiçbir kişinin, en küçük bir anlamda bile, saldırıya uğramamış olması, bize her nedenle cinayet yükleyen ve meden duyarlılığı kendi tekelinde sanan entrikacı Avrupalıların yüzlerini kızartacak ve milletimizin yaradılışından sahibi bulunduğu insanlık törelerinin yücelik derecesini ispat edecek çok önemli bir konudur.

İstanbul işgalinin bu gün memlekette neden olacağı durum, aldığımız geçici önlemler ile geçiştirilecek bir nitelikte olmayıp, bu durumun devamı halinde ülkedeki yönetimin sağlam bir esasa bağlanması gerekiyordu. Karşımızda, hiçbir antlaşma ve hak tanımayn ve kendi özel yararlarından başka, insanlıkla ilgili hak ve davranış lara yer vermeyen bir İtilâf heyeti; başımızda, vatan haklarını korumak, imzaladığımız antlaşma şartlarını uygulamak, yabancı saldırılarını sınırlamak için her türlü araçtan tümüyle yoksun, esir bir hükûmet vardır. Bunların birincisinin sonsuz baskısı, ikincisinin de tutsaklığı karşısında, başvuracak yeri olmayan şaşırmış ve çırpınıp duran bir millet!...

İstanbul faciasıyla Anadolu'dan yansıyan durum böyle idi ve bu durumun sürmesi halinde vatanımızda çok büyük ve korkunç bir anarşinin başlaması doğaldı. İşte bu düşünce sonucunda kesin bir karar vermek gerekti. Derhal gerekli mülkî ve askerî makamlarla görüşerek ülkenin idaresini anarşiden kurtarmak üzere az önce anılan yerlerin başlarının bizimle birlikte hareket etmesi önerildi. Bu öneri samimî bir olgunlukla her kesimde iyi karşılandı.

İşgal sonucunda ortaya çıkan olağanüstü durumun öncelikli gereğini ayrıntılarıyla düşünüp bunları uygulamaya çalışmakla birlikte, İstanbul işgalinden dolayı üzüntü ve elemimiz bütün dünyanın aydın insanlığına ve bütün İslâm dünyasına özel bir bildiri ile duyuruldu. İtilâf devletleri temsilcileri ve tarafsız hükûmet önünde kınandı. Bütün millet de bu kınamaya katıldı.

İstanbul durumu ile ilgili bilgi alınacak inanılır kaynaklardan yoksun bulunuyorduk.

18 - 19 Mart 1920 gecesi ilk kez ilişki kurulabildi ve hepiniz tarafından bilinen gerçekler öğrenildi. Bu arada Meclisi Mebusanımızın bu saldırılar karşısında tatili görüştüğü anlaşıldı.

Bunun üzerine 19 Mart 1920 tarihinde:

Hilâfet makamının ve saltanatın bağımsızlığının dokunulmazlığını, millî bağımsızlığımızı ve millî sınırlarımız içinde yaşama imkân verecek bir barışı sağlayacak önerileri ayrıntıları ile tespit edip uygulayabilmek için, millet tarafından olağanüstü yetkiye sahip bir Meclisin Ankara'da toplanması gereğini millete duyurmakla ilgili millî görevimizi ve vatan borcumuzu da yerine getirdik.

İstanbul'un işgali, şekil ve niteliği bakımından, Osmanlı devletinin egemenliğini kökünden kaldırmak ve milletin esir alınmasını ve hor görülmesini bir oldu bittiye getirme amacına yönelik bir

harekettir. Çünkü İstanbul'da doğrudan doğruya Devlet kuvvetlerine el konmuştur. Şöyle ki: Önce Meclisi Mebusan zorla susturulmuştur. Bu durumda yasama kudreti bulunmamaktadır.

İkinci olarak, yürütme kudreti siyasî kısıtlamalara uğramıştır. Suçlu kim olursa olsun yabancı kanunlara göre yargılanacağı ilân edilmiştir. Bütün görüşmeler ve ulaşım denetim altına alınmış, insanın kendini koruma ilkesi tümüyle kaldırılmış ve saldırganların uyruğu altına alınmıştır. Bundan dolayı, bu aşağılık durumu destekleyen ve kabul etmiş olan Ferit Paşa hükûmeti, bağımsızlığına çok sıkı ve çok içtenlikle bağlı olan milletle arasındaki her türlü bağlantı ve ilişkiyi doğal olarak kaybetmiş ve milleti karşısına alarak, düşmanla iş birliği içinde hareket etmeye başlamıştır.

Üçüncü olarak, devlet şeklinde oluşmuş bir topluluğun Anayasasında, yargı yetkisi bağımsızlığın önemi, açıklama istemeyen bir konudur. Milletlerin yargı yetkisi, bağımsızlıklarının birinci şartıdır. Yargı yetkisi bağımsız olmayan bir milletin devlet oluşu kabul edilemez. Bununla birlikte, İstanbul halkından yüzlerce kişinin hiçbir kanunî suçları olmamasına karşılık sanık sayılarak tutuklanmalarına devam edilmesi, İtilâf devletlerinin görüşüne aykırı söz söylenmesi bile suç sayılarak, Orta Çağ davranışları içinde onlara karşı saldırıda bulunulması yargı yetkisinin kaldırıldığını göster mektedir.

Bu durumda millet, bu gün yedi yüz yıldan bu yana gerçek bir onur ve yücelikle koruduğu ve savunduğu bağımsızlığını ve var oluşunun devamı için İstanbul olaylarının oluşturduğu hukukî durumu onarmak zorundadır. Bunun için acele gereklidir. Sürüp gidecek olan egemenliğe ara verilmesi konusu, Tanrı korusun da bir dağılma nedeni olarak düşmanlarımızın düşündüklerini fiilen gerçekleştirmelerine imkân sağlamasın. Bundan dolayı milletimizin her şeyden önce haklarını koruması ve var olmaya yetenekli bir millet olarak, uluslararası hukuk ve yetkilerine saygı gösterilmesini isteyebilmesi, medenî kuruluş ve anayasası ile, henüz yaşamakta olduğunu bütün dünyaya bu kez daha büyük bir kuvvet ve sağlamlılıkla duyurması gereğine inanıyorum. Bunun için de kaldırılan Anayasamızın bıraktığı boşluğu derhal doldurmak zorundayız.

İşte, anayasal durum ve hukukumuzun neden olduğu bu gereklilik ve zorunluluk dolayısıyla ve millî egemenliğin her şeyden önce sağlanması amacıyla Büyük Meclisimiz olağanüstü yetki ile toplanmıştır. Seçimlerin tam bir ivedilikle ve sıcak bir ilgi ile yapılması hukukî durumumuzun bütün milletçe de aynı görüş içinde

anlaşıldığını ve kavrandığını göstermektedir. Ayrıca, Büyük Meclisimizin kuruluş şekli ve esasları, millî iradeye içtenlikle ve büyük bir güçle dayandığını göstermektedir.

Meclisimizde oluşan ve beliren millî kudretimiz, Hilâfet makamı ve saltanatı yabancı baskısından kurtaracak ve Osmanlı devletini dağılma ve tutsaklıktan kurtarma önlemleri alacaktır. Tam bağımsızlığa sahip, hilâfet makamına vicdanî bağlılığı ile övünen, İslâm dünyası içinde yaşama anlayışını kendinde gören bir milletin tutsak olamayacağı inancıyla, davranışlarımızı adım adım izleyen bütün medenî dünya ve insanlık sizlere yardımcı olacaktır. (Sıcak alkışlar) İstanbul faciasını izleyen günlerden şu ana kadar Temsil Heyetimiz milletler arasındaki birlik ve dayanışmayı korudu. Osmanlı kanunlarının yürürlüğünü sağladı. Çalışmalarından alıkonulan Devlet gücünün yokluğunu hissetirmemeye çalıştı. Bundan dolayı genel güvenliği korumuş ve savunmuş olmakla görevini gereği gibi yaptığından emindir. Bu dakikadan itibaren, yedi yüz yıl boyunca onurlu ve yüce bir yaşam sürdükten sonra yok olma uçurumunun kenarında ancak ayakta durabilen Osmanlı Milletinin geleceğinin sorumluluğu, sayın Meclisinizin çalışma gücünü artıran bir neden olacaktır.

Davamızın yasalara uygunluğu ve bütün millet ve ulusların, insanlık hak ve hukukundan paylarını almış olduğuna inandığımız yüreklerinin, bizimle birlik ve bize daima yardımcı ve destek olduğuna güvenimiz tamdır. Başarı ümitlerimizin kalplerimizde bir an bile karamsarlığa düşmemesini sağlayacak olan, sonsuz gücümüzdür, özellikle Büyük Tanrı her zaman bizimledir. (Amin, amin sesleri)

Vermek istediğim bilgiler ve ayrıntılar bu kadardır.

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
I'İNCİ DÖNEM

2'nci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Mart 1921

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. 1, C. 9, S. 2

1.3.1921

MECLİS BAŞKANI MUSTAFA KEMAL PAŞANIN T.B.M.M.'NİN I'İNCİ DÖNEM 2'NCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

BAŞKAN MUSTAFA KEMAL PAŞA Hz. — Efendiler; Türkiye Büyük Millet Meclisi bu gün ikinci yasama yılına giriyor (Allah başarılı etsin sesleri) Geçirdiğimiz bu bir yıl içinde yüce Meclis ve bütün milletçe gösterilen özverili çalışmaları, büyük bir saygı ve yücelikle anmak isterim. (Alkışlar)

Millî çalışmalarımızın bu güne kadar oluşturduğu mutlu sonuçlardan bahsederken millî yılımızın - bu yılı millî niteliği ile anmakla özel bir zevk duyabiliriz - içerdiği dış ve iç olayları özet olarak hatırlatmak isterim. Bildiğiniz gibi, İtilâf devletleri, 16 Martta başkentimizi çok acıklı bir biçimde işgal ederek hükûmetimizi çalışamaz durumuna soktular. (Allah kahretsin sesleri). Hilâfet makamını ve saltanatı ellerinde oyuncak yaptılar. Bu suikast darbesiyle, milletimizi güçsüz ve yaşama hakkını korumadan yoksun bir duruma getirdiklerini sandılar ve ortadan kaldırma arzularının gerçekleştirilmesine artık hiçbir engel kalmadığı fikrine kapıldılar. Bunun tersine, ateşkesin imzasından beri düşmanlar tarafından yapılan acı antlaşmaya uymayan ve yok edici saldırılar karşısında yeterli derecede uyarılmış olan milletimiz, bu son feci olayı unutamadı. Derhal, bu yazgının gerçek sahibi olduğunu ve egemenliğine sahip çıktığını dünyaya ispat etmek için metin ve onurlu tavır takındı. (Yaşasın sesleri).

Seçimlerin yapılması için çağrılan milletimiz hemen vekillerini seçerek görev başına gönderdi. Ülkenin geleceği, vekillerinden oluşan yüce Meclisinizin koruyucu ellerine bırakıldı. Yüce Meclisiniz de toplanmasının birinci günü olan 23 Nisan 1920 tarihinde milletimizin, bağımsız geleceğini içte ve dışta bizzat üstleneceğini ve ülkeyi yönetmeye başlandığını bütün dünyaya ilân etti. (Alkışlar) Meclisinizi oluşturan şerefli üyelerin her biri, uzak yerlerden bin türlü üzüntü ve zorluklara katlanarak Ankara'ya geldiler. İstanbul'da saldırıya uğrayan Meclisi Mebusan üyelerinden bir kısmı, düşman tehdidi ve kovuşturması altında Anadolu'ya geçtiler. Böylece Büyük Millet Meclisinin bütün şerefli üyeleri, o karanlık ve karışık günlerde milletin istediği yüce görevin yapılmasına olgun bir kararlılık ve dayanıklılıkla el koydu. Bu gün bütün bu sayın arkadaş-

larımı tekrar kutlama ve saygılarımı bildirme fırsatını bulduğum için mutluyum. (Alkışlar) Meclisimizin ne kadar güç şartlar altında ve ne büyük özveri ile görevine başladığını ve devam ettiğini anlamak için, tarihî toplantımızı ve bundan sonraki günlerde iç durumumuzu hatırlamak yeterlidir.

Efendiler,

Hatırlarınızdadır ki, İtilâf devletlerinin koruyuculuğu ve İstanbul'un bazı çevrelerinin kışkırtması ile millet bireylerini birbirine kırdırmak üzere hareket eden Anzavur, Biga dolaylarında faaliyete başladı. Aynı kışkırtmaların etkisi ile Düzce, Hendek, Adapazarı, Bolu ve Gerede dolayları Hilâfet Ordusu adı altında faaliyet gösteren hainlerin etki alanına girdi. Din, millet ve memleketin kurtuluşu amacına yönelmiş olan millî girişimlerimizi şeriat dili ile aşağılayan fetvalar çıkarıyorlardı. Bu şeytanca, haince kışkırtma girişimleri sonucunda, Meclisimizin burada ilk toplandığı gün asiler, Ankara'nın sekiz saat uzaklığına gelmiş bulunuyordu. Büyük Millet Meclisinin güçlü ve metin durumu, ileri görüşlü önlemleri sayesinde yatıştırılan bu isyan şamatalarını Yozgat, Zile, Akdağmadeni ve Sivas çevresi baş kaldırmaları ve bunları da Konya, Karaman, Ilgın ayaklanmaları izledi.

Ülkemizin diğer bazı yerlerinde de millî hükûmetimizin sözünü dinlememe olayları görüldü ve daha sonra Demirci Mehmet Efe ve Ethem ile kardeşlerinin hainliklerine tanık olduk. İşte efendiler, yüce Meclisimiz ve onun hükûmeti, düşmanların ve hainlerin düzenleme ve özendirmeleri ile ortaya çıkan bu gericilik olaylarını ve huzursuzlukları bastırma konusunda başarılı oldu. (Çok şükür sesleri) Oldukça az zarar ve can kaybı ile karışıklığı ortadan kaldırdı. Küçük görülmüş ve aldatılmış olan halk uyarıldı ve aydınlatıldı. Halkın cahil kısmına da gerçek durum konusunda bilgi verildi. Bu arada, özellikle Anadolu'nun saygıdeğer, ilim sahibi kişilerinin gerçek dinî telkinlerle halka ilettikleri doğru yolu gösterme uyarılarını teşekkürle anmayı kendime bir görev sayarım. (Alkışlar)

Efendiler,

Hatırlatmak isterim ki, kararlılık ve inancımızı sarsmak için, içte meydana getirilen üzücü olaylar henüz sürerken, düşmanlarımız da dıştan baskı ve acımasız kışkırtmalara bir an bile ara vermiyorlardı. Batıda Yunanlılar ve güneyde Fransızlarla onların silâhlandırdığı ve bize karşı kışkırttığı Ermeniler ve doğuda Ermenistan Ermenileri memleketimizin ele geçirdikleri yörelerinde ve

işgal edilen sınır ve cepheler çevresinde Müslüman halka çeşitli zulümler uyguluyor ve katliam yapıyorlardı. Yunanlılar, birçok kuvvetlerimizin iç ayaklanmalarla uğraştığı ve aslında henüz düzenli millî ordumuzun kurulmadığı bir sırada, yerel kuvvetlerle savunulan batı cephelerimize saldırdılar. Bu savaşların maddî sonuçları üzücü olmakla birlikte, milleti daha güçlü bir inançla savunma cesareti verdiğinden çok yararlı sayılmalıdır. Doğrusu, ateşkesten sonra düşmanlarımız tarafından silâhları alınarak ve sayıları azaltılarak eritilen orduları az zamanda neredeyse baştan kurduk, yeniledik, donattık, giydirdik. Bu gün her cephede üstün bir biçimde savaşan ve vatan savunmasının ne demek olduğunu tam anlamıyla bilen ordularımız vardır. (Alkışlar) Bu ordular sayesinde Doğuda Ermenistan zaferini kazandık ve Batıda Yunanlıları yendik. (Alkışlar) Doğu ordumuzun etkili durumu bize millî tutsaklığımızın önemli bir nedenini oluşturan Kars, Ardahan ve Artvin'in geri alınmasını sağladı. (Alkışlar) Ordularımız ülkeyi koruma ve ülkenin tam bağımsızlığını sağlama gücünü göstermeye, ispat etmeye hazır bulunuyorlar. (Yaşasın sesleri) İnşallah pek uzak olmayan bir gelecekte yaşamamızı, tam bağımsızlığımızı sağlayacak olan kahraman ordularımızın komutanlarıyla subay ve erlerine ve büyük bir şan ve şerefle millî savunmamıza fiilen katılan halka ve özellikle vatanlarının savunmasında olağanüstü kahramanlıklar gösteren Gazi Antep halkına, genellikle halkın başında resmî görevlerini vatanseverliğe yakışır biçimde özveri ile yerine getirmekte olan hükûmet görevlilerine, bütün milletin ve yüksek heyetimizin duygularına tercüman olarak minnetlerimi arz etmeyi görev sayıyorum. (Alkışlar)

Efendiler,

Türkiye Büyük Millet Meclisi ülke geleceğini tam olarak üstlendiği gün, bulduğu yönetimin, geçmişin özgürlük tanımayan fikirleri ve kuralları üzerine kurulmuş çürük bir yapı olduğunu açıklamaya gerek görmüyorum, yüce Meclisiniz işte böyle bir yapının düzeltilmesi çalışmalarına girişmiştir ve zamanla tamamlamayı amaçladığı prensipler genel yönetimi güvenilir bir biçime dönüştürme işlemini başarmaktadır. Teşkilâtı Esasiye Kanununun (1) içeriği uygulandığı ve yeni İl İdaresi Kanunuyla tamamlandığı takdirde, memleketin içte muhtaç olduğu gelişme ortamının tam anlamıyla hazır olacağına inanıyorum.

---

(1) Anayasa.

Efendiler,

Mücadelenin önemini anlayan milletimiz bütün gücü ile büyük bir çaba göstermiş, memleketin bütün parasal ihtiyacını sağlayacak ümit vaat eden fikirleri sunmuşlardır. Millî işlerde, ülkemizde önemli bir olay böylece çözümlenmiş, az çok denk bir bütçe hazırlanması başarılmıştır. Ülkemizde iktisadî konuların nitelik ve önemi bilinmemekle birlikte, yüce Meclisiniz ülkenin gelir kaynaklarına sahip olması için prensipler koymuştur. Ateşkesten sonra, yabancılar gelir kaynaklarımıza tümüyle el koymak için girişimlerde bulundular. İstanbul'daki zorbaların sözlerine dayanarak, maden aramak için gerekli izin belgelerinin verilmesini yasakladılar. Biz, memleketin bütün varlık kaynaklarına sahip olarak ihracat ve ithalât arasındaki dengenin sağlanması ve üretimin gideceği yere kolayca ulaşması için, yolların düzeltilmesini ve ulaşıma açık tutulmasını sağlamaya çalıştık. Millî eğitim, genel sağlık, nüfus ve kalkınma yönlerinde pek göze görünür sonuçlar henüz alınamadı. Ancak, bu konularda iyi sonuçların açık bir şekilde görülebilmesi için ortam, süre, araç ve çok sayıda paraya ihtiyaç olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte, ülkenin ve milletin en gerekli ihtiyaçlarının sağlanması yolları araştırılmakta ve incelenmekte olup, yakın bir gelecekte memnuniyet verici bir sonuç elde edilebilmesi için bir ortam yaratılmasına çalışılmaktadır. Yüce Meclisin kurduğu istiklâl mahkemeleri sayesinde, süratli ve adaletli bir biçimde birçok kötü tutumlara son verilmiştir. Bu gün memleket, medenî kanunlarla ve sabit mahkemelerin kurulmasıyla asayişe hükmeden bir duruma getirilmiştir.

Efendiler,

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir yıldan beri olgun bir başarı ile sürdürdüğü ve uyguladığı iç ve dış politika, fiilî sonuçları ile tamamen açıklığa kavuşmuştur. Efendiler, politikamızda belirli olan prensiplere bu güne kadar bağlı kaldığımız gibi, bundan sonra da, milletin geliştirilmesini, egemenliğin korunmasını sağlayacak olan bu politikamızı korumaya devam edeceğimiz tabiîdir. İç politikamız da en belirgin özelliğimiz olan kanunları bir an önce çıkararak iyi bir biçimde uygulamaya çalışacağız.

Dış politikamızda, milletin yararına gerekli bulunan esasları içine alan tamamen bağımsız ve bağlantısız bir politika izleyeceğiz. (Alkışlar) Meclisimiz ve Meclisimizin hükûmeti cenkçi ve maceraperest olmaktan uzaktır. Tam tersine barış ve esenliği tercih eder. Özellikle insanî, medenî amaçların ortamının oluşmasına son

derece taraftardır. İşte bu esaslar içinde gerek Doğu ve gerek Batı devletleri ile daima iyi ilişkiler ve dostluk bağları aramaktayız. Doğuda Azerbaycan, Kuzey Kafkas ve Afganistan hükümetleriyle samimî ve cidanî ilişkiler kurduğumuz gibi, Irak ve Suriye İslâm halkıyla da fevkalâde samimî bağlar kurduk. Bizce önemli olan bu bağları korumaktayız.

İran hükûmetiyle de ilişkilerimiz vardır. Bunu doğrulamak görevimizdir. Ermenistan ve Gürcistan ile aramızdaki ilişkilerin de yakında düzeleceğini ve millî yararlarımıza uygun bir şekle ulaşacağını ümit ederiz.

Rus Bolşevik Cumhuriyetiyle mevcut ilişkilerimiz iyi bir şekilde oluşmakta ve devam etmektedir. Ve bu ilişkiyi halen Moskova'da bulunan yetkili heyetimizin katıldığı konferansta daha ciddî esaslara dayandırarak kuvvetlendirmeye çalışmaktayız. Bu çalışmamızın tamamen millet arzusuna uygun olacağına şüphe yoktur.

Batı âlemine gelince: İtilâf devletlerinden bazılarıyla zaman zaman yarı resmî temaslar yapılmış ve daima memleket ve milletimizin yararına olmak şartıyla dünyada barış ve huzuru sağlama imkânı artmıştır. İngiliz siyasî devlet adamları, bizim barışsever amaçlarımızı daima anlamamış görünmüşlerdir.

Milletimizin bir yıllık uğraşı sonucunda var oluşu ve bağımsızlığının savunulması konusundaki azim ve kararının sarsılmaz olduğu açıkça görüldü. Milletimiz, İstanbul'da padişahın huzurlarında toplanan Saltanat Meclisinde ayağa kalkılarak alınan karara dayanılarak İstanbul hükûmetinin kabul ettiği Sevres Antlaşmasının altındaki idam kararının yok etme niteliğini anladı. Milletimiz Sevres Antlaşmasının Türkiye'de uygulama alanı bulamayacağını, kararlı mücadelesi ile maddeten ispat ettikten sonra, İtilâf devletlerinin siyasî devlet adamları bizimle görüşmeye gerek duymuşlardır. (Alkışlar)

Geçen yılın bu günlerinde gelen barışla ilgili haberler, herkese üzüntü veriyordu; her tarafta düşmanların maddî ve manevî hücumları ile karşı karşıya idik. Herkes bize karşı idi. Bu gün bütün dünya davamızın kutsallığını anlamış bulunuyor. İnsanlık dünyası ve medeniyet bize her taraftan günden güne artan bir güler yüz gösteriyor. Geçen yılın bu günlerini derin bir kaygı ve üzüntü içinde yaşayan milletimiz, bu yılın aynı günlerinde kararlı ve metin oluşunun eserini görmekle övünmelidir. (Alkışlar) Geçen yılın bize getirdikleri en büyük yıkım ve uğursuzluk Sevres Antlaşması idi.

Efendiler,

Düşmanların bütün bir yıllık çabalarına karşılık sonuçta bu gün Sevres Antlaşması hükümleri fiilen ve hükmen yoktur. (Sürekli ve şiddetli alkışlar)

Sonucundan ümitli olmak istediğim Londra Konferansı, insanlık dünyasının hak kazanmış olduğu barış ve huzuru bir süre geciktirse bile, bu gün anlaşılmıştır ki, Sevres Antlaşması hükümleri Türkiye'ye zorla uygulanamaz. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler,

Bu sonuca, 1918 ateşkes antlaşmalarını yenik olarak imzalamış uluslar arasında, uyguladığı politikanın ileri görüşlülüğü ve silâhlarının kuvveti sayesinde, ancak Türkiye ulaşabilmiştir.

Efendiler,

İtilâf devletleri bizi bağımsız bir devlet olarak yaşama yeteneği olmayan bir millet olarak görünüyorlardı (Çok yanlış sesleri) ve bu yanlış görüşe dayanarak memleketimizi parçalamak ve milletimizi boyunduruk altına almak istiyorlardı. Onları bu görüşte aldatan neden, milletimizin kendi kendisini yönetmeyi başaramayacağı sanısıdır. Oysa milletimiz ilk yıldan beri her türlü yardım ve yol gösterenden ve asırlardan beri yönetimden soyutlanmış olarak, milletlerin başına gelebilecek olan felâketlerin en büyüğü ile karşılaştığı halde, en medenî, en insanî ve bütün hürriyet şartlarına uyarak kendini idare etmektedir. (Alkışlar) Düşmanlarımız, işgal ettikleri ülkemizde her çeşit savunma araçlarından arındırılmış olan vatandaşlarımıza karşı bu güne kadar aralıksız yıkma, yağma, öldürme, sürgüne gönderme gibi zulüm ve haksızlıklarını sürdürmeye devam ettikleri halde, Büyük Millet Meclisi hükûmetinizin bölgesi içinde kalan bütün Müslüman olmayan unsurlar, kanunlarımızın ve silâhlarımızın koruması altında, korkusuzca, güven içinde yaşamaktadır. (İslâmiyet gereği ve insanlığımızdan sesleri)

Efendiler,

Bu konuşmama ek olarak yüce meclisinizin bir yıllık çalışmalarını, takdir ederek, özetlemek isterim. Yüce Meclisin toplantı başlangıcı olan 23 Nisan 1920 tarihinden düne, 28 Şubata kadar 311 gün geçmiştir. Bu süre içinde yüce Meclisiniz 159 birleşim yapmıştır. Bu birleşimlerde 51 gizli ve 356'sı açık olmak üzere 407 oturum yapılmıştır. Yüce Meclisiniz çalışmaları ile şimdiye kadar genel kurulca 104 kanun kabul edilmiştir. Bundan başka, 149 ka-

nun önerisi görüşüldükten sonra reddedilmiştir, demek ki 253 kanunla uğraşmıştır. Bundan başka, gereği yapılmak üzere 67 kanun önerisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir. 6 kanunun görüşülmesi ertelenmiştir. 55 kanun yeni yıla devredilmiştir. Demek oluyor ki, toplam 381 kanunla yüce Meclisimiz uğraşmıştır. Yüce Meclisinizin çıkardığı kanunlar içinde Vatana Hiyanet Kanunu, Bakanlar Kurulu üyelerinin seçimi kanunu, Yargıtay'ın kurulması ile ilgili kanun, İstanbul'un işgalinden sonra İstanbul hükûmetince imzalanmış bulunan antlaşma ve diğerlerinin yürürlükten kaldırılması kanunu, Toplantı Yeter Sayısı Kanunu, İstiklâl Mahkemeleri kurulması ile ilgili kanun, İçki Yasağı Kanunu, köylünün mutluluk ve refahını sağlamak üzere Baltalık Kanunu, Savaş Zammı Kanunu, yine milletin sağlık ve yaşamı ile ilgili olması dolayısıyla Frenginin Bulaşmasını Önleme Kanunu, milletin ve yüce heyetinizin niteliğini, şeklini ve yetkilerini tespit etmek üzere Anayasa ve iktidarımızı, malî gücümüzü göstermiş olması nedeniyle bütçe kanunlarını anmak uygun olacaktır. Komisyonlardaki çalışmalara gelince:

Efendiler,

Komisyonlara çeşitli olaylarla ilgili kanunları da içeren 703 iş yollanmıştır. Bunlardan 422'si komisyonlardan çıkmıştır. 281'i yeni yıla devredilmiştir. Bundan başka, yüce heyetimizin ilgilendiği olayları izlemeniz sonucu önemli bulunan konularda ayrıca 111 adet önerge verilmiş ve bunlar Bakanlar Kuruluna havale olunmuştur. Bunların, yürütme işlerini izlerken gösterilen dikkati ispat etmesi nedeniyle olağanüstü önemi vardır. 122 önerge ile Bakanlar Kurulundan sorular sorulmuş ve gensoruda bulunulmuştur.

Arkadaşlar, yüce heyetinizin bu Meclisle ilgili olan bu çalışmalarından başka doğrudan doğruya şerefli arkadaşlarımızdan birçokları yüce meclisiniz adına devlet görevlerine de fiilen katılarak vatan görevlerini yerine getirmeye çalışmışlardır. Kısaca özetlemek gerekirse, arkadaşlarımızdan bir kısmı elçiliklere atanmışlardır; bir kısmı doğuda ve batıda heyetlerde delege olarak en önemli siyasî konular ile uğraşmışlardır. Ve yine arkadaşlarımızdan birçokları orduların, kolorduların, birliklerin, kıtaların başında olarak düşmanlarla çarpışmışlardır ve çarpışıyorlar. Ve yine seçkin arkadaşlarımızdan bir kısmı er olarak cephelere gitmiş olan askerî kıtaların içinde düşmanlarla savaşmışlardır. Arkadaşlarımızdan bir kısmı da İstiklâl mahkemelerinde adliye işleri ile uğramıştır. Yine bir kısım arkadaşlarımız memleket içinde önemli hükûmet olaylarının soruşturulması için görevlendirilmişlerdir. Pek çok arkadaşlarımız mil-

lete doğru yolu göstermek ve aydınlatmak için yorucu geziler yapmışlardır. Çoğu kez ordu cephelerini isteklendirme ve gayretlendirme için dolaşmışlardır. Doktor olan arkadaşlarımız savaş meydanlarında yaralanmış olan askerlerimizin tedavilerini hemen acil olarak yapmışlardır. Üyelikle memurluğun aynı anda yapılmasına kanunen sakınca bulunmadığı zamanlarda da birçok arkadaşımız valiliklerde, mutasarrıflıklarda, kaymakamlıklarda bunun gibi adlî ve mülkî memuriyetlerde bulunmak suretiyle, Devletin işlerine katılmışlardır.

Efendiler,

Yüce meclisiniz olağanüstü çalışma ile uğraşırken yürütme kuvvetiyle görevlendirdiğiniz Bakanlar Kurulu üyelerimiz de savaş meydanlarındaki komutanlık karargâhları gibi geceli gündüzlü çalışmaları ile takdir toplamışlardır. Bakanlıkların ve bütün iş arkadaşlarımızın görevlerini büyük bir düzen ile yürütmelerinden dolayı kendilerine teşekkür ederiz. (Katılırız sesleri)

Bu bunalımlı yasama yılının ödüllendirilmesini görmekle mutlu olan meclisiniz, ilk gününe kavuştuğu ikinci yasama yılında da aynı canlılıkla çalışarak inşallah son başarıyı elde edecektir. (İnşallah sesleri) Cenabı Haktan hepinize başarılar dilerken, haklarımızın korunması ve bağımsızlığımızın kurtarılması gibi yüce ve kutsal savaşta şehitliği kazanan kardeşlerimizin mübarek ruhlarına da fatihalar sunarım. (Fatiha okundu)

Yüce meclis, ikinci yasama yılına on ikisi Malta'da tutuklu, altmış sekizi İstanbul Meclisi Mebusanından katılan ve iki yüz yetmişi de Büyük Millet Meclisine üye olarak seçilen toplam 350 sayın üye ile başlıyor. Malta'daki haksızlığa uğramış saygıdeğer arkadaşlarımızı da yakında aramızda görmenizi dilerim. (İnşallah sesleri)

Efendiler,

Milletimizin olağanüstü yeteneği vardır, bu yeteneklerin geliştirilmesi ve veriminin ortaya çıkması ile şüphesiz parlak sonuçlara ulaşacaktır. Ancak, tarihin bazı korkunç kayıtlarını büyük bir önemle hatırlatmayı yararlı buluyorum. Arkadaşlar, bir millette, hele bir milletin yönetimi başında bulunan yetkililerde aşırı istek ve kişisel tartışmalar, vatan ve millet görevlerinin gerektirdiği yüce duygulara üstünlük sağladığında devletlerin parçalanma ve dağılmasını engellemek mümkün değildir. Milletimizin gerçek temsilcileri olan bütün arkadaşların bu gibi çelişkilerden daima uzak kalacakların-

dan şüphe etmiyorum; yüce heyetimizin karşılıklı duygusal kardeşlik ve beraberliğinin, temsilcisi bulunduğumuz bütün millet içinde de yayılarak, hep aynı olgunluğu oluşturacağı tabiîdir.

Sayın arkadaşlarım, bütün bir millet, ölümle göz göze baktığımız ateşkes günlerinden başlayarak, bu güne kadar aldığımız yolu, atlattığımız sayısız güçlüğü bir kez daha birlikte hatırlayalım. Ne zaman başladığı bilinmeyen zamanlardan beri, bağımsızlık şerefi ile yaşayan milletimiz, en kötü bir sona, ölüme gidiyor gibi görünmüş iken, tutsaklığa karşı evlâdını ayaklanmaya çağıran atalarımızın sesi kalplerimizde yükselerek bizi son kurtuluş savaşına yöneltti. (Alkışlar) Artık ümitsizlik, usanç günleri çok uzaklarda kaldı. Memlekete kurtuluşu, gerçek yolu göstermiş ve bütün milleti kendi bağımsızlık bayrağı altında toplamış olan yüce meclisiniz ikinci yasama yılına girerken ben, ufkumuzda açığa çıkmaya başlayan ışıkların, bu kadar felâket görmüş olan mutsuz vatanımızda, iyi bir sabah olmasına dua ediyorum. (Sürekli alkış)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

I'İNCİ DÖNEM

3'üncü Yasama Yılı Açış Konuşmaları

1 Mart 1922

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. 1, C. 18, Sa. 2

1.3.1922

BAŞKAN GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN I'İNCİ DÖNEM 3'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTUKLARI

BAŞKAN MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ — Efendiler, bu gün ikinci yasama yılımızı tamamlayarak üçüncü yasama yılına giriyoruz. Bu erişmeden dolayı Büyük Tanrıya şükürler ederim. Bu geçen yıl içinde yüce meclisçe, milletçe ve ordu tarafından gösterilen özverili çalışmayı da saygı ile anarım. Pek çeşitli olaylarla dolu olan bu mücadele yılları birbirini izledikçe, asker ve millet arasında bağımsızlık ruhunun ateşli taraftarları çoğalmaktadır. Geçirdiğimiz ikinci yasama yılının göze batan niteliği, iş ve ordu saflarında çalışan halk ve askerlerin, dayanılmaz baskılar altında kalarak içine zorla itildiğimiz bu kanlı maceraya alışmaları ve buna neden olan elim zorunlulukları anlamış bulunmalarıdır. Sözlerimin başında ülkenin en kutsal unsurları olan halkımız ve askerlerimizle ilgili övgülerimi tekrarladıktan sonra, iç, dış ve genel siyasî durumumuz konusundaki görüşlerimi açıklamaya geçiyorum:

Efendiler,

Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmetinin iç yönetimde ve politikasındaki genel kural, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun (1) birinci maddesiyle Misakı Millîmizin (2) birinci ve beşinci maddelerinde kesin ve açık olarak gösterilmiştir. Buna göre yönetimimiz, kayıtsız şartsız egemenliğine sahip olan halkın geleceğini kendi eli ile ve fiilî olarak yönetme esasına dayanmaktadır. Yüce Meclislerine sunulmuş olan Umumî müfettişlik, İl özel İdareleri ve yasak bölgeler tasarıları bu ruhu kapsamaktadır, kanunlaşacaklarına inanıyorum. Bu kanunlarla birlikte görüşülmekte olan Bakanlar Kurulunun görev ve sorumluluğu ile ilgili tasarı kanunlaştığı takdirde, genel yönetimimizde önemli açıklık ortaya çıkacaktır. Efendiler; Türkiye halkı, ırk, din ve kültür yönünden tek vücut, birbirlerine karşı karşılıklı saygı ve özveri dolu duyguları taşıyan ve yazgısı ile çıkarları aynı olan bir topluluktur. Bu toplulukta ırk haklarına,

---

(1) Anayasa.
(2) Millî antlaşma.

sosyal haklara ve çevre şartlarına uymak, iç politikamızın önemli noktalarındandır. İç yönetimimizde bu önemli noktanın, halk yönetiminin geniş anlamda uygun bulunan en yüksek düzeye çıkarılması, politikamızın gereklerindendir.

Ancak dış düşmanlara karşı sonsuza dek birlik ve dayanışma içinde bulunmak zorunluluğu vardır. Türkiye halkı içinde bulunup, azınlık durumunda olan Hıristiyan unsurların haklarının, dünyanın en medenî ülkeleri içinde yaşayan azınlıklara da verilmesi, İtilâf devletleri ile düşmanları ve bazı ortakları arasında kararlaştırılan anlaşma hükümlerinde yer alması nedeni ile diğer yabancı ülkelere sığınan Müslüman halkın da aynı haklardan yararlanmasının sağlanmış olması en içten dileğimizdir. Azınlıklarla birlikte bütün halkın varlık ve mutluluğunun ve kanunların verdiği her türlü hak dokunulmazlığının sağlanması ve memlekette kanun hâkimiyetinin kurulması iç yönetim ve politikada değişmez genel kuralımız olmuştur. Geçen yılki iç durumu özetle sunabilmek için bazı noktaları anlatmak istiyorum.

Bu yıl ülkemizin bütün yörelerinde genel olarak bağımsız ve olaysız, sakin bir biçimde geçmiş olup güvenlik sürdürülmüştür. Bazı aldatmalar sonucu önceki yıl Koçgiri'de meydana gelen olay alınan önlemlerle bastırılmıştır. Aldatılanlar hakkında da, hükûmetçe gereken işlemler adalete uygun biçimde yerine getirilmiştir. Yunanlıların kışkırtması ve düzenlemesi ile ihtilâle benzer girişimlerde bulunanların da amaçladıkları olaylar sonuçsuz bırakılmıştır. İçişlerinde güvenlik yürütülmesinde en önemli ve maddî araç olan jandarma teşkilâtı, önemli birliklerin eklenmesi ile kuvvetlendirilmiş ve birçok jandarma okulu açılmıştır.

İçişleri ile ilgili görevleri arasında posta ve telgraf idaresinde oluşturulan bazı yenilikler de kıvanç vericidir. Efendiler, ulusumuzu güven içinde yaşatmak amacımız olduğu gibi, onun sağlığına özen göstermek ve olanaklarımızın elverdiği oranda sosyal acıları dindirmek de hükûmetimizin görevlerindendir. Bu cümleden olmak üzere ülkemizin doktor ihtiyacı olanakların elverdiği oranda karşılanmaya çalışıldı. 1920 yılında iki yüz altmış doktor görevli idi. Bu sayı, bu geçen yıl zarfında üç yüz on ikiye yükseltildi. Elli doktor daha bulunup, doktorsuz ilçelere gönderilmeleri düşünülmektedir. Bu yıl bulaşıcı hastalıkların yayılması önlendi, başgösteren hastalıklar derhal sıhhî önlemler alınarak, bulundukları yerde yok edildi. Bulaşıcı hastalıklara karşı en kesin önlem olan aşılar, artık tümüyle ülkemizde yapılmaktadır. Üç milyondan fazla kişiye

yetecek çiçek aşısının Sivas'ta yapılmış bulunduğunu belirtmekle bu konuda gerekli bilgiyi vermiş oluyoruz. Ülkenin sıtmalı bölgelerine yeterli miktarda kinin dağıtılmıştır. Frengi hastalığının yok edilmesi için de gerekli olan para sarf edilmiştir. Sosyal hastalıklar ile uğraşımızın daha etkili ve daha ayrıntılı bir şekilde yerine getirilmesinin gereğini de belirtmek isterim.

Efendiler,

Sosyal yardım işlerinden de kısaca söz etmek isterim. I. Dünya Savaşı sırasında, bu yörelere sığınmak zorunluluğunda kalan doğu illeri ve kurtarılmış halkından dörtte biri memleketlerine gönderilmiştir. Bunların hemen yarısı yurtlarına ulaşmışlardır. Bu yıl geri kalan mültecilerin de iadesi kararlaştırılmıştır. Sonradan kurtarılan Adana ve Gazi Antep mültecileri memleketlerine iade edildiler. Henüz kurtarılmayan Batı illeri mültecilerine imkân buldukça yardıma devam olunuyor. Yurtlarına yeni dönenlere bu konudaki kanun gereğince yemeklik, tohumluk verilmesi, ayrıcalık tanıma ve bunun gibi kolaylıklar sağlamak suretiyle yardım edilmektedir. Göçmen ve mülteci öksüzler için açılan yetim yurtlarının birer sanat okulu haline getirilmesine çalışılmaktadır. Millî sınırlarımızın dışında kalan yerlerden sığınan dindaşlarımız, şimdilik yalnız parasal yardım görmektedirler. Bu yıl bunların ve ülke içinde iskân edilmek isteyen diğer göçmenlerin yerleştirilmesine başlanacaktır. Sağlık ve sosyal yardım konusunda izlediğimiz amaç şudur: Ulusumuzun sağlığının korunması ve kuvvetlendirilmesi, ölüm oranının azaltılması, nüfusun artırılması, sosyal hastalıkların ve bulaşıcı hastalıkların etkisiz bir duruma sokulması, böylece ulus fertlerinin dinç ve çalışmaya yetenekli kusursuz vücut yapılarına sahip olarak yetiştirilmesi..... Yurtları düşman elinde kalan vatandaşlarımıza yardım ve onların ilmî bir şekilde iskân edilmelerine özel önem verilmektedir. Bu konuda gereken inceleme yapılmakta ve bu amacı sağlayacak programlar düzenlenmektedir.

Efendiler,

Hükûmet ülkede kanunu egemen kılmak ve adaleti iyi bir şekilde dağıtmakla yükümlüdür. Bunun için adalet işi çok önemlidir. Bundan dolayı adalet politikamızı açıklamayı faydalı buluyorum. Adalet politikamızda izlenecek amaç, önce halkı yormaksızın süratle, kanuna uygun ve güvenli biçimde adaleti dağıtmaktır. Bunun yanı sıra sosyal kurullarımızın bütün dünya ile ilişkilerini sürdürmeleri de gereklidir. Bunun için, adalet düzeyimizi bütün uygar ülkelerle aynı düzeyde tutmak zorundayız. Bu amacı yerine

getirmek için, elimizdeki kanun ve usulleri bu görüşe göre düzeltiyor, canlandırıyor ve yeniliyoruz. Ve buna devam edeceğiz. Bu çalışmalarda ülkemizin genişliği, seri araçların eksikliği ve buna benzer engeller ve güçlüklerden başka, bazı yörelerin sosyal hayatlarının özellikleri de göz önüne alınmaktadır.

Efendiler,

Çağdaş gelişme, ulusların uygar ihtiyaçlarındaki genişleme, çoğalma ve çeşitlenme bu uygar ihtiyaçlar ile orantılı olarak uygar hakların gelişmesini gerektirir. Her devletin ilişkili olduğu sosyal yaşamın uygarlık derecesine uygun, hukukî mevzuatı vardır. Dünyada bulunan bütün uygar devletlerin medenî kanunları hemen hemen birbirlerine benzemektedir. Bizim Milletimizin ve hükûmetimizin adalet düşüncesi ve anlayışı, bu konuda hiçbir uygar ulusunkinden aşağı değildir. Belki tarih bu noktada yüksek olduğumuza tanıklık eder. Bu nedenle hukukî mevzuatımızın bütün uygar devletlerin kanunî mevzuatından eksik olması düşünülemez. Gayretli çalışmalarımızın amacı olan tam bağımsızlık kavramında adlî bağımsızlığın da bulunması doğaldır. Bundan dolayı her bağımsız devletin ayrılmaz bir bütünü olan adalet dağıtımı görevine kimseyi karıştıramayız. (Bravo sesleri)

Efendiler,

Bizim halen yürürlükte olan medenî kanunumuz Mecelledir. Bu medenî kanun yaklaşık olarak yarım asır önce merhum Cevdet Paşa'nın başkanlığındaki bir bilimsel kurul tarafından hazırlanmıştır. İşte, o mecellenin genel kuralındaki «Zamanın değişmesi dolayısıyla hükümlerin değiştirilmesinden vazgeçilemez «fıkıh kuralı, adlî politikamızın temelini oluşturmaktadır. Bu ana kural içinde hareket eden Adalet Bakanlığımız, mecellenin içermediği veya belirlemediği güç ve açık olmayan durumların, uygun hükümlerle genişletilmesi ve sağlamlaştırılması gereğine inanmıştır. Ve bu konuyla uğraşmak üzere, uzmanlardan oluşan bir heyet kurulması için bir kanun önerisi hazırlamak üzeredir. Adalet Bakanlığı bu prensip içinde çalışmalarının sonucu olarak, tek yargıç kuruluşunun hemen yüzde doksan oranında, bütün ülkede uygulanması ve özellikle tek yargıçlı mahkemelerde yargılama usulünün sulh yargıçları usulüne uygun olarak adaletin acele dağıtılmasının sağlanması ve yine adlî işlerin seri ve başarı ile yönetilmesini sağlamak için on adliye müfettişliği kurulması ve suçlama işlemlerinin kaldırılması ve adlî tıp müessesesinin kurulması hususları söylemeye değerdir. Ceza muhakemeleri usulünün düzeltilmesi, aşiret hayatı geçiren bazı bölgeler hal-

kının doğal ihtiyaçları ve sosyal durumları ile uygun basit bir usul hazırlanması, cezaevlerinin düzeltilmesi gibi, diğer önemli hususlar adı geçen bakanlığın yeni yıl içindeki çalışma konularını oluşturmaktadır. Yargıçlar ve adliye mensuplarının şerefli görevlerine uygun seçkin değere sahip bulunmaları adliyemizin övünç kaynağıdır. Adalet Bakanlığının ve mevcut mahkemelerimizin özel niteliklere sahip yargıçlarla donatılması ve sağlamlaştırılması için, bir hukuk fakültesi kurulmasını uygun görerek karar veren Yüce Meclisimize teşekkür ederim. Bu yüksek kurum için 1922 yılı bütçesine gereken para konmuştur. Önemli bir kısım gerçekleştirilen ve diğer bölümünün gerçekleştirilmesine çalışılan bu hususların tamamlanması, adlî hayatımızın bütün dünyaca kabul edilebilir gelişmiş bir duruma gelmesini sağlayacaktır.

Efendiler,

Adlî politikamızdan sonra, millî yaşamımızın en çok ilgili bulunduğu ekonomik durumumuz hakkındaki düşüncelerimi de arz edeceğim. Bu konuya girmeden önce görüşümü açıklamak için yüce heyetinize ve bütün dünyaya bir soru sormama izin veriniz.

Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? (Köylüler sesleri) Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üreticisi olan köylüdür. (Şiddetli ve sürekli alkışlar) O halde herkesten çok bolluk, mutluluk ve varlığa hak kazanan ve buna lâyık olan köylüdür. (Sürekli alkışlar) Bundan dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin ekonomik politikası bu önemli amacının sağlanmasına yöneliktir.

Efendiler,

Diyebilirim ki, bu günkü felâket ve yoksulluğun tek nedeni bu gerçeği ihmal etmiş olmamızdır.

Doğrusu yedi yüzyıldan beri dünyanın çeşitli yörelerine gönderilerek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi yüzyıldan beri emeklerini ellerinden alıp gereksiz yere harcadığımız ve buna karşılık daima onurunu kırdığımız ve hor gördüğümüz ve bunca özveri ve iyiliklerine karşılık nankörlük, küstahlık ve zorbalıkla uşak durumuna indirmek istediğimiz bu ülkenin gerçek sahibi huzurunda bu gün büyük utanç ve saygı ile gerçek durumumuzu alalım. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler,

Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki çalışmasını çağın ekonomik tedbirleri ile en yüksek düzeye çıkarmalıyız. Köylünün işlerinin sonucu ve çalışmasının semeresini kendi yararına en yüksek düzeye çıkarmak ekonomik politikamızın ana prensibidir. Bundan dolayı bir yandan çiftçinin çalışmasını artıracak ve verimli kılacak bilgi, araç ve fennî âletlerin tamamlanması ve sağlanmasına ve diğer yandan onun bu çalışmasının sonucundan en fazla yararlanmasını sağlayacak ekonomik tedbirlerin alınması için çalışmak gereklidir. Şimdiye kadar yolun olmaması, modern taşıma araçlarının bulunmaması, değişim usullerinin çiftçi aleyhine olması ve hükûmet kanunlarının çiftçiyi korumaması gibi engellerin kaldırılması gereklidir. Bu noktada özellikle ziraî ürünlerimizi buna benzer yabancı ürünlere karşı koruyamaz duruma düşmemizden dolayı milletimizi bu günkü ekonomik sefalete düşüren kaldırılmış kapitülâsyonların feci durumunu hatırlatmadan geçemem. Bildiğiniz gibi, ülkemiz ekonomik kuruluş ve çevre yönünden kuvvetli durumda değildir. Özel sektör kuruluşları da serbest ticaret mücadelesine dayanabilecek bir güce gelmemişlerdi. Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini koruyamayan ekonomimizi bir de iktisadî kapitülâsyon zincirleriyle bağladı. Kuruluş ve özel sektör yönünden ekonomik alanda bizden çok kuvvetli olanlar, memleketimizde bir de ayrıca imtiyazlı durumda bulunuyorlardı. Gelir vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman istedikleri eşyayı, istedikleri şartlar altında ülkemize sokuyorlardı. Bütün ekonomimizin her bölümüne bu sayede kesin olarak hâkim olmuşlardı.

Efendiler,

Bize karşı yapılan rekabet gerçekten, çok gayri meşru, gerçekten çok yok edici idi. (Kahrolsunlar sesleri) Rakiplerimiz bu davranışlarıyla gelişmeye elverişli sanayiimizi de öldürdüler. Tarımımıza da zarar verdiler. Ekonomi ve maliyemizin gelişmesi ve olgunlaşmasını önlediler.

Efendiler,

Artık engelsiz ve bağımsız bir hayata atılan Türkiye için, ekonomik yaşamı boğmakta olan kapitülâsyonlar yoktur. (Şiddetli alkışlar) Ve olamaz. Ekonomik yaşamımızın belirli amaçlara yöneltilmesi ve süratle gelişmesi ve yükselmesi için alınacak önlemler içinde ülkemizde Avrupa rekabeti yüzünden yok edilmiş ve şimdiye

kadar önemsenmemiş olan tarımsal sanayimizi güçlendirip, modern ekonomik araçlarla donatmayı önemle göz önünde bulunduracağız. (İnşallah sesleri) Gerek tarım, gerek memleketin varlık ve genel sağlığı konularında önemi kesin olan ormanlarımızı da modern önlemlerle iyi duruma getirmek, genişletmek ve en yüksek faydayı sağlamak da önemli kurallarımızdan biridir. Ekonomik politikamızın önemli amaçlarından biri de genel yararı doğrudan doğruya ilgilendirecek kurumlar ve iktisadî teşebbüslerin malî kudretimizin ve teknolojimizin izni oranında devletleştirilmeleridir. Özet olarak, topraklarımızın altında kullanılmadan duran maden hazinelerinin kısa sürede işletilerek milletimizin yararına sunulması da ancak bu yöntemle mümkündür. Bununla birlikte, sadece ekonomik yararlanma amacı ile gerek madenlerimizde, gerek diğer ekonomik konularda, bayındırlık hizmetlerinde çalışmak isteyen sermaye sahiplerine Hükûmetimizce her türlü kolaylığın gösterileceği şüphesizdir. Bu sermayelerin kanunlarımıza uygun şekilde kullanılması gereklidir. Ülkenin ekonomik temelleri, tarım ve tarımsal sanayie bağlı olmakla birlikte, ülkede öteden beri var olan örneğin Dokuma Sanayii gibi kurumların korunması ve canlandırılması ve bazı bölgegelerde yeniden kurulabilecek diğer sanayinin her şartta gözetilmesi göz önünde önemle bulundurulacaktır. İktisat Bakanlığımızın bir yıllık çalışması bu açıkladığım görüş içinde yürütülmüştür. Özetleyecek olursak, çalışanların rahat yaşamalarını sağlayacak Zonguldak Amele Kanunu, Anadolu'da genel taşımacılığı kolaylaştırmak üzere otomobil ve kamyon işletmelerine izin verilmesini sağlayan tüzük, cephede savaşan asker ailelerine yardım esaslarını da içine alan tarımsal yükümlülük tüzüğü, Meclisçe kabul edilen tohumluk ödeneğinden ihtiyaç beliren yerlere usulüne uygun şekilde dağıtım yapılması, Ziraat bankaları vasıtasıyla çiftçi âletleri ve tarımsal araçların uygun fiyatlarla dağıtılması ve diğer bir özel kurul vasıtasıyla da bunların önemli miktarlarda yeniden sağlanması ve gümrüklerimizde millî üretimimizin saygınlığının korunması için bir tutum belirlenmesi ve bunun yürürlüğe konulması hususlarını bu konu ile ilgili çalışmaların sonuçları olarak saymaya değer buluyorum. Bundan sonra da genel ekonomik çalışmalarımız ve ekonomik politikamızın değindiğim ve gösterdiğim bu görüş içinde ve bir plân dahilinde, düzenli bir biçimde yürütülmesi Bakanlar Kurulumuzun çabalarını bu nokta üzerinde toplaması ile sağlanacaktır. Böyle bir projemizin hazırlanmasında bayındırlık hizmetlerinin büyük önemi vardır. Çünkü ekonomik hayatın faaliyet ve canlılığı ancak ulaştırma araçlarının, yolların, demiryollarının, limanların durumu ve derecesiyle orantılıdır.

Efendiler,

Sırası gelmişken bayındırlık işleri hakkındaki fikirlerimi de arz edeyim: İnşaat donanımı ve işletilmesi yerel veya genel kaynaklarımızın gelirlerinden sağlanabilecek olan bayındırlık işlerinde en önemli olanı, önemli olanın önünde tutarak, ülke ihtiyaçları giderilecektir.. Ancak, inşaat donanımı ve işletilmesi, bu günkü malî olanaklarımızla karşılanamayacak büyük sermayelerle gerçekleşebilecek bayındırlık hizmetleri, yabancı sermaye ve gerekirse yabancı uzmanlardan en üst düzeyde yararlanılarak ülkemizin bayındırlığını ve ulusumuzun mutluluk ve refahını kısa zamanda sağlamak gereklidir. Bununla birlikte, bunda da üreticinin ve çalışanların genel yararları gözden uzak tutulmayacaktır. Bayındırlık Bakanlığımızın bu yıl içindeki çalışmalarının sonucu bakanlığın bu günkü gücü ile uygun kabul edilebilecek durumdadır. Gerçekten sahip olduğunuz demir yolları başarı ile işletilerek, ulaşım ve asker taşımacılığı sağlanmaktadır. Askerî harekât sırasında düşman tarafından zarar görmüş bir kısım demir yolları ve İmalât Sanayi onarılmış ve yeniden kurulmuştur. Ankara - Sivas hattında önemli bir tünelin inşaatı tamamlanmış ve diğer tamamlanmayan iki tünel çevresinde de yol durumları değiştirilerek ulaşım sağlanmıştır. Erzurum, Erzincan arasındaki demir yolu inşaatının tamamlanması ve kükürtlü kömür madenlerine bir istasyon yapılması konusunda önemli işler gerçekleştirilmiş ve kuruluş tamamlanmıştır. Samsun - Havza hattının kuruluşu için gerekli konuların hazırlığına başlanmıştır.

Sivas'tan Erzurum'a ve Kastamonu'nun Koçhisar'ından başlayarak, Tosya, Osmancık, Amasya, Erbaa, Niksar, Kelkit ve Erzincan'a kadar olan demir yollarına ait ilk araştırmalar yapılmış ve bazı kara yolları üzerindeki bozukluklar da onarılmıştır.

Efendiler,

Bayındırlık işlerindeki çalışmaların sonucunun milleti sevindirecek durumda olmadığını kabul etmek gereklidir. Ancak devlet işleri ve işlemlerinin her bölümünde olduğu gibi, bayındırlık işleri çalışmalarında da uygun düzeye ulaşılması malî kudretimizle ilgilidir. Malî kudretimizin yerinde kullanılmasının önem derecesini saptamak konusunda bulunduğumuz şartların ve tehlikeli yerlerin birinci derecede etkisi olduğunu söylemek zorunluluğundayım. Bu sözlerimin amacının ne olduğu açıktır.

Efendiler,

Her şeyden önce yaşam ve bağımsızlığımızı sağlamak demek olan millî amacımıza ulaşmaktan başka bir şey düşünemeyiz. Bun-

dan dolayı, bizce en önemli nokta malî kudretimizin bunu karşılayıp karşılayamayacağıdır. 1920 ve 1921 yıllarının canlı deneylerine, bütçemizin denk durumuna, bu günkü iç duruma ve ekonomimizin bu geçen iki yıla oranla, kıyas kabul etmez derecede iyi bir düzeye ulaşmasıyla oluşan kesin ümitlere dayanarak arz edebilirim ki ülkemizin gelir kaynakları millî davamızın güven içinde sağlanmasına yeterlidir. (Alkışlar) Malî kudretimiz, bu güne kadar olduğu gibi dış borçlanma yapılmadan da orta halli bir düzeyde, ülkeyi yönetecek ve amacına ulaştıracaktır. (Alkışlar)

Bununla birlikte, ben yalnız bu gün için değil, özellikle gelecekle ilgili olarak devlet hayatı ve ülkenin refahı konularında şimdiki ve ilerideki malî durumumuzu çok önemli bulduğumu vurgulayarak maliyemizle ilgili endişeli görüşlerimi özetle anlatmak isterim:

Efendiler,

Bu günkü mücadelemizin amacı tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın tam sağlanabilmesi ise ancak malî bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin aslı bağımsızlıktan yoksun olunca o devletin bütün hayatı bölümlerinde bağımsızlık sakat durumdadır. Çünkü her devlet organı ancak maliye ile yaşar. Malî bağımsızlığın korunması için ilk şart bütçenin ekonomik bünye ile uygunluğu ve denk olmasıdır. Bundan dolayı devlet yapısını yaşatmak için dış ülkelere başvurmadan ülkeyi gelir kaynakları ile yönetmek çözüm ve önlemlerini bulmak gereklidir ve bulunabilir.

Efendiler,

Millî prensibimiz tutum olmalıdır. (Şiddetli alkışlar)

Bundan dolayı malî yöntemimiz, halkın baskı altında tutulup ezilmesinden kaçınmakla birlikte elden geldiğince dışarıya ihtiyaç göstermeden ve gereğinden çok harcamadan mevcut gelirle yetinmek prensibine dayanmaktadır.

Şimdiki durumda yararlanılamayan gelir kaynaklarından yararlanmak ve halkın vergi yükünü azaltmak için bazı maddeler üzerinde tekel konulması gerekmektedir.

Efendiler,

Geçmişin ve düşmanların ülke ve ulusumuzu bütün medenî dünya ile birlikte gelişmeye doğru ilerlemekten yasaklamış olan zincirleri, bu gün bizi, az zamanda olağanüstü girişim ve icraata

bulunmaya zorluyor. Ancak bu zorunluluğun sağlanması ve kaybedilenlerin yerine konması bu günkü malî kudretimizin üzerindedir. Bundan dolayı Hükûmetimizin her medenî devlet gibi dış borçlanma antlaşmaları yapması gereklidir. Yalnız alınan yabancı paraların, şimdiye kadar Babıalinin yaptığı şekilde ödemeye mecbur değilmişiz gibi amaçsız kullanılması ve tüketilmesine, dış borçlarımızın artırılmasına ve malî bağımsızlığımızın tehlike altına sokulmasına kesin olarak karşıyım.

Biz, ülkede memuriyeti, üretimi ve halkın refahını sağlayacak, gelir kaynaklarımızı geliştirecek yararlı borçlanmalara taraftarız.

Efendiler, buraya kadar değindiğim konular milletin maddî kudretini geliştiren, devamını sağlayan önerilerdir. Bununla birlikte insanlar yalnız maddî değil özellikle; bu maddî kudret içinde yer alan manevî kuvvetlerin etkisi altında bulunur, ülkeler de böyledir. Manevî kuvvet ise özellikle bilim ve iman ile yüce bir biçimde gelişir.

Bundan dolayı, Hükûmetin en verimli ve önemli görevi eğitim işleridir. Bu görevde başarılı olabilmek için öyle bir program uygulamak zorundayız ki, o program milletimizin bu günkü durumu ile sosyal ve yaşam ihtiyaçları ile, yerel şartlarla ve çağın gerekleri ile tam anlamıyla denk ve uygun olsun. Bunun için büyük, hayalî ve anlaşılması güç görüşlerden tamamen arınarak gerçeklere en iyi bir biçimde yaklaşmak gereklidir. Yapılacak girişimin neleri kapsadığı ancak bu suretle kendiliğinden açığa çıkar.

Efendiler, yüzyıllardan beri milletimizi yöneten hükûmetler eğitimi genelleştirme dileğini belirtmişlerdir. Ancak bu dileklerine ulaşmak için Doğu ve Batıyı taklit etmekten kurtulamadıklarından, sonuç milletin cahillikten kurtulamamasına neden olmuştur. Bu hazin gerçek karşısında bizim uygulamak zorunda olduğumuz eğitim politikamızın ana hatları şöyle olamlıdır: Demiştim ki, bu ülkenin gerçek sahibi ve sosyal yapımızın gerçek unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bu güne kadar eğitim nurundan yoksun bırakılmıştır. Bundan dolayı, bizim uygulayacağımız eğitim politikasının temeli ilk önce var olan cehaleti yok etmektir. Ayrıntıya girmekten çekinerek bu düşüncemi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, genel olarak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafya tarih, din ve ahlâk ile ilgili bilgiler vermek ve dört işlemi öğretmek eğitim programımızın ilk amacıdır. (Bravo sesleri)

Efendiler,

Bu amaca kavuşmak tarihî eğitimimizde kutsal bir aşama olacaktır.

Bir yandan cahilliğin kaldırılması ile uğraşırken diğer yandan da memleket çocuklarını sosyal hayat ve ekonomide fiilen etkili ve yararlı kılabilmek için gereken basit bilgileri uygulamalı bir biçimde vermek yöntemi eğitimimizin temelini oluşturmalıdır.

Efendiler, medenî ve çağdaş bir sosyal topluluğun bilim ve kültür yolunda yalnız bu kadarla yetinemeyeceği şüphesizdir.

Ulusumuzun zekâsının gelişmesi ve böylece uygun olan medeniyet düzeyine ulaşması, doğal olarak yüce görevleri yürütecek elemanları yetiştirmekle ve millî kültürümüzü yüceltmekle mümkündür.

Bu, ilk ve son iki eğitim aşaması arasında, orta eğitimin gerekliliği tabiîdir. Orta eğitimin amacı, ülkenin ihtiyaç duyduğu çeşitli hizmet ve sanat elemanlarını yetiştirmek ve yüksek eğitime aday hazırlamaktır.

Orta eğitimde de eğitim ve öğretim yöntemlerinin pratik ve uygulamalı olması temeline uymak şarttır. Kadınlarımızın da aynı öğretim aşamalarından geçerek, yetişmelerine önem verilecektir. (Bravo sesleri ve alkışlar)

Millî Eğitim Bakanlığımız 1921 yılında eğitim durumumuzu bu görüşe göre yönlendirmek için çalışmıştır. Bakanlık girişimleri ve gelecek uygulamalarına temel olacak programları hazırlayıp, Yüce Meclisinize takdim ettikçe bunların açıkladığım görüşe uygun olarak, kanunlaşıp yürürlüğe konacağı konusunda ümidim tamdır.

Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri eğitim sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığı için kendi benliğine ve millî geleneklerimize düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir. (Alkışlar) Uluslararası dünyanın bu günkü durumuna göre, böyle bir savaşın gerektirdiği mücadele ruhunu taşımayan insanlara ve bu nitelikteki insanlardan kurulu topluluklara yaşama ve bağımsızlık hakkı yoktur. (Bravo sesleri)

Efendiler,

Bir sosyal topluluğun ortak ve genel duyguları ve düşünceleri vardır. Sosyal toplulukların değerleri, uygarlaşma aşamaları, istek ve eğilimleri ancak bu genel duygu ve düşüncelerin belirme ve gö-

rülme derecesiyle anlaşılır. Bir sosyal topluluğu yönlendiren ve yöneten insanlar için, sosyal toplulukların sonu üzerinde hüküm vermek durumunda bulunan dostlar veya düşmanlar için ölçü, bu sosyal toplulukların kamu oyundan anlaşılan yeteneği ve değeridir. Bundan dolayı uluslar kamu oyunu dünyaya tanıtmak zorundadırlar. Bütün dünya kamu oyunun bunu öğrenmesini sağlamak ise, yaşamlarının düzenlenmesi için şüphesiz gereklidir. Bu konuda bilinen araçlardan birincisi ve en önemlisi basındır. Basın, ulusun genel sesidir. (Şiddetli alkışlar) Bir ulusu aydınlatmak ve uyarmakta, bir ulusa ihtiyacı olan düşünce gıdasını vermekte, özet olarak bir ulusun, amacı mutluluk olan ortak yönde yürümesini sağlamakta basın, başlı başına bir kuvvet, bir okul, bir yol göstericidir. (Alkışlar) Bu önem ve yüceliği ile medenî dünyada söz hakkı kazanan basına, Hükûmetimizin birinci derecede önem vermesi, bu konuya ayıracağı zamanı ulusa yapmakla yükümlü olduğu yararlı hizmetlerin en önünde sayması, Yüce Meclisin kesin olarak isteyeceği hizmetlerden olmasındandır. (Alkışlar)

Şeri'ye Vekâletimizin (1) yıllık çalışmalarını büyük bir önemle inceledim, Varılan sonucu takdire lâyık buldum. Teşekkür ve tebrik ederim. Din işlerinin yürütülmesi konusunda görüş açıklamaya aslında gerek yoktur. Çünkü bu konu Kuran ile açıklık kazanmıştır. Yalnız akla gelebilecek olan bir noktayı söylemeden geçemeyeceğim.

Efendiler,

Camilerin kutsal minberleri halkın ruhanî, ahlâkî gıdalarına en yüksek, en verimli kaynaklardır.

Bu nedenle camilerin ve mescitlerin minberlerinden halkı aydınlatacak ve yol gösterecek kıymetli hutbelerin içeriğinin halkça anlaşılır olmasını sağlamak yüce Şer'iye Vekâletinin önemli bir görevidir. (Şiddetli alkışlar, bravo sesleri)

Minberlerden halkın anlayabileceği dille ruh ve bilince hitap olunmakla İslâm topluluğunun vücudu canlanır, zihni saflanır, imanı kuvvetlenir, kalbi cesaret bulur. (Alkışlar)

Fakat diğer yandan, hutbeyi yapanların sahip olmaları gereken bilimsel nitelik, özel yeterlik ve dünyadaki olayların durumunu anlama yeteneği önem taşımaktadır.

---

(1) Din işlerini yürüten bakanlık.

Bütün vaiz ve hatiplerin bu bilince yararlı olacak surette yetiştirilmesine Şer'iye Vekâletinin güç harcayacağını umarım.

Vakıf sorununa gelince: Bildiğiniz gibi, vakıf, ülkemizin önemli bir varlığını oluşturur. Bu servetten millet ve memleketi hakkıyla yararlandırabilmek için Şer'iye Vekâletiyle birlikte bütün bakanlar Kurulumuz ve hatta Yüce Meclisin bu konuyu önemle inceleyerek bu büyük kurumun çöküntüden kurtarılmasını ve ülkeye faydalı bir duruma dönüştürülmesini dilerim.

Efendiler,

Vakıfların kuruluş nedeni göz önünde tutulunca, bunun dinî kuruluşu ile birlikte hizmet ve sosyal yardım amaçladığı ortaya çıkar. (Pek doğru sesleri)

Vakıfların, hayırevleri, akıl hastahaneleri ve diğer hastahaneler ile misafirhaneler, kütüphaneler, kervansaraylar, hamamlar, çeşmeler, okullar, medreseler ve diğer kültür kurumlarını kapsamış olması, vakıf sorununun düzeltilmesinde uyulması gerekli olan kuralları göstermektedir. (Pek doğru sesleri)

Efendiler,

Bu yıl dış ilişkilerimiz sonuçlarına göre, bizce hayırlı birçok güzel olayla doludur.

Genellikle dış ilişkilerimizi iki kısma ayırmak mümkündür.

Rusya dahil Doğu devletleri ve Batı devletleri.

Rus Şûralar Cumhuriyetiyle mevcut ilişkilerimiz ve iyi bağlarımız bu geçirdiğimiz yıl içinde, kusursuz bir şekilde gelişmeye devam etmiştir. (Alkışlar) 16 Martta Moskova'da bir dostluk anlaşması imzaladık. Bu anlaşma ile, emperyalizmin şiddetli saldırılarına hedef olan iki devlet arasında doğal nedenlerle oluşan dayanışma, hukukî bir şekilde de belirlendi. Yakında ekonomik ve ticarî işler ile konsolosluk sorunlarını düzenleyecek olan antlaşmaların imzalanmasına da karar verildi.

Türkiye - Rusya anlaşması, Rusya'nın müttefiki olan diğer devletlerle yaptığımız mutlu antlaşmaların birincisidir.

Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Sovyet Cumhuriyetleriyle Moskova antlaşmasının esasları içinde, Kars'ta 13 Ekim tarihli antlaşmayı imzaladık.

Bu antlaşma, Doğuda hukukî bir biçim alan fiilî durumumuza Sevr Antlaşmasının uygulanamaz olduğunu gösteren bir olaydır. (Şiddetli alkışlar)

Ermeni sorunu denilen ve Ermeni milletinin gerçek olmayan isteklerinden çok, dünya kapitalistlerinin ekonomik yararlarına göre çözülmek istenilen sorun, Kars antlaşması ile, en doğru şekilde çözüme ulaştırılmış oldu. (Alkışlar) Yüzyıllardan beri dostluk içinde yaşayan iki çalışkan halkın iyi ilişkileri memnuniyetle yeniden kuruldu.

Ukrayna Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti ile de 2 Ocakta, Ankara' da yine Moskova Antlaşması esasları içinde bir antlaşma imzaladık. Bu antlaşmayı imzalamak üzere, şehrimize gelen olağanüstü delege ve değerli asker: Frunze yoldaşın pek içten ve dostça davranış ve tutumuyla, aramızda ne kadar iyi bir izlenim ve anı bırakmış olduğunu söylemek isterim. (Alkışlar)

Kars Antlaşması hükümlerine göre, antlaşmayı yapan taraflar arasında ticarî ve ekonomik ilişkilerin kurulması ve bir konsolosluk antlaşmasının imzalanması için, Tiflis'e bir kurul gönderdik. Bu kurul halen Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan cumhuriyetlerinin delegeleri ile görüşme yapmaktadır. Tarafların yararına uygun kararlar kabul edilerek, görüşmelerin yakında iyi bir şekilde sona ereceğini ümit etmekteyim.

Rusya Şûralar Cumhuriyetinin değerli temsilcisi olarak, Ankara'da bulunan Aralov yoldaşın..... (Alkışlar) Büyük Millet Meclisine hitaben gönderdiği mektupta yer alan konulardan memleketimiz hakkında beslediği sevgi ve samimî duyguları öğrenmiş oldunuz.

Azerbaycan Sovyet Cumhuriyetinin sevimli temsilcisi İbrahim Abilof Beyi ise..... (Alkışlar) geçen yazdan beri Ankara'da aramızda görmekle memnunuz. Rusya Sovyet Cumhuriyetine müttefik devletlerden Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti de Ankara'ya haberciler göndererek, mevcut antlaşma bağlılığını (Alkışlar) şeklen de tespitini arzu etmiş, bu arzusunun yerine getirilmesi tarafımızdan sevinçle çabuklaştırılmıştır.

Buhara'ya bu günlerde önemli devlet adamlarımızdan bir zatın başkanlığında bir elçilik heyetimiz gitmek üzeredir.

Rusya Şûralar Cumhuriyeti ve müttefikleriyle en iyi ilişkileri kurup, iyi bir şekilde devam ettiğimiz gibi, bizimle aynı durumda

ve dert ortağı olan Doğu İslâm devletleriyle de, mevcut iyi ilişkilerimizin kuvvetlendirilmesini bir amaç olarak kabul ettik. (Alkışlar)

Bu amaca doğru yürürken, ilk antlaşmayı Afganistan İslâm Hükûmeti ile 1 Martta Moskova'da imzaladık. (Alkışlar) Bu antlaşmanın uygulanmasından olmak üzere, Afganistan geçen yaz Ankara'ya bir elçi gönderdi. Bu kardeş devletin elçisi Sultan Ahmet Han..... (Alkışlar) Ankara'da hepimizin kalplerinin sevgilisidir. Afganistan'da bir temsilcimiz mevcuttur. Ünlü devlet adamlarından birinin başkanlığında bir elçilik heyeti de bu gün Kâbil'e doğru yola çıkmak üzeredir. Şevketlü (1) Afgan Emiri Hazretleri tarafından Büyük Millet Meclisi Başkanlığına hitaben bütün Türkiye halkına gönderilen soyluluk ve içtenlikle dolu değerli ve zarif mektupların da prenslik zamanından beri (ki birkaç gün önce huzurunuzda okunup hep birlikte ve hararetle alkışlanmıştı) Afganistan'la Türkiye arasında mevcut dostluk ilişkilerini bir kat daha sağlamlaştırmıştır.

İran İslâm Hükûmeti ile de yerleşmiş bulunan iyi ilişkilerimizi bölge barışı ile pekiştirmek en büyük amacımızdır. İran Devleti Fahimesi (2) tarafından Ankara'ya bir elçi gönderilmiş olduğunu haber aldık. Elçinin gelişi ile ilişkilerin sağlamlaştırılması için bütün önlemlerin tarafımızdan alınacağı şüphesizdir. (İnşallah sesleri)

Sonuç olarak, Rusya ve Doğu devletleriyle ilişkilerimizin bu günkü durumu, dünyanın ekonomik ve politik durumundan doğan değişmesi mümkün olmayan birtakım tabiî nedenlerin etkisinde hepimizin yararına, emeline uygun bir biçimde gelişmekte ve sağlamlık kazanmaktadır. (Sürekli alkışlar)

Bu yıl doğu devletleriyle olan ilişkilerimizde daha önceki yıla oranla, daha iyi gelişmeler bekliyoruz.

Efendiler,

Ülkemizin gerek politik gerek ekonomik ölüm hükmünü ilan eden Sevr Antlaşmasının uygulanmasına engel olmak üzere, ulusumuzun girişmek zorunda kaldığı kararlı mücadelesi karşısında, o antlaşmanın bize zorla kabul ettirilemeyeceğini birçok kanlı mücadelelerden sonra anlayan İtilâf devletleri, bizi Londra'ya davet

---

(1) Şevketlü : Azametli, heybet sahibi.

(2) Çok kuvvetli, itibar ve nüfus sahibi - Şah.

etmişlerdi. Pek az süre önce asi sayılan Hükûmetimizin böyle bir konferansa resmen davet edilmesi, ulusumuz yönünden önemli bir siyasî başarıdır. Bu davet Sevr Antlaşmasının fiilen ve hükmen yok olduğunu göstermesi dolayısıyla da, giriştiğimiz bu mücadele yolunda, başarıyla bir aşamaya ulaştığımızı görmekteyiz. Millî Misakımız içinde akdedilebilecek bir barışı imzalamaya hazır olduğumuzu bütün dünyaya göstermek amacıyla katıldığımız bu konferanstan hiçbir sonuç çıkmadı. Londra Konferansı görüşmeleri sırasında ne kadar anlaşmaya yatkın hareket ettiğimizi hepiniz biliyorsunuz. Belki, olayı silâh kuvvetiyle çözümleyebileceğini zanneden Yunanistan anlaşmaya yanaşmadı. (Kahrolsun sesleri)

Geçen yıl - Fransızlarla esirlerin değiştirilmesi hakkında başlatılan ve iyi bir şekilde sonuçlandırılan görüşmeler, Ankara'da imzalanan Türkiye - Fransa anlaşması ile sona erdi.

Efendiler,

Bu anlaşmanın genel ve temel bir önemi vardır ki, o da bununla Sevr Antlaşmasını sağlayan İtilâf devletlerinin önemli bir taraftarı olan Fransa'nın adı geçen antlaşmanın uygulanmasının mümkün olmadığını fiilen ve hukuken kabul etmiş olmasıdır. (Alkışlar) Bu anlaşma ile yüksek manevî değer taşıyan bazı haklarımızı kazanmış olmakla birlikte, vatanın aziz bir parçasını da kurtarmış olduk. Üç yıldan fazla süren bir ayrılıktan sonra, ana vatana kavuşan bu bölgenin, gerçek sahibine geri verilmesini kabul edemeyen bazı düşmanlarımız oralarda karışıklık çıkarmaya uğraştıkları halde harcadıkları çabalar tamamen boşa çıkmıştır. Teslim etme ve teslim alma tam bir düzen içinde yapılmış ve sonuçlandırılmıştır. Ankara Anlaşmasının ardından Fransa Cumhuriyeti ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti arasında siyasî ilişkiler kuruldu ve hükûmetimizin temsilcisi Paris'e gönderildi.

İngilizlerle bu güne kadar aramızdaki tek olumlu olay kendileri tarafından tutuklanıp Malta'ya gönderilmiş bulunan vatandaşlarımızı kurtarmak olmuştur.

İtalya hükûmeti her ne kadar Ankara'ya bir görevli göndermiş ise de, ilgili kişi resmî görüşmelerde bulunmak yetkisine sahip değildi.

Efendiler,

Geçen yılın olaylarını açıklarken dış politikamızın ana hatlarını da bir dereceye kadar açıklamış olduğumu zannediyorum. Bu hatlar basit, doğru ve açıktır.

İç politikamızda olduğu gibi, dış politikamızda da ana amacımız Misakı Millî hükümlerini içermektedir. (Alkışlar) Ve Misakı Millîyi kabul ederek, maddî ve manevî alanda tam bağımsızlığımızı kabul edenleri derhal dost kabul ederiz. Tam ve gerçek bağımsızlığımızı açık ve samimî şekilde ilk önce kabul ederek, bize barışma elini uzatan Rus Şûralar Cumhuriyeti ile dostluk bağlarımızın kuvvetlendirilmesi dış politikamızın temelidir. Sürekli şiddetli alkışlar) (Çok doğru, yaşasın dostlarımız sesleri)

Bu temel tam bağımsızlığımızı kabul edecek herhangi bir devletle ilişki kurmamıza tabiî ki engel olamaz.

Efendiler,

Dış politikamızda dost bir devletin hukukuna saldırı yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, ülkemizi, namusumuzu koruyoruz ve koruyacağız. (Evet sesleri ve şiddetli alkışlar)

Medenî dünyanın uluslararası ilişkilerde de ortaya attığı yüce, asil düşünce ve arzunun bir özeti demek olan «Her milletin kendi geleceğine kendisinin egemen olması hakkını biz yer yüzünde yaşayan milletlerin hepsine tanıyoruz. Bizim de bu hakkımızın kayıtsız şartsız tanınmasını istiyoruz.

Bu meşru ve haklı isteğimizi tanımamak yüzünden akan ve akacak olan kanların sorumluluğu şüphesiz sebep olanlara ait olacaktır. (Kahrolsun sebep olanlar sesleri) Bizi millî davamızı izlemekten yıldıracak hiçbir araç, hiçbir kuvvet düşünülemez. (Alkışlar) Millî davamız bizim hayatımızdır. Hayatına son verilmek istenen en zayıf yaratığın bile bu harekete karşı isyan ve nefretle, son nefesine kadar kendisini korumaya çalışmasından daha tabiî bir şey yoktur. (Bravo sesleri) Kaldı ki, bizim ulusumuzun kararlılık ve inancında, mücadele yeteneğinde ve kudretinde en küçük bir zayıflama yoktur. (Yoktur sesleri) Tam tersine, her geçen gün sağlamlık derecesini artırmaktadır. (Şüphesiz sesleri) Ülkemizin ekonomik kaynakları bütün dünyanın dikkatini çekecek verime ve zenginliğe sahiptir. Halkımızın çiftçi olması, topraklarımızın dünyanın en bereketli topraklarından bulunması, maddî hayat için korku duyulacak hiçbir konu bırakmamaktadır.

Ordumuz her gün bir kat daha gelişmekte, varlığımızı, millî bağımsızlığımızı ve ülkemizi güvenle korumayı üstlenmektedir. (Alkışlar)

Düşmanlarımız bizi, zorlayıcı önlemler uygulayacakları tehdidi ile bağımsızlığımızı güvenceye almayan şartlar içinde barış yap-

tırmaya zorlayabileceklerini sanıyorlarsa bunda çok aldanıyorlar. (Alkışlar) Düşmanlarımız, Türkiye halkının kutsal varlığını korumak için giriştiği savaşta yorgun düştüğünü sanıyorlarsa, bunda çok aldanıyorlar. (Alkışlar, asla sesleri)

Düşmanlarımız, bizim şimdi ve sonra tutsaklığa düşmemize neden olacak şart ve kayıtları reddetmede duraksama göstereceğimizi sanıyorlarsa, bunda daha da çok aldanıyorlar. (Sürekli alkışlar) Düşmanlarımızın bu gizli arzularından henüz kurtulamamaları, hâlâ çevrelerindeki gerçekleri görememelerinden kaynaklanıyor.

Efendiler,

Bilirsiniz ki, ana sınırı bütün dünyaca bilinen millî davamızı Avrupa'da savunmak ve insanlıkla karşı karşıya bu davayı bir daha doğrulamak ve kabul ettirmek üzere Dışişleri Bakanımız İstanbul üzerinden Avrupa'ya gönderilmiştir.

Efendiler,

İstanbul, büyük Paygembirimizin özel ilgi gösterdiği, Eba Eyyubi Ensarî Halid Hazretlerinin (1) on dört yüzyıldan beri mezarının bulunduğu ve manevî gözetimi altında tuttuğu bir şehirdir. Beş yüzyıl boyunca Türkiye'nin başkenti olmuş bir şehirdir. (Yine olacaktır sesleri) Milletimiz bu gönül alan şehirde beş yüzyıl yüce hilâfet makamını korumaktadır.

İstanbul şehri, milletimizin sonsuz çalışma özverisi sonucu olarak elde edilen Allah'ın bir lütfudur. Doğrusu milletimizin maddî ve manevî varlığını yücelten anıtlar ve kuruluşlar ve medenî eserler İstanbul'da yoğunlaşmıştır.

Ulusumuz, ülkenin tümünün zararına olarak, bütün varını yoğunu, en büyük çaba ve yardımlarını can evi kabul ettiği bu şehirden esirgememiş ve hatta gereksiz yere harcamıştır. Bundan dolayı İstanbul bizce çok değerlidir, çok önemlidir. Bunun içindir ki, İstanbul şehrinin güvenliğinin her türlü bozulmadan korunması ile ilgili ilke, Misakı Millîmizin dördüncü maddesinde en kuvvetli amaçlarımızdan birini oluşturmaktadır. (Alkışlar) Bu gün düşman işgali altında bulunmak felâketiyle ağlayan bu talihsiz şehir halkının, bu bizim aziz kardeşlerimizin, millî davamıza olan ilgi ve ilişkilerini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetine gönülden

---

(1) Eyüp Sultan hazretleri.

bağlılıklarını, hiçbir kuvvetten yılmayarak açığa vurmakta ve kabul ettirmekte gösterdikleri maddî ve özellikle manevî özveriyi takdir ederek anarım. (Alkışlar)

Bu değerli kardeşlere içinde bulundukları talihsiz günlerin, uzak olmayan kurtulma günleri karşısında sonsuzluğa dek ölüme mahkûm olacağını hatırlatırım. (İnşallah sesleri) Bu noktada bir an duralamaya mecburum. Zira bütün millete, bütün dünyaya gerçek olan bir durumu bildirmek gereğini hissettim.

Efendiler,

Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, Türkiye'nin ve Türkiye halkının geleceğini ve bağımsızlığını sağlamaya çalışıyor. Çünkü Türkiye'nin asıl sahibi, meşru sahibi ve gerçek sahibi olan Türkiye halkının arzu ve kesin iradesi bu yoldadır. (Evet, evet sesleri) Bu yüce millî iradenin karşısında harekete cesaret gösterenler ve girişimde bulunanlar ulusa karşı asî, serkeş ve haindirler. (Bravo sesleri ve alkışlar) Bu gibi günahkârlar, şimdi ve sonra millî iradenin adaletinden kendilerini kurtaramazlar. (Bravo sesleri) Bunun için, İstanbul'da bazı devlet adamlarının ve sarayın Türkiye Büyük Millet Meclisinin durumuna ve çalışmalarına zarar verici ve engelleyici tutumlarından sakınmalarını beklemekteyim. (Bravo sesleri)

Efendiler,

Millî davamızla ilgili olması nedeniyle bu günkü durumumuzla ilgili bulunan Balkan devletlerinden de biraz söz etmek isterim. Bu günkü dünyanın genel politik durumunun etkisi altında, Bulgaristan hükûmetinin suskun ve hareketsiz kaldığı görülüyor. Fakat, Bulgar halkının hayatî yararlarının Türkiye ile ortak olduğu bilincinde bulunduğundan eminim. Bulgaristan'ın şimdi veya sonra bu yakınlığın gereğini yapacağına inanıyorum. Türkiye dostluğunun kendilerine sağlayacağı büyük yararlardan Bulgarların uzak kalacakları beklenemez.

Arnavutluk hükûmetine gelince: Bu İslâm hükûmeti halkı ile yüzyıllarca beraber yaşadık. Uzun süre kendileriyle hayatlarımızı birleştirdik ve alın yazılarımız bir idi. Aynı dinden olan bu halk ve hükûmetin, varlığını koruması ve mutluluğunu sağlaması için bize bağlı olduğu gerçeğini anlaması gereklidir. Bu günkü güç durumlarının doğuracağı acıklı zorunlu hallerden kurtulmaları için önlemler alınacaktır. Bunu kuvvetle ümit ederim.

I. Dünya Savaşından sonra Yugoslavya devleti şekline dönüşen eski Sırbistan'da önemli bir İslâm çoğunluğu bulunmaktadır. Bundan başka, bu devletin hayatî yararları ile ilgili hedefler vardır ki, bu hedefler, bu gün bize saldıran düşmanın elindedir. İşte bu noktalar incelenmesi gerekli bir durum yaratmaktadır. Bu hükûmet içinde bulunan dindaşlarımızın bu günkü durumumuza ilgisiz ve seyirci gibi kalmakta devam edecekleri beklenemez.

Efendiler,

Dış faaliyetler konusundaki konuşmamı tamamlamak için hepinizce duyulan ve nitelikleri az çok bilinen birkaç genel politik olayı yalnız hatırlatmakla yetineceğim.

Deniz kuvvetlerinin silâhlandırılmasının kayıtlanması, İngiltere-Japonya antlaşmasının feshi, Çin'de açık pazar politikasını görüşmek üzere yapılan Washington konferansı, Amerika - İngiltere - Japonya ve Fransa arasında dörtler anlaşmasına neden oldu.

Çin'de bütün devletlerin serbest ticaret yapabileceklerinin ilânı, çok önemli bir noktadır. Bununla Avrupa devletlerinin Uzak Doğuda şimdiye kadar uyguladıkları nüfuz bölgeleri ve memleket istilâsı politikalarından vazgeçtikleri anlaşılıyor. Yakın Doğu'da aynı politikayı uygulamaya karar vermekten daha doğru bir yol olamaz.

Cannes'da yapılan konferans, Avrupa'nın onarımı ve canlandırılması adını verdikleri sorunun çözümlenmesini ve İngiltere ile Fransa arasında bulunan bazı sorunların kaldırılmasını amaçlıyordu. Fakat, Fransa Cumhuriyeti Başbakan Mösyö Brian'ın istifaya mecbur olmasıyla konferans sonuçlanmadan dağıldı. Bu onarım ve canlandırma sorununun ortaya atılmasında İngiltere'de bulunan milyonlarca işsizin etkisi olmuştur. Bu işsizliğin doğuracağı bunalım nedeniyle İngiltere açık pazarlar bulmak zorundadır. Bunun için İngiltere'nin ilk düşüncesi Almanya ve Rusya olmuştur. Bundan dolayı Almanya'nın ve Rusya'nın ekonomik durumları ve bu durumlarla İngiltere'nin kuracağı ilgiler ve ilgilerin doğuracağı politik ilişkiler başlı başına görüşülmeye değer sorunlardır.

İngiltere'nin Almanya'dan yararlanma zorunluluğu, Almanlar lehinde borçların ertelenmesi sorununu doğurdu. Bundan da İngiliz, Fransız garanti antlaşmasının yapılması gereği ortaya çıktı. Borçların ertelenmesi sorunu tamamen kesin sonuca erişmiş sayılamayacağından Cenova Konferansına ertelenmiştir. Cenova Konferansına zaten Cannes Konferansı sebep olmuştur.

Mart başlarında toplanmak üzere davet olunacağı söylenmiş olan bu konferansa (Türkiye dışta bırakılmak üzere) bütün Avrupa devletleri davet olunmuştur..... Türkiye'nin katılmasını sağlamak için Paris temsilcimiz kanalı ile girişimde bulunduğumuz gibi, dostumuz Rus Şûralar Cumhuriyetinin de bu konuda girişimleri olmuştur. Amerikalılar katılmayı kabul etmemiştir.

Alabildiğimiz bilgilere göre İngiltere - Fransa garanti antlaşması, Almanya tarafından Fransa topraklarına kışkırtma olmadan bir saldırı olursa, İngiltere'nin deniz ve kara kuvvetleri ile Fransa'ya yardım etmesini öngörmektedir.

Efendiler,

Bu anlaşma belgesindeki (kışkırtma olmadan) kaydı gerçekten varsa önemle araştırılması, incelenmesi gerekir. Çünkü dünyada, gereklilik ve kışkırtmanın tarifi, sınırlandırılması ve nitelendirilmesi yapılmamıştır. Herhangi bir işlem düşünceye göre olumlu veya olumsuz yorumlanabilir.

Efendiler,

Son zamanlarda bir Doğu sorunu konferansı da konu edildi ve edilmektedir. Bu konferansın ne dereceye kadar ciddî amaçlarla ve ne zaman toplanacağı hakkında henüz güvenilir bir belirti yoktur. Doğu sorunu konferansının toplanması için, ordularımızın harekete geçmesinin beklenmekte olduğunu kabul etmek en ihtiyatlı düşünce olur. (Bravo sesleri) Hazır ol cenge eğer istersen sulhü salâh (1) gerçeğini bir an akıldan çıkarmamak millî davamızın arzuladığı varsayımdır. Bu görüşe dayanarak uyanık olmak ve hazır bulunmak olan prensibimize uymaya devam edeceğiz, arkadaşlar.

Bütün bu ayrıntılardan sonra millî tarihimizin en fedakâr yüce unsuru olan kahraman ordumuzdan söz edeceğim. (Sürekli alkışlar)

Doğu cephesindeki ordumuz, birinci yasama yılı içinde vatanın kendisine verdiği görevi özveri ile yerine getirmiş ve gerçekleştirmiştir.

Komşu hükûmetlerle de arzu olunan dostça ilişkiler kurulmuş bulunduğundan olgun ve sakin bir biçimde hazar görevini yerine getirmeyi, talim ve eğitim ile uğraşarak sürdürmektedir. (Var olsun sesleri)

---

(1) Eğer barış düzlüğüne çıkmak istiyorsan savaşa hazır ol.

Elcezire (1) cephesiyle merkezde ve ülkenin diğer bölgelerinde birliklerimiz verilen görevleri sükûnetle yerine getirmektedirler. Batı cephesine gelince: Geçen yıl başlarında Birinci İnönü Savaşından yeni çıkmış bir durumda bulunan ordumuz, aslında düşmanlarımızdan gizli olarak kuruluşunu genişletme ve tamamlama çalışmaları yapıyordu. Bu sırada, Yunanlılar Londra Konferansını zaman kazanacak ve Türkleri baştan çıkaracak bir araç olarak düşünüyor, harekete geçme mevsimini bekliyorlardı. Mart ortasında harekete geçme mevsimi geldi ve Yunan ordusunun hazırlığı bitti, artık zamana ihtiyaçları kalmamıştı. Büyüklük taslayan bir biçimde Londra Konferansını bir yana bıraktılar.

Martın yirmi üçünde her yandan saldırıya geçerek emperyalistlerin bir büyük sömürge içindeki harekâtına benzer biçimde vatanımızı istilâya başladılar. (Kahrolsun sesleri)

Gösterişli duyurular ile geçen ilk günlerden sonra çetin savaşlara girişildi. Sonuç olarak tarihin İkinci İnönü Savaşı dediği bir büyük olay meydana geldi. Bu büyük olayı Dumlupınar'daki taarruz harekâtımız ve başarılarımız izledi.

İkinci İnönü Savaşı, ulusumuzun davasındaki gerekliliği ve kutsallığı bütün dünyaya duyurdu. Yunan savındaki gerçek olmayan durum da bütün dünyaca anlaşılmış oldu. Yine İkinci İnönü'den sonra Yunanlılar ülkemizi yakmakla, silâhsız ve silâh kullanma imkânı bulunmayan evlâtlarımızı öldürmekle yaradılışlarındaki vahşîliği bütün dünyaya kanıtlamış oldular. Bilecik, Bozüyük, Söğüt, Yenişehir yangınlarını ve saymakla bitmeyen namusa saldırıları ve öldürmeleri Yunan komutanlarının emriyle ve özel olarak kurulan timlerle yaptırdıkları, inceleme sonucunda ortaya çıkmış ve anlaşılmıştır.

Yunanlılar, olayın sandıkları kadar basit olmadığını İkinci İnönü Savaşında anladılar. Bunun üzerine genel seferberlik görüntüsünde önemli önlemlere başvurdular. Bütün ordularıyla ciddî bir sefere karar verdiler. Bir yandan bu hazırlığı sürdürürken, diğer yandan politik olarak bizi baştan çıkaracak ve gevşekliğe itecek siyasî propagandalar faaliyete geçirildi. Yunan kralı Anadolu'ya geldi. Köylerde kan dökme ve namusa saldırı için emir veren generallerini yakından yönetti. (Barbar sesleri) Yunan seferberlik

---

(1) Mezopotamya, Dicle ve Fırat ırmakları arasındaki yerin adı.

hazırlığı temmuz başlarında bitmiş ve saldırı harekâtı başlamıştı. Temmuz başlarında bizim hazırlıklarımız henüz bitmemişti. Bunun için askerî eylemlerimizi ona göre yönetmek gerekiyordu.

Yunanlılar askerî eylemlerine başlangıç olarak, Afyon, Kütahya ve Eskişehir'i işgal ettiler. Ve bütün dünyaya yayımladıkları duyurularla Türkiye ordularını yok ettiklerini iddia ettiler. Akıl sahibi ve mantıklı olanların inanmadığı bu düşman propagandalarına bizzat düşman tarafının inanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu düşünce ile süren askerî eylemler Sakarya kanlı savaşlarına sebep oldu. Bu kanlı savaş sonucunda düşman ordusu kesin yenilgiye uğradı ve sonucu bu gün bütün dünya öğrenmiş oldu.

Büyük yenilgiden sonra kral ve prensler tarafından verilen emirlerle Yunan ordusu tekrar vahşî olaylara başvurdular. Bu gün bütün dünya, yakılan köylerimizi, saldırıya uğrayan kadın ve çocuklarımızı ziyaret edebilir. Yunan prensleriyle generalleri özellikle ırza tecavüz ettirmekten zevk almaktadırlar. (Kahrolsun sesleri) Halbuki bizim ulusumuzda olduğu gibi, bütün uluslarca da ırza saygı kutsaldır.

Düşman, insanlık dışı olan yıkma ve yakmaları ile namusa saldırılarını dünya karşısında gizlemesi ve kabul etmemesinin imkân dışı olduğunu görünce bunların galibin izlemesi gerekli zorlaştırıcı askerî önlemler olarak ilân etti. Bu duyurunun kimse için inandırıcı olmadığı kesindir.

İşte efendiler geçen mart başında durumu bilinmeyen ordumuz bir yıl içinde sürekli olarak gelişip ilerleyerek ve birbiri ardından çetin savaşlarla düşmanı sürekli olarak yenerek bu günkü büyük ve değerli duruma yükselmiştir. (Bravo sesleri) (Alkışlar) Bu günkü kuvvetinin derecesini gelecek olaylar açıklayacaktır. (İnşallah sesleri) (Alkışlar)

Efendiler,

Ordumuzu anarken, savaş gücümüzün kuruluşu ve hazırlanması, noksanlıkların tamamlanması ile ilgili çalışmaları da kısa bir şekilde anlatmak isterim.

Özellikle, savaş sanayii üretimi yapan fabrikaların çalışmalarını özel takdirlerimle anmayı bir değerbilirliğin gereği olarak kabul ederim. Bu son yıl içinde bu fabrikaların eksiklikleri yavaş yavaş tamamlanmıştır. Bu gün her türlü ihtiyacın imal edilmesi mümkün bulunmaktadır. Yeni kurulan mermi ve fişek fabrikaların-

da çok miktarda topçu ve piyade cephanesi ile bombaların hazırlanması ve yapımı sağlanmıştır.

Ordu saflarına telsiz telgraflarla diğer modern haberleşme gereçleri ve istihkâm araçları gibi birçok araç ve gereç eklenmiştir.

Elbise ve kunduranın ülke içinde yapılması ile ilgili çalışmalarımız sürdürülmektedir.

Bu yıl içinde Anadolu'da bazı önemli kuruluşların kurulmasına karar verilmiştir.

İkinci yasama yılı içinde ordunun sağlık durumu memnuniyet verici bir durum göstermiştir.

Ordu içindeki hastalık durumu normal zamanlarda meydana gelen oranı geçmemiştir. Sarî hastalıklar ve bununla ilgili olanlara ordumuzda rastlanmamıştır. Yapılan görüşmelerde kırsal sağlık hizmetleri memnuniyet verici bir biçimde yürütülmektedir. Millî ordumuzun kuruluş döneminde yapılan Birinci İnönü Savaşında ordunun sıhhî araçları dört araba, dört sedyeden kurulu küçük sağlık birliklerinden oluşurken, bu günkü ordumuzun hastahaneler ve yaralı taşıma birlikleri kurularak, ihtiyaç ve sağlık kuruluşları tamamlanmıştır. Bu arada Kızılay Derneği ilgililerinin yaralı gazilerimiz için yaptıkları seçkin hizmetleri özel olarak övgü ile anmayı gerekli görürüm. (Alkışlar) Millî Savunma Bakanlığında çalışmaya başlayan harita dairesi, ordunun tüm harita gereksinmelerini karşılamayı başarmıştır. Bundan sonraki çalışmaları ile ülkenin daha kapsamlı ve ayrıntılı haritalarını hazırlayacaktır. Kıyılarımızın genişliğine ve deniz araçlarımızın az olmasına karşılık gayretli deniz subaylarımız anılmaya değer hizmetler yapmaktadırlar. Orduya ait açıklamalarımı bitirmeden önce savaşa hazırlanmada güvenilir kaynak olan bunu millî vergiyle karşılama konusunda bütün halkın ve ulusun gösterdiği heyecan ve özveriyi şükranla anmayı görevim sayarım. Tarihî mücadelemizin olumlu bir çalışma yeri olan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin bu yıl içindeki millî hizmetlerini de övgü ile anmayı bir görev sayarım. Bu kuruluşun dünkü ve bu günkü çalışmalarında olduğu gibi, bundan böyle de yeniliklerde ve millî gelişmeler konusunda en önemli önder görevini yaparak millî yaşamımızda yüce yerine uygun görevleri başaracağına inancım tamdır.

Efendiler,

Meclisimizin ikinci yasama yılı içindeki çalışmalarını da özet olarak millete arz etmek isterim. Bu gün yüce üyelere dağıtılan

yıllık çalışma cetvelinde bu açıklamalarımın ayrıntıları yer almaktadır. Yüce meclisin bir yılda yaptığı birleşim 167'dir. Bu birleşimlerde 271'i açık ve 69'u gizli ve 19'u kısmen gizli, kısmen açık olmak üzere toplam 359 oturum yapılmıştır. Yüce meclis bu geçen yıl içinde 177 kanun tasarı ve teklifini birinci yasama yılından devir almıştır. İkinci yasama yılında da 355 kanun tasarı ve teklifi geldi. 10 tane de tezkere ve önerge olarak geldikten sonra kanun işlemine tâbi tutuldu. Böylece 542 kanun tasarı ve teklifinden bu yıl içinde 94'ü kanunlaştı. 65'i reddedildi. 30'u Bakanlar Kuruluna gönderildi. 15'i Bakanlar Kurulu veya sahipleri tarafından geri alındı. 18 kadarı ilgili kanunlarla birleştirildi. 6 adedi karar şeklinde kabul edildi ki, toplam 228 eder, 1922 yılında yüce Meclisçe işlemleri tamamlanan kanun tasarı ve tekliflerinin toplamı budur. 106 tasarının da komisyonlarca işlemi tamamlanmış ve Genel Kurula gönderilmiştir. Geri kalan 208 tasarı ve teklif komisyonlarda bulunmaktadır ki, bu yıl tamamalnacaktır.

Birinci yasama yılında olduğu gibi, ikinci yasama yılı içinde de Meclis üyesi bulunan bazı arkadaşlarımız Meclis dışında birtakım hizmetler ve önemli görevler yapmışlardır. Bu arada sayın arkadaşlarımızdan bir kısmı halen orduların ve birliklerin başında ve düşman karşısında savaşma görevini yürütmektedirler. Bu gün Mecliste bulunan bazı arkadaşlar bile bu bir yıl içinde yapılan savaşlara fiilen katılmışlardır. Arkadaşlardan bir kısmı önemli politik dışişleri görevlerini yapmak üzere Doğuya ve Batıya gönderilmişlerdir. Bunlardan bir kısmı görevlerini yaparak dönmüşler, bir kısmı henüz gittikleri yerlerde çalışmaktadırlar. İnceleme ve araştırma yapmak üzere bir kısım arkadaşlarımız Meclis tarafından doğu bölgelerine gönderilmişlerdir. Ve birçok arkadaş savaşlardan sonra Meclis ile ordu arasında ilişki kurmak için uğraşmışlardır. Ordunun durumu hakkında Meclise bilgi vermişlerdir. Yine bazı arkadaşlarımız önemli olayları incelemeye memur edilmişlerdir. Üyelerden bazıları yayınlarla kamu oyunu zararlı dış propagandaların etkisinden kurtarmak için halkı aydınlatma ve yol gösterme amacı ile ülkede dolaşmışlardır. Ordunun geri hizmetlerini gözetme ve yardım görevleri ile de bir kısım arkadaş çeşitli bölgelere gitmişlerdir. Bunlardan başka, İç tüzük dışında kurulan heyetler ve komisyonlar da Meclis görevlerinden artan zamanda uğraşı vermişlerdir. Birçok arkadaşımız çeşitli bölgelerde istiklâl mahkemelerini kurarak büyük bir çaba ve uğraş vererek gerek vatan yararına gerek halkın hukukunu korumak için ellerinden gelen çalışmayı göstermişlerdir. Arkadaşlar, geçen yıl başında 350 üye ile işe başlamıştık. Bunlardan dört kişi, görülen lüzum üzerine

istifa ederek Meclisten ayrıldılar. Mevcut açıklar nedeni ile usulüne uygun olarak yapılan seçimler sonucunda yıl içinde aramıza dokuz yeni arkadaş katıldı. Yine yıl içinde sayın arkadaşlarımızdan sekiz kişi hayatlarını kaybederek (Allah rahmet eylesin sesleri) bu kutsal mücadele sırasında yüce savaş cennetliği oldular, bu şekilde üçüncü yasama yılına 347 üye ile başlıyoruz. Geçen yıl Malta'da bulunan arkadşlarımızın da bu yıl başlarında aramızda olmalarını bu arada özel olarak vurgulamak isterim. Yıl içinde vefat eden merhum kardeşlerimizin adlarını da burada saygı ile anıyorum. İsmail Fazıl Paşa (Yozgat), Hamza Hayatî Bey (Menteşe), Hasan Tahsin Bey (Mardin), Cemaleddin Çelebi Efendi (Kırşehir), Murad Bey (Kastamonu), Fuad Bey (Çorum), Salâhaddin Bey (İstanbul), Hacı Hayalî Efendi (Urfa).

Bu yüce arkadaşlarımızla birlikte bağımsızlık uğrunda cephelerde şehit olan bütün arkadaşlarımızın ruhlarına ayakta fatihalar armağan edelim.

(Hep birlikte ayakta fatiha armağan edildi)

Muhterem ve aziz arkadaşlarım,

Meclisin ve milletin dayanışması için yeni işlerin ve olayların yükleyeceği özverileri kabulde göstereceğimiz istek ve heyecan son başarı için gerekli bulunmaktadır.

Efendiler,

Geçen iki yılın yavaş yavaş fakat emin sonuçlarını önümüzdeki çalışma dönemi için ölçek yaparsak kurtuluş günlerini elde etmemizin uzakta olmadığını görürüz. Bu yeni yıla her zamandan çok emin, her zamandan çok rahatlamış, ağır başlı ve temkinli olarak giriyoruz. (İnşallah sesleri)

Bezginlik ve uyuşukluktan arınmış olarak giriyoruz. Sonsuz bir azim ve imanla dolu olarak giriyoruz. Bizim için yaşam ateşi gelecek nesiller için kurtuluş ümidi olan kutsal amacımıza boyun eğmeden yürüyeceğiz ve Allah'ın yardımı ile ne yapıp yapıp başaracağız.... (Sürekli alkışlar) (Bravo sesleri)

Ölmez bu vatan farzımuhal ölse de hatta.
Çekmez kürenin sırtı bu tabutu cesimi (1)
(Yaşa sesleri ve sürekli alkışlar)

---

(1) Mithat Cemal Kuntay'ın şiirinden bir mısra. «Ölmüş gibi düşünsek bile bu vatan ölmez, zira dünyanın sırtı bu tabutun büyüklüğünü çekemez.»

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
I'İNCİ DÖNEM
4'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Mart 1923

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. 1, C. 28, Sa. 2

1 Mart 1923

MECLİS BAŞKANI GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN T.B.M.M.'NİN I'İNCİ DÖNEM 4'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA (Ankara) — Muhterem efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi dün üçüncü yasama yılını tamamladı. Bu gün dördüncü yasama yılımıza girmiş bulunuyoruz. Zaman geçerken Türkiye'nin millî davası da aralıksız ve hep ileri doğru yürümüştür. Eriştiğimiz her yeni yıl bizi istenilen sonuca biraz daha yaklaştırmıştır.

Geçirdiğimiz son yılın bütün olaylarını ve sonuçlarını hayalden arındırarak, bir cümle ile özetlemek gerekirse, diyebilirim ki, geçen yıl içinde amacımıza daha çok yaklaşmış bulunuyoruz. Şu saatte ilk gününe erişmek ile mutluluk duyduğumuz dördüncü yılın, millî amacımızın, belirli şartları içinde tam anlamı ile gerçekleşmesini sağlayacak bir yıl olmasını yüce Allah'tan dilerim.

Meclisteki bütün saygıdeğer arkadaşlarımla birlikte bütün milletin yeni yasama yılını kutlarım. (Teşekkür ederim sesleri)

Efendiler,

Bildiğiniz gibi, geçen yılın ilk yarısı sırasında tüm gücümüzü ve çalışmalarımızı Yunan ordusunun vatanımızın kutsal ocağında boğmaktan ibaret olan ilk önemli görevin gerçekleştirilmesine ayırdık ve başardık. (Elhamdülillah sesleri) Fakat millî zaferin kesin siyasî sonucu henüz alınamadı. Bu nedenle de yılın ikinci yarısı, savaş ile ilgili hazırlıklarımızı aynı dikkat ve aynı çaba ile sürdürmekle geçti.

Demek istiyorum ki, üçüncü yasama yılında doğrudan doğruya ülke ve ulusumuzun gelişme ve mutluluğu ve ekonomik durumunun yükseltilmesi için harcanan çabalar, geçen yıllarda olduğu gibi, savaş cephelerine ayrılmış olan kaynaklarla ve askerî kuvvetlerimizden artırabildiğimiz bölümle sağlanabilmiştir. Böyle olmakla birlikte, millî yönetimimiz, bir yandan büyük bir düşman ordusunu yok edebilecek kudrette bir ordu oluştururken, diğer yandan da devlet yapısının bütün bölümlerinde zamanın gerektirdiği bazı sıkıntı ve ihtiyaçları kısmen olsun giderebilmiştir. Bundan da öte, geçmiş

yönetim sistemlerinin barış yılları sırasında bile ihmal ettiği bazı hayatî zorunlulukların yerine getirilmesini gerçekleştirme gücünü göstermiştir.

Efendiler,

Girdiğimiz yılın bir barış yılı olması ihtimali kadar bir savaş yılı olması ihtimali de vardır. Bu ikinci ihtimale göre tedbirli bulunmak uygun olacaktır. (Şüphesiz, tabiî, hay hay sesleri) Bu nedenle yeni yılda yapacağımız iç kalkınmamızla ilgili çalışmalar için geniş plânlarımızı konuşmaktan sakınacağım.

Eğer savaş sürerse, bizi büyük ve başarılı sonuca kavuşturacak olan denenmiş ve pratik sistem içinde savaş çalışmalarına devam edeceğiz. Bu çalışmalarımızda şimdiye kadar olduğu gibi, ezilmiş ulusumuza büyük başarılar bağışlayan yüce Tanrı'nın ilâhî yardımlarına ve milletimizin zorluk karşısında eğilmeyi kabul etmeyen kesin kararlılığına ve iradesine dayanacağız.

Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi orduları şimdiye kadar olduğu gibi millî görevlerinin gereğini kahramanca yerine getirecektir. (Alkışlar)

Yaşam ve bağımsızlık için, ulusumuzun amaçladığı biçimde bir barışa kavuşursak, o zaman bütün kaynaklarımız ve üretimimizden sağlanan gelirlerle, iç kalkınmamıza yönelik çalışmalara ağırlık vereceğiz.

Arkadaşlar,

Barış döneminde yapmak zorunda olduğumuz şeyler pek çoktur. Milletimizin ve ülkemizin kalkınması ve zenginleşmesi, halkımızın eğitilmesi ve modernleştirilmesi, sağlık sorunlarının çözümlenmesi için kesin ve ciddî bir program içinde ilk barış günlerinden başlayarak bütün ulusun uyum içinde çalışmasını sağlamak ilk ve önde gelen görev olacaktır. Bu konuda şimdiden fazla görüş bildirmekten kaçınarak son yıl içinde çeşitli yönetim bölümlerimizin çalışmalarını özetleyeceğim :

İç işleri durumumuz :

Efendiler, geçen yıl içinde İçişleri Bakanlığı, ülkede güvenlik ve asayişin kesin şekilde sağlanmasını amaçladı. Bu amaca kavuşmak için özel önlemler aldı. Askerî kuvvetlerin de yardımı ile Karadeniz sahilinde ve Amasya, Tokat livaları içinde Rumların Pontus adlı kuruluşunu dağıttı. Sürekli izlenerek bu kuruluşun eşkıya topluluğu perişan edildi.

Orada burada ortaya çıkan adî eşkıya çeteleri kırk sekize yükselmişti. Bunlara karşı özel önlemler alınarak bunlar tam olarak yok edilmiş ve bu kırk sekiz çete mensuplarından bazılarının oluşturduğu yalnız sekiz çete kalmıştır. Aynı özenle sürecek olan izlememiz sonucunda bunların da ortadan kaldırılıp yok edilmeleri sonucu sağlanacaktır.

Güvenlik ve asayişin tek koruyucusu olan jandarma sınıfının düzeltilmesi ve iyileştirilmesi önemli olduğundan jandarma okullarının çoğaltılması çalışmalarına başlandı. Bunun sonucu olarak, Ankara'daki subay okulu ile karakol komutanları okulunun ve Kayseri ile Giresun'daki okullara yeni katılanlar ile karakol komutanları sınıfları bulunan okulların yetiştirdikleri 30 subay ve 270 astsubay ile 950 er birliklere dağıtıldı.

Kars'ta da acemi er ve karakol komutanları sınıflarını içine alan bir okul açıldı. Okullarda halen öğrenimlerine devam eden 800 acemi er ile 80 astsubayın öğrenim dönemleri bitmek üzeredir. Yeni açılan Kars okulunda da 200 acemi er ile 50 astsubayın öğrenimine başlanılmıştır. Ülkenin güvenlik ve asayişini sağlamak üzere uğraşan jandarma birlikleri aynı zamanda adlî görevlerini iyi bir şekilde yapmışlardır. 1922 yılı içinde yerine getirilmesi gerekli 84 516 çağrı ve 59 460 hazır etme, 17 338 tutuklama, 708 yakalama ve 10 476 süre tanıma kararı, 6 516 karar sonucu ve 6 561 davetiye müzekkeresi gereğini yerine getirmiştir. 1922 yılı içinde meydana gelen 16 561 suçun 38 518 kişiden oluşan sanıklarından 21 419'u yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir. Yakalanan şahıslardan birçoğu çeşitli suçlara karıştıkları için, sanıkların yakalananlar sayısından daha çok olduğunu düşünmek gerekir. Bu arada askere çağırma ve toplama, bakaya ve kaçakların yakalanması, taşıma araçlarının çağrısı ve gönderilmesi ile önemli görevlerin yerine getirilmesi de buna eklenirse jandarma kuruluşunun anılmaya değer bir hizmet yaptığı görülür.

Millî hükûmetin yönetim bölgesine geçen İstanbul'da da düzen ve asayiş memnuniyet verici bir şekilde sağlanmıştır.

Güvenlik ve asayişin sağlanmasından sonra İçişleri Bakanlığının en çok önem verdiği sorun, memurların yürürlükteki kanun hükümlerini iyi uygulamalarını sağlamaktı. Doğrusu 1921 yılında İçişleri teftiş heyetinin kaldırılması dolayısıyla denetimsiz kalan işler ve işlemlerde düzensizlik görülmüş ve yer yer şikâyetler yapılmıştır.

Yapılan teklif üzerine teftiş kurulunun yeniden kurulmasını Yüce Meclis uygun görmüş ve müfettişlerin bir kısmı 1922 mayısında, geri kalan kısmı da daha sonraki tarihlerde göreve başlamış olmalarına rağmen 94 memur hakkında soruşturma yapmış ve tamamlamıştır. Bu soruşturmaların kanunî sonucu olarak, 3 mutasarrıf, 5 kaymakam, 2 yazı işleri müdürü, 2 komiser görevden alınmış ve 3 memur 1 jandarma yüzbaşısına işten el çektirilmiş, 85 memur hakkında da soruşturma yapılmıştır. Teftiş kurulu bu süre içinde 3 nahiye, 63 özel idare, 38 hapishane, 48 jandarma, 28 polis, 48 nüfus, 48 idare meclisi, 55 belediye ve 32 yazı işleri kalemi, toplam 363 daireyi ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının gerekli görmesi üzerine de 15 Kızılay şubesini denetlemiş ve bu denetimin gereği yapılmıştır. Teftiş Kurulunun bu ilk dönemle ilgili çalışmaları, işlemlerin düzeltilmesine ve memuriyette görev duygusunun artmasına yaramıştır. Bu yıl kadrosunun kabul edilmesinden sonra tam kadro ile ve zamanında işe başlayacak olan teftiş kurulu içişleri hizmetlerinin düzelmesini sağlayacak bir kuruluş olacaktır.

1922 yılında özel idarelerce yapılan yerel hizmetler :

3 erkek, 1 kız öğretmen okulu ve 5 erkek, 3 kız lisesi ve 134 erkek, 30 kız ilkokulu ve 10 sanayi ve 2 çırak okulu açılmıştır.

1922 yılında özel idare gelirinden bayındırlık hizmetleri için 536 510 ve okul inşaatı için 190 000 ve hastahaneler için 32 530 ve basımevi ve kütüphaneler kurulması için 200 360 ve fidanlık ve numune bahçesi için 5 000 ve damızlık hayvanlar satın alınması için 12 400 ve tarım âletleri satın alınması için 15 250 lira ayrılmıştır.

Geçen yıla kadar belediye başkanlarının seçimini mülkî âmirler yapıyordu. Millî egemenlik prensibine aykırı bulunan ve birçok şikâyete neden olan bu yöntemin kaldırılması ve seçim hakkının belediye üyelerine verilmesi konusunda yüce Meclisçe kabul edilmiş olan kanunun uygulanmasına başlanılmıştır. Yüce Meclisçe görüşmelerine devam edilmekte olan Yasak Hususlar Kanunundan başka, yüce Meclise takdim edilmiş olan İl Meclisleri Kanun tasarısının da bir an önce tamamlanması bütün yönetimimize büyük rahatlık kazandıracaktır.

Posta ve telgraf işlerinde önemli görüşmelerin çokluğu ve önemi nedeniyle hatlardan normal görüşmeler yapılamıyordu. Bundan dolayı oluşan gecikmeyi önlemek için ana hatta ek olarak iki bin elli kilometre telgraf hattı döşendi. Cephelerde askerî görüşmeleri sağlamak için askerî hatlar inşa olundu. Bundan başka, ticarî işlem-

lere kolaylık olmak üzere para gönderme ve koli hizmetleri birçok merkeze ve bu arada Suriye'ye de sağlandı. Kurtarılan şehirlerde pek kısa bir zamanda idarî kuruluş tamamlanarak görüşme ve diğer bütün işlerin düzen içinde sürdürülmesi sağlanmaktadır. İşgalin sürdüğü süre içinde ve millî idarenin kurulmasından önceki günlerde el konmuş olan menkul ve gayrimenkul mallarla ilgili sorunları incelemek ve bunların gereğini yapmak için bu genelge gereği yağma işleri komisyonları kurulmuştur. Ayrıca, vatan yararlarına aykırı davranışlarda bulunan ve düşman ile işbirliği yapanlar hakkında da kanunî işlemler sürdürülmektedir.

Kızılay, Çocuk Esirgeme, Müdafaa-i Hukuk, Asker Ailelerine Yardım kurumları gibi kuruluşların ve özellikle Kızılay'ın yaptıkları çalışmalar her türlü övgünün üstündedir.

Yeni yıl için içişleri ile ilgili işlere ve düşüncelerimize gelince :

Jandarmanın düzenlenmesi ve iyi bir duruma getirilmesi, jandarma okullarının çoğaltılması ve bu cümleden olarak İzmir, İstanbul, Adana'da karakol kumandanları sınıfları da olan birer acemi er ve Edirne, Bursa, Konya ve Sivas'ta karakol kumandanları okulları kurulması düşünülmektedir. Jandarma ödeneğinin artırılması konusunda kabul edilmiş olan kanun, yeni yılın güvenlik hizmetlerini önemli bir şekilde kolaylaştıracaktır. Her yönetimde olduğu gibi, jandarmada görev ve işlemlerin denetlenmesi ve bu denetimin iyi bir şekilde yapılması için bunun yetenekli elemanlardan seçilecek müfettişlerle sağlanması gerektiğinden 1923 yılı bütçesine müfettişler ödeneği eklenmiştir.

Hükûmetin idarî şubelerinden olan Danıştayın, ülkenin idarî ve ekonomik yaşamı ile ilgili önemli bir kurum olması nedeniyle gün geçtikçe artan bir ihtiyacı gidermek amacıyla bir an önce kurulması için yüce Meclis tarafından İçişleri Komisyonunca hazırlanmış olan kanun tasarısının gereğinin yapılmasını ve bunun ihtiyaç ile orantılı bir şekilde kanunlaşmasını dilerim.

Gerek I inci Dünya Savaşı gerek Kurtuluş Savaşımız sırasında millî sınır üzerinde bulunan halkımız göç etmek felâketine uğramış, düşmanların işgali altına girmek felâketine düşen memleket parçalarında ise nüfus kayıtları tamamen yok edilmiş olduğundan gerek genel nüfusun araştırılması ve bu konuda bilgi sağlanması gerek nüfus sicil kayıtlarının yeniden kurulması için bir genel nüfus sayımı yapılmasına acil olarak ihtiyaç vardır.

Efendiler,

Nüfus sorunu bir ülkenin en önemli hayatî sorunlarındandır. İdarî, askerî, malî ve ekonomik sorunlarda ülke nüfusunun gerçek sayısını bilmek ne kadar gerekli ise her yıl yapılacak istatistikler ile nüfusun artma veya azalma oranı anlaşılmadan, artma nedeninin devamı ve azalma nedeninin ortadan kaldırılması için önlem alınmasının mümkün olamayacağı ortadadır. Bunun için yeniden nüfus sayımı yapılmasına çok acele ve kaçınılmaz bir gereklilik vardır. Sonsuz felâketler ve uğraşılar nedeniyle şimdiye kadar millî hükûmetin ilgilenemediği nüfus sorununun yeni yıl içinde önemle göz önünde tutulması ve genel bir nüfus sayımı hakkında bakanlıkça hazırlanacak tasarının bir an önce Meclise sunulmasını ve kanunlaşmasını dilerim.

Efendiler,

Mülkî taksimat aslında henüz ülkenin coğrafî ve ekonomik durumuna uyum sağlayan bir şekilde bulunmuyor. Mülkî taksimatta, askerî, malî ve adlî kuruluşlar göz önünde bulundurularak, önemli değişiklikler yapılması için dört bakanlık müsteşarlarından kurulu bir komisyon tarafından gerekli incelemeler yapılmaktadır. İncelemelerin sonuçlanmasından sonra kanun tasarısı hazırlanıp sunulacaktır.

Telgraf işlerinde haberleşme şebekesinin yaz mevsiminde onarılmasına başlanacağı gibi, merkeze oranla şebekelerinde değişiklik ve tamamlamaya ihtiyaç gösteren batı illerinde iki bin kilometreye yakın yeni hat yapılacak ve doğu illerinde de ihtiyaca göre bazı değişiklikler uygulanacak ve yeniden hatlar inşa olunacaktır. Bu amaçla şimdiden direk ve diğer gereçlerin alınmasına başlanmıştır.

Aynı şekilde adıgeçen illerin ilçe merkezlerinin hepsinde ve önemli bucaklarda posta ve telgrafhaneler kurulacak ve buralarda posta paket ve kıymetli mektup alıp verme ve havale işlemlerinin yapılması sağlanacaktır. Telgraf haberleşmesinde çabukluğun artırılması ve düzeni için acele haberleşme sağlayacak yeni sistem makineler konacaktır. Posta seferleri artırılacağı gibi, doğu illerimizde tam anlamı ile kurulmamış olan sürücülükler kurularak seferlere başlayacaktır.

Teknik telgrafçılık öğrenimi amacıyla elde bulunan gerekli araçların kullanımını öğreten telgraf yüksekokulu canlandırılacak, uygun illerde başmüdürlük merkezlerinde dersaneler açılacaktır. Bu-

rada gerek var olan personelden uygun olanlara gerek yeniden alınacaklara meslekî dersler gösterilerek, memur sınıfı gelecek görevlerine hazırlanmış olacaktır.

İstanbul'da sabit iki telsiz istasyonunun dış görüşmelere açılmasına ve keza önemli şehirlerde telefon tesisatı kurulması için yapılacak isteğe göre en uygun şartlar içinde şehir içi ve dışı telli ve telsiz telefon görüşmelerinin sağlanabilmesi için gerekli gayret sarfedilecektir.

Efendiler,

Cezaevleri sorunu çok önemlidir. Kişisel özgürlüğü kaldırılan vatan evlâdının ceza süresi sonunda topluma yararlı olacak bir eleman olarak yetiştirilmesi gereğinin sağlanması için İçişleri Bakanlığı çok dikkatli bir şekilde araştırma ve istatistikler hazırladı. Cezaevlerinden mümkün olanların modern bir şekilde onarımlarına veya yeni cezaevleri inşasına girişebilmek için bir inşaat programı hazırladı. Bu program gereğince her yıl belirlenmiş bir oranda inşaata devam etmek üzere 1923 yılında çağın gereklerine uygun bir genel cezaevi ile beş liva ve 28 ilçe cezaevinin inşası kararlaştırılmış ve gelecek yılın bütçesine ödenek konmuştur.

Sağlık durumu :

Efendiler,

İçişleri hakkında açıklamalarımı burada tamamlayarak sağlık işlerine geçiyorum. Ülkenin sağlık durumu Allah'a şükür sevindirici bir durum göstermektedir. (Elhamdülillah sesleri) Sağlık ile ilgili çalışmalarımızın önemli bir kısmı salgın hastalıklardan korunmaya ve bulaşmanın önlenmesine sarfedildi. Bu tip hastalıklardan yalnız çiçek ile tifüs bazı bölgelerde az da olsa kendini sınırlı bir şekilde göstermiş ise de, zamanında alınan ve sürdürülen koruyucu önlemler ile önlerine geçilmiştir. Ülkenin büyük bir kısmının düşman tarafından harabeye çevrildiği, ezilmiş halk derin bir yoksulluk içine terk edildiği, içten dışa ve dıştan içe sürekli olarak göçlerin sürmekte olduğu bugünkü dönemde, bu gibi hastalıkların görülmesi istenmeyen bir konu olmakla birlikte, oldukları yerlerde süratle ortadan kaldırılmalarında gösterilen başarı da sevindiricidir. Salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı savaşın gereği düşünülürken en önce akla sıhhî önlemlerin uygulamasını yapan doktor ve sağlık memurları gelir. Geçen yıl ülke içinde memur olarak çalıştırılan doktor sayısı 337 ve sağlık memurlarının sayısı ise 434 idi. Ülke-

nin ihtiyacını karşılamaktan uzak olan bu sayıların bu yıl kısmen memleketin uzak yerlerinde doktor maaşlarının artırılması, kısmen askerî doktorların bir kısmının terhis ve çalıştırılmaları yoluyla çoğaltılması ve aynı zamanda okuldan çıkacak doktorlarımıza mecburî hizmet yüklenmesi ve daha çok doktor yetiştirilmesi önlemleri alınarak bugün görülen boşlukların doldurulması düşünülmektedir.

Salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı insanları koruma konusunda büyük hizmetleri görülen, aşıların hazırlanması ile uğraşan hıfzıssıhha kurumu üstün bir başarı ile çalışmalarını sürdürmekte ve hastalıklarla savaşta yararlı hizmetler yapmaktadır. 1921 yılı içinde, üç milyon kişilik çiçek aşısı yapabilen Sivas Kurumu geçen yıl içinde beş milyon kişilik çiçek aşısı, 537 Kg. kolera, 477 Kg. tifo aşıları üretmiş ve bunlar halka yeterli bir şekilde yapılmıştır. Halen İstanbul ve Sivas'ta bulunan her biri bakteriyoloji lâboratuvarı, kimya lâboratuvarı, aşı istasyonu ve kuduz tedavi merkezinden kurulu hıfzıssıhha müesseselerinin üçüncüsü de bu yıl Diyarbakır'da kurulacak ve böylece hastaların uzak yerlere gitmelerinden doğacak sakıncalar ortadan kalkacaktır. Bulaşıcı hastalıklara karşı önemli bir savaşın aracı olan temizlik ve etüv araçları gittikçe çoğaltılmakta ve düşman tarafından zarar görmüş olanlar onarılmakta, var olanlar ise yenileştirilmektedir. Bu şekilde yakında Afyon Karahisar, Eskişehir ve Niğde etüv kurumları faaliyete gireceklerdir. İzmir'de ve Ankara'da her türlü aracı olan birer etüvevi inşası düşünülmektedir. Aslında sağlık korunmasını sağlayan etüvevleri bulunmayan şehirlerde yerel yönetimler tarafından verilecek ödenekle ve merkezden yapılacak yardımla bir an önce bunların tamamlanması, 1923 yılında yerine getirilmesi amaçlanan işlerden birisidir. Bu arada, çeşitli yollarla dışarıdan gelecek salgın hastalıklara karşı korunmak için sınırlarımızda karantina yeri projesi de incelenmektedir. Kapitülâsyonların kaldırılması sonucu olarak uluslararası bir yönetim durumundan çıkarılıp, halen doğrudan doğruya bakanlığın şubelerinden biri durumuna gelen eski karantina sağlık işleri de, en güç şartlar içinde teslim alınmış olmakla birlikte başarı ile yönetilmekte ve çalıştırılmaktadır. Bir harabe halinde teslim alınan Sinop ve Kılazömen karantina yerlerinin çalışır bir duruma getirilmesine çalışılmaktadır. Sadece bulaşıcı ve mikrobik hastalıklara yakalananların tedavi gördüğü hastahanelerin bulunmamasının ülkemiz için büyük bir eksiklik olduğu düşünülerek bu yıl İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli yörelerinde 5 adet bulaşıcı hastalıklar hastahanesinin kurulması ve açılması sağlık programımıza konmuştur. Bu arada İzmir'deki hastahane çalışmaya başlamış,

İstanbul'dakiler de açılmaya hazır olarak beklemektedir. Gerek yerel yönetimlerin çalışmaları gerek örnek kurumlarımızın ülkemize iyi bir şekilde dağıtılması ile Anadolu'nun her yanında eldeki imkânlar içinde önemli sağlık merkezlerinin kurulmasına çalışılacaktır. Salgın hastalıklar oranı kadar önemli ve hatta ülkemizde bunlardan daha çok ölüme neden olan sıtma, frengi ve vereme karşı da önlemler alınmasından geri durulmuyor. Sıtma hastalığının ülkemizdeki yayılma oranı ve yaptığı yıkıntıya karşı yeterli önlemler bulunduğu iddia edilmemekle birlikte, sıtmanın en etkili ilâcı olan, İstanbul kimyahanesinde üretilen devlet kinininin bin kiloya yakın mevcudu Ziraat Bankası eli ile bütün bölgelere dağıtılmak üzeredir. 250 kilo da parasız kinin dağıtılmıştır. Yine geçen yıl ödeneğinden artan para ile dışarıdan yeniden bin kilo kadar kinin alımı için başvurulmuştur. Sıtma hastalığının kökünün kazınması için, tek çare olan kurutma ve arazi ıslahı sorununa ve şehir ve köylerin sağlık koruyucu şartlarının düzeltilmesine olağan durum sağlandığında hemen başlanacak ve bunun tamamlanması bayındırlık ve sağlık işlerimizin en gerekli ve önemli görevlerinden olacaktır. Frengi ile mücadele her yerde alışılmış olan biçimde sürdürülmektedir.

Yıkıcı memleket hastalıklarından başlıcası olan vereme karşı şimdiye kadar durum ve şartlar nedeniyle uygulamaya izin ve imkân bulamadığımız önlemlere başlangıç olmak üzere İstanbul'da veremliler tedavievi açmak ve böylece yeni ve çok gerekli bir mücadelenin ilk temel taşını koymak düşüncesindeyiz.

Bakanlığa bağlı genel hastalıklar hastahanelerinden geçen yıl içinde yirmi bini aşan hasta tedavi edildi ve bütün kurumların lâboratuvarlarında 30 bin muayene yapıldı.

Sağlık işlerimizin nüfus ile ilgili konularını geleceğin önemli icraat programına bırakarak sosyal yardım işlerine geçiyorum.

Sosyal yardım işleri :

Efendiler,

Geçen yılda yalnız doğu illerimiz mültecilerinin geri alınan yurtlarına yerleştirilmeleri ve memleketleri o zaman henüz kurtarılmamış olan Batı Anadolu mültecilerinin yiyecek ve yerleştirme bölgelerinde inceleme yapılması ile sınırlandırılmış olan sosyal yardım işleri bu yıl daha geniş bir çalışma alanında sürdürülmüş ve gözle görülebilir birçok sonuçlar elde etmiştir. Batı Anadolu'daki illerimizin kurtarılması üzerine ilk önce oradan gelen mültecileri

memleketlerine göndermek görevi ile karşılaşan hükümetimiz, düşman tarafından yakılan köyler ve şehirlerdeki yardıma muhtaç halkın oturacakları yerlerin onarımı için ayırdığı paranın kullanılmasını denetlemiş ve yerleşme, yiyecek, giyecek konularında en büyük yardımı yapmıştır.

Vatanın kurtulması uğrunda şehit olanların yetimleri bütçenin imkânı oranında yer yer kurulan yetimhanelere yerleştirilmektedir. Bu gün devlet tarafından açılan yetimhane kurumlarında on bine yakın yetim bulunmaktadır. Savaşın özellikle Yunan sataşması sonucu olarak, hükûmetin, ulusun şefkatli göğsüne ve korumasına bıraktığı yetimlerin sayısı fiilen koruduğu yetim sayısına oranla, ne yazık ki, en aşağı yirmi kat daha fazladır. Kısacası, bu yürekler acısı sayının büyük bir kısmı ülkemiz halkında bulunan insanlık duyguları sayesinde çocukları öldürücü sefaletten korumuş bulunmaktadır. Bununla birlikte, mevcut kurumlarımızın hiç olmazsa yirmi bini aşan bir sayıyı içerebilecek derecede büyütülmesi gereklidir.

Hayatın her bölümünde yardıma ihtiyaç duyanları koruma ve yardımla görevlendirilmiş hayır kurumlarının örneklerinin kurulması zorunludur. Şimdiden bunlardan birkaçı, süt emzirme çocuk yuvası, yetimhane yardım hastahanesi, deliler yurdu, acizler yurdu kurulmasına başlanmış ve bunların bazıları da faaliyete girmiştir.

Adalet işleri :

Efendiler,

Geçen yıl içinde, adalet işlerimizin yürütülme biçiminde kayda değer gelişmeler görülmüştür. Önceki yıldan başlayarak yürürlüğe konulan ve büyük yararlar sağlanan tek hâkim kuruluşlarının genişletilmesi sürdürülmüştür.

Kurtarılan illerimizde de derhal adlî teşkilât kurulmasına başlanarak Şubat 1923 sonuna kadar yeniden on dört istinaf mahkemesi ile doksan asliye mahkemesi ve o sayıda şeriye mahkemeleri açılmış ve bu mahkemelere beş yüz altmışı aşan yargıç atanmıştır. Adliye müfettişlerinin sayısı yirmi ikiye çıkarılmıştır. Merkezde bir teftiş kurulu kurulmuştur. Denetimden geçecek daireler bir müfettişin en çok altı ay içinde tamamlayabileceği alanlarla kayıtlanmış olması nedeniyle bundan böyle hiçbir mahkemenin en çok altı aydan fazla bir süre içinde teftiş ve denetimden yoksun kalmaması sağlanmıştır. 1922 yılı son yarısında, aile hukuku, avu-

katlık, Mecellenin satışlarla ilgili kısmına ait kanun tasarıları ile davalara ilk bakan mahkemelerin gezici olarak da görev yapabilmesini, içkinin yasaklanması ile ilgili cezaların temyiz ve itiraz edilebilmesini, karşılıklı olarak hükümlerini kabul eden yabancı devletlerde suç işleyen vatandaşlarımızdan ceza kovuşturmalarını erteleyen kanundan yararlanan kişilerin hem suç hem de buna bağlı ikinci dereceli olan suçlarında tecil olayından yararlanmalarını sağlayacak değişiklik tasarısı ile özellikle hâkimlerin maddî durumlarının yükseltilmesi ve bir usul içinde görevlerinde yükselmelerini sağlamak amacı ile hazırlanan tasarılar yüce Meclise arz edilmiştir. Şimdiye kadar bir tüzüğü bulunmadığından ihmal edilen, tutulamayan cinayet mahkûmunun malları hakkında kanun hükümlerinin uygulama şeklini gösteren bir tüzük tasarısı da hazırlanmıştır.

Yeni yılda yapacağımız adalet işleri ile ilgili düşüncelerimiz içinde, kanun değiştirme ve hazırlama komisyonları vardır. Şimdiye kadar kanun halinde düzenlenmemiş olan veraset, vasiyet gibi hukukî konuların da medenî kanunumuz olan Mecelleye eklenmesi ve Mecellenin de modern ihtiyaca uygun olarak değiştirilmesi ve düzeltilmesi, kara ve deniz ticaret kanunlarıyla ceza mahkemeleri usulü ve ceza kanunlarında değişikliklerin yapılması ve ayrı ayrı hükümleri olan hukuk mahkemeleri usulü ile seri mahkemeler usulünün birleştirilmesi amacı ile her biri beşer kişiden kurulan toplam yedi komisyon yakında görev yapmaya davet olunacaktır. Bundan başka, adliyemizin geleceğinin sağlanması amacı ile Anadolu'da modern esaslara dayanan bir hukuk okulu kurulması görevli bakanlıkça düşünülmektedir.

Ekonomi ile ilgili işler :

Efendiler,

Geçirdiğimiz yıl içinde ekonomik alanda yaptığımız işler pek büyük olmamakla birlikte bütün çalışmalarımız, zorlaştırıcı ve sınırlayıcı savaş durumuna karşı memnuniyet vericidir.

Tarımda çalışanlara yardım etmekle görevli olan Ziraat Bankası şube ve sandıkları, dört ay öncesine kadar yalnız 110 iken bu gün 300'den fazla sayıya çıkarılmış bulunuyor. Bu bankaya son iki ay içinde 2 milyon liraya yakın bir sermaye sağlanmış ve banka özellikle düşmandan kurtarılan vatan bölgelerine geniş bir şekilde borç para vermeye başlamıştır. Borç almanın kesinlikle üretimde kullanılması, banka yönetim kurullarının iyi bir şekle konması ve şahsî itibar işlemlerinin kullanılması gibi önemli konuları içine ala-

cak biçimde hazırlanmış olan tasarı kanunlaştığı takdirde, bankanın ekonomik hayatımızdaki yeri ve etkisi yükselecektir. Köylülerimize bir kredi kurumu kazandırmak ve hele borçlanma miktarının tespit edilmesinde tarlalarından elde edecekleri gelire, malî bir itibar sağlamak üzere bir Köy Bankaları Kanunu yapılmış ve Meclise sunulmuştur. Ülkemizdeki hayvanlarda daha önce başgöstermiş olan veba hastalığı tümden yok edilmiş ve bu konuda veterinerlerimizin övülmeye değer çalışmaları olmuştur.

Serum lâboratuvarlarımız bundan 6 ay önce yalnız 250 litre kadar serum üretirken, bu gün üretim 1 000 litreye ulaşmıştır. İhracat vergisinin kaldırılmasından sonra Zonguldak kömür üretimi artmaya başlamıştır. İktisat Bakanlığına bağlı olup sayıları 1'den 7'ye çıkarılan tarım okulları eğitime başlamış ve İstanbul Sanayi ve Ticaret okulları da bakanlık emrine alınmıştır. Bu yıl içinde Halkalı Ziraat Okulunun Eskişehir veya Adana bölgesine, İstanbul Orman Okulunun da Bolu'ya taşınması kararlaştırılmıştır.

Yılın son yarısında çiftçi ihtiyaç sahibine yardım olmak üzere 2 milyon liradan fazla ödenek harcanmıştır. Yine aynı süre içinde kendi istekleri ve teşvik ile yeniden kurulan ve hükûmet tarafından onaylanan ticaret şirketlerinin sayısı 40'ı aşmaktadır. Ülkemizin genişliğine göre nüfusumuz az olduğundan, tarımda makine ve modern âletler kullanılması diğer ülkelerde olduğundan daha çok gereklidir. Bu ihtiyacı sağlamak ve halka taksitle tarım araç ve gereçleri satmak ve uygun şartlarla bu araç ve gereçlerin onarımını yüklenmek üzere İktisat Bakanlığı tarafından yabancı bir kuruluşla sözleşme imzalanmış ve onay tarihinden başlayarak 3 ay içinde faaliyete geçmesi kesinlik kazanmıştır. İçinde bulunduğumuz yılda bu girişimler sürdürülecek ve özellikle ülkemize makine ithaline ve ekonomi öğretimine önem verilecektir. Bu arada İzmir ve Trabzon' da iki ticaret okulunun açılması kararlaştırılmıştır. Yine bu yeni yıl içinde ticaret, tarım, sanayi ve işçiye ait devlet kredi kuruluşlarına özel önem verilecek ve işçiler için de ayrıca resmî bir yardım sandığı kurulacaktır. Ormanlarımızın modern bir şekilde yönetilmesi ve ormanlarımızdan en iyi biçimde yararlanılması için uzmanlarına hazırlattırılan 250 maddelik bir orman kanunu Meclise sunulmustur.

Bayındırlık işleri :

Efendiler,

Bayındırlık çalışmalarımızın en önemli bölümünü demiryolu yapımı almaktadır. Bu konuda bilgi sunmadan önce, düşmanın yıkıp bozmasından ve malzeme darlığından kaynaklanan her türlü güçlüğe rağmen trenlerimizin orduya ve ülkenin ekonomik hayatına yaptıkları ve yapacakları hizmetleri şükranla anarım.

Ankara - Yahşihan ve sürdürülen diğer demiryollarında 23 bin metreküp hafriyat, 1 500 metrekare kâgir inşaat yapılmıştır. Gelecek yıl içinde bu hattın 40 kilometre daha uzatılması ile İzzettin mevkiine ulaşması için çalışılacaktır.

Erzurum - Erzincan hattından Kükürtlü civarındaki linyit madenlerine uzatılmakta olan şube hattı tamamlanmak üzeredir. Kop ve Deveboyunu geçitlerinin araştırmaları yapılmıştır. 1923 yılı başından başlayarak Bayındırlık Bakanlığınca askeriyeden devren alınan ve toplam beşyüz kilometreye erişen pek çok onarıma ihtiyaç duyan Arapçay - Sarıkamış - Erzurum - Kükürtlü ve Geliran - Beyazit - Hanızır hatları katma bir bütçe ile yönetilmeye başlanacak ve inşaatın eksik olan kısmının tamamlanması ve işletilmesinin düzen içinde yapılması sağlanacak ve linyit ocakları daha modern bir biçimde işletilerek yakacak ihtiyacının ucuzlatılması sağlanacaktır.

Bütün uzunluğu yedi yüz elli kilometrelik bir saha içinde bulunan Gebze - Eskişehir - Ankara ve Eskişehir - Yenice demiryollarının düşman tarafından zarara uğratılan yirmiyi aşkın büyük köprüsü ile ikişer, üçer yerinden atılarak 150 Km. lik demiryolunda yapılan hasar, oldukça kısa bir sürede onarılarak yol, genel ulaşıma açılmış olup, çeşitli bölgelerdeki onarım gerektiren çalışmalar sürdürülmektedir.

Önemli bir sayıda düşman tarafından tahrip edilen hareketli araç ve gerecin eksikliklerinin giderilmesi ve trenlerin istenen düzgün bir çalışma düzeyine kavuşturulmasına çalışılmaktadır. Memuru, çalışanları ve işlemleri ile tümüyle Türk ve Türkçe olan demiryolu işletmemiz hem kuruluş ve hem de işlemler konusunda yakın bir gelecekte daha çok gelişmiş olacaktır. Aydın demiryollarıyla İzmir - Turgutlu ve bu hattan ayrılan Soma - Bandırma ve Mudanya - Bursa demiryolları ve İzmir liman ve tramvayları, Kurtuluştan sonra imtiyazlı şirketlerine teslim edilmiş ve bizi temsil eden yetkililer konularak yönetim ve işletilmelerine devam edilmiştir. Düşman tarafından bu demiryolları üzerinde yapılan yıkıntı, en çabuk bir şekilde onarılmış ve ulaşıma açılmıştır.

Efendiler,

Ekonomik çalışmalarımızla ilgili olarak arz ettiğim bir konuyu yakından ilgilendirmesi dolayısıyla burada tekrar etmekte yarar umuyorum. Düşmandan kurtarılan yerlerin halkına devlet veznelerinden yapılan ödemeler ve harcamalar toplamı iki buçuk milyon liraya ulaşmaktadır.

Yeni giren yıl içindeki malî politikamız da hep aynı kurala uyarak dış ülkelere ihtiyaç duymadan ve aynı zamanda halkı fazla bir maddî baskı altında tutmadan işlerimizi görmek amacına yönelecektir. (İnşallah sesleri) Daha önce yapmış olduğum açıklamalarımda da belirttiğim gibi, 1923 yılının harcamaları bu yılın bir barış veya savaş yılı olması şıklarına göre biçim alacaktır. Bununla birlikte, yeni yıl için düşünülmekte olan bazı konularla ilgili bilgi arz edeyim :

Düşmandan kurtarılan yerler ile yangından etkilenmiş yerlerde yeni inşaatı teşvik etmek ve kolaylaştırmak üzere bunların beş yıl vergi dışı tutulmaları konusunda bir kanun tasarısı hazırlanarak yüce Meclise sunulmuştur. Emlâk, arazi ve gelir vergileri miktarını belirlemek için 1923 malî yılından başlayarak işyeri sayımı için sayım kanunu genel sayım tüzüğünün uygulanması düşünülmektedir. Ülkenin sanayi ve ticaret hayatında özel ve önemli yeri olan Gelir Vergisi Kanununun yeniden ve düzeltilerek hazırlanması düşünülmektedir.

Emekli maaşları karşılığında emeklilere, hazinenin kullanımında bulunan emlâk ve arazi vergilerinden uygun bulunacak bir fon ayrılması ve savaş malları üreten kuruluşlardan başka devletin sahip olduğu fabrikaların uzun süreli kiraya verilmeleri, malî düşüncelerimizde söz edilmesi gerekli konulardır.

Eğitim işleri :

Efendiler, eğitim konusundaki bir yıllık çalışmalarımız pek parlak olmamakla birlikte, bizi kuşatan zorluklar ve özellikle araç eksikliğine karşılık elle tutulabilir sonuçlar alınmıştır. Millî Eğitim Bakanlığınca geçen bir yıl içinde ateşkes ve savaş dönemlerinde il merkezlerinde kapalı kalan erkek öğretmen okullarından on üçünün tekrar açılması sağlanmış, çeşitli livalarda yeniden on yedi erkek, bir kız lisesi kuruluşu tamamlanmış, altı erkek, iki kız yüksek okulu açılması gibi olumlu çalışmalar sürdürülmüştür. Bütün yıl okullardaki öğretmen boşluğunun doldurulmasına çalışılmış, kurtarılmış yerlerin okullarına eğitim gücü ve millî onuru denenmiş öğretmen-

ler gönderilmiştir. İstanbul ve Anadolu'da mevcudu kalmayan yönetmeliklerin en gereklilerinden bir kısmı bastırılarak eğitim kuruluşlarına gönderilmiştir. Geçen yıl bütün il ve livalardaki Millî Eğitim Kütüphanelerine parasız birçok kitaplar gönderilmesi ve şehit çocuklarına on beş bin kadar kitap dağıltılması da bu çalışmalara eklenebilir. Bu süre içinde düzenli bir biçimde toplantılarına devam eden Telif ve Tercüme Kurulu, halkın ve inceleme yapan kişilerin ihtiyacını karşılamak üzere on beş kadar kitap yazdırarak bunlardan bazılarını basımevine vermiştir.

Efendiler,

Şimdiye kadar yapılabilen şeylerin genel eğitimimizle ilgili ihtiyaçlarımızın binde birine bile yetmeyeceğini söylemek gerçekçi bir davranış olur.

Bununla birlikte, savaşın özellikle millî eğitimde ve okullar üzerinde gösterdiği olağanüstü etki karşısında sağlanabilecek başarıların ancak bununla sınırlı kalacağını kabul etmek hakseverliğin gereğidir. Cephelerdeki subay saflarından boşalan yerlere okullar, gençliğin yüksek ve kültürlü unsurlarını vermiştir. Bu iki yerde de değerli elemanların, okullarımızın eğitim kürsülerine döneceği ve cephelerde kullanılan savaş araç ve gereçlerinin bir kısmının okullarımızda harita ve kitaba dönüşeceği tam bir barış ve sükûn devresinden sonra, Millî Eğitim, o kürsüler üzerinde cahilliğe karşı sarsılmaz bir kale oluşturacak ve gelecek oradan fethedilecek ve ele geçirilecektir.

Efendiler,

Eğitim ve öğretimde uygulanacak kuralların amacı, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir hükmetme aracı veya medenî bir zevk olmaktan çıkarıp, maddî hayatta başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanılabilir bir araç haline getirmektir. Millî Eğitim Bakanlığımız bu konuya önem vermektedir.

Pratik ve her konuyu kapsayan bir eğitim için vatan sınırları içinde önemli merkezlerde modern kütüphaneler, bitki ve hayvanat bahçeleri, konservatuarlar, atölyeler, müzeler ve güzel sanatlar sergileri kurulması gerektiği gibi, özellikle şimdiki mülkî taksimata göre ilçe merkezlerine kadar bütün ülkenin basımevleriyle donatılması gerekmektedir. Bütün bu güzel şeylerin bir an önce gerçekleştirilmesi zor olmakla birlikte, mümkün olduğu kadar kısa bir süre içinde bu sonuçların sağlanabilmesini önemle diliyoruz.

Efendiler,

Ülke çocuklarının birlikte ve eşit olarak paylaşmak zorunda bulundukları, bilim ve kültür vardır, Yüksek meslek ve ihtisas sahibi kişilerin, diğerlerinden ayrılabilecekleri öğrenim düzeyine kadar, öğretim ve eğitimde birlik, sosyal topluluğumuzun kalkınma ve yükselmesi için çok önemlidir. Bu bakımdan Şer'iye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığının bu konuda fikir birliği içinde bulunmalarını ve birlikte çalışmalarını istemek yerinde olur.

Efendiler,

Geçen yıl içinde Vakıf Bakanlığı, dinî yapılar ve hayır kurumlarının onarım ve inşaatında oldukça önemli bir çalışma yapmıştır. Yapılan onarım içinde ülkemizin çeşitli yerlerinde olmak üzere 126 cami ve mescit ile 31 medrese ve okul, 22 su yolu ve çeşme, 175 gelir getiren yer ile 26 hamam bulunmaktadır.

1923 yılında, İstanbul'da bulunan şimdiye kadar kuruluş noksanlığı dolayısıyla ihmal edilen su bentleri onarımı, önemle ele alınarak bu konuda bir kanun tasarısı taslağı hazırlanmış olup, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzeredir. Bu sözü geçen kanun tasarısının, yüce Meclisçe kabul edilmesi durumunda, İstanbul'da susuzluk tehlikesi ile karşı karşıya kalan halk ve dinî yapıların su ihtiyacı mümkün olduğu kadar karşılanmış olacaktır.

Toplamı önemli bir miktara erişen vakıf harcamalarının hiçbir denetim uygulanmadan yapılması uygun görülmediği gibi, sürekli olarak halk tarafından yapılan şikâyetlerin bir an önce incelenmesi de mümkün olamadığından yeniden denetleme kurulu kurulması için bütçeye gerekli ödenek konmuştur.

Aylıkları yirmi beş, elli kuruş gibi çok az bir para ile hizmet vermekte olan hayır işlerinde çalışanlardan 487 kişinin aylıklarına şimdiye kadar 13 006 lira zam yapılmış ve bu yıl içinde bir o kadar lira zam yapılması kararlaştırılmıştır.

Efendiler,

Geçen yıl arz etmiştim. Bu yıl da tekrarlıyorum, vakıf sorunu önemlidir. Ülkemiz ve ulusumuzun gerçek yararına uyacak biçimde incelenmeli ve modern görüşlere uygun bir biçimde düzenlenmelidir ve bu, gereklidir.

Dış işlerimiz:

Efendiler, bundan sonra konuşmamı dış işleri görevlerine getiriyorum.

Bildiğiniz gibi, uyguladığımız politika, barışsever bir politikadır. Ülkemizi hiçbir hak ve hukuka dayanmadan çiğnemek ve çiğnetmek girişimi, muzaffer Ordumuzun önemli ve cansiperane çabaları ile lâyık olduğu başarısızlığa uğratılmış ve ulusumuz tarihin çok az kaydettiği bir zafer kazanarak sevgili yurdumuzu kurtarmıştır. (Şiddetli alkışlar)

Barışın sağlanması için her fırsattan yararlanan hükûmetimiz, büyük zaferimizden sonra da harekâtı durdurarak ateşkesi sağlamış ve uzun gecikme ve zorluklarla ancak 20 Kasımda açılan Lozan Konferansına gerçek bir uyuşma arzusu ile katılmıştır.

Konferanstaki delegelerimiz, bütün konferans boyunca Türk ulusunun her medenî ve yetenekli millet gibi yaşamaktan başka bir amacı olmadığını sürekli biçimde, sabırla açıkladılar. Konferanstan kesin sonuç alınamadı.

Türk ulusunun, idarî, malî, ekonomik ve hukukî bağımsızlığı ve yaşamına kendisinin sahip çıkması, hiçbir milleti rahatsız etmemesi gereken ölümsüz bir doğal haktır. (Şüphesiz sesleri) Bu kadar doğal bir gerçeği kabul etmek, barışın sağlanması için yeterlidir. Fakat yıllardan beri olduğu gibi, Türk ulusunun hayat hakkını herhangi bir şekilde ruhen, fiilen ve gerçek şekilde kabul etmemekte direnmek ne sonuç verirse versin, Türk ulusu bağımsızlığını gönül rahatlığı ve vicdan rahatlığı ile kabul etmektedir ve bunu sürdürecektir. (Uygundur sesleri)

Görüyorsunuz ki, dünya barışını sağlamak şimdi ve sonra müttefiklerin elindedir.

Ancak, sonraya erteleme süresinin en kısa zamanda sonuçlandırılarak durumun gelişmesi zorunludur.

Afgan ve İran gibi kardeş büyük milletlerle aramızda devam eden samimî ilişkilerin ve dostluğun güçlendirilmesi en önem verdiğimiz konular arasındadır.

Rus Şûralar Cumhuriyetiyle Moskova Antlaşması hükümleri içinde dostluk ilişkilerimizi güçlendirmek ve her iki ulusun yürürlükteki kanunlarının uygunluğu oranında ekonomik ilişkilerimizi ilerletmek Doğu politikamızın temelidir. (Tabiî, tabiî sesleri) Rus

da son savaş deneyleri ve en yeni modern bilgilerle donatılmış olarak yetiştirilen birçok arkadaş orduya katılmışlardır.

Geçirdiğimiz yıl içinde, silâh ve savaş araç ve gereçleri sağlanması konusunda gayretli bir çalışma yapılmış ve bir kısmı dış ülkelerden, bir kısmı da içeriden sağlanan araç ve gereç ile amacın sağlanmasında başarıya ulaşılmıştır. Savaş üretimi ile ilgili bu yıl içindeki çalışmalar da teşekküre değer.

Kararlılık ve imanımız önünde yıkılarak silâhlarını, araç ve gereçlerini savaş meydanında bırakıp kaçmak zorunda kalan Yunan ordusunun bıraktıklarından yararlanıldığı gibi, çeşitli merkezlerde de yeni ve yedek silâh ve cephane depolarımız ve fabrikalarımız kurulmuştur. Bu çapta kurulan ve gün geçtikçe daha çok büyüyüp gelişen savaş kurumlarında çalışmaları gerekli olan modern elemanlar yetiştirilmesi için de hazırlıklar yapılmaktadır.

Zaferin kazanılması için geri kuvvetlerin düzenlenmesi konusunda yapılan çalışmalar teşekküre ve övülmeye değer. Bu kelimeleri söylerken belirtmek istediğim şükran duygusu yalnız resmî daireler için kullanılmamıştır. Bütün güçlerini, bütün araçlarını, bağlılıklarını ordunun hizmetine veren, kadın ve çocuklarıyla ordu ulaştırma hizmetlerine katılan saygıdeğer halkımız, millet kürsüsünden belirttiğim övgü ve şükranı fazlasıyla hak etmişlerdir. (Şiddetli alkış)

Efendiler,

Bu olayın heyecan veren bölümleri üzerinde biraz daha durmak konusunda vicdanî zorunluluk duyuyorum. Oğullarını ve kocalarını cephenin ateş hattına gönderen ihtiyar babalar ve analar, genç kadınlar, kağnı ve öküzlerden oluşan kutsal, hayatî araçlarının başına geçerek orduyu desteklemişler ve araçlarının basitliğine karşın ruhlarındaki güçlü çaba ve duygusal özverileri ile düşmanın binlerce motorlu araçtan kurulu ulaştırma katarlarını oluşturan modern araçlarla yarışmışlardır. (Yaşasın millet sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Ordunun bu yıl vermiş olduğu savaşlar sırasında sağlık işleri konusunda yapılan çalışmaları da övgü ile anmak yerinde olacaktır. Bulaşıcı hastalıklarla savaş, sağlık araç ve gereçleri eksikliğinin ve doktor subay sayısının tamamlanması, sıhhî haber alma kurumunun kurulması üzerinde yoğunlaşan sağlık çalışmalarında da başarı sağlanmıştır. Özellikle taşıma yolu üzerinde çok sayıda görülen sıtma ve lekeli humma kaynakları aranmış, bulunan köyler-

de mücadele genişletilmiş ve cepheye temiz er yollanması sağlanmıştır.

Zamanında bütün deniz kuruluşlarının ve mühimmat depoları ile gemi inşa tezgâhlarımızın İstanbul'a toplanmasındaki sakınca, bu savaş sırasında tamamen açığa çıkmıştır. Düşmanın kuşatmasına ve sahip olduğu deniz kuvvetlerine karşın, deniz kuvvetleri mensuplarımız birkaç gemi ile harikalar yaratarak hiçbir şey kaybetmeden deniz ulaştırmasını sağlamış, değerli görevler yapmışlardır. (Alkışlar)

Millî ordu kuruluşunun diğer yıllara oranla bir gelişme göstermesine karşın, yiyecek ve giyecek işleri sevindirici bir şekilde sağlanabilmiştir.

Harita dairesinin bu yıl içinde orduya yetiştirdiği haritaların, son zaferin kazanılmasında büyük yardımı olmuş ve bu haritalar yardımıyla ordu, zafere kolaylıkla yürümüştür. Son zaferde Yunan ordusunun bıraktığı esirlerin düzenlenmesi, rahatlıklarının sağlanması için bir esir şubesi kurulmuştur. Düşman esirlerine, halkımıza reva gördüğü eziyetlere karşılık kendi kişilerimize davranıldığı gibi şefkat ve koruma gösterilmiştir.

Yeni yıl içinde ordumuz bütün şubeleri ile sürekli gelişmeye devam edecektir.

Efendiler,

Yeni yılın uğraşı konuları arasında ordu ve mensuplarının yaşam düzeylerinin yükseltilmesi, terfilerinin sağlanması ve malûl silâh arkadaşlarımızın geleceklerinin garanti altına alınması konuları önemli bir yer tutacaktır.

Büyük Millet Meclisi:

Efendiler,

Açıklamalarımı bitirmeden daha önce millî kuruluşumuzun en büyük yönetimini oluşturan yüce Meclisimizin çalışmalarını toplam olarak kaydetmek istiyorum. Bu yıl içinde, 1 Kasımda yüce Meclisin aldığı tarihî kararın doğal sonucu olarak Abdülmecit Hazretleri, yüce Meclis tarafından olumlu olarak onaylanmış olan başarı ve yeterliliğine dayanılarak yüce Hilâfet makamına seçilmişlerdir. Meclisimizin bir yıl içinde yapmış olduğu birleşim 201'dir. Bu birleşimlerde 377 açık, 102 gizli olmak üzere 479 oturum yapılmıştır.

Misakı Millî adıyla tanıdığımız, gerçekleştirilmesi uğrunda bütün ulusun hayatlarını feda etmeyi göze aldığı kurtuluş belgemizin güç, kuvvet ve niteliği ne ise, 1 Kasım 1922 kararının da değeri ve önemi odur. Misakı Millî, vatanın dış düşman karşısındaki durumunu ve yerini belirleyen kutsal bir kural olduğu gibi, 1 Kasım 1922 kararı da, yüzyıllardan beri bilgisizliğin yol göstericilerinin koruyucusu, iyi kötü bütün uğursuzlukların babası bulunan ve ulusumuz için yurt içinde sürekli düşman tutumu gösteren saltanat kişilerine ve onların temsilcileri olduğu uğursuz yönetim şekline yöneltilmiş kutsal bir silâhtır. (Şiddetli alkışlar)

Yüzyıllar boyu yiğit ve kahraman bir iradenin görülmesine sahne olmuş bir vatanı, düşmana bırakmak cesaretini gösterenler bu cesareti ancak bu yönetimin ruhunda, şeklinde ve niteliğinde bulmuşlardır. (Pek doğru sesleri) Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun en büyük hak sahibi olan milletten aldığı yetki ile kurduğu yönetim şekli, süre ile sınırlı değildir ve olamaz.

Bundan dolayı dış düşmanlarımızın, şu veya bu kaynaklardan aldıkları haberleri şu veya bu şekilde yorumlayarak şimdiye kadar olduğu gibi boş ümitlere kapılmaları kadar büyük gaflet olamaz. (Bravo sesleri)

Efendiler,

Kurtuluş kuralımız olan Misakı Millîyi tarih sayfalarına yazan, milletin demir elidir. Elde edilecek sonucu da milletin kendisi koruyacaktır. (Şiddetli alkışlar)

Ulus, yalnız kendi kolları ve kendi kanı ile değil, aynı zamanda kendi başı ve kendi aklı ile kazandığı egemenliği ve bağımsızlığını, son felâkete kadar büyük bir saflık ve ihtiyatsızlıkla kendisine önder tanıdığı ve derin bir bağlılıkla hayatının koruyucusu saydığı kişiler ve yönetimlerine artık güvenemez. (Pek doğru sesleri) Millet bundan sonra hayatına, bağımsızlığına ve bütün varlığına bizzat kendisi koruyucu olacak ve bütün vatanda yine yalnız kendisi ve kendi yönetimi hüküm sürecektir. (Sürekli alkışlar)

Efendiler,

Misakı Millî sonuçları elde edildikten sonra bile ulusun kendi kendini yönetmesi kuralı gevşek tutulursa, elde edilen büyük sonuçların elden gideceği kesindir.

Millet bunu bilmektedir ve millet hayat tılsımını kendisi bulmuştur. Bu nedenle, 1 Kasım kararı ölümsüzdür. (Sürekli alkışlar)

Efendiler,

Misakı Millî yalnız elde edildiği ana kadar korunması gerekli bir kural durumunda iken, onun sonuçları olarak kazanılan bağımsızlık, ancak 1 Kasım 1922 kararının gerçekleştirilmesi ile ölümsüzleştirilebilecektir. Bundan dolayı 1 Kasım 1922 kararı kanunların ve bütün kararların üstünde bir değer ve güce sahiptir. (Şüphesiz sesleri)

Efendiler,

Sosyal toplulukta en yüce özgürlüğün, en yüce eşitliğin ve adaletin yerleşmesi ve korunması, ancak ve ancak tam ve kesin anlamı ile millî egemenliğin kurulmasına bağlıdır. Bu nedenle; özgürlük, eşitlik ve adaletin de dayanacağı millî egemenliktir. (Öyledir, bravo ve yaşasın sesleri) Sosyal topluluğumuzda, devletimizde hürriyet sonsuza kadar sürecektir. Ancak onun sonsuzluğu, onu sonsuz yapan kuralların korunması ile ayakta durur ve onunla sınırlıdır.

Bir insan, belki kendi isteği ile kişisel özgürlüğünü bir yana bırakabilir. Fakat bu girişim, koca bir ulusun hayatına ve özgürlüğüne zarar verecekse, büyük ve onurlu bir millî yaşam bu yüzden sönecek ise o milletin evlâtları ve torunları bu yüzden yok olacaklarsa, bu girişim hiçbir zaman meşru ve kabul edilebilir bir konu olamaz. Ve hele böyle bir girişim hiçbir zaman özgürlük adına hoşgörü ile düşünülemez.

Hiç şüphe yok, devletimizin sonsuza dek yaşayabilmesi, ülkemizin güçlenmesi, ulusumuzun refah ve sorumluluğunun sağlanması, yaşamımız, namusumuz, onurumuz, geleceğimiz, kutsal inancımız ve son olarak her şeyimiz için, her halde en kıskanç duygularımızla en açık uyanıklığımızla, cesaretimizle ve bütün gücümüzle millî egemenliğimizi koruyacak ve kollayacağız. (Şiddetli alkışlar)

Bu nedenle, millî egemenliğin kutsal özünün belirttiği bu günkü yönetim şekli ve niteliği gereği olarak hükûmetimizin, düşmanlarını derhal durdurması ve millî bağımsızlığının korunmasını sağlaması ve bunu kollaması pek doğal bir görevidir.

Efendiler,

Sonsuz bir özgürlük düşünülemez. Hakların en büyüğü olan yaşam hakkı bile kesin değildir. İntihara karar veren bir kişinin yaptığı işlemin sonucu, yalnız kendi ile ilgili olduğu halde, güvenlik

kuvvetleri onun bu işlemini yasaklamakla görevlidir. Aynı kişinin aynı davranışını biraz daha büyük oranda düşünür ve düşündüğümüz suçu bir kişiden bir aileye çevirerek kapsamını genişletirsek, girişimcinin durumu hemen zalim bir canî görüntüsü verir. Bu nedenle, millî egemenlik düşmanlığı, üstün, saygıdeğer bir yeri olan onurlu bir ulusun her şeyine, bir anda bile bile kastetmek suçundan başka bir şey değildir. (Şüphesiz sesleri)

Bunu doğal olarak, ulusun maddî ve manevî seçkin niteliklerini taşıyan yüce millî emniyet kuvvetleri kesinlikle yasaklar. (Şüphesiz sesleri)

Efendiler,

Açıklanmasını gerekli gördüğüm bu konuyu kendi duygularımıza ve kendi meclisimizin tarihine uygulayıp ayrıntılı bir biçimde inceleyelim.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışından sonra, kendi meşru durumu konusunda sözle, eylemle, yazılı olarak ve herhangi bir araç kullanarak aleyhte bulunanları Meclis hangi yetki ile vatan haini saydıysa, Misakı Millî aleyhinde bulunanları da hangi politik ve sosyal gerekçe ile hain durumunda tanıdıksa ve son olarak, bütün şanlı görünüş ve heybeti ile bütün kanunları ve gücü ile Meclisin ve Misakı Millînin aleyhinde bulunan yüzyılların yönetimini ve onun mensuplarını hangi nedenlerle ve hangi yetki ile hain olarak nitelendirdikse, bu günkü millî egemenlik düşmanlarını da aynı nedenlerle hain olarak kabul ederiz. (Şiddetli alkışlar) Millî egemenliğin kanunlar içinde anlatımı olan Anayasamıza ve onun bir destekleme kanıtı olan 1 Kasım 1922 kararına karşı duranları aynı hak ile önleriz, geleceğimizin esenliği ve vatanın geleceği adına önleriz. (Doğru sesleri)

Sayın ve değerli arkadaşlarım,

Bu açıklamalarımdan sonra hep birlikte, saygın bakışlarımızı vicdanımızın merkezi olan millete dikelim. Orada erdemin, vefa ve içten bağlılığın, yenileme arzusunun, egemenlik aşkının ve geleceğin sönmeyen ateşi yanmaktadır.

Bu kutsal ateş kendi içindeki bilgisizlik ve karanlığı yakacak ve bağımsızlığımızın önüne dikilecek olan bütün engelleri yıkacaktır. (İnşallah sesleri)

Efendiler,

Millet önünde, onun hak ettiği bağımsızlığın önünde, onun lâyık olduğu gelişme ve yenileme arzusu önünde, her kuvvet ancak milletin irade ve amaçlarına uymak şartıyla yaşayabilir.

Milletin irade ve amaçlarına uymayanların talihi hüsrandır, çökmedir. (Şüphesiz sesleri)

Efendiler,

Bu yüce iradenin huzurunda büyük bir saygıyla eğilelim. (Şiddetli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
II'NCİ DÖNEM
1'inci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

13 Ağustos 1924

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. II, C. 1, Sa. 86

13 Ağustos 1924

MECLİS BAŞKANLIĞINA SEÇİLEN GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN II'NCİ DÖNEM 1'İNCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTUKLARI

BAŞKAN GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ — Efendiler,

Türkiye Büyük Millet Meclisinin ikinci yasama dönemine girmiş bulunuyoruz. Yeni Meclisimizi oluşturan yüksek kurulunuzu selâmlarım. (Teşekkürler ederiz sesleri) Bu yasama dönemi, aynı zamanda, yeni Türkiye Devletinin, yeni tarihinde mutlu bir geçiş dönemine rastlamaktadır. Bunu ülkemizin, ulusumuzun mutluluğu ve esenliği, yüce kurulunuzun başarısı için iyi bir durum olarak değerlendiriyorum.

Doğrusu, dört yıllık Bağımsızlık Savaşımız, ulusumuzun önüne yaraşır bir barış ile sonuçlanmıştır. Lozan'da imzalanmış olan antlaşmanın, yüce kurulunuzun onayına sunulduğunda her anlamda hür ve bağımsız olarak mutlu bir çalışma alanına girmiş olacağız. Elde edilen mutlu sonucun korunmasında, Lozan Antlaşmasından ayrılan sorunların kesin olarak sonuçlandırılmasında ve milletin huzur ve refahını sağlayacak verimli çalışmalarda tam başarıya erişilmesini bütün kalbimle dilerim.

Efendiler,

Türkiye Büyük Millet Meclisi, açılışından sonraki millî çalışmalar döneminde ulusumuzun güvenini ve desteğini kazanmıştır. İlk meclisin başkanlığını ve kahraman ordularımızın başkumandanlığını yürütmekte idim. Bu görev ve unvanlarla büyük millî şereflere ulaştım. (Hakkınızdır sesleri) Büyük kurulunuz tarafından Başkanlık makamına seçilmem dolayısıyla kalbimdeki minnet ve şükran duygularımı arz etmiştim. Bu soylu millî yönelişin yüksek değerine uygun bir şekilde çalışmayı sürdüreceğime ve barışı sağlayacak çalışmalarda da yardımlarınıza ve bütün ulusun güvenine dayanarak başarı sağlamak için bütün gücümü ve irademi kullanacağıma sizlerin ve milletin önünde söz veririm. (Sürekli alkışlar)

Efendiler,

Seçilmiş ve güveninizi taşıyan başkanınız olmak onuru, bu gün bendenize bazı açıklamalarda bulunmak görevini yüklemektedir.

Bu güne kadar geçen süredeki durum ve görevlerim nedeniyle de bu açıklamalarımın iyiniyetle kabul edileceğini ümit ederim. Tam olarak elem ve acıları ve bütün başarı sevinçlerini ulusla birlikte yaşadığımız savaş evrelerinin ayrıntılarını bilmektesiniz. Ben bu ayrıntıları başlıca üç dönemde özet olarak inceleyeceğim :

Mondros ateşkesinden Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve hükûmetinin kuruluşuna kadar ve ilk meclisimizin geçirdiği yıllar ve son olarak yeni meclisimizin içinde bulunduğu dönem :

Öyle sanıyorum ki, bizi bu güne getiren ve bu günkü duruma neden olan millî olayların önemli noktalarını ve yeni durumuzun büyüklük ve genişliğini bu üç dönem kapsayabilir. Yeni Türkiye Devletinin sağladığı barış döneminin ilk meclisi olan yüce kurulunuz önünde çöken ve yok olan Osmanlı İmparatorluğundan ve onun son büyük olayı olan I. Dünya Savaşından söz etmeyi gereksiz sayıyorum.

Onun için sözlerime Mondros ateşkesinden başlayacağım.

Efendiler,

Mondros ateşkes antlaşmasının imzalanmasından ilk millî Meclisimizin açılışına kadar geçen dönem, bir ulusun onuruna yapılmış en ağır saldırıların acıklı maceralarıyla doludur. Osmanlı hükûmetiyle müttefikler arasında yapılmış olan bu ateşkesin imzalanmasından sonra galip devletler tarafından Osmanlı İmparatorluğu fiilen ve hükmen parçalandı. İngiliz, Fransız, İtalyan istilâ orduları vatanımızın aziz parçalarına çöktüler, İstanbul ve Boğazlar düşman kara ve deniz kuvvetlerine gezinti yeri oldu.

Yunan orduları, İzmir rıhtımını kana boyadı... En güzel bakımlı yerlerimizi yakıp yıkmaya başladı. Kadın ve çocuklarımız, namus ve iffetimiz ve pek çok ibadet yerimiz, anıt eserlerimizi de içine alarak, Türk adı altındaki her şeye saldırıldı. Her gün Ayasofya'ya haç asıp, göz dağı vermeleriyle hassas duygularımız incindi. Esirler konusunda bile uygun görülmeyen bir zorlama ile asırların onurlu yükünü omuzlarında taşıyan subaylarımız, düşman subaylarına saygı duruşunda bulunmak zorunda bırakıldı. Namus simgemiz olan sancağımıza hakarette bulunuldu.

Bu uğursuz ateşkesin uygulanmasını gözetlemek üzere Anadolu'yu en uzak köşelerine kadar etkisi altında tutan yabancı subaylar ve haber alma kuruluşları ile ilgili fesat ocakları, iç düşmanlarımızın özendirmesi ile halkımıza akla gelmeyen zulüm ve hakaretleri uygun gördüler. Hükûmetin gücü, ulusun saygınlığı bu saldırgan subayların elinde oyuncak oldu.

Özet olarak, Türklüğün vicdanı korkunç bir sınav karşısında kaldı. Bu sonu gelmeyen saldırıların ulaşacağı sonucu ve bu sonucun yürekler acısı durumunu anlamamak mümkün değil. Tarihin ve geleneğin gönderisi ile vatan tahtında oturan Osmanlı padişahı ve halife ve onun hükûmeti ise yalnız kişisel ve alçak yararlarını sağlamak için tam anlamıyla düşmanlara kendilerini teslim etmişti... Vatana hıyanet konusunda onlara uymuşlardı.

Durum tamamen ümitsiz görünüyordu. Düşmanların güç ve kudreti ezici, felâketi kesin, kararlı ve dayanılmazdı. Bu durumda esir olmak veya ölümlerden birini seçmek zorunluluğu karşısında bulunuyorduk. Özgürlük ve bağımsızlık için dünyada hiçbir devletin karşı karşıya bulunmadığı zorluklar ile uğraşmak gerekiyordu. Akıl sahibi kişiler, durumun görüntüsünün, yenilmiş bir devletin geleceğinin belirlenmesinden daha öteye geçtiğini gördüler. Galip devletlerce Osmanlı devletinin kesin çöküşüne karar verildiğini anlamakta zorluk kalmadı.

Gerçekten, Türkiye halkının gurur ve onuruna saygı duymaya asla gereklilik duyulmuyor, onu esir olarak almak, Türkiye'yi bölmek işlemlerine karşı koyacak bir düşünce kabul edilmiyordu.

Halkta bir uyanış başlamıştı. Ülkenin bazı yanlarında çeşitli adlar altında dernekler kuruluyor ve düşmanlara karşı bizzat millet tarafından silâhlı korumanın temelleri oluşturuluyordu. Batıda, Doğuda yapılan kongreler genel inancı kuvvetlendirdi. Son olarak, Sivas Genel Kongresi belirli noktalar üzerinde, açık prensipler içinde çeşitli millî kuruluşları Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti adı altında düzenledi ve genişleterek milletin genel güçlerini birleştirdi.

Efendiler,

Çok önemli bir ciddiyet ve genişlik kazanan bu çalışma, düşmanların, özellikle padişah ve halife olan kişinin karşı önlemlerini ortaya çıkardı. Millî harekât girişimcileri hakkında kovuşturma emirleri verildi. Ortadan kaldırma önlemlerinin fiilî uygulamasına geçildi. Düşmanlar karşısında aciz duruma düşen ve alçalan saray ve hükûmet, bütün alçak davranışlarıyla, seçilmiş millî gücü yok etmek, hakkına ve namusuna saldıranlara karşı ulusun kendini korumasını yasaklamak istiyor, ülkeyi parçalatmak için düşmana öncülük yapıyordu.

Fakat efendiler, Sivas kongresini yapanların niyeti kesin ve millete dayanağı kuvvetli idi. Çekinmeksizin çalışmalar sürdürüldü.

İlk önce milletvekili seçimi ve Meclisin toplanması sağlandı. Böylece millet, varlığını kanıtlamak için ilk önemli başarısını baskılı yönetime karşı göstermiş oldu.

Efendiler,

Sarayın ve hükûmetin vatan ve millete karşı yönelmiş bütün bu cinayetlerine karşın ulus, yine padişah ve halifeyi kurtarmak ve Osmanlı devletini canlandırmak için tam bir içtenlikle çalıştı ve seçilen milletvekillerinin Osmanlı hükûmetinin kanunlarına göre toplanmalarını sağlamakla yetindi. Milletvekillerinin yabancı süngüler altında tam bir bağımsızlık fikri ile görev yapmalarına imkân bulamayacağı kesin olmakla birlikte, henüz çoğunluğu kapsayan kararsızlık ve yüzeysel düşünceler Meclisin İstanbul'da toplanmasının kabul edilmesini zorunlu kıldı.

Efendiler,

Düşmanlar ve hükûmet tarafından İstanbul'da bulunacak bir Meclisin kahramanca hareketi mümkün görülmüyordu. Onlara göre bu meclisin toplanması ile artık Anadolu'da bir millî kurtuluşa meydan bırakılmayacak ve millî heyecan bu şekilde yatıştırıldıktan sonra facialar yine sürecekti. Bu gerçeği görenler, Anadolu'daki mücadeleci çalışmalarını sürdürdüler. Bu sayede Anadolu teşkilâtı şekilleniyor, güçleniyordu. Anadolu'ya dayanan Meclis de, uygun olmayan duruma karşın görevine devam ediyordu.

Bu durum, düşmanlar için uygun bir görüntü vermiyordu. Aldatıcı önlemlerle amaçlarına ulaşmaktan ümidini kesen düşmanlar, kararlarını açıkça verdiler ve 16 Mart 1920'de İstanbul'un feci işgali yapıldı. Osmanlı devletinin hayatına fiilen son verildi. Bu olay, Anadolu'da çalışanlar için beklenmeyen bir olay değildi. Artık Osmanlı devletini kurtarmak ve onun iman gücünde, vatanın kurtarılması, ulusun bağımsızlığının sağlanması ümidi büsbütün ortadan kalkmış bulunuyordu.

Millî bir meclisin toplantıya çağrılması zorunlu bir duruma geldi. Sonunda 23 Nisan 1920 tarihinde bu gün toplandığımız bu salonda yüce kurulunuza selef olan Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi toplandı.

Türkiye tarihinde her zaman yüce, onurlu yerini koruyacak ve çocuklarımızın takdirini kazanacak olan ilk Meclisimiz, ulusun kendi geleceğine kendisinin el koyduğunu ilân etti. Millî egemenlikle ilgili temelleri çalışma programının ana kuralları sayarak, güçlü bir halk hükûmetinin temellerini attı. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler, Anadolu'da yeniden millî bir devletin kurulması ulusumuzun erginliğe ulaştığını gösteren takdir edilecek bir izlenim veriyordu. Fakat düşmanlarla birlikte, padişah ve halife olan kişi, bundan sevinç duymadı. Paris'te imza ettikleri Sevr antlaşmasını zorla ulusa kabul ettirmek için birlikte önlemler aldılar. Anadolu'nun millî heyecanını bastırmak için her türlü hileye başvurdular.

Bir yandan dini politikaya âlet ettiler. Anadolu'yu kurtarmak isteyenlere idam hükmü verdiler. Halkı bilinen dinî bildirilerle birbirlerini öldürmek için kışkırttılar. Bir yandan da bazı aşağılık kişilerin ceplerini doldurarak, onları Kuvayı İnzibatiye veya Hilâfet Ordusu adıyla üzerimize saldırttılar. Temiz ve suçsuz halkı birçok uydurmalarla aldatarak, içte yer yer isyan ateşleri yaktılar.

Efendiler, ilk Meclisimizin açılış günü İstanbul'dan yönetilen ayaklanma, Ankara'nın sekiz saat uzaklığına kadar gelmiş bulunuyordu. Samsun ve bölgesinde politik ve acımasız bir isyan, bütün bölgeye egemen olmak arzusu gösteriyordu. Vatanın doğusu, batısı ve güneyi düşman ateşleri içinde yanıyordu. İşte harekâtımıza başladığımızda görünüş bu idi.

Sayın efendiler, bu günkü parlak sonuca ulaşmak kolay olmadı. Hareketimizin başlangıcı ile, ulaştığımız sonuca ve kullanılan zamanın azlığına yüce görüşlerinizin dikkatini çekmek isterim.

Bu konudaki anılarımızı her zaman kuvvetle koruyalım. Çünkü bu bizim için gelecekte alacağımız yolun kesin kararlılığı ve manevî güç kaynağıdır.

Efendiler, açıklamalarımın ikinci bölümüne geçerken söylemek isterim, sizden önceki yüce Meclis, ilk günlerin olağanüstü durumu karşısında ümitsizliğe düşmedi. Milletten aldığı büyük yetki ve güçle görevini sürdürdü. Yeni devletin hükûmeti, kahramanca zorlu girişimlere atıldı. Kışkırtmalara kurban olan halk, suçlarından arındırıldı. Topsuz, tüfeksiz, cephanesiz, araçsız bir yıkıntı haline getirilmiş olan ordu canlandırıldı.

İlk mücadele günlerinde üzüntülü bir çaresizlik içinde kurulan düzensiz kuvvetler, hemen kurallara uygun güçlere dönüştürüldü.

Bu geçişi, yararına ve düşüncesine karşı bulan bazı birliklerin haince karşı koymaları önlendi ve ülke, huzurlu düzenli bir ordunun güvenli ellerine bırakıldı.

Efendiler, millî ordunun daha ilk kuruluş günlerinde üstlendiği büyük ve önemli görevleri, ulusumuz her zaman minnet ve şükranla anacaktır. (Şiddetli alkışlar)

Birbiri ardına, üstün düşmanlara karşı kazanılan Ermenistan zaferi, Birinci İnönü zaferi, İkinci İnönü zaferi ve güney cephesi savaşlarında gösterilen özverili karşı koyma dönemleri, millî ordunun onurlu tarihinde ilk değerli olaylar olarak her zaman parlaklığını koruyacaktır. (Alkışlar)

Efendiler, mücadele yılları birbirini izledikçe, genç ordumuz yiğitlik ve cesaret temelleri üzerinde sürekli yükseldi. Millî iradenin verdiği en önemli görevleri kahramanca yerine getirme gücünü ve görkemini gösterdi. Ankara'ya yürüyen gururlu Yunan ordusunu, Sakarya Meydan Savaşında yendi ve geri çekilmesini sağladı. Son olarak bütün Yunan Küçük Asya ordusunu, Afyon Karahisar - Dumlupınar Meydan Savaşında tümüyle yendi ve bütün bölümleri ile Anadolu topraklarına gömdü, yok etti. (Şiddetli alkışlar) Her bölümü vatan için, millî tarihimiz için, çocuklarımız ve gelecek neslimiz için onurlu olaylarla dolu büyük bir kahramanlık öyküsü oluşturan Anadolu savaşlarının heyecan veren ayrıntılarını tarihe bırakıyorum.

Fakat efendiler, ulusumuz; ulusun sanat ruhu, müziği, edebiyatı ve bütün güzel sanatları bu kutsal savaşın tanrısal namelerini güçlenen bir vatan aşkının coşkusu ile her zaman söylemelidir. (Alkışlar)

Efendiler,

Özetlediğim askerî olaylarımızı birçok önemli politik faaliyetlerimiz izlemiştir. Bu arada Ruslarla halen yürürlükte olan bir dostluk antlaşması imzaladık. Ukrayna, Gürcistan, Azerbaycan ve Afganistan ile de aynı nitelikte antlaşmalar imzaladık. Doğu cephesinde kazandığımız zafer sonucunda Ermenilerle barış yapıldı.

O dönemde Batı devletleriyle olan ilişkilerimize gelince, yalnız Fransızlarla pek az konu içeren Ankara anlaşmasını yapabildik. Her büyük savaştan önce veya sonra barışı sağlamak için içten çalışmamıza karşın başvurularımız ya geri çevrildi ya da küçümsenme ile karşılandı.

Efendiler,

Ne yapalım ki, maddî güç ile sağlamlaştırılmayan hakların başarısızlığa uğradığını belirten, başlangıçtan bu yana değişmeyen genel kural, bizim hakkımızda da hoşgörülü bir ayrıcalık tanımadı. Milletin iradesi, fiilî ve kesin bir zaferin simgesi olarak ortaya çıkmadıkça, barış perisi huzurlu kollarını bize açmadı.

Efendiler,

İlk Meclisimiz ülkeyi düşman işgalinden kurtarmak, ulusumuza can verecek bir barış sağlamak amacına doğru yürürken, aynı zamanda yeni Türkiye devletinin yapısını kurmaya ve sağlamlaştırmaya çalışıyordu. Bu amaç ile kanunlar kabul etti, kararlar aldı, devletin çeşitli kısımlarının ihtiyaç duyduğu birçok sorunu da çözüme ulaştırdı.

Efendiler,

Bundan önceki Meclis, iç durumumuzu ve askerî girişimlerimizi özendirmiş ve birliğimizi bozan belirli kişilerin varlığına karşın, görevlerini hoşgörüyle yapmış ve genel olarak vatan ve millet için kurtuluş ve yaşamının ümidi olmuştur. (Alkışlar)

Sayın efendiler, dört yıllık çalışmadan sonra, son ve kesin zaferimiz üzerine Mudanya askerî anlaşması yapıldı. Ve barış görüşmeleri dönemine geçildi. Bu görüşmelerin yapılışı sırasında karşılaştığımız zorluklar pek çoktur. Fakat ben bunu normal buluyorum. Çünkü bu barış görüşmelerinde düzeltilecek sorun, dört yıllık değil, dört yüz yıllık bir devrin kötü mirası idi. (Doğru sesleri)

Gerçekten, Osmanlı İmparatorluğu en saygıdeğer, büyük ve güçlü dönemlerinden başlayarak, milletin bağımsızlığı zararına, varlığının korunması zararına o kadar çok şeyi gözden çıkarmıştı ki, sonuç yalnız yok olmak ve batmakla kalmadı; kendinden sonra ülkenin gerçek sahibi olan milletin de hakkını kanıtlaması gereğine ve varlığı için büyük zorluklarla karşı karşıya kalmasına neden oldu. (Çok doğru sesleri)

Zorluklara başarı ile karşı konuldu. Sonuç olarak, imza olunan antlaşma, yüce kurulumuzca bilinmektedir. Ben burada yalnız bu güne kadar yapılan çalışmalar ile bunların sonuçlarını özetlemek isterim.

Efendiler, doğuda Trabzon'u, güneyde Adana'yı içine alacak büyük Ermenistan'dan eser kalmamıştır. Ermeniler, gerçek sınırları içinde bırakılmıştır. 1877 seferinde Türk vatanından zorla ayrılan Kars, Ardahan, Artvin yeniden sancağımız altına alınmıştır. (Alkışlar) Kuzey Karadeniz'in en güzel ve en zengin sahilleri üzerinde kurulmak istenen Pontus hükûmeti, taraftarları ile birlikte tümüyle ortadan kaldırıldı. (Alkışlar) Güneyde etki alanlarına ayırarak ülkemizi parçalamak ümitleri kesin olarak kırılmış ve ulusun kararlığı ve kahramanlığı karşısında, Türkiye'yi parçalamanın hayal ol-

duğu kabul ettirilmiştir. (Alkışlar) Türkiye'ye her medenî ülkenin faydalandığı haklardan yararlanması sağlanmıştır. (Alkışlar) Yine güneyde zenginliği ve yeteneği yönünden vatanımızın en parlak ümitlerinden biri olan Adana ve onun gibi birçok güzel şehirlerimiz, ezici düşman boyunduruğundan kurtarılmıştır.

Batıda en bayındır yerlerimiz, İzmir ve Bursa gibi şehirlerimiz, Paşaeli ve tarihî Edirnemiz ve dünyanın gözlerini üzerine çeken güzel İstanbulumuz, tutsaklıktan ve düşman boyunduruğundan kurtarılmıştır. Bundan başka, bizi diğer uygar uluslar düzeyinden geride bıraktıran adlî, politik, ekonomik ve malî zincirler kırılmıştır, parçalanmıştır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Efendiler, bu güne kadar sağladığımız zaferler, bize ancak ilerleme ve uygarlık yolunu açmıştır. Yoksa ilerleme ve uygarlaşmaya henüz ulaşmış değiliz. Bize ve çocuklarımıza düşen görev, bu yol üzerinde duraksamadan ilerlemektir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Şu konuyu hatırdan çıkarmamalıdır ki, bu kadar özverinin sonucunu elimizden kaçırmamak için, geçen sıkıntı ve acıların bir daha geri dönmemesini sağlayacak önlemlerin alınması, bizim için en önemli görev olmalıdır. Fakat gerçek şu ki, bunun için kuru bir dikkat ve uyanıklık ile saf bir biçimde korumaya çalışmak yeterli değildir.

Efendiler, yüzyıllar boyu süren bir kötü yönetimin bu nesile yüklediği görev, sayılamayacak kadar çeşitli zorluklar getirmektedir. Bu nedenle yapmaya zorunlu olduğumuz çok ve önemli işleri tam ve sonuç alıcı bir sisteme bağlamak zorunluluğundayız. Belirli ve az araçla büyük işler görmenin denenen tek yolu, kuvvetlerimizi dağıtmamak, var olan araçların tamamına yakın bölümünü en önemli çabalarımız üzerinde toplamaktır. Şüphesiz, gireceğimiz barış döneminde, bütçemizin verdiği imkânlar içinde, ilk önce yeni Devletimizin geleceğinin yüce ve güçlü bir biçimde sonsuza kadar sürdürülmesini sağlayacağız, fakat bunun için de göz önünde tutulması gerekli bazı önemli konular vardır. Benim ilk aklıma gelen önemli nokta güvenlik sorunudur.

Efendiler, hükûmetin varlığının nedeni ülkenin güvenliğini, ulusun huzur ve rahatını sağlamaktır. Bütün ülkede yerleşmiş bir güvenlik ortamı hüküm sürmelidir.

Millet, sonsuz bir huzur ve güvenlik içinde rahat bulunmalıdır. Ülkemizin herhangi bir köşesinde halkın güvenliğini, devletin

birlik ve asayişini bozmaya yeltenenler, devletin bütün kuvvetlerini karşılarında bulmalıdırlar. (Alkışlar) Sonra efendiler...

Türkiye devletinin bağımsızlığı kutsaldır. O sonsuza kadar güvenlik ve koruma altında olmalıdır.

Devletin bağımsızlığı ile, millet ve vatan varlığının koruyucusu ve tek varlığı ise, Kahraman Ordumuzdur. Bu nedenle askerî kuruluşlarımızın özel bir özenle düzenlenmesi ve yüceltilmesi en önemli konulardan biridir.

Efendiler, bu gün eriştiğimiz barışın sonsuz barış olacağına inanmak, kesinlikle safdillik olur. (Çok doğru sesleri) Bu, o kadar önemli bir gerçektir ki, ondan bir an bile ayrılmak, ulusumuzun tüm can güvenliğini tehlikeye sokabilir.

Şüphesiz, haklarımıza, şeref ve onurumuza saygı gösterildikçe, karşılıklı saygı göstermekte kusur etmeyeceğiz. Fakat ne var ki, zayıf olanların haklarına yeterli saygı gösterilmediğini veya hiç saygılı davranılmadığını çok acı deneylerle öğrendik. Bu nedenle efendiler, bütün olabilecek olaylara karşı, gerekli konularla ilgili hazırlıklar yapmakta kesinlikle gecikmeyeceğiz. (Bravo sesleri)

Efendiler,

Ülkenin iç ve dış güvenlik gerekleri tamamlanırken, adlî kurallarımızın en kısa sürede düzeltilmesine özel bir önem verilmelidir. (Çok doğru sesleri) Bayındırlık, ekonomi ve eğitim işlerinin ne kadar büyük önem taşıdığını, bunların, ulusumuzun başarısını, refah ve mutluluğunu sürdürebilmesi için ne kadar ivedi ve vazgeçilmez unsurlar olduğunu kabul edersiniz.

Efendiler,

Millete karşı, yüklendiğimiz ve her biri başlı başına önemli olan diğer bütün sorunları, pratik ve bilimsel kurallar içinde gerçekleştirmeye çalışmamız hepimizin görevidir.

Dış ilişkilerimiz konusunda fazla bir şey söylemeye gerek görmüyorum. Bu konudaki kararlı özelliğimiz dünyada bilinmektedir. Bütün komşularımızla ve diğer devletlerle dost bir şekilde geçinmeye ve karşılıklı saygı ve bağlılığa dayanan politikamızı sürdürmeye kararlılığımız kesindir. Ayrıca şunu da açıklığa kavuşturmak isterim ki, barış dönemine gerçek bir içtenlikle ve ciddî bir sükûn isteği ile giriyoruz.

Yüce kurulunuzun dinlemek lütfunda bulunduğu bütün bu açıklamalarıma, izin verirseniz birkaç söz daha eklemek istiyorum. (Buyurun sesleri)

Efendiler, bir an için ayrıntılardan soyutlanarak, vatan dediğimiz kutsal varlığa genel olarak bakalım. Onun, yaşam için, uygarlık için erişilebilecek her şeyden yoksun bir kara toprak alandan oluşan bir biçimde bırakılmış olduğunu görürüz. Kara toprak alanın altında defineler ve üstünde soylu ve kahraman bir ulus yaşıyor. (Sürekli alkışlar) İşte biz, bütün bu uzun ve dayanılması zor mücadeleleri bu kutsal ata mirasının özgür ve bağımsız sahibi olduğumuzu ve sonsuza dek olacağımızı kanıtlamak için yapmış bulunuyoruz. Vatan ve milletin bağımsızlığı, dokunulmazlığı adına yapmış bulunuyoruz. Bundan sonraki çalışmalarımızda da amacımız aynı dokunulmazlık ile huzur ve güvenliğin sağlanması ve korunması olacaktır.

Buna dayanarak ülkemizi imar edecek, halkımızı mutlu kılacak ve yüksek bir yaşam sağlayacağız. (İnşallah sesleri) Ümidimiz, kararlı oluşumuz ve özellikle ulusumuzun ve yüce Meclisimizin göstereceği birlik ve beraberlik, ilerleme ve uygarlık yolundaki çalışmalarımızda başarı alanı olacaktır.

Sayın arkadaşlar. Açıklamalarıma son vermeden önce hepinizi büyük bir göreve davet etmek istiyorum. Geçirdiğimiz buhranlı günlerin onurlu kahramanlarını hep birlikte kutsayalım. (Alkışlar)

Onlar arasında, savaş alanlarında düşman silâhları ile göğüsleri delinmiş mutlu kişiler olduğu gibi, yangınlarda, ateşlerde yakılmış talihsiz çocuklar, kadınlar ve ihtiyarlar da vardır.

Onlar arasında namusları saldırıya uğramış sonsuza dek ağlayacak genç kızlar da vardır.

Onlar arasında yurtlarını kaybetmiş aileler, evlâtlarını gömmüş analar vardır ve yine onlar arasında savaştaki namus görevini onurla yaparak bu gün memleketlerine dönmüş gaziler vardır.

Onlardan şehitlik mertebesine erişenlerin ruhlarına fatihalar armağan edelim.

(Ayakta fatiha okundu)

Efendiler, bu gün haklı olarak övünebileceğimiz bütün başarıların sırrı, yeni Türkiye devletinin yapısından gelmektedir.

Gerçekte, Türkiye devletinin, bu yeni yönetim şeklinin dayandığı temeller, nitelik yönünden kendinden önce gelen tarihî yönetim temellerinden başkadır.

Bunu bir kelime ile belirtmek gerekirse diyebiliriz ki, yeni Türkiye devleti, bir halk devletidir, halkın devletidir. Geçmiş dönemde ise bir kişinin devleti idi, kişilerin devleti idi.

Bir ulusun dünyadan tümüyle silinmesi, bir ulusun insanlık topluluğundan tümüyle yok edilebilmesi için Nuh tufanı kadar olağanüstü güç olayların gerçekleşmiş olması gerekir. Fakat kişiler, kendiliğinden alçalmaya mahkûmdur. Bu nedenle halk yönetimi ile kişi yönetimi arasında yaşam ve yok olma oranları da bununla aynıdır. (Alkışlar)

Efendiler, dünyanın belirli uluslarını tutsaklıktan kurtararak egemenliğe kavuşturan büyük fikir hareketleri, köhne kuruluşlara ümit bağlayanların ve çürümüş yönetim şekillerinde kurtuluş arayanların amansız düşmanıdır.

Avusturya, Almanya, Rusya ve bu arada dünyanın en tutucu uygarlığına sahip Çin imparatorlukları bile o büyük fikir hareketinin yok edici vuruşu ile gözlerimizin önünde devrilmiştir.

İşte efendiler, yeni Türkiye devleti de, dünyaya egemen o büyük ve güçlü fikrin Türkiye'deki görüntüsü, gerçekleştirilebilmiş bir örneğidir.

Dünyanın sosyal ve politik durumundan doğan ve binlerce yıldır Türk tarihinin gelişmesinin sonucu olan Devletimiz, sürekli ve kararlı olmanın bütün nitelik ve şartlarını taşımaktadır.

Efendiler, bu şartların olumlu gelişmesini sağlamak, konusunda kuruluşunuzun başarılı olmasını büyük Tanrı'dan yalvarırım. (Sürekli ve şiddetli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN
II'NCİ DÖNEM
2'nci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1924

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. II, C. 10, Sa. 1

1 Kasım 1924

CUMHURBAŞKANI GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN II'NCİ DÖNEM 2'NCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin Sayın Üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin 6'ncı çalışma yılına giriyoruz. Şerefli üyelerini saygı ile selâmlarım. (Teşekkür ederiz sesleri) Halk yönetiminin engellerden arındırılması için yüce Meclisin kabul ettiği kanunlar, şimdiye kadar tam anlamı ile büyük bir başarı ile uygulanmıştır.

Yüzyıllardan beri sürekli olarak gelişme yolunda ilerlemekte bulunan uygar uluslar düzeyine çıkmaktan Türkiye'yi alıkoymuş olan engellerin ortadan kalktığını Türk milleti büyük bir rahatlıkla anladı. (Bravo sesleri)

Hepimizin, halkın en küçük topluluklarında bile kendi gözlediğimiz ve ilişkilerimizle ortaya çıkan bu gerçek, Cumhuriyet yolunda kazanılan bilgilerin, küçük veya büyük herhangi bir engele karşı, ulusumuz tarafından, kesinlikle korunacağının en inandırıcı kanıtıdır. (Bravo sesleri) Kazanılan bilgilerin korunması şöyle dursun, Türk ulusunun yeteneği ve kesin kararlılığı, Cumhuriyet, uygarlık ve yükselme yolunda durmadan çekinmeden ilerlemektedir. (Alkışlar)

Efendiler,

Geçen yasama yılı içinde, ülkenin iç olaylarını özet olarak belirtmek için, diyebiliriz ki; genel durum olağan ve durulmuş olarak devam etmiştir.

Cumhuriyetin, güvenliğin korunmasına verdiği önem, ülkenin her yanında bütün vatandaşlarımızca anlaşılmış ve sürekli olarak artmakta bulunan sonuçlar, halkın huzurunu sağlayabilecek dereceyi bulmuştur. Gerçi Hakkâri ilimiz içinde bazı Nesturî (1) eşkıyasının yaptığı ağır suçlar özel önlemleri gerektirmiş ise de, olay, halkın güvenliğinin ve Cumhuriyetin saygınlığının gereği olan bir ivedilikle ve kesin olarak çözüme ulaştırılmıştır. (Bravo sesleri)

---

(1) Hıristiyan dininde bir mezhep.

Efendiler,

Erzurum ve Kars illerimizin bazı yerlerinde olan deprem üzülerek söylüyorum, pek çok kayba neden oldu. Fakat felâkete uğramış halkın gösterdiği özveri, bütün ulusun gösterdiği ilgi ve şefkat ve Cumhuriyet hükûmetinin bütün araç ve gereçlerini yönelterek aldığı önlemler, acıyı hafifletmiştir.

Diğer yandan değişim anlaşmaları ile anavatana kavuşan kardeşlerimizin, birçok gereksinmeleri henüz sağlanamamıştır. Hükûmetin ve yüce Meclisin bunun için ivedilikle önlem alması gerekmektedir.

Sayın efendiler,

Uzun savaş yıllarından barış dönemine geçmiş olan büyük ordumuzun, geçen yıl içinde gösterdiği dirlik ve canlılık özellikle kaydedilmeye değerdir. Hiçbir zaman saldırgan olmayı düşünmemiş olan ve fakat daima haksız saldırılara uğrayacağını düşünen bir millet ordusu olarak, ordumuz uzun bir seferden sonra hemen diğer bir sefere başlayacakmış gibi, maddî ve manevî hazır bulunmaktadır. (Alkışlar)

Efendiler,

Deniz kuvvetlerimiz, köklü ve önemli bir yenileştirmeye ihtiyaç göstermektedir. Bu konuda, ilk önce özellikle seçkin elemanları çok iyi yetiştirip, onlardan ülkenin acil gereksinmesinde yararlanmak ve bu arada ülkenin gücü üstündeki hayallerden kaçınmak gereklidir. (Doğru sesleri) Ülkenin korunmasından söz ederken askerlik dünyasında önemli ve etkili bir yeri olan hava kuvvetlerine yüce Meclisin özel ilgisini ve dikkatini çekerim.

Efendiler, uygar devletlerin genel yönetiminde özellikle göze çarpan malî durum, Cumhuriyet devrinde gözle görülür bir gelişme göstermiştir.

Maliyemiz, düzenli sağlam ve güvenli olma prensiplerini başarı ile uyguladı. Bir borçlanmaya ihtiyaç görmeden, iç borçları düzenli olarak ödemekteyiz. Dış borçlanmalara gelince, taahhütlerin yerine getirilmesi doğaldır. Ancak antlaşma gereği olan başlangıç işlemleri, henüz görüşme döneminde bulunmaktadır.

Maliyemiz, sayım vergisi gibi asırlık vergilerin düzeltilmesi için başladığı ilk adımında, halka hemen rahatlık sağladı. Ülkenin başında, Orta Çağın en acımasız derdi olarak bu güne kadar yürür-

lükte olan aşarın kaldırılmasını, yüce Meclise önerebilecek malî duruma Cumhuriyet yönetiminin bir yılda ulaşmış olması gerçekten sevinilecek ve övünülecek bir olaydır. (Bravo sesleri) (Alkışlar)

Ticaret durumumuz, sürekli bir gelişimi sağlayabilecek durumdadır. Ülkenin tarım ile kalkınabileceği konusunda geçen yıl alınan önlemler, genel olarak hemen kendini hissettirmiştir. Gelecek yıllarda da tarımda bol ve verimli sonuçlar sağlayabilecek önlemlerin alınması önemli devlet görevleri arasında sayılmalıdır. (Alkışlar)

Efendiler, geçen yıl içinde bütün ülkede yaygın bir sağlık kuruluşunun kurulması çalışmalarına başlanmıştır.

Günümüze kadar genel sağlık durumuna önem vermenin derecesi, bu yolda uğraşı verdikçe daha belirgin olarak görülmektedir. Önümüzdeki yılda da genel sağlık çalışmaları için önlemler almak özellikle gerekmektedir.

Hele sıtmaya karşı başlı başına bir uğraş dönemine girilmesi, yüce Meclisin öngöreceği büyük işler arasında sayılmalıdır. Doğrusu bizi miçin nüfusun korunması ve sağlık içinde bulundurulması ve çalışanların sağlıklı ve canlı olmasını sağlayıcı önlemlerin en başında sıtma mücadelesi bulunmalıdır.

Sayın üyeler,

Eğitimde başlanılan genel ve temel reformların ciddî bir biçimde sürdürülmesi gereklidir. Geçen yıl içinde, millî eğitim için konulan kurallar çok değerli sonuçlar vermiştir.

Ülkede kurulmasını istediğimiz eğitim kuruluşlarının öğretmen ihtiyacı ve yapıların nitelik ve nicelikleri düşünülünce, eksiklerin tamamlanması için uzun yılların gerekli olduğu kabul edilir. Bununla birlikte, 8 ay kadar kısa bir süre içinde yeni prensiplerin başarı ile uygulamaya konulduğunun sonuçları ortadadır. Daha şimdiden, kadın ve erkek Cumhuriyet öğretmenlerinin, öğretim kurumlarının yetiştirmekte oldukları öğrenciler ile birlikte, gerçek bir kültür ordusu görünüşü gösterdiğine, ülkenin pek çok yerinde ben kendim tanık oldum. Bu aydın kurulların, bulundukları yerlerde öğrenim altındaki öğrencilerden başka doğrudan doğruya halk üzerindeki çok verimli etkilerini büyük kıvançla anmak isterim. Bu durum aynı zamanda, Cumhuriyeti koruyan ve gelişmeye istekli halkımızın, okulun vereceği aydınlığa olan özleminin ve cahilliğe, bağnazlığa olan nefretinin şiddetini de açıklayan en kuvvetli kanıttır. (Alkışlar)

Efendiler, adalet reformlarının yerinde uygulanması, işlemlerin çabuklaştırılmasında ve yargıç görevinin değer ve saygınlığının artmasında hemen etkisini göstermiştir. Gerçi ülkede adlî gereksinmelerin sağlanması için, bütün kanunların yürürlüğe konması ve özellikle yeter miktarda yargıç ve ikinci derecedeki adlî memurların sağlanması uzunca bir zaman alacaktır.

Ancak büyük kanunlar yürürlüğe konuncaya kadar, acil değişiklikler ile, genel hayatın bir an önce medenî temellere dayandırılması gerekmektedir. Bu konuyu yüce Meclis özellikle göz önünde tutmalıdır.

Şunu da eklemeliyim ki, bu kez çeşitli devlet dairelerinden yüce Meclise sunulan kanun tasarıları, genellikle ülke yönetiminin ivedilikle ihtiyaç duyduğu kanunlardır.

Sayın efendiler, millet egemenliğini en gelişmiş biçimde ortaya çıkaran Cumhuriyete kadar ülkede öngörülmemiş olan bayındırlık işlerinin geçen dönemde verdiği sonuçlar, aynı yolda azımle ve durmaksızın yürünmesi konusunda özellikle kuvvet ve cesaret vermektedir. Demiryolu ve yol ihtiyacı ülkenin bütün gereksinmelerinin başında kendisini duyurmaktadır. Hiçbir hayal ve teori peşinde koşup, aldanmaksızın ülkenin kaynakları ve insangücü ile işi sürdürmek kesin olarak gereklidir. (Alkışlar) Halkımızın ortak istek ve düşüncesinin de böyle olduğunu bizzat yakından öğrendim. Ulusumuzun uygarlık yolunda gelişmesi için bütün devlet dairelerinde öngördüğümüz maddî ve manevî bütün önlemler ancak tren ve demiryolları ile gerçek olumlu sonuçlarını verebilir. (Çok doğru sesleri)

Uygarlığın bu günkü araçlarını, bundan da öte, bu günkü düşüncelerini demiryolu dışında yayabilmek imkânsızdır. Demiryolu mutluluk yoludur. Sayın üyeler elde etmek ve artırmak ve her araç ile ulaşımı çoğaltmak bütün girişimlerinizin üstünde, kararlı olarak amacımız olmalıdır. (Bravo sesleri)

Sayın arkadaşlar, Cumhuriyetin başkenti olan Ankara için, bu yıl da yüce Meclisin önlemlerine ihtiyaç olduğunu bildirmek gereğini duyuyorum. Ankara'nın çağımıza uygun görüşme araçları ile donatılması ve şiddetle ihtiyaç duyulan bununla ilgili yapıların inşası ivedi gereksinmelerimiz arasındadır.

Hiç şüphe etmemelidir ki, Anadolu ortasında hızla kurulacak çağın modern Ankara'sı, yüzyıllarca ihmale uğramış Türk vatanı

için başlıbaşına bir uygarlık merkezi, Türk Devleti için pek önemli bir dayanak olacaktır. (Alkışlar, bravo sesleri)

Efendiler, izninizle dış politika durumumuz konusunda bir özet vermek istiyorum. Geçen yasama yılında, Lozan barış antlaşması yürürlüğe konulmuştur. Bu şekilde uzun savaş yıllarından sonra süregelmiş olan zor dönem ortadan kalkmış ve Türkiye Cumhuriyeti ile antlaşma imzalayan devletler arasındaki ilişkiler normal duruma girmiştir. Sonuca bağlanmamış sorunlar, antlaşmanın öngördüğü doğal bir akışa bırakılmıştır. Musul ili için hak ve adalete uygun olarak kabul edileceğini umduğumuz kararı beklemekteyiz.

İkinci olarak, statükonun korunmasında ortaya çıkan anlaşmazlığın Milletler Cemiyeti meclisinde geçici bir şekilde düzeltilmesi için başvuruda bulunulduğu haber alınmıştır.

Fransa Cumhuriyeti ile geçen yıl başlarında ortaya çıkmış olan sınır olayı ivedi olarak ortadan kaldırıldıktan sonra, iki cumhuriyet arasında yakın, açık ve dostça duygular sevindirici bir biçimde gelişmektedir. (Alkışlar)

İtalya ile politik ve ekonomik ilişkilerimizin içtenlikle gelişme gösterdiğini sevinerek bildiririm.

Eski dostumuz Rusya Sovyet Cumhuriyetiyle ilişkilerimiz dostluk çerçevesinde her gün daha çok gelişmekte ve ilerlemektedir. (Şiddetli alkışlar)

Cumhuriyet hükûmetimiz, Rusya Sovyet Cumhuriyeti ile gerçek ve iyi ilişkilerini geçmişte olduğu gibi, politik prensip saymaktadır. (Alkışlar)

Lehistan Cumhuriyeti ile ilişkilerimiz dostane bir şekilde gelişmektedir.

Sayın efendiler, geçen yasama döneminde onaya arz edilmemiş olan yeni antlaşmalar, yüce Meclise sunulacaktır. Yüce Meclisin kabullerine sunulacak olan bu antlaşmalar ile, Türkiye Cumhuriyetinin, Amerika, İspanya, İsveç, Felemenk, Çekoslovakya devletleriyle resmî ilişkilerimizi yeni kurallara göre kurmuş olacağını bilgilerinize sunarım. (Bravo sesleri)

İran ile ve Afgan ile ilişkilerimiz dostane olarak devam etmektedir.

Efendiler,

Lozan antlaşmasının kesinlik kazandığı andan başlayarak Türkiye Cumhuriyeti, Milletler Cemiyeti ile resmen ilişki kurmuş oldu. Cumhuriyet, Milletler Cemiyetine karşı güvenini belirtmiştir. Bu güvenin uygunluğunu, gözleyeceğimiz âdil kararlarını sağlayacağını ümit etmekteyiz. Şüphe yok ki, tam bir Milletler Cemiyeti amacı, uluslar için güvenlik sağlayacak bir unsur olacaktır.

Sayın üyeler,

Türk ulusu yeni yaşamında bütün ilerleme yollarına doğru büyük bir çaba ile ilerlemektedir. Düşünceleri karışıklıktan arınmış ve temizlenmiş olarak ülkeyi ve aileyi refaha kavuşturacak çalışma yönünde yürümek... İşte milletin tek düşündüğü konu budur. (Bravo sesleri) (Alkışlar) Şimdiye kadar ulusa yol göstericilik etmiş olan Büyük Millet Meclisinin, halkın uygarlık ve gelişmeye olan şiddetli özlemi ve gereksinmesi konusunda uygun biçimde yol göstericilikte bulunması önemli görevlerindendir. Her yılki çalışmalarının özeti, Türk tarihinde birer övünme sayfası oluşturan Büyük Millet Meclisinin yeni yasama yılında, yenilikler ve yükselme yolunda ışık saçan eserlerle dolu olmasını dilerim. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
II'NCİ DÖNEM
3'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1925

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. II, C. 19, Sa. 7

1 Kasım 1925

CUMHURBAŞKANI GAZİ PAŞA HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN II'NCİ DÖNEM 3'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin yedinci çalışma yılına giriyoruz. Huzurunuzda tekrar bulunmaktan duyduğum mutluluğu belirtir, sayın üyeleri saygıyla selâmlarım. (Teşekkür ederiz sesleri)

Yüce Meclis çalışmalarına ara verdiği sırada Cumhuriyet Ordusunun, irtica olayını bastırmak ve ortadan kaldırmak çabası içinde olduğunu bilmektesiniz. Ordu, Cumhuriyet düşmanlarını hızla ve kesin şekilde ortadan kaldırmıştır. (Şiddetli alkışlar) Cumhuriyet Ordusunun bu uğurda verdiği şehitleri, en içten duygularımla anar, ordumuza karşı beslediğimiz güven ve takdirimizi bu nedenle de tekrar ederim. (Alkışlar) En çok üzerinde durulacak ve güvenilecek nokta, ulusun Cumhuriyeti nasıl koruduğunu kanıtlayan seferberlik ve genel millî gösterilerdeki halkın içten gelen coşkulu davranışlarıdır. (Alkışlar)

Bu ayaklanma olayının, irtica ağırlıklı olduğu, genellikle önceden hazırlanmış bir fikir akımı ile birbirine bağlı hazırlıkların uygulanması sonucu oluştuğu, bir yıldan beri gelişen durum ve olaylar ile bir kez daha kesinleşmiştir.

Büyük Millet Meclisinin, durumu gerektirdiği biçimde ve güvenliği göz önünde bulundurarak aldığı yeni önlemler, vatanın esenliği ve dokunulmazlığını ve vatandaşların huzur ve güvenliğini sağlamıştır. Yüce Meclis, gözlemlerinde ve önlemlerindeki yerinde kararları ile millî tarihimizdeki yüce yerini hakkı ile kabul ettirdi.

Sayın üyeler,

Vatanımızın çeşitli yerlerinde, ulusumuzdan kişilerle doğrudan doğruya olan ilişkilerimiz sonucu ulusumuzun huzur ve güvenlik içinde bulunduğu ve yüce zenginlik ve uygarlığa ulaşmak için kararlı ve iradeli bulunduğu belirlenmiştir.

Millet, çağdaş uygarlığın bütün uluslara sağladığı yaşam ve araçları, temel olarak, aynı biçimde ve tam anlamı ile gerçekleştirmek konusunda kesin kararını vermiştir. (Şiddetli alkışlar, bravo

sesleri) Ulusumuz, yüzyıllar boyu sürekli aldatılmış olduğunun bilincinde olarak, yenilik ve reform alanlarında gösterdiği olağanüstü çalışmaların bir an bile kesintiye uğramasına izin vermemek konusunda kararlıdır. (Alkışlar)

Yeni Türkiye'nin dünya ile ilgili, millî ve ekonomik politikalarının tümüyle belirlenmiş olan millî amacı hepimizin çalışma hedefini belirlemiş bulunmaktadır ve bu yolun kısa sürede ulusumuzun yüce yeteneklerini göstermeye imkân vereceği konusunda şüphe yoktur. (Alkışlar, bravo sesleri)

Sayın üyeler,

Türk ulusu, egemenliğine sahip olduğu bu döneme gelinceye kadar etkisinde kaldığı ve çöküntüsüne neden olan etkenlerin içyüzünü anlamıştır. (Bravo sesleri) Bu kötü etkenlerin her ne biçim ve nitelikte olursa olsun yeniden ortaya çıkmasına göz yumamayız. (Bravo sesleri, alkışlar)

Kişilerin vicdan özgürlükleri, basın özgürlüğü ve siyasî özgürlükler olarak ortaya çıkan kutsal değerlerin, sosyal topluluğumuzu üzecek ve soysuzlaşmaya dönüştürecek biçimde yanlış kullanılmasına, sosyal yapımızın kendi varlığı engel olmaktadır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Sayın efendiler,

Basın özgürlüğünün zararlı yönlerinin giderilmesinin, ancak basın özgürlüğü ile gerçekleşebileceği konusunda Büyük Meclisimizin bu doğru yolu gösterici dönemdeki olumlu karşılanan prensipleri, eğer Cumhuriyetin ruhu olan erdemden yoksun kişilere basın ile haydutluk yapmak imkânını verirse, eğer aldatılmış ve küçük görülmüş olanların fikir hayatındaki uğursuz etkileri, tarlasında çalışan suçsuz vatandaşların kanlarının akmasına, yuvalarının dağılmasına neden olursa ve eğer son olarak haydutluğun en zararlısını seçen bu gibi küçük kişiler, kanunların özel izninden yararlanma imkânını bulurlarsa, Büyük Millet Meclisinin öğretici ve yok edici gücünün işe el koyması ve uyarması doğal olarak gerekli olur. (Bravo sesleri, alkışlar)

Gerçek şu ki, Cumhuriyet devrinin kendi düşünce ve ahlâk bilgileri ile süslenmiş basınını, yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir. Bir yandan geçmiş dönem gazetelerinin ve ilgililerinin düzelmeyen yanları mlletin gözü önüne çıkarken, diğer yandan Cumhuriyet basınının temiz ve verimli alanı gelişmekte ve yükselmek-

tedir. (Bravo sesleri) Büyük ve soylu ulusumuzun yeni yaşam çalışmalarını ve uygarlaşmasını kolaylaştıracak ve cesaret verecek olan, ancak bu yeni düşünceleri taşıyan basın olacaktır. (Bravo sesleri)

Sayın üyeler,

İrtica olayı, bazı illerimizde özellikle bulunan sosyal ve idarî hastalıkları, bütün olarak ortaya çıkarmış, bütün ulusumuzun gözleri önüne sermiştir.

Bir bütün olan bu kutsal vatanda, bütün vatandaşların bedensel, malî ve ülküsel bütün yükümlülüklerini aynı kolaylık ve açıklıkla yerine getirmeleri sağlanıncaya kadar, gözlediğimiz hastalıkların düzeltilmesi konusunda kesin çaba sarfetmek zorundayız. (Bravo sesleri, alkışlar) Bu yolda alınması gerekli olan özlü ve kesin önlemlerin Büyük Millet Meclisi tarafından sürekli ve özenle izleneceği konusunda ulusumuza güvence veriyoruz.

Sayın efendiler,

Ekonomik durumumuzda bir yıldan beri harcanan olağanüstü çabalar sonucunu vermek üzeredir.

Cumhuriyetin çalışan kişilere sağladığı huzur ve güven, vatandaşların sağlıklarını korumak için açılan savaşın sonucu köylümüz ve tarımımız üzerindeki aşar vergisinin kaldırılmasıyla ortaya çıkan rahatlık, ulusun daha çok üretmek, daha çok bolluğa kavuşmak için çalışmak isteklerini övgüyle anılacak bir duruma getirmiştir.

Sağlık kuruluşlarımızda, ülkenin gereksinmesine uygun olarak yerini bulan bir çalışma gözlenmektedir. Cumhuriyet hükûmetinin başlı başına bir prensip olarak başarı ile izlediği sağlık savaşının gittikçe genişliği artırılarak sürdürülmesi gerekir ve bu durum çok önemlidir. (Alkışlar)

Tarımımızın karşı karşıya bulunduğu güçlükleri gidermek ve yeni yöntemlerle tarımsal araçların öğretilmesi ve genelleştirilmesi konusunda harcanan çabalar, verimli etkilerini göstermektedir.

Ticarî hayatımızda, geçen yıl içinde limanlardaki çalışma ve kolaylaştırıcı işlemler ile ilgili girişimlerin temeli, gereksinmemize uygun çalışmalar arasında sayılmaktadır.

Önemli ticareti genişeltmek, kolaylaştırmak ve sağlamlaştırmak konusunda, bankaların elinde bulunan önemli etkinlik üzerinde yüce Meclisimizi uyarmak isterim.

Efendiler,

Ekonomik durum sözkonusu olduğunda, bu günkü uygarlığın güçlü temeli olan maden sanayiine özellikle önem vermenizi ve yönelmenizi isterim.

Sanayi fabrikalarına, maden endüstrisine yönelik genel ilgi ve atılımları desteklemek için çözüm yolu ve önlemler bulmak, çok gerekli ve hayatî gereksinmelerimiz arasındadır.

Sayın üye,

Kendi kaynaklarımızla ve kendi teknik kişilerimiz ile giriştiğimiz demiryolu yapımındaki çalışmaları bizzat inceledim ve gözledim. Büyük Millet Meclisinin hazinesine ve mühendis evlâtlarına gösterdiği güven ve yardım tam olarak bu iş için kullanılmıştır. (Alkışlar) Ulusumuz, yüce Meclisin demiryolu yapımına gösterdiği istek ve önemi, sevinç ve kıvançla karşılamaktadır. Bu konudaki genel ilgi ve ihtiyaç, harcadığımız çabaların birkaç kat daha artırılmasını gerekli kılmaktadır. (Bravo sesleri) Ulaşım eksikliğinin tamamlanması vatandaki sosyal ve ekonomik eksikliklerin giderilmesi, her şeyden önce ve her önlemin başında olarak tren ulaşımına bağlıdır.

Sayın efendiler,

Cumhuriyet adliyesinin gelişimi kıvanç verici bir yolda gitmektedir. İşlemlerde güven ve hız için alınan önlemler iyi sonuçlar vermektedir.

Cumhuriyet adliyesine mensup olanların en küçük üyelerine kadar bilimsel yeterliliğe ve Cumhuriyet ülküsüne sahip olmaları konusunda çabalar sevindiricidir. Bir yandan, bilimsel yeterliliği sağlayan kuruluşa önem verirken diğer yandan Cumhuriyet adliyesinin dayanağı olacak kanunların bir an önce yapılmasına önem verilmelidir. Geçmiş yönetimlerden devredilen yetersiz kanunlarla, geçirdiğimiz yıllarda genel hayatın karşı karşıya bırakıldığı güçlüklere göğüs gerebilmiş ise, bu, ulusumuzun Cumhuriyete olan sarsılmaz olağan ilgisinden ve Cumhuriyet yönetiminin özündeki güç ve kuvvetindendir. Fakat yetersiz kanunların devamına göz yummak yüzünden, ulusun karşı karşıya bulunduğu zorlukların bir an önce giderilmesi, geciktirilmeyecek zorunlu işler arasındadır. Yüce Meclise sunulacak olan Ceza Kanunu, Medenî Kanun ve Ticaret Kanununun bu yasama döneminde derlenmesi ve yayımlanmasındaki ivediliği özellikle söylemek isterim.

Genel hayatımızı yeni baştan düzenleyecek olan bu önemli kanunların, çağdaş uygarlığın kanunları grubundan olması doğaldır. (Bravo sesleri) Ulusumuzun içinde bulunduğu uygar topluluğun ekonomik ve uygar gereksinmeleri o kadar yakındır ki, buna karşılık kanunlarda da aynı şekilde yakınlaşma gerekli bulunmaktadır. Çağımızın gereksinmelerine uygun kanun yapmak ve onu iyi uygulamak, ilerlemek ve yükselmek için gerekli ve çok önemlidir. (Bravo sesleri)

Sayın üyeler,

Eğitim konusuna başlarken, kız ve erkek çocuklarımızın ve ana babaların eğitim için gösterdikleri genel istek ve coşkuyu övgü ile anmak isterim. Büyük Millet Meclisinin ve Cumhuriyet hükûmetinin bu konuda büyük çabalar harcadığı açık olmakla birlikte, bilim ve eğitimde ilerlemeye yönelik genel isteği yerine getirebilmekten daha çok uzağız. Önümüzdeki yıl için sizlerden devletçe yapılabilecek en büyük özveriyi rica ederken, varlıklı olan vatandaşlarımıza da korunmalarına verilmiş olan çocuklarımızı özel girişimleri ile okutup yetiştirmelerini önemle öğütlerim. Kadın ve erkek öğretmenlerimizin yeni nesiller yetiştirmek için yaptıkları özverili çalışmaların yanı sıra, sosyal toplumumuz içinde yeni düşünceleri ve uygar yaşamı aşılamak ve genellemek için yaptıkları olumlu etkiler de, bu seçkin kurulların yüce görevlerinin ne kadar bilincinde olduklarını göstermektedir. (Alkışlar) Görev başında onlara kendi söylediğim övgüleri, sizlerin önünde de yeniden belirtmekle övünçlüyüm. Bu övgülerimle birlikte, ayrıcalık oluştursa da, öğrenmiş bulunduğum bir eksikliğe değinerek burada bir öğüt vermeyi gerekli buluyorum.

Yaşamın her çalışma aşamasında olduğu gibi, özellikle eğitim hayatında da asıl başarıyı düzen getirir. (Pek doğru sesleri) Müdürler ve öğretim kurulları düzeni sağlamak, öğrenciler ise düzene uymak zorunluluğundadır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Efendiler,

Eğitimde hayatın gereği olan pratik çalışmalar ve çevrenin özel kurallarını sağlayacak bir sistem üzerindeyiz. Belirli ve yararlı sonuçlar getirecek olan bu sistemin, genişletilerek uygulanmasını ilgi ve ciddiyetle yürütmek gerekmektedir.

Sayın üyeler,

Türkiye Cumhuriyetinin uluslararası uygarlık ailesinde ihmal edilmemesi gerekli bir güç ve barışçılık unsuru olduğu geçen bir yıl içinde bir kez daha belirlenmiştir. (Alkışlar)

Aramızda siyasî ilişkilerin resmen kurulmamış olduğu devletlerle yeniden antlaşmalar yapılmıştır. Yeniden yapılmış olan antlaşmalar yüce Meclise sunulacaktır. En son Bulgaristan ve Sırp - Hırvat - Sloven krallıklarıyla dostluk antlaşmaları imzalanmıştır. Komşumuz ve dostumuz Sovyet Cumhuriyetiyle ilişkilerimiz içtenlikle yürümektedir. Birbirine karşı güven veren davranışlar içerisindeyiz. (Sürekli alkışlar) İran ile olan politikamızda iyi komşuluk duyguları duyulmakta ve görülmektedir. Afgan ile olan politik ilişkilerimiz, aramızdaki antlaşmanın samimî gereğine dayanmaktadır. (Alkışlar)

Batı devletleriyle olan ilişkilerimizde antlaşmanın kararlaştırdığı konuları iyiniyetle izlemekteyiz. Askıdaki sorunlar, antlaşmanın öngördüğü biçimde gelişmektedir.

Musul sorunundaki hukukî durumumuz Milletler Cemiyetinin özel komisyonunun yerinde incelemesi ile bir kez daha belirlendi. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Bu gerçeğe karşın sorunun sonuca bağlanması yeniden ertelendi. (Yazık sesleri, ayıp sesleri)

Bizim bu sorun içinde durumumuz pek büyük özveri ile sağlanan Lozan antlaşması ile belirlenmiştir. (Bravo sesleri) Son olarak antlaşma gereğince hak ve adaletin sağlanmasını güvenle beklemekteyiz. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Efendiler,

Politika dünyasında bir süreden beri karşılıklı güvenlik konusu üzerinde yapılan çalışmalar dikkatleri çekmektedir. (Bravo sesleri) Karşılıklı güvenlik, bütün dünya uluslarının arzulaması gerekli olan önemli bir mutluluktur. (Çok doğru sesleri) Ancak güvenlik bütün ulusları kapsamadıkça, bunu, genel bir barış sağlanmasına yönelik olmaktan çok uygulama alanında bulunan ulusların bir bölümüne karşı diğer ulusların bir bölümünün rahatça hareket etmesini sağlayan bir konu olarak düşünmek gereklidir. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Özellikle uluslararası silâh ticaretinin bazı ulusların denetimi altında tutulmasını sağlayacak önlemler, bu düşünceyi doğrulamaktadır. (Bravo sesleri)

Sayın üyeler,

Genel politik durum üzerindeki açıklamalarımın, vatan savunmasına verilecek önemin ne kadar ciddî olduğunu gösterdiğini ümit ederim. (Bravo sesleri)

Barış süresince çalışmalarını bilinçli ve bilgili olarak sürdüren kara, deniz ve hava kuvvetlerimizin gücü ve kuvveti aziz Türkiye'nin refah ve bayındırlık yolundaki çalışmalarının güvenliğini sağlayan ve koruyan başlıca unsurdur. (Bravo sesleri, alkışlar) Büyük Millet Meclisi bu yüce unsuru, barış ve güvenliği sürekli kuvvetlendirmekte ne kadar istek gösterse yeridir.

Efendiler,

Ulusumuzun vatanı korumada gösterdiği özel ilgi, övgüye lâyıktır. Vatandaşların kendi girişimleri ile kurdukları Tayyare Cemiyeti kısa sürede verdiği sonuçlarla engin bir gelişme ümit ettirmektedir.

Sayın efendiler,

Maliyemiz geçen yılı başarı ile geçirmiştir. Bir yandan aşar gibi büyük bir gelirden vazgeçen ve diğer yandan bir seferberlik yapmış olan Devlet, bayındırlık işlerini ertelemeyi gerektirmeyecek bir malî güç gösterirse, bu durum sevinilmeye ve şükran ile anılmaya lâyıktır.

Sayın efendiler,

Ulusun ekonomik gelişmesine engel olan malî güçlüklerin giderilmesi ve vergilerin yerinde ve adalet ile dağıtılması yolundaki malî reformların sürdürülmesi gereklidir. Diğer yandan devletin şimdiye kadar açıkladığım genel gereksinmelerini sağlayacak imkânlar bulmak gerekir. Devletin durumu ve imarı ve yeniden kurulma düşüncelerimiz doğal olarak vatandaşlara birtakım görevler ve özveriler yüklemektedir. Ülkemizin ve ulusumuzun bu günkü ekonomik durumu ve sosyal düzeyi, Devletin korunması ve ülkenin bayındırlığının sağlanması ve vatandaşların refah ve mutluluğu için daha çok imkân sağlanmasına bilimsel açıdan uygundur. Bu olumlu gerçekten esinlenmekte olan yüce Meclisin akla uygun kaynakları bulup gerekli araçları sağlayacağına inanıyorum.

Sayın üyeler,

Türkiye'nin ulusal tarihinde, yüce Meclisin her yasama yılı, yüzyılların reformlarını ve gelişmelerini sağlamakla seçkin bir yer tutmuştur. (Bravo sesleri)

Yeni yasama döneminde, milletin genel yaşamında dünya ile ilgili ulusal ekonomik bir yönetimin ilerleme ve iyi sonuçlar sağlamada bir kat daha başarılı olmasını dilerim.

Aziz arkadaşlarım,

Her şeyin üzerinde, bu Büyük Meclisin bir üyesi olmakla duyduğum övüncü arz ederek sizleri ve naçiz bir ferdi olmakla övündüğüm ve gurur duyduğum Büyük Türk Milletini saygıyla selâmlarım. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
II'NCİ DÖNEM
4'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1926

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. II, C. 27, Sa. 1

1 Kasım 1926

CUMHURBAŞKANI GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN II'NCİ DÖNEM 4'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin 8'inci çalışma yılına girerken, sayın üyeleri saygı ve sevgi ile selâmlarım. (Alkışlar) Bu yıl, soylu ulusumuzun lâyık olduğu uygar düzeydeki yerini alabilmesi için Büyük Meclisin, bir iki yıldan beri, onayladığı kanunların ve aldığı önlemlerin, genel yaşamımızda uygulamaları ile geçmiştir. Bu uygulamaların olumlu etkilerini ve belirtilerini sevinçle gözlemekteyiz.

Cumhuriyet ve uygarlığın başlıca nimeti olan huzur ve güvenliğin sağlanması ve doğrulanması için harcadığımız çabaların olumlu sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bunu onur duyarak anıyorum. Son yılların belli başlı olayı olan Doğudaki irticaın gerektirdiği durumu düzeltici önlemler, yerinde kararlar alınarak başarı ile uygulanmıştır. Bu önlemlerin vatandaşlarımızın sosyal ve ekonomik yaşamları üzerinde, huzur ve refah getiren etkileri şimdiden duyulmaktadır.

Sosyal yapımızın hiçbir olayını, hiçbir hastalığını yarım önlemlerle uyuşturmak istemeyen ve buna alışmayan Cumhuriyet, giriştiği köklü reformun ilk dönemini geçirmiş ve günden güne artan sonuçlarını alma dönemine girmiştir. (Şiddetli alkışlar, bravo sesleri) Prensibimizin ve yeteneğimizin esin verdiği ve gerçekte ülke gereksinmelerine uygun olan eserleriyle ortaya çıkan yolumuzda kesin adımlarla yürümek azmindeyiz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Ülkemizin iç yönetimi, yalnız huzur ve güvenle değil, ekonomi ve bayındırlık çalışmaları ile de kendisini gösterir. Genel olarak, yol yapımı için gösterilen istek ve çabalar özellikle anılmaya değer.

Bu konudaki çalışmaları düzenlemek için genel ve özel yollar arasındaki farkların giderilmesi gereğini duyuyoruz.

Genel ihtiyaç için, yürürlüğe koyduğumuz Yol Kanunu, Köy Kanunu, Borçlanma Kanunu, İskân ve Mülkî Teşkilât kanunlarının uygulamaları iyi sonuçlar vermektedir.

Bu yıl sunulacak olan nahiye ve belediye kanunlarıyla ve eğitim vergisinin düzenlenmesi ve düzeltilmesi ile, yüce Meclis modern ve uygar bir yükselme düzeyi daha sağlamış olacaktır.

İskân politikamıza ve iskân önlemlerine vermiş olduğumuz önemin yerinde olduğunu belirtmek isterim. Bu konuda her yıl alacağınız yeni önlemlerin ülke geleceği için tam anlamı ile yararlı olacağına şüphem yoktur.

Genel reformlar içinde kabul buyurduğunuz medenî kanun, ceza ve ticaret kanunları uygulamaya konulurken, yargıçlarımızın gösterdiği çabaları ve uygun davranışları kutlarım. Kanunların, ulusun gerçek ihtiyaçlarına ve içten gelen isteklerine ne derece uygun olduğu ortaya çıkmıştır.

Sayın efendiler, Türk ulusunun gelişmesine yüzyıllardan beri karşı koyan engelleri kaldırmak ve genel yaşamımıza çağdaş uygarlığın kanunlarını ve araçlarını getirmek için harcadığımız çabaların ulusun tümünün onayını almış olduğu kesindir.

Aşırı isteklerini içinde gizleyen, ulusun esenliği yolunda tatmin edilmemiş görünenlerin son çırpınma girişimleri, millî irade karşısında her zaman yenilgiye uğramıştır. Ve uğrayacaktır. (Sürekli alkışlar)

Bu girişimlerin son belirtisi olarak ortaya çıkan suikast olayı, naçiz şahsımıza olan ilişkisi dolayısıyla değil fakat, Türk ulusunun mert yapısına yaraşmaması ve ulusu temsil eden onurlu, yüksek bir görevi, saldırı yeri yapmayı düşünecek kadar soysuzlaşan gerici bir düşünce göstermesi yönüyle üzüntüye neden olmaktadır.

Ancak, sayıları pek az ve alçak bir toplulukla sınırlı kalan bu düşünceye karşı bütün ulusun candan gösterdiği nefret ve karşı koyma, Cumhuriyetin ve Büyük Millet Meclisi kuruluşunun millet önünde ne derece kutsal olduğunu kanıtlaması yönünden avunma ve övünme nedeni olmuştur. (Alkışlar)

Sayın üyeler, ulusumuzun yazgısına el koyduğundan beri, Büyük Millet Meclisinin ilkesi, sosyal topluluğumuzun kaybettiği yüzyılları zaman geçirmeden yerine koymak ve yöneldiği amaçlara güven ve huzurla varmak için durumun gerektirdiği önlemleri durmaksamadan almak, uygulamaktır.

Büyük Millet Meclisinin, son yıllarda çizdiği yönden, günden güne yapılan yanıltmalar ve karışıklıklarla ulusumuzu saptırmak

isteyenlere karşı zorunlu olarak yürürlüğe koyduğu Takriri Sükûn Kanunu (1) bu prensibin eserlerindendir.

Bu kanunun, genel reformların iyi anlaşılması, olumlu biçimde uygulanması, genellikle huzur ve kararlılığın sağlanması ve devletin etki ve şerefinin yerleştirilmesi ve gerçekleştirilmesi konusunda ne derece faydalı olduğu açıktır. Takriri Sükûn Kanunu kötü davranışlara ve suiistimallere karşıdır. Düşünce özgürlüğünü ve basını asla kısıtlamadığı açıktır. Bu sınır içinde uygulanmakta olan Takriri Sükûn Kanununun ulusun hayatı için gerekli olan huzur ve güvenliğin yenileştirme ve reformların korunması ve sağlanması gibi önemli konular için, gerekli görülürse uygun bir süre daha yürürlükte kalması, Büyük Millet Meclisince göz önünde bulundurulması ve görüşülmesi gereklidir.

Sayın efendiler, genellikle ekonomimizde verimli bir gelişme görülmektedir. Millî bankalarımızla, ticaret ve sanayi şirketlerinin sayı ve sermayelerinin sürekli olarak artmakta olması, halkımızın ekonomik hareketlerine ve izlenimlerine kanıt sayılabilir.

Kabotajın, bu yıl içinde yalnız ve bütünüyle Türk sancağına dönmesi fiilen gerçekleşmiştir. Bu olayı övünerek anmak isterim. (Alkışlar)

Bu olay, yüzyıllar süren engellere karşı, ancak millî yönetimin sağlayabildiği başarılardandır. (Alkışlar)

Demir sanayii kurmak ve demir madenleri işletmek için uzmanların çeşitli alanlardaki incelemeleri olumlu sonuçlar vermiştir. Ereğli kömür bölgesi doğusunda yeniden uygun nitelikli zengin kömür damarları ortaya çıkarılmıştır.

Kömür üretimi bu yıl şimdiye kadar üretilen miktarın üstündedir. Bununla birlikte, bu sonuç bizim amaçladığımız ve kaynaklarımızın sağlayabileceği miktardan henüz çok uzaktır. Üretimi artırmak için sürekli olarak yeni önlemler alınmaktadır.

Bu amaçla, yeni maden kanunu tasarısı yüce Meclise sunulmak üzere hazırlanmış bulunmaktadır.

Vatanda büyük fabrikaların kurulması için genel ve övgüye değer çabalar görülmektedir. Bu sosyal dönemde yeni sanayii özendirme kanunu ve yeni iş kanunu yüce Meclise sunulacaktır.

---

(1) Huzuru yerleştirme.

Bir de Büyük Ekonomik Meclis kurulması için bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır.

Sayın efendiler, tarım alanında da bakanlık, şartlar ve elde bulunan araçlarla çok fazla çaba ve faaliyet göstermiştir. Tohumların hastalıklardan arınması ve tohumların ayıklanması, ağaçlara ve hayvanlara gelen küçük böcekler ve hastalığın yok edilmesi için aldığı geniş ve etkili önlemler sevindirici sonuçlar vermektedir. Ancak, ülkemizin bir tarım ülkesi olduğu ve genişliği göz önüne alınırsa, bizim başlıca güç ve gelir dayanağımızın toprak olduğu ortaya çıkar. Cesaretle söylemeliyiz ki, ülkemizin tarımsal alanda lâyık olduğu gelişmeyi sağlayacak bilimsel ve pratik güce ve bilgiye sahip yetkili uzmanlarımız azdır.

Bu nedenle, tarımsal kuruluşumuzu, tarım okullarımızı, tarımsal çalışmalarımızı bilimsel kurallar içinde özünden düzenleyecek önlemlerin gerçek uzmanlar yardımıyla alınmasında karamsarlığa gerek olmadığı düşüncesindeyim. (Bravo sesleri) (Sürekli alkışlar)

Sayın efendiler, halkın yaşamı ve sağlığı konusunda üç yıldan beri belirgin bir program içinde ve bütçemizin elverdiği oranda sürdürülen çalışmalar sürdürülmektedir.

Ülkemizin çeşitli bölgelerinde sıtma ve diğer hastalıklarla savaş kurumları genişletilmiş ve geliştirilmiştir. Sağlık çalışmalarından aldığım sonuçlar olumlu ve sevindiricidir. Sağlık ve sosyal işlerin çeşitli bölümleri ile ilgili ve meclisin gündeminde bulunan kanun tasarılarının kabulü, sağlık ve sosyal kuruluşumuzda yeni gelişmeleri sağlayacaktır.

Efendiler,

Sağlık savaşı tarihinde ve ülkenin sosyal yardım tarihinde özel bir yer kazanmış olan Türkiye Kızılay Cemiyetinin bu yıl içinde yerleri değiştirilen vatandaşların sağlık, giyim ve yerleştirme işleri ile, ülkenin sosyal ve doğal afetleri sırasında yaptığı değerli yardımları övgüyle anmak isterim. (Alkışlar)

Kızılay'ın üye sayısının, ülkemizin sosyal durumu ile uygun bir düzeye ulaşmasını ve bütün ülkede bu oranın sağlanmasını dilerim.

Sayın efendiler, demiryolu yapımı önemle sürdürülmekte ve gelişmektedir. Şimdiye kadar yapımına giriştiğimiz hatlar dışında diğer hatların da inşasına başlamak gereğini duyuyoruz. Ülke için önemli olan bu ihtiyacın giderilmesi için hükûmetçe ve yüce Mec-

lisçe yeniden önlemler alınması gereğine inanıyorum. Bütçede demiryolu yapımı ile araç gereçlerin alımı için ödenek artırılması ve özel kurumlarla anlaşma imkânlarının araştırılması bu önlemler arasındadır.

Hükûmet yapımlarından sonra bu yıl içinde Samsun, Çarşamba hattının işletmeye açılmış olduğunu sevinerek söyleyebilirim.

Efendiler,

Her şeyden önce yetenekli ilkokul öğretmenlerinin ivedi olarak yetiştirilmesi için sayısı az fakat araçları ve öğretim kurulu çok yeterli olan büyük kuruluşlar kurmak ve bu kuruluşlarda yeter sayıda öğretmen yetiştirmek konusunda, Büyük Meclisin almış olduğu kararın uygulanması önemle sürdürülmektedir.

Ortaokullarımızda öğretim ve eğitimde ciddiyet, düzen ve disipline uyma konularında memnuniyet verici bir değişim gözlenmiştir.

Ülkede öğretim ve eğitim temsilcilerini bilimsel ve bağımsız bir merkezden yönlendirmek ve yöneltmek amacı ile düşünülen Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuş ve genel olarak öğretim programları ve kitapları üzerinde önemli kararlar alınmıştır.

Bu yıl kurulan ve uygulamaya konulan eğitim müdürlükleri kuruluşunun pek yararlı olacağını ümit etmekteyim.

Bütün eğitim kuruluşlarında uzmanlardan yararlanmak konusundaki uygulamaya gelecek yıllarda da geniş bir biçimde yer verilmesinde yarar vardır. (Alkışlar)

Genel Eğitim Kanunu tasarısı bu yıl yüce Meclise sunulacaktır.

Sayın üyeler, dış politikamız öteden beri özlediğimiz barış ve dostluk yolunda olumlu sonuçlarla gelişmektedir. (Alkışlar)

Rusya ile ilişkilerimiz kabulünüze sunulan güvenlik ve tarafsızlık antlaşması ile tespit edilen temellere göre iyi ve samimî şekilde yürümektedir.

Sınır belirlenmesi alışıldığı gibi, olumlu bir hava içinde sonuçlandı.

Yerleşme ve ticaret antlaşmalarının görüşmeleri çok ilerledi.

İran'la var olan yakın ilişkilerimiz kabulünüze sunulan antlaşma ile aydınlanmış ve belirlenmiştir.

Bu antlaşma dolayısıyla bu komşu ülkede gördüğümüz rahat yaşam ve gelişmelerin ve İran yönetim birliğinin güçlü ve sağlam temeller üzerinde kurulması için İran vatanseverlerinin harcadıkları çabaların sonuçlarını memnuniyetle gözlemekteyiz. (Alkışlar)

Afganistan ile ilişkilerimiz, bildiğiniz gibi, samimî bir şekilde sürmektedir.

Suriye ve Irak ile sınır çizme çalışmaları başlamak üzeredir. Antlaşma, bu sınırlar üzerinde tarafların özellikle güvenlik ve iyi komşuluk ilişkilerini sağlayacak bir biçimde yapılmıştır. Ümit ediyorum ki bu amaçların gerçekleşmesi ve antlaşmanın dayanağı olan karşılıklı iyi niyet, uygulamada da kendini gösterecektir. Bu durumun Fransa ve İngiltere ile olan ilişkilerimizi de olumlu yönde etkilemesi doğal olacaktır.

Görüyoruz ki doğu komşularımızla ilişkilerimizde izlediğimiz ve arzuladığımız davranış biçimi, her türlü gizli saklı işlerden arınmış olarak birbirlerine karşı güven, huzur ve dostluk içinde gelişen açık ve samimî bir yönde ilerlemektedir. (Sürekli alkışlar)

Yunanistan ile aramızdaki askıya alınmış sorunların sonuca bağlanması için elimizden gelen her türlü kolaylığı gösterdik. Bu konuda açılan görüşmeler ilerlemiştir. Yaklaşan sonucun, bu dönemde yüce kurulunuza arz olunacağını ümit ederim.

Bulgaristanla yapılan ve kabul ettiğiniz barış antlaşması ve yerleşmesi sözleşmesi yürürlüğe girdi. Bir ticaret anlaşması görüşmelerini yapmaktayız.

(Sırp - Hırvat, Sloven), Romanya ve Arnavutluk ile ilişkilerimiz normal ve dostçadır.

(Sırp - Hırvat - Sloven) ile bir ticaret antlaşması görüşmelerini yürütüyoruz.

Balkan komşularımızla iyi ilişkilerimizden söz ederken, şunu da eklemek isterim ki, biz Balkanlardaki huzur ve barış ile çok yakından ilgiliyiz. (Bravo sesleri)

Batı ve Uzak Doğu devletleriyle var olan dostça ilişkilerimiz de imzalamış olduğumuz antlaşmaların kabul ettiği temeller içinde iyi niyetle yürümekteyiz.

İtalya ile suçluların kendi ülkelerine gönderilmesi ve adlî dayanışma antlaşması imzalanmıştır.

Fransa ile suçluların kendi ülkelerine gönderilmesi ve adlî dayanışma antlaşması imzalanmıştır.

Fransa ve İtalya ile konsolosluk anlaşmasının görüşmeleri ilerlemektedir.

Almanya ile ticaret antlaşması ve ikamet sözleşmesi bitmiş bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ile geçici bir ticaret anlaşması imzaladık. Hükûmetimizce imza edilmiş olan antlaşmaların, bu yasama yılında yüce Meclisin kabulüne sunulacağını ümit ederim.

Güney Amerika devletlerinden Arjantin ile imza edilen dostluk antlaşması yüce Meclise arz olunacaktır.

Sayın efendiler, biz uluslararası ilişkilerde karşılıklı güven veren ve bu güvene uymayı amaçlayan, açık ve buna sahip çıkan politikanın en sıcak taraftarıyız. Düşüncemiz, bu konuda oluşan düzenleme ve önerilere karşı, bunların bizim için de fiilî ve gerçek bir güven sağlayıp sağlayamayacağı konusudur. (Bravo sesleri)

Sayın efendiler, kara deniz ve hava kuvvetlerinin yücelmesi için harcanan çabaların verimli sonuçlar vermekte olduğundan emin olabilirsiniz. (Alkışlar)

Çalışmalarını yakından izlemekte olduğumuz Cumhuriyet Silâhlı Kuvvetlerinin maddî ve manevî alanlardaki güç ve değerinin, vatanın korunmasını ve ulusun güvenliğini üstlenecek yüce bir durumda olduğunu kesin olarak söyleyebilirim. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler,

Vatandaşların kendi çaba ve emeklerinin sonucu olan Tayyare Cemiyetinin bir yıllık çalışmaları ve başarıları övgüye değer. (Alkışlar)

Sayın üyeler, devletin malî durumuna duyduğunuz büyük ilginin önemi üzerinde özellikle durmak isterim.

Geçen yılların açık bütçelerinin biriktirdiği zorluklara, Büyük Meclisin 1926 bütçesinde gerçek bir denge sağlamak için harcadığı çabalar ve hükûmetçe mümkün olan tasarruf yapılması ile göğüs gerilebilmiştir.

Gelecek bütçelerin, gerçek dengelerinin sağlanması için, geçen yıldan beri izlenen güvenli yola uyacak biçimde yapılacağını kuvvetle ümit ederim.

Cumhuriyetin açtığı bayındırlık ve imar politikası ve Cumhuriyet dokunulmazlığının gerektirdiği koruma araçları, gerçek bir bütçe içinde ulusça ve hükûmetçe ele alınacak ciddî bir tutumla sağlanabilir. Büyük Meclisin, milletin hazinesinin durumunu kuvvetlendirmek için kabul ettiği yeni gelir kanunlarından bu güne kadar sağlanan sonuçlar, bunlardan beklenilen yararların sağlanabileceğini kuvvetle ümit ettirmektedir.

Yalnız yeni kanunların uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerin düzeltilerek giderilmesi gereklidir. Bu gereğe dayanılarak genel tüketim vergisinin ticarî ve ekonomik işlemlere zarar vermeyecek ve halkı rahatsız etmeyecek bir şekle sokulması (bravo sesleri) ve gelir vergisinde de ticaret ve ekonomimiz için gerekli olan noktaların göz önünde bulundurulması ve götürü verginin daha basit ve kolay alınabilir bir duruma getirilmesi zorunlu görülmektedir. Bu prensipler göz önünde bulundurularak hazırlanacak kanun tasarısının bu dönemde Büyük Millet Meclisine sunulması kararlaştırılmıştır.

Aziz arkadaşlarım,

Bir üyesi olmakla övündüğüm Büyük Meclisin geçen üç yıllık çalışmaları, büyük Türk Milletine sosyal, ekonomik ve uygar hayatta, arzu ettiği doğru yolu bulmak ve göstermek çabaları ile geçmiştir. Şimdiye kadar sağladığımız sonuçlar ve milletten gördüğümüz yardım ve coşku, reformların ve çalışmalarımızın milletçe iyi karşılandığını göstermektedir.

Bu yeni yasama yılı, ikinci Büyük Millet Meclisinin tarihteki yerini başarılı çalışmaları ile bir kat daha yüceltecektir.

Güvenle söyleyebilirim ki, bu yıl milletvekilliği görevimiz sona erip milletin değerli emanetini kendisne geri vereceğimiz zaman, millet yolunda maddî ve manevî bütün güç ve yeteneklerini kullanmış olmanın vicdanî zevkini almaktan mutluluk duyacağız. İnşallah sesleri)

Efendiler, giriştiğimiz büyük işlerde ulusumuzun yüksek yeteneği ve yüksek sağduyusu, başlıca yol gösterenimiz ve başarılarımızın kaynağı olmuştur. (Alkışlar)

Bunu teşekkürlerimizle belirtirim. Bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek kendisine zarar verenlere karşı kırgınlığı geçmeyen ulusumuzun, kendi uğrunda önemli ve iyi çalışma gösterenlere karşı da sonsuz vefası ve değerbilirliği devam etmektedir.

Bu büyük millet, istek ve yeteneğinin yöneldiği amaçları görmeye çalışan ve görebilen evlâdının her zaman değerini bilmiş ve korumuştur. (Alkışlar)

Bu kadar güvenilir bir içtenlikle çabalarını cömertçe harcayan vatan evlâdı, her zaman verimli bir iş alanı bulacağına gerçekten inanmalıdır.

Büyük Türk Milletinin bir ferdi olarak, geleceğe, kendine inanarak huzur ve güvenli bakarken onun refahını, onun mutlu olmasını dilerim.

Yüce Meclisin bu refah ve mutluluğu sağlamak için yaptığı çalışmalarda büyük başarılara ulaşacağına eminim. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN
III'ÜNCÜ DÖNEM
1'inci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

(1 Kasım 1927)

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. III, C. 1, Sa. 4

1 Kasım 1927

CUMHURBAŞKANI GAZİ HAZRETLERİNİN TBMM'NİN III'ÜNCÜ DÖNEM 1'İNCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin Sayın Üyeleri,

Türkiye Cumhurbaşkanlığına ikinci kez seçilmekle övünüyorum. Büyük bir ulusun erdemini, yönünü ve uygun niteliklerini belirleyen Cumhurbaşkanlığının, benden ne kadar ağır ve ciddî görevler beklediğini bütün yüreğim ve vicdanımla kavrıyor ve anlıyorum.

Büyük milletimizin, geçen yıllardaki gösterişsiz fakat ulus yararına olan çalışmalarımızı yiğit ve onurlu bir biçimde övgüye değer bulan ve cesaret verici bir anlam taşıyan bu yeni güvenini devlet ve ulusuma pek çok yararlı görevler yaparak ödemeye çalışacağım. (Alkışlar)

Her şeyden önce, büyük Türk Milletine borçlu olduğum sonsuz şükranlarımı, onun büyük meclisine hitap ederken söylediğim minnet ve şükran sözleri ile belirtmeyi ve özetlemeyi kutsal bir görev sayarım.

Sayın üyeler,

İkinci kez Cumhurbaşkanlığı dönemine erişmekten duyduğum onur, özellikle Cumhuriyetin mutluluğa ve yükselmeye aday yeni bir döneme erişmesinden kaynaklanmaktadır. Bağımsızlık, milliyetçilik ve başarı temellerinden doğan ve gelişen Cumhuriyet, dört yıl içinde kararlı reformları ve gelişmesi ile ne kadar sağlam kurallara dayandığını ve aziz Türk Milletinin nasıl candan aradığı bir devlet biçimi olduğunu gösterdi ve kanıtladı. (Alkışlar)

Her kuralı değiştirmede kararsız zihinlerde oluşabilecek kuşkular geçen yılların ürünleriyle büsbütün ortadan kalkmış ve Türk Milleti böylece içte ve dışta güçlü ve yerleşmiş bir devlete sahip olmuştur.

Cumhuriyetin yeni dönemine bu şartlar altında kavuşmuş olmamız duygularımızı ve vicdanımızı kıvanç ve güvenle doldurmaktadır.

Sevgili arkadaşlarım,

Cumhuriyetin iç ve dış politikası, gelecekte de saygınlık, kuvvet ve doğruluk ile ve Türk Milletinin bütün güçlerini onun zenginliği, mutluluğu ve gelişmesine yöneltmesi ve bu konulara yoğun ilgi göstermesi ile belirlenecektir. (Alkışlar, bravo sesleri)

Cumhuriyetin varlığına ve yönetimine ve ulusun yararına karşı olabilecek içte ve dışta herhangi bir kötü niyete karşı, her an korumaya hazır bulunmak, dışta dostluklara ve barışçı çalışmalara yardımcı ve vefakâr olmak ve içte vatandaşların güvenlik içinde çalışması ve gelişmesini sağlamak yeni çalışma döneminde de gerçekleştirmeye çalışacağımız temel amaç olacaktır. (Alkışlar)

Bu amaç için, Büyük Millet Meclisinin kendisini bekleyen yeni görevleri gerçekleştirmek için ne derece geniş yetkilere sahip olduğunu da belirtmek isterim.

Sayın üyeler,

Büyük Millet Meclisi, Türk Milletinin yüzyıllar süren arayışının bir özeti ve onun kendi kendisini yönetme bilincinin canlı bir örneğidir. (Alkışlar)

Türk ulusu, yazgısını Büyük Millet Meclisinin olgun ve vatansever eline sunduğu günden başlayarak karanlıkları sıyırıp kaldırmış ve ümitleri boğan acılardan, ulusların gözlerini kamaştıran güneşler ve zaferler çıkarmıştır. (Alkışlar)

Üçüncü Dönem Büyük Millet Meclisinin birinci yasama yılının, yardım ve çabalarınızla, Türk Milletine yaraşan ve uygun olan çalışmaların yüksek bir aşamasını daha gerçekleştireceğine sarsılmaz güvenimiz vardır.

Geleceğe yönelik bakışlarımız güven dolu olarak, Büyük Millet Meclisinin saygıdeğer üyelerini selâmlar ve naçiz bir ferdi olmakla gurur duyduğum büyük Türk Milletine mutluluklar ve ona hepimiz için seçkin ve beğeni taşıyan hizmetler dilerim. (Şiddetli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN

III'ÜNCÜ DÖNEM

2'nci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

(1 Kasım 1928)

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. III, C. 5, Sa. 2

1 Kasım 1928

CUMHURBAŞKANI GAZİ HAZRETLERİNİN TBMM'NİN III'ÜNCÜ DÖNEM 2'NCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin Saygıdeğer Üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin üçüncü dönem ikinci yasama yılını açıyorum. Şu anda yeni bir çalışma isteği ile dolu olan ulusumuzun, çaba ve gücüne dayanarak ona güveniyoruz. Aziz arkadaşlarımı bu canlı duygularla selâmlamaktan onur ve huzur duyuyorum. (Şiddetli alkışlar)

Geçen yıl, ülkenin içişlerinde güven ve huzur yönünden yeni bir gelişme dönemi yaşanmıştır. Genelde, vatandaşların normal yaşamlarını inciterek herhangi bir politik veya idarî aksama olmamıştır. Tam tersine doğal aksamaların bazı bölgelerimizdeki zararlı etkileri, vatandaşlarımızın tutumunun birbirini anlayan, birbirine destek olan sosyal dayanışması ile önemli biçimde hafifletilebilmiştir.

İzmir bölgesindeki ve son günlerde Kalecik'teki depremlerde bu soylu gösteriye tanık olduk. İlk günlerin verdiği korku kadar önemli olmadığını sevinerek anladığımız Torbalı depreminin yol açtığı hasarı, vatandaşlar cesaretle ve ivedi olarak giderebilecek bir güç göstermişlerdir. Kalecik hasarının da etkileri ivedi olarak ortadan kaldırılmıştır.

Bazı illerimizde bu yıl uzu süredir devam eden kuraklıktan çok acı çektik ve üzüldük.

Bir yandan ülkenin genel üretimindeki dengeleme, diğer yandan kurak bölgelerde yoğunlaştırılan önlemler ve yardımlar, darlığın etkilerini gereği gibi hafifletmiştir. Kızılay'ın gerek deprem gerek kurak bölgelere yardıma koşma konusunda gösterdiği çabalar ve gerçekleştirdiği hizmetleri, huzurunuzda, ulusumuzun önünde teşekkürle anmak isterim. (Sürekli alkışlar)

Geçen yıl içinde sayıları bir kat artmış olan Kızılay üyesi vatandaşların, afet ve ihtiyaç duyulacak günler için nasıl iyi bir yardım hazinesi hazırladıkları bir kez daha kanıtlandı. Bunun gibi Çocuk Esirgeme Kurumunun gelişmesi için de genel ilgiyi çekmek isterim.

Doğu illerimizin bir kısmında kurulan genel müfettişlik, yerinde ve yararlı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının güvenle sığınılacak tek yer olduğunun anlaşılması bölgede huzur, gelişme için önemli bir başlangıç olmuştur. Yeni çalışma dönemimizde gerek bu bölgede gerek ülkenin diğer bölgelerinde toprağı olmayan çiftçilere toprak sağlamak sorunu üzerinde önemle duracağınıza inanıyorum. (Alkışlar)

Hükûmetin şimdiye kadar bu yolda süren çalışmalarına yeni önlemlerinizle daha çok açıklık getirerek başarılı olmanızı dilerim.

Geçen yıl yeni esaslara göre kurduğunuz yeni bucak kuruluşları genel yönetimde yararlarını hemen göstermiştir.

Bütün ülkemizi yeni, tam kuruluşlu bucaklarla kaplamak amacına bu yıl içinde mümkün olduğu kadar yaklaşmak gereklidir.

Anavatana kavuşarak değiştirilen ailelerin yerine yerleştirilen vatandaşların, yerleştirilmeleri ve mülk edinmeleri ile ilgili işlemlerinin artık sonuçlandırılmasında, çalışmaların artırılması ve çabuklaştırılması için hükûmetçe önlemler alınması gereklidir.

Belediye işlerimizin yönetimini düzene koyacak kanun tasarısı bu yıl sunulmuş olacaktır. Devletimizin başşehri olan Ankara'nın imarı için kabul buyurduğunuz kanunun gerektirdiği hazırlıklarla uğraşılacaktır.

Sayın efendiler,

Adliyemizin işleyişi sürekli olarak bir gelişim göstermektedir. Modern ve medenî kanunlar, vatandaşların gereksinimine yeterli mahkemeler ile birlikte, özellikle bilgili hâkimler temeline dayanan adalet düşüncemiz ve kuruluşlarımızın geçen yılı övünçle anılabilir. (Alkışlar) Bu dönemde de aynı hedeflere doğru yeniden gelişmeler sağlanacağını kuvvetle ummaktayım.

Ceza muhakemeleri usulü, deniz ticareti, icra iflâs kanun tasarıları bu dönemde size sunulacaktır.

Öksüzlerin haklarını korumak için koyduğunuz önlemlerin bu günkü verimi cidden sevindirecek bir sonuçtur. Eski adliye, eski düşünce ve eski usullerden üç yıl önce ancak üç yüz sekiz bin lira devralmış olan Cumhuriyet, bu gün Emlâk ve Eytam (1) Bankasına altı milyon iki yüz yirmi bin küsur lira teslim etmiş bulunuyor. (Alkışlar)

---

(1) Öksüzler.

Efendiler,

Dış politikamızda dürüstlük, ülkemizin güvenliği ve gelişmesinin korunmasına önem verilmesi prensibi, davranışlarımıza rehber olmaktadır. (Alkışlar) Önemli reform ve gelişmeler içinde bulunan bir ülkenin, hem kendisinde hem çevresinde barış ve huzuru gerçek olarak arzu etmesinden daha kolay açıklanabilecek bir konu olamaz. Bu samimî arzudan esinlenmiş olan dış politikamızda, ülkenin korunması, güveninin sağlanması, vatandaşların haklarının herhangi bir saldırıya karşı bizim tarafımızdan savunulması konuları, özellikle göz önünde tuttuğumuz noktalardır. (Bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

Kara, deniz ve hava kuvvetlerimizi bu ülkede barış ve güvenliği koruyabilecek bir durumda bulundurmaya bu nedenle çok önem veriyoruz. (Alkışlar) Cumhuriyet hükûmeti, uluslararasında güvenlik anlaşmalarının imzalanması için özel bir çaba göstermektedir. Bize önerilen Kelloğ Anlaşmasına katılmak için de aynı içtenlikle uygun görüşümüzü bildirdik.

Efendiler,

Geçen yıl içinde dostumuz Afganistan'ın kıymetli hükümdarları kral ve kraliçe hazretleri ziyaretleriyle bizi sevindirdiler. Sayın Kral ve Kraliçe, ülkemizin her yönünde gerçek sevgi gösterileriyle karşılanmış ve misafir edilmişlerdir. Türk topluluğu içinde bıraktıkları değerli anıları her zaman hatırlayacağız. Kral hazretlerinin cesaretli reformları, dostlarının ilgisini çekmekte ve tam başarı sağlayacağı inancını vermektedir. (Alkışlar)

Bu yasama döneminizde hükûmetin yazın imza ettiği anlaşmalar size sunulacaktır. Bunlar arasında, Afganistan ile eskiden var olan antlaşma hükümlerine daha fazla işlerlik sağlayacak esaslara göre hazırlanan yeni antlaşma ve ekleri de bulunmaktadır. İran ile ilgili dostça ilişkilerimizi geliştireceğine inandığımız protokolleri sevinçle kabul edeceğinize eminim.

İtalya ile imzalanan antlaşmanın ise iki ülke arasındaki güven havasını desteklemesi ve iki komşunun, karşılıklı samimiyetlerini göstermeleri yönünden övgüyle karşılanacağına ve kabul edileceğine inanmaktayım. Dostumuz Sovyet hükûmeti ile imzalanan yeni anlaşmalar sınır halkımızın ilişkilerini düzenlemektedir. Efendiler, geçmiş dönemden devraldığımız borçlarla ilgili anlaşmayı da hükûmet sizlere sunacaktır. Bu anlaşmanın iyi şartlarla gerçekleş-

tirildiğini ve ülke gücünün bu yükü sarsılmadan kaldırabileceğini düşünmek ve savunmak kolay değildir. (Bravo sesleri) Borcu ve kredi kurumlarını tanımak konusundaki millî ve manevî zorunluluk bu anlaşmayı size sunmamıza neden olmuştur. (Bravo sesleri) Askıdaki sorunlarımızın birisi Suriye sınırında bir türlü kurulamayan güvenliğin yerleştirilmesi, diğeri ise yerleri değiştirilmiş ve değiştirilememş vatandaşların hukukunu sağlayacak düzenlemelerin yapılabilmesidir. Yıllardan beri birçok anlaşmazlıklara neden olmuş ve onaylara sunulmuş olan bu sorunların pratik, gerçek ve kesin çözüme kavuşturulması bizleri içten sevindirecektir.

Saydığımız açıklamalar dışında ilişkilerimiz genellikle normaldir. Antlaşmaların, sözleşmelerin ve uluslararası iyi ilişki isteklerinin düzenlediği çerçeve içinde dostluk ve ekonomik ilişkiler gelişmektedir.

Efendiler,

Maliyemiz için son yıllarda özenerek gereğine inandığımız gerçek bütçe denkliğinin sonuçları ortadadır. Hazinenin bağlantıları ve ödemeleri düzenli bir şekle girmiştir. Kullanma yönünden bütçenin dışında kalan eski yüklerin de bütçe içinde düşünülmüş olması yönündeki eğilimin gelişmesi, dalgalı borçların ödenme şeklinin düzenlenmesi, saptanması bu alanda yeni bir gelişme olacaktır. Dalgalı borçlar tam olarak size sunulduğu zaman Cumhuriyet maliyesinin durumunun ve geleceğinin ne kadar sağlam olduğu iyice anlaşılacaktır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Cumhuriyet dönemi kâğıt parasının değiştirilmesi tamamlanmıştır. Cumhuriyet Merkez Bankasının bu yıl içinde açılmasını uygun görmeniz yüksek ve önemli başarılarınıza gerçekten övünülecek bir katkı olacaktır. (Alkışlar)

Efendiler,

Ekonomik önlemlerin başında saydığımız ulaşım çalışmaları önümüzdeki yıllarda gözle görülür sonuçlar vermeye adaydır. Demiryollarımızın yeni istasyonları ülkenin çeşitli köşelerinde adaletli dağılım içinde görülmeye başlandı. (Alkışlar) Önümüzdeki yıl içinde Diyarbakır yönünde ve başka yönlerde beş yüz kilometreye yakın yeni demiryolunun açılabileceğini umuyoruz. Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu için de uğraşı vermek zamanı gelmiştir. (Bravo sesleri, alkışlar) Bu yıl da yol yapımının iyi sonuçlar verecek bir şekilde düzenlenmesi ve önemli uygulamaya konulması gereklidir.

Bu ülkenin yollar için bu gün ayırdığı araçlarla daha çok iş yapılabileceğini ümit ediyoruz.

Geniş bir su politikasının uygulanmasına başlanabilmesi gerçekten gereklidir. (Şiddetli alkışlar) Ülkeyi tam anlamı ile yeni bir yaratıcılığa kavuşturacak olan sulama işlerinin büyük ilginizle sağlanacağı kesindir. Tarım ve ormanda yeni önlemlerle gelişmeye yarar sağlamanız yerinde olacaktır. Sağlık uğraşısına gösterdiğiniz ilgi ve ülkede bu yolda elde edilen sonuçlar bu çalışmaların genişletilmesini gerekli kılmaktadır. Bu yıl Genel Hıfzısıhha Kanunu tasarısının Büyük Meclise sunulması kararlaştırılmıştır. Genel olarak tarımda ve ülkenin hayvan varlığında olumsuz etkilere karşı korunma ve karşı gelme, verimli önlemlerin başındadır. Bir yandan korunma, diğer yandan hayvan ve bitki cinslerini iyileştirmek için sonuna kadar uygulayacak önemli önlemler almak üretimin çoğalmasına ve cinslerinin iyileşmesine yardımcı olacaktır. (Alkışlar)

Ülkede sanayie istek ve eğilim artmaktadır. Sanayi ve Maden Bankasının sermayesini artırdığınız zaman sanayiciler daha çok korunmuş olacaktır. Bu sorun üzerinde önemle durulacağına eminim.

Sayın üyeler, millî eğitim açısından durumumuz ve bu güne kadar yapılan çalışmaların sonuçları bizi köklü önlemler alabilecek bir duruma getirmiştir. Her yönde doğru hedefleri bulmuş olan millî eğitimimiz özel çabalarınız, ilginiz ve hepimizin titiz çalışmaları ile kısa sürede büyük sonuçlar vermeye adaydır.

Millî eğitimde hızla yüksek bir düzeye çıkacak bir ulusun yaşam savaşımında maddî, manevî bütün güçlerinin artacağı kesindir. (Alkışlar) Eğitim çalışmalarımız, ilk öğretimin genel ve zorunlu olmasını, ülkede eğitim birliğinin sağlanmasını, orta öğretimin iyi araçlarla yoğunlaştırılması ve kolaylaştırılmasını, ülkede meslekî öğretimin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar sağlanmasını, yüksek öğrenim göreceklerin artırılmasını ve bunların bu çağın gereksinmelerine göre yetiştirilmesini hedef almıştır. (Alkışlar) Her yıl bu yönlerde önemli gelişmelerin sağlandığını söyleyebiliriz.

Efendiler,

Büyük Türk Milletinin, evlâtlarının yüksek bir eğitim ve yeterlilik sahibi olması için harcadığı çaba ve emekler az değildir. Özel ve genel yönetimlerden millî eğitime ayrılan ödenekler, çeşitli bakanlıkların orta ve yüksek öğretim için yaptıkları çalışmalar, gücü olan ailelerin, genel ve özel yönetimlerin Avrupa'da eğitim için yaptıkları yardımlar eğer ülkede resmen sorumlu olan yetenekli

ilgililerin izlemi ve gözetimi altında toplanırsa, alacağımız sonucun çok daha büyük ve geçireceğimiz gelişme sürecinin çok daha kısa olacağı kesindir. (Alkışlar) Bu çalışmaların hükûmetçe ve Büyük Millet Meclisince kendilerine uyan bir önemle incelenerek acele yapılması kaçınılmaz olmuştur.

Değerli arkadaşlarım, her şeyden önce her gelişmenin ilk yapı taşı olan soruna değinmek isterim. Her şeyden önce büyük Türk Milletine, onun bütün emeklerini verimsiz duruma sokan zor yolun dışında kolay bir okuma yazma anahtarı vermek gereklidir. (Sürekli alkışlar) Büyük Türk Milleti, bilgisizlikten, az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan bir araçla kurtulabilir. (Alkışlar) Bu okuma yazma anahtarı ancak Lâtin aslından alınan Türk alfabesidir. (Alkışlar) Basit bir deney Lâtin aslına göre hazırlanmış Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk vatandaşlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi ortaya çıkarmıştır. (Alkışlar)

Büyük Millet Meclisinin kararıyla Türk harflerinin kesinlik kazanması ve kanunlaşması, ülkemizin yükselme çabalarında başlı başına bir geçit olacaktır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Milletler topluluğuna aydın ve yetişmiş büyük bir ulusun dili olarak girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisinin yalnız ölmez Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde seçkin bir yeri olacaktır. (Sürekli alkışlar)

Efendiler,

Türk harflerinin onaylanması ile hepimize, bu ülkenin vatanını seven bütün yetişkin evlâtlarına önemli bir görev düşüyor; bu görev milletimizin hep birden okuyup yazmasını sağlamak için gösterdiği güçlü istek ve aşka katkılarımızla yardımcı olmaktır. Hepimiz, özel ve resmî hayatımızda karşılaştığımız okuyup yazma bilmeyen erkek kadın her vatandaşımıza öğretmek için istek göstermeliyiz. Ulusumuzun yüzyıllar boyunca gerçekleştirilemeyen bu ihtiyacını birkaç yıl içinde tam anlamı ile sağlamak, yakın gelecekte gözlerimizi kamaştıran bir başarı güneşi olacaktır. (Alkışlar) Hiçbir zaferin çizgileri ile karşılaştıramayacağımız bu başarının heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı bilgisizlikten kurtaracak yalın öğretmenliğin vicdanımıza verdiği sevk, varlığımızı doyurmaktadır. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Aziz arkadaşlarım, yüksek ve ölümsüz eserinizle büyük Türk Milleti yeni bir aydınlığa kavuşacaktır. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN
III'ÜNCÜ DÖNEM
3'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1929

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. III, C. 13, Sa. 2

1 Kasım 1929

CUMHURBAŞKANI GAZİ MUSTAFA KEMAL HAZRETLERİNİN TBMM'NİN III'ÜNCÜ DÖNEM 3'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin III. dönem 3. yasama yılını açıyorum. Büyük Millet Meclisinin, her toplantı yılı bizim için yeni bir hayat ve çalışma kaynağıdır.

Bu, verimli kaynağın karşısında bulunmaktan duygulanmış olarak sayın arkadaşlarımı sevgi ve saygılarımla selâmlarım. (Alkışlar, teşekkür ederiz, sesleri)

Geçen yılı ülkemiz huzur ve güvenlik içinde geçirmiştir. Cumhuriyetin iç politikası, vatandaşın yaşamını, hiçbir baskı ve saldırganlığın etkisinde bırakmaksızın sağlayabilmektir. Bu politika dikkatle izlenmektedir. Bu konuda Cumhuriyet jandarma ve polisinin görev ve özverisi yüksek övgümüze değer. Bunu sevinerek belirtirim.

Ülkenin fikrî ve ekonomik gelişmesi yönünden bir ilerleme alanı olmasına çalışmak idealimizdir. (Alkışlar) Fakat bu gelişme, uygar ve millî olmalıdır, sınırlarımız dışından etki almasını prensiplerimize uygun bulamayız.

En yeni yasalarla donatılmış olan adliyemizin doğru karar verme yeteneği ve adaleti uygulama konusunda gösterdiği dikkat, milletin huzur ve düzenini korumaya yeterli güce sahiptir.

Geçen yıl ülkenin sağlık işlerinde önemli bir aksaklık görülmemiştir.

Sağlıkla ilgili gelişmelerin her türünü elden geldiğince, hızlı ve geniş bir biçimde izlemek, başlıca amaçlardan biri olmalıdır.

İçişlerinde, tam kuruluşlu bucak teşkilâtı artırılmalıdır. Bunu özellikle önermek isterim. Yeni bucakların açıldığı yerlerdeki vatandaşlar, elde ettikleri kolaylıktan dolayı sevinmektedirler.

Diğer yandan bazı illerin özel idare bütçelerindeki ödemelerde düzensizlikler görülmektedir. Bu düzenin tek çaresi özel idare bütçelerinin hayalden uzak, gerçeğe uygun gerçek hesaplara dayandırılmasıdır. (Alkışlar)

Hükûmetin bu konuyu denetimde bulundurması zorunludur. Meclisinizin en büyük eseri olan Türk harfleri, ülkenin genel yaşamına tam anlamı ile uygulanmıştır. İlk zorluk, ulusun amaca ulaşma isteği ve uygarlığa olan sevgisi nedeniyle kolaylıkla yenilmiştir. Millet okulları normal öğretim dışında kadın ve erkek, yüz binlerce vatandaşın aydınlanmasına hizmet etti. (Alkışlar) Bu okulların daha fazla çaba ve istekle sürdürülmesi gereklidir.

Cumhuriyetin kara, deniz ve hava kuvvetleri her konuda değerli takdirinize ve güveninize lâyıktır. (Şiddetli alkışlar) Bunu tam ve kesin bir inançla söyleyebilirim. (Alkışlar)

Milletin sayın vekilleri,

Dışişlerinde dürüst ve açık olan politikamız özellikle barış düşüncesine dayanmaktadır. (Alkışlar) Uluslararası herhangi bir sorunumuzu barış yolu ile çözümlemeye çalışmak, bizim yararımıza ve düşüncelerinize uygun bir yoldur. Bu yol dışında bir öneri ile karşılaşmamak için güvenlik prensibine ve onun dayanaklarına çok önem veriyoruz. (Alkışlar) Uluslararası barış havasının korunması için Türkiye Cumhuriyeti, gücü içerisinde herhangi bir görevden geri kalmayacaktır.

Sayın arkadaşlarım,

Ülke ekonomisi bütün dikkat ve çalışmalarımızı özellikle üzerine çekmektedir.

Tarımda, geçen üretim yılında, bazı bölgeler doğal etkenlerden çok miktarda zarar gördü, bununla birlikte durum, önceki yılın darlığına oranla genellikle normale yaklaşmıştır, denilebilir. Ziraî enstitülerin bir an önce kurulmasına önem veriyoruz. Bu yıl ziraî kooperatif kuruluşlarına başlanmış olması, özellikle sevindirici oluyor. Bu kooperatifleri ülkenin her yönünde genişletmeyi gerekli buluyoruz. Bunun yanı sıra çiftçiye toprak verme işi de, hükûmetin sürekli izlemesi gereken bir durumdur. Çalışan Türk köylüsüne işleyebileceği kadar toprak sağlamak, ülkenin üretimini zenginleştirecek başlıca çareler arasındadır. (Alkışlar)

Ticaret alanında normal şartların sağlanması ve kuvvetlendirilmesi sürdürülecektir. Bir yıl içinde kurulan Türk şirketlerinin temsil ettikleri sermaye, on beş milyon lirayı geçmekte idi. Bu ve ticaret öğretimi için görülen fazla istek, ticarette uyanışın güçlü bir kanıtıdır. Deniz ticaretini ve özellikle deniz yolları yönetimindeki gelişmeleri sizlere aktarmak benim için büyük bir zevktir. Deniz yol-

larını gerek deniz araçları gerek fabrikaları ile kapsamlı bir biçimde kuvvetlendirmek gereklidir. Bu konuyu dikkat ve ilgilerinize arz etmek isterim.

Yeni ticaret antlaşmalarının görüşülmesi ve sonuçlandırılması genellikle iyi bir durum göstermektedir. Büyük ticaret ilişkilerimizi düzenleyen antlaşmalardan birçoğu sonuçlandırılmıştır. Bunlar, bu dönemde uğraşılarınıza başlıca konu olacaklardır. Yine bu dönemde ilgileneceğiniz ekonomik kanunların önemi pek çoktur. İş Kanunu, yeni Maden Kanunu, Orman Kanunu bunların başlıcalarıdır.

Sayın efendiler,

Büyük Millet Meclisinde son konuşmamızdan bu güne kadar geçen bir yıl içinde ülkemize yeniden 445 kilometre demiryolu döşenmiştir. (Alkışlar) Bu yıl içinde de yeniden 500 kilometre döşenilmesi kararlaştırılmıştır. (Alkışlar)

Erzurum hattı ile ilgili teknik hazırlık işlemleri hızla sürdürülmektedir.

Mersin - Adana demiryolu, Devlet Demir Yolları işletmesine katılmıştır. İnanç ve güven veren bu yolun rakamlar ve olaylarla birlikte anlatmak gerekse, yeni açılan demiryollarının ilk yılları için gerekli işletme masraflarını da içeren biçimde genel işletme, kendi kendini yönetmektedir.

Yol vergisi gelirinin tam olarak toplanması, bunun önemle izlenmesi gereklidir.

Su işlerinin kuruluş etütleri yeni başlamıştır. Ekonomimizin ana önlemlerinden olan, su işleri genel idaresinin teknik yetenek ve gücünün çok sağlam biçimde tespit edilmesi gereklidir.

Mühendis ve fen memurlarını hızla daha çok sayıda ve daha yetenekli yetiştirmek için yeni önlemler almak gereklidir.

Maliyemiz zor bir yılı başarı ile geçirmektedir. Dış borçların ve Anadolu demiryolu taksitlerinin ödenmesi ve tedavül kanununun uygulanması, malî bünyenin sağlamlığı ve bütçemizin gerçek ve düzenli olması nedeniyle başarılmaktadır. (Alkışlar)

Yıllar boyu malî alanda süregelen reform, bu yılki çalışmalarımızda da yeni konular bulacaktır. Ücretli memurların ücretlerinin düzenlenmesi, yeni artırma ve eksiltme yasası bunlar arsındadır.

Büyük Meclise sunulması kararlaştırılmış olan askerî ve sivil emekli kanununun önemi üzerinde de özellikle dikkatinizi çekmek isterim.

Devlet Bankasının kurulması ile ilgiil kanun da Büyük Meclise sunulacaktır.

Sayın arkadaşlarım, verimli işlerle geçen çalışma yıllarınızdan biri daha, önemli konularla sizi bekliyor, sizin için büyük başarılar dilerim, sizin başarınız milletin mutluluğudur, esenliğidir. (Şiddetli sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN
III'ÜNCÜ DÖNEM
4'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1930

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. III, C. 22, Sa. 2

1 Kasım 1930

CUMHURBAŞKANI GAZİ MUSTAFA KEMAL HAZRETLERİNİN TBMM'NİN III'ÜNCÜ DÖNEM 4'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Yüksek kurulunuzu saygıyla selâmlayarak yeni yasama yılınızı açıyorum. Ülkede büyük reformlar ve yararlı çalışmalar ile seçkin bir yeri olan III. Büyük Millet Meclisinin, önümüzdeki son yasama yılını da ulusumuzun birçok ihtiyaçlarını sağlama çalışmaları ile geçireceğine eminim.

Sayın efendiler,

Geçen yılımız önemli olaylarla doludur. Yıllardan beri dış ülkelerde beslenen karıştırıcı unsurların saldırı amaçları, bu yıl doğu illerimizde vatandaşlarımızın huzurunu bozan olaylara neden oldu. Ayrıntılarını bildiğiniz bu olaylar, vatan düşmanlarının umutlarını sonuçsuz bıraktı. Bu sonuçları, vatandaşların Cumhuriyeti korumada gösterdikleri ilgi ve duyarlılığa ve Cumhuriyet ordusu ile jandarmasının övüneceğimiz yetenek ve cesaretine borçluyuz. (Alkışlar) Bu yüzden şehit olan vatandaş ve askerlerimizi saygı ve minnetle anarım. (Alkışlar) Ordu ve jandarmamızı yönetenlerin en az yükle vatanı dertten kurtaran önlemlerini, özverilerini ve görev başında bulunan mülkî memurlarımızın çalışmalarını teşekkürle anıyorum. (Alkışlar)

Geçen olaylar, Cumhuriyetin gücünün sağlamlığını bir kez daha göstermiştir. Bu olaylar, vatandaşların her türlü mutluluk ve huzurunun Cumhuriyet kanunlarında belirlenen millî birlikte saklı bulunduğunu, vatandaşından hiçbir kandırma ve kışkırtmanın etkili olmayacağını da anlatmıştır, ümidindeyim. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar, bu günlerde İzmir'de yer alan sel afeti bizi çok üzdü. Bu afetin ölüme neden olması üzüntümüzü artırdı. Cumhuriyet hükûmeti gereken önlemleri büyük bir özenle almaktadır.

Arkadaşlar, geçen yıl içinde karşı durmak zorunda kaldığımız büyük olay da millî para krizidir. Bu krizi karşılamak için alınan önlemlerin olumlu olduğu görülmüştür. En önemli konu da ekonomik görüşe göre ulusun uyanıklığı ve kendi yasama hakkına olan güvenidir.

Meclis ve hükûmet tarafından alınan önlemler, özellikle bu konuda birleşir. Bu gün, içinde bulunduğumuz durum malî ve ekonomik önlemlerin ve ölçülü davranmanın özenle sürdürülmesini gerektirmektedir.

Efendiler,

Özellikle tarımla ilgili ülkelerde duyulan dünya çapında bir ekonomik kriz vardır. Bu kriz doğal olarak bizim ülkemizi de etkilemiş ve ağırlığını hissettirmiştir. Bu sıkıntı karşısında eşi görülmemiş çöküntü ve kurak yıllardan sonra, vatanımızın gösterdiği yaşam ve dayanma gücü ancak Türk Milletinin yapısındaki güç ve Büyük Millet Mecliisnin önlemlerindeki uygunlukla açıklanabilir. (Bravo sesleri)

Yıllardan beri alınan önlemlere önümüzdeki yıl daha geniş oranda ihtiyaç olacaktır. Çok tutumlu bir yönetim şeklinin resmî ve özel bütün işlemlerimize etkinliği olması gerekmektedir. (Alkışlar)

Bu nedenle, hükûmet bütçeyi önemli tasarruflarla Büyük Meclise sunmuştur. Vergilerde ayrıntılarını bildiğiniz değişiklik ve reform hem ödeyen için kolaylıklar getirmiş olacak, hem de özellikle ekonomik kolaylıklar sağlamış bulunacaktır. İşlemlerle ilgili vergiler üzerindeki düşüncelerimiz bu konuyu sağlayacaktır.

Cumhuriyet Merkez Bankasının kurulması ve hisse senetlerinin vatandaşlara sunulması pek yakındır. Ülkemize hem malî, hem ekonomik yönden büyük bir destek olacak bu millî kuruluşa vatandaşların önemli ilgi göstereceklerinden şüphemiz yoktur.

Osmanlı borçlarının ülkenin yaşam ve gelişmesini korkutmayan, âdil ve pratik bir biçimde ödemeye bağlanması için Cumhuriyet hükûmetinin iyi niyetle çalışma göstermesi doğaldır.

Ticaret antlaşmalarının görüşmeleri çoğunlukla sonuçlanmıştır. Ticarî ilişkilerinin genişlemesi için harcanan çabalar ülkenin ekonomik gelişmesine şüphesiz dayanak olacaktır.

Efendiler,

Geçen yılın önemli olaylarından biri de Sivas'a trenin ulaşmasıdır. Bu kadar zorluklar içinde vatanımızı daha fazla geliştirmeye ve kuvvetlendirmeye dayanak olacak olan bu eserin gelecek Türk nesilleri tarafından şükranla anılacağına eminim. (Şiddetli alkışlar)

Sayın efendiler,

Dış politikamızda barış ve iyi ilişkiler amacı, içtenlikle izlenecektir.

Uluslararası ilişkilerde dostluklara bağlı ve hiçbir ülkeyi karşısına almayan açık ve dürüst düşünce biçimimizin gittikçe daha iyi anlaşılmakta olduğunu ümit ederim.

Dışişleri Bakanımızın büyük komşumuz ve dostumuz Sovyet Rusya'ya olan ziyaretlerinde gördüğü içten kabul bizi duygulandırdı. (Alkışlar) İki ülke ilişkilerinin sağlamlığı bu nedenle de ortaya çıkmış oldu. Bu, gerçekten sevindirici bir olaydır. Komşumuz ve dostumuz Yunanistan Başbakanının ve Dışişleri Bakanının Ankara'yı resmen ziyaretlerini özel, bir önemle anıyorum. (Bravo sesleri, alkışlar) Türkiye ile Yunanistan'ın yüksek yararları, birbirlerine zıt olmaktan kaçınmaları gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu iki ülkenin yakın bir dostlukla kendileri için güven ve güç görmelerinde uygunluk vardır. (Bravo sesleri, alkışlar)

İki cumhuriyet arasında açılan yeni dönemin yeni temellerini antlaşmaya bağlayan belgeler yüksek kabullerinize sunulmuştur.

Macaristan ile aramızdaki eski ve denenmiş dostluk, sayın başbakanlarının resmî ziyaretleri ile açık bir önem ve değer kazandı. (Bravo sesleri, alkışlar) Ülkelerimiz arasındaki iyi ve yakın ilişkilerin artarak gelişeceğini ummaktayız.

Milletin sayın vekilleri,

Adliyemiz, siyasî çalışmalar içinde, vatandaşın güvenliği ve onurunu, Cumhuriyetin asalet ve varlığını, hükûmetin güvenilirliği ve etkisini koruma yolunda yeni bir sınav geçirdi. Bunu önemle belirtmek isterim.

Adliyemizin güven duyduğumuz yüksek gücü sayesinde Cumhuriyet, yazgısı olan gelişimi izleyecek ve çeşitli şekil ve kılıktaki saldırılara karşı vatandaşın hukukunu ve ülkenin düzenini koruyacaktır.

Sayın arkadaşlarım,

Politik hayatımızda yeniden partilerin ortaya çıkması, ülkede belediye seçimlerini izleyen yakın günlerde oldu. Bununla ilgili olarak dikkat edilmesi gerekli gelişmelerin de tanığı olduk. Bu gözlemlerin verdiği deneyden Türk Milleti, Cumhuriyetin geleceği ve gelişmesi için yararlanacaktır. Politik alanda karşılıklı çalışmaların

verimli gelişmesi ancak vatandaşlar arasında düşmanlık yaratılmasına imkân verilmemesi ile sağlanabilir. (Bravo sesleri, alkışlar) Bunun önlemleri, partilerin içine girebilecek samimî olmayan ve gizli amaçları bulunan unsurların, kanun dışı çıkarlar arayan amaçlı kişilerin, bütün ulusça lânetlenmeleri ve Cumhuriyet prensiplerine göre kurulun partilerin, bu gibi kişilerin girişimlerinden her zaman uzak kalmaya çalışmaları olarak gösterilebilir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Ülkede basın özgürlüğünün de demokratik bir yönetime yaraşır ağır başlılıkla kullanılması konusunda daha önemli davranılacağını ümit ederim.

Özgürlüğün kötüye kullanılmasının neden olduğu çok büyük sıkıntılar çekmiş olan bu ülkede, bu özene özellikle gerek olduğu düşüncesindeyim. (Bravo sesleri, alkışlar)

Sayın efendiler,

Üçüncü Büyük Millet Meclisinin verimli ve yurtsever çalışmaları, bu yasama yılı ile tamamlandıktan sonra yeni seçimlere gireceğiz.

Edindiğimiz deneyler, gelecek seçimlerde, vatandaşın oyunu güven içinde ve rahatça kullanabilmesini sağlamak için yasal ve idarî önlemlerin geliştirilmesini ve partilerin doğru kararlar almasını ve uygun davranışlarda bulunmasını gerektirmektedir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlarım,

Ülkenin yazgısında tek yetki ve güç sahibi olan Büyük Millet Meclisi, bu ülkenin düzeni için, iç ve dış güvenliğini sağlamak ve korumak için en büyük güvencedir.

Büyük millî sorunlar şimdiye kadar ancak Büyük Millet Mec lisinde çözümlendi. Gelecekte de yalnız oradan kesin önlemler sağlanabilecektir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Türk Milletinin sevgi ve bağlılığı her zaman Büyük Millet Meclisine yönelmiştir ve hep oraya yönelecektir. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
IV'ÜNCÜ DÖNEM
1'inci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1931

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. IV, C. 4, Sa. 3

1 Kasım 1931

CUMHURBAŞKANI GAZİ MUSTAFA KEMAL HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN IV'ÜNCÜ DÖNEM 1'İNCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Dördüncü Dönem Büyük Millet Meclisinin ilk yasama yılını açmakla övünüyorum. Sayın üyeleri saygı ve sevgi ile selâmlarım.

Yeni seçimlerden sonra yüksek Meclisin olağanüstü toplantılarında oluşturduğunuz eserlerin, ülkenin genel yaşamına yararlı etkileri ortadadır. Dünyayı kaplayan ekonomik krizin etkilerine karşı her yerde yeni vergilerle önlem aranırken, Türkiye Büyük Millet Meclisi tersine bazı vergileri indirmek gibi olağanüstü cesur bir davranışta bulundu. Vatandaşın yaşamında önlemlerinizin iyi etkileri olmuştur.

Kamuoyunda huzuru ve yönetimde dengeyi sağlayan önlemleriniz de anılmaya değer.

İç politikada oluşturduğunuz güven ve huzur ortamı, vatandaşların verimli çalışmalarında rahatlık ve güven sağlamıştır. Cumhuriyet kanunlarına ve Cumhuriyet güçlerine olan saygınlığın ülke için temel dayanak ve yerine getirme gücü olduğu bir kez daha belirlenmiştir.

Sayın arkadaşlarım,

İçinde bulunduğumuz yılda, malî ve ekonmik genel bir krize karşı ulusların çetin bir sınav geçirmekte olmaları özel olarak dikkati çekmektedir.

Bu sınavda Türk milleti, yaşamı, çalışmaları, az şeyle yetinmesi ve özverisi ile övgüye değer bir güç göstermektedir. (Alkışlar)

Gelecek yıl da, uluslararası krizin sürmesi durumuna karşı hazırlıklı bulunmak görevimizdir. Malî ve ekonomik durumu yakından izleyerek önlemleri zamanında almak en önemli göreviniz olacaktır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Çetin sınavlara başarı ile dayanan millî paranın gücünü ve milletimizin uluslararası krize karşı yüksek değerlerinin özünü koruması, başlıca amacımızdır. Bu uğurda ulusumuza vergi kararlılık ve

özveriyi gerekirse en yüksek düzeyde sağlamak kesin kararımızdır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Özvarlığınıza ve millet gücüne olan güven, hükûmette ve politikada dengeli gidiş, tutumda ve özveride sarsılmaz bir kararlılık, devletin iç ve dışta güvenlik ve huzura erişmesi, bu günün başlıca önlemleridir. Aslında bizde var olan bu şartların yeri geldiğinde gereğine uygun bir biçimde ve olgunlukla belirmesi zorluğa karşı koymak için güven verici ve etkili olacaktır. Yüksek çalışmalarınızla Türk ulusu, iç yaşamında ve uluslararası durumda dünyayı saran büyük zorluklara yeni bir güçle üstün duruma gelecektir. (Şiddetli alkışlar)

Sayın milletvekilleri,

Dış politikamızın barışçı ve doğruluklu niteliği, geçen yıl içinde bir kez daha görülmüştür. Yakın komşularımızla ilişkilerimizde samimiyet artmıştır. Uluslararası alanda, her devletle iyi ilişkide bulunmakla olumlu sonuçlar elde etmekteyiz.

Türkiye'nin güvenliğini amaçlayan hiçbir ülkeyi karşısına almayan bir barış yolu izlemek, bizim değişmez prensibimiz olacaktır. (Bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

Başbakan ve Dışişleri Bakanının Yunanistan'ı ziyaretlerinin iki ülke arasında değerli dostluk gösterilerine neden olması, özellikle dikkatimizi çekti ve bizi sevindirdi. (Alkışlar)

Birbirleri ile davaları kalmadığını ve birbirleri ile iyi geçinmek kararında bulunduklarını ilân eden iki ülkenin ilişkilerinde iyi sonuçlar verecek gelişmeleri sevinerek desteklemek ve yardımcı olmak amacındayız.

Macaristan'la yapılan buna benzer ziyaretlerin iyi izlenimlerini özellikle belirtmek isterim. Kardeş Macar milleti ile dostluk belirtileri her zaman istediğimiz, gerekli bulduğumuz mutlu olaylar arasındadır. (Alkışlar)

Irak kralı hazretlerinin ve kıymetli bakanlarının ziyaretleri, ülkemizde pek güzel hatıralar bıraktı. Irak'la olan ilişkilerimiz onurlu ve iyi komşuluk yolundaki belirtilerin sürekli gelişmesi bizim samimî arzumuzdur.

Büyük dostumuz Sovyet Rusya sayın Dışişleri Bakanını Ankara'da kabul etmekle memnun olduk. İki ülkenin deneyden geçmiş dostça ilişkilerini, aynı güç ve samimiyetle sürdürmekte tarafların

büyük yararları bulunduğu ve içten arzularının gereğinden doğduğu bu nedenle de açıklanmış ve belirtilmiştir.

Sayın efendiler,

Balkan ulusları arasında barış ve anlaşmayı amaçlayan her ulusun özel kuruluşlarının çalışmalarını övgü ile anmak benim için özel bir zevktir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Türkiye, coğrafî durumu yönünden Balkanlarda barışın korunması ve desteklenmesi konusuyla özellikle ilgilidir. Komşularıyla hemen hiçbir davası ve anlaşmazlığı bulunmaması durumu Türkiye'nin dileklerindeki samimiyeti ortaya koymaktadır.

Aziz arkadaşlarım,

Büyük Millet Meclisini yeni ve önemli vatan görevleri bekliyor. Yeni çalışmalarınızın ve önlemlerinizin de büyük milletimizin yararına tam anlamı ile uygun düşeceği konusunda şüphe yoktur. Vatandaşı olmakla gurur duyduğumuz büyük Türk milletinin emanet ve yetkileri ile birlikte sevgi ve yardımları da sizlerin yanınızdadır. (Sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
IV'ÜNCÜ DÖNEM
2 'nci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1932

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. IV, C. 10, Sa. 3

1 Kasım 1932

CUMHURBAŞKANI GAZİ HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN IV'ÜNCÜ DÖNEM 2'NCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin 4'üncü döneminin 2'nci yasama yılını açıyorum. Yüce milletimizin değerli vekillerini, saygı ve sevgi ile selâmlarım. (Alkışlar)

Aziz arkadaşlarım...

Uluslararası politik, ekonomik bunalımlar nedeniyle uygarlığın çekmekte olduğu sıkıntı ve acılar sürmektedir.

Politik bunalımın içyüzü, silâhları bırakma konferansının zorluklarında özel olarak gözlenebilir.

Ekonomik bunalım ise, uluslar arasında değişimin azalması ve daralması ile alanını genişletmiş ve etkisini artırmıştır.

Bizim inancımızca uluslararası politik güvenliğin gelişmesi için, ilk ve en önemli şart, ulusların hiç değilse barışı koruma fikrinde içtenlikle birleşmeleridir. (Alkışlar)

Biz, ekonomik güçlenmenin temelinin de, ancak her ulusun refah içinde yaşamaya ve ilerlemeye hakkı olduğunu kabul eden bir düşünce ile ve bütün ulusların birlikte çalışmalarıyla sağlanabileceği görüşündeyiz. (Alkışlar)

Sayın milletvekilleri...

Bütün ulusların güçlükle göğüs germeye uğraştığı zorluklar içinde ulusumuz büyük canlılık, hükûmetimiz yerinde davranış göstermektedir. (Alkışlar)

Komşularımızla ve bütün uluslarla ilişkilerimiz ciddî, içten, barış ve güven fikrine dayalı olarak gelişmektedir. (Alkışlar)

Dostlar arasında dürüst bir durumun korunması bizim her zaman çok önem verdiğimiz bir esastır. (Alkışlar)

Uluslararası ekonomik güçlüklere karşı, bu günkü duruma göre, koruma, dengeleme ve gelişim için önlemler almaktayız. Karşısın-

da bulunduğumuz her imkândan yararlanmaya çalışıyoruz. Millî ekonominin ve paranın gösterdiği güç ve sabit durum, alınan önlemlerin uygun oluşuna inandıracak niteliktedir.

Bütçenin durumu, tahminlerin bu yıl gerçekleşebileceği konusunda güçlü umutlar vermektedir. Muhakkak ki, dengeli bir bütçenin sağlanması, gelecek yıla yönelik endişelerimizin yine özü olacaktır.

Aziz arkadaşlar...

Her zaman göz önünde bulundurduğumuz ana işleri, ara vermeden sürdürmek zorundayız.

Demiryolu programının uygulanmasına devam edeceğiz. (Alkışlar)

Tarım alanında yenileme kuruluşlarını tamamlayacağız.

İhracat mallarımıza dış ülkelerde alıcı bulmak ve satışlarımızı çoğaltmak için, her önlemi arayıp tespit etmek önem verdiğimiz konular arasındadır. (Alkışlar)

Ulusal ihtiyaç ve yararımız için gerekli olan sanayi kuruluşlarının bir an önce kurulması konusunda da önemle çalışıyoruz.

Sosyal hastalıklar ile uğraşım çalışmalarımızı artıracağız.

Millî kültürün her alanda açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyetinin temel dileği olarak sağlayacağız. (Alkışlar)

Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün Devlet kuruluşlarımızın dikkatli ve ilgili olmasını isteriz. (Alkışlar)

Sayın arkadaşlar...

Ulusumuz her güçlük ve zorluk karşısında, durmadan ilerlemekte ve yükselmektedir. (Alkışlar)

Büyük Türk milletinin, bu yoldaki hızını, her imkân ile artırmaya çalışmak, bizim hepimizin en kutlu görevidir. (Sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
IV'ÜNCÜ DÖNEM
3'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1933

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. IV, C. 18, Sa. 2

1 Kasım 1933

CUMHURBAŞKANI GAZİ HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN IV'ÜNCÜ DÖNEM 3'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin dördüncü dönem üçüncü yasama yılını açıyorum. Milletin sayın vekillerini derin saygı ve sevgilerle selâmlarım. (Alkışlar)

Bu yıl Cumhuriyetin onuncu yılını kutlamakla mutluluk duyduk. (Alkışlar) Ulusumuzun gösterdiği taşkın sevinçler, gönüllerimizi övünçle doldurdu. Cumhuriyetin nimetleri ülkenin her bucağında canlandırıldı. Millet, geçen on yıllık Cumhuriyet eserlerini, topluca gözden geçirdi ve gerçekten sevinmeye ve övünmeye hakkı olduğunu gördü. (Alkışlar)

Arkadaşlar,

Geçen on yıl, gelecek dönemler için bir başlangıçtan başka bir şey değildir. Bununla birlikte, eski dönemlerin tarihi karşısında Cumhuriyetin, bu on yılı eşi görülmeyen bir diriliş ve göz kamaştırıcı bir ileri atılış anıtıdır. (Alkışlar)

Sayın milletvekilleri,

Bu yasama yılında, ulusun engin gösterilerinin bize verdiği, geniş esinlemelerle çalışmaya başlıyoruz. Karşılaşacağımız güçlükleri yenmek için çalışmalarımızın ve özverimizin büyük olmasına azim ve irademizin sağlam bulunmasına ihtiyacımız gittikçe daha çok olacaktır.

Ekonomik düzenimizin kurulması gerekliliği her gün daha kaçınılmaz ve ivedi bir nitelik alıyor.

Gerçi, tarımsal ürünlerimizin cins ve miktarı üzerindeki gelişmemiz, ulusumuzu oldukça rahat ve her halde emin bir duruma sokmuştur.

Bütün fakülteler ile birlikte açılmış olan Yüksek Ziraat Enstitüsünün yetiştireceği yüksek mühendislerin, ileride memlekete yararlı olacaklarına şüphe yoktur.

Sanayideki girişimler de özendirecek ve cesaret verecek niteliktedir. Fakat ülkeye çok gerekli olan sanayiin kurulması tamamlanmadıkça her yönden gönül rahatlığı duymamıza imkân yoktur. Bu nedenle ülkemizin sınaî kuruluşlarını tamamlamak için bütün güç ve dikkatinizi çekmeyi yerinde buluyorum.

Efendiler,

Dünyanın ekonomik durumu henüz düzelme yönünde fazla ümit vermemektedir. Malî durum, bu nedenle de büyük ilginizi çekecektir. Geçen yılki bütçe tahminlerinin gelir durumunun tamamen gerçekleşmiş olduğu anlaşılmıştır. Fakat, içinde bulunduğumuz yıl gelirlerinin nasıl gerçekleşeceği konusunda, henüz karar verilecek kadar yeterli zaman geçmedi. Her halde bütçe dengesinin korunma ve sağlanması için yüksek heyetinizin her önlemi almaya özellikle önem vereceğine eminim. Açık bir bütçenin pek çok sakıncalarını iyi bilen Büyük Millet Meclisinin dengeli bütçe için kesin kararlı bulunması, Devletin malî ve hatta genel politikası için büyük güvencedir.

Arkadaşlar, üniversite kurulmasına verdiğimiz önemi açıklamak isterim. Yarım önlemlerin verimsiz olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi, millî eğitimde ve kurulan üniversitelerde de köklü önlemler almak kesin kararımızdır.

Efendiler, uluslararası ilişkilerin geçen yıl içinde barış ve huzur yönünden gelişmesi, dünyanın birçok kısımlarında rahatlatıcı bir görünüm taşımamaktadır.

Uluslararası ekonomi ve silâhları bırakma konferansından da şimdiye kadar olumlu bir sonuç alınmamıştır. Ulusumuzun koruma araçlarına ve güçlerine özel önem vermesi gereğini söylemek görevimizdir. (Alkışlar) Avunabiliriz ki, barış ülküsü, bizim içinde bulunduğumuz yakın çevrede de sevindirici gelişmeler göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için, kendi etkisi ve gücü olan alanda ve aynı istekte olan devletlerle birlikte yararlı etkinliklerde bulunmuştur. (Alkışlar) Londra'da imzalanan saldırganın tarifi antlaşması, uluslararası saldırmazlık düşüncesini belgeleyen diğer sözleşmelere bu konuda gerçek bir canlılık getirmektedir. Büyük Millet Meclisinin bu önemli eseri övgüyle karşılayacağı şüphesizdir. (Alkışlar)

Efendiler,

Bu yıl seçkin bir Sovyet heyetinin karşı ziyaretini kabul ettik. (Alkışlar) Bu ziyaretin onuncu yıl bayramına rastlaması, iki ülke

arasındaki ilişkilerinin derin samimiyetini gösteren mutlu bir neden olmuştur. (Alkışlar)

İki ülkenin zor zamanlarında kurulmuş olan, beş yıldır türlü sınavlardan daha güçlenerek çıkmış bir dostluğun her zaman yüksek değer taşıdığı ve uluslararası barış için değerli ve önemli bir etken olduğu da kabul edilmelidir. (Alkışlar)

Balkanlarda ilişkilerimiz gelişme göstermiştir. Yunanistan'ın seçkin başbakanını ve bakanlarını kabul ettiğimiz sırada dostluk anlaşması paktı imzalandı. Başlıca hükmü, iki ülkenin ortak sınırlarını karşılıklı güvence altına alan bu antlaşma, Yunanistan'la aramızda sürekli artan dostluk ve güven bağlarının bir sonucudur. (Alkışlar) Bu antlaşma, denizde ve karada yüksek yararları ve coğrafî bağları bu kadar birbirine girmiş olan iki ülke için doğal ihtiyacın sonucudur. Bu antlaşma Balkanlarda da barışın ve genel düzenin kuvvetli bir aracı olacaktır. (Alkışlar)

Bulgaristan'la dostluk ve güvenli ilişkilerimizin artırılması için, biz bütün imkânları kullanmaktayız. İki ülke arasındaki tarafsızlık ve hakem antlaşmasının uzatılmasını sağlayan bir protokol bakanlarımızın komşu hükûmeti ziyaretleri sırasında imzalanmıştır. Ekonomik ve politik ilişkileri geliştirmek, Cumhuriyet Hükûmetinin ciddî isteğidir.

Kendini tanıtmadan seyahat eden haşmetli Yugoslavya hükümdarı ile buluşmamızı mutlu bir olay olarak kabul ederiz. (Alkışlar)

Balkanlarda barış ve huzur dileklerimizi iki ülke arasında iyi ilişkilerin gelişmesini ve bir saldırmazlık antlaşması yapılması kararını belirten konuşmalardan, uluslararası barış ve güvenlik ülküsü yararlanmıştır.

Romanya'nın değerli dışişleri bakanı resmî ziyaretini ve bu sırada iki ülke arasında saldırmazlık ve hakemlik antlaşmasının imzalanmış olduğunu sevinerek söyleyebiliriz. (Alkışlar)

Saldırganın tarifi antlaşması ile saldırmazlık ve saldırıya katılmama ve saldırganı kınama fikirlerini belirten antlaşmaların ülkeler arasında gerçek bir güven havası yaratmakta olduğuna şüphe yoktur.

Macaristan'in seçkin başbakanı ve dışişleri bakanının ziyaretlerini büyük bir içtenlik ve memnuniyetle karşıladık. (Alkışlar) İki ülke arasındaki tarafsızlık ve hakem antlaşması da uzatılmıştır. Uluslarımız arasındaki kardeşçe duygular bu mutlu nedenlerle coşkulu bir biçimde ortaya konmuştur. (Alkışlar)

Sayın efendiler,

Balkanlarda ve Orta Avrupa'daki devletler arasında Türkiye Cumhuriyeti, ancak politikasının dürüst ve açık niteliği nedeniyle gerçek yerini korumaktadır. (Alkışlar) Özen gösterilmesi gereken bu politikanın gereğini dikkatle göz önünde bulundurmaktayız.

Türkiye Cumhuriyetinin diğer devletlerle ilişkilerinin, aradaki antlaşmaların hükümlerine ve uluslararası dostluk gereklerine uygun olarak genellikle iyi olduğunu söyleyebilirim.

Aziz arkadaşlarım, Büyük Millet Meclisinin bu yılki çalışma dönemi, önemli konularla doludur. Birkaç yıldan beri millî ve uluslararası durumlar her yıl, bir öncekine göre daha çok önem kazanmaktadır. Yüksek uzak görüşünüzden ve karar verme yeteneğinizden ülke ve ulusumuz, inanç ve güven içinde, yeni ve büyük yönlendirmeler beklemektedir.

Açmakta olduğunuz ikinci on yıllık dönemin ilk yılı, yeni bir azim ve güç döneminin parlak bir örneği olacaktır. (Ayakta sürekli alkışlar, şiddetli alkışlar, bravo, yaşa Gazi sesleri)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
IV'ÜNCÜ DÖNEM
4'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1934

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. IV, C. 25, Sa. 3

1 Kasım 1934

CUMHURBAŞKANI GAZİ HAZRETLERİNİN T.B.M.M.'NİN IV'ÜNCÜ DÖNEM 4'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Büyük Millet Meclisinin dördüncü döneminin dördüncü yasama yılını açarken, ulusun değerli vekillerine saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

Geçen yıl içinde, yurtta çok gerekli işler görülmüştür. Dışişlerindeki aralıksız çalışmalarımızda, genel politikamız, ulusal ülkümüze uygun olarak yürütülmüştür. Bundan ötürü, Büyük Millet Meclisini ulus işlerine gösterdiği özen, ulusumuzun canlılığı, gerçekten övünç ile anılmaya değer. (Alkışlar)

Arkadaşlar,

Ülkenin ekonomik durumunu kuvvetlendirerek geliştirmek en önde tuttuğumuz işler arasındadır. Onun için, sanayi programımızı durmadan yürütmekteyiz.

Tasarlanan fabrikalardan çoğunun temelleri atılmıştır. Hepsinin kurulup işletilmesi için bilimsel ve malî gerekler yerine getirilmiştir. (Alkışlar)

Ülkenin en belirgin eksikliğini giderecek olan bu fabrikaları çok geçmeden kurup işletmek, hükûmetin en önde göreceği işlerden olacaktır.

Ticaret bağlılıklarımız, karşılıklı, denk anlaşma hükümlerine göre yürütülmektedir.

Ekonomik sıkıntının ortaya çıkardığı yeni gelişmeler içinde, yeni ticaret yöntemlerinin faydaları görülmüştür. Ancak, bir yandan da dış ticaretimizi, yardımcı kurumlarla, doğru bilgilerle kolaylaştırmak yolları araştırılmalıdır.

Arkadaşlar,

Bilirsiniz ki, dışarıya sattıklarımızın başlıcası, tarım ürünlerimizdir. Bu yıl ürünlerimizden birçoğunun değeri geçen yıllara göre daha fazla olmuştur.

Yapılan silolar da yurdumuzun üstün güzellikte olan ürünlerini piyasalara tanıtmakta çok yardımcı olacaktır.

Bununla birlikte, tarım işine, ürünlerimizin arıtılmasına, bütün özeninizi vermeniz çok yerinde olur.

Arkadaşlar,

Yurdun bayındırlık programı da büyük emekle durmadan yürütülmektedir.

Bu gün yapılmakta bulunan yeni demiryolları beş yüz kilometreyi geçmektedir. Satın alınanlarla birlikte Devlet elindeki demiryollarımız beş bin kilometreyi geçer. (Şiddetli alkışlar)

Arkadaşlar,

Geçen yıl, bütçede izlenen tutumlardan, ölçülerden ayrılmayarak yürümeye özenle çalışılmalıdır. Devlet gelirinin, sayıldığı gibi, gerçekleştirileceği umulmaktadır. Türk parası sağlam değerini korumaktadır. (Alkışlar) Hükûmet bu politikaya çok önem vermektedir, bundan böyle de bu politikadan ayrılmayacaktır.

Ergani borçlanmasının üçüncü bölümü de, bu yıl, beklenildiği gibi kapanmıştır. Ulusumuzun, böylelikle hem devletin malî gücüne güvenini, hem de bayındırlık politikasına verdiği önemi, bir kez daha göstermiş olması övünülecek bir aşamadır. (Alkışlar)

Devlet işlerini, sağlam bir malî temel üzerinde kurmak için, Millet Meclisinin gösterdiği uyanıklığı övgülerle anarım.

Ulusun, ulus gençlerinin, çocuklarının sağlıkları, sağlamlıkları, gürbüzlükleri, üzerine düştüğümüz çok gerekli bir sağlık işidir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bu yönden bize kıvanç verecek biçimde çalışmakta olduğunu görmekteyiz. (Alkışlar)

Kültür işlerimiz üzerine, ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da, Türk tarihini, doğru temeller üstüne kurmak, öz Türk diline, değeri olan genişliği vermektir. Bunun için candan çalışmanın gerekli olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere erişeceğine şimdiden inanabilirsiniz. (Alkışlar)

Arkadaşlar,

Güzel sanatların tümünde, ulus gençliğinin ne denli ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır, Ancak, bunda en çabuk, en önde görülmesi gerekli olan Türk musikisidir. (Alkışlar) Bir ulu-

sun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.

Bu gün dinletilmeye çalışılan musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. (Bravo sesleri, alkışlar) Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu düzeyde Türk ulusal müziği yükselebilir, evrensel musiki içinde yerini alabilir.

Kültür İşleri Bakanlığının buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim.

Arkadaşlar,

Uluslararası politika, geçen yıl içinde korunma kaygısına düştü, bu yüzden de bütün ülkelerde silâhlanmaya hız verildi.

Cumhuriyet hükûmeti de, bu nedenle bir yandan ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken, bir yandan da barışın sarsılmaması için ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir. (Alkışlar)

Cumhuriyet Türkiye'sinin, dostluklarına çözülmez bağlılığı, geçmiş yıllarda, türlü durumlarda denenmiştir. (Bravo sesleri, alkışlar) Ulusumuzun dünyaca tanınmış özlülüğünün gereği de karşılıklı verilmiş sözü tutmaktır. (Alkışlar) Bunun için ne kadar özenildiği, bundan böyle de özenileceği bellidir.

Balkan antlaşması (sürekli alkışlar) Balkan devletlerinin, birbirlerinin varlıklarına özel saygı beslemesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir. (Alkışlar)

Bunun, sınırların korunmasında, gerçek bir değeri olduğu açıkça bellidir.

Ankara'da toplanmış olan Balkan antlaşma divanının verimli ve yerinde çalışmalarını, ulusumuz sevgi ile karşıladı. (Alkışlar)

Arkadaşlar,

Ulusumuz, genel ekonomik, genel politik karışıklığı büyük olgunlukla karşılamıştır. Kendine gösterilen yolun doğruluğunu anlamıştır, yeniden çıkabilecek güçlükleri yenmeye de hazır olduğunu göstermiştir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Son belediye seçimlerinde oy kullanabilecek olanların, yüzde yetmiş beşinden çoğu oylarını kullanmışlardır.

Ulusun, içerideki birliğinin hem belli, hem denenmiş olması, gelecek için en büyük güvencedir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar,

Dördüncü Büyük Millet Meclisi ulus birliğinde, Devlet politikasında yüksek çalışma değeri göstermiştir. Bu yasama yılındaki çalışmalarınız sırasında, size gelecek ulus işleri içinde en doğru yolları bulup göstereceğinize güvenimiz vardır. Toplantınız kutlu olsun (Sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
V'İNCİ DÖNEM
I'inci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1935

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. V, C. 6, Sa. 2

CUMHURBAŞKANI KEMAL ATATÜRK'ÜN T.B.M.M.'NİN V'İNCİ DÖNEM BİRİNCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Büyük Milletin yüce milletvekilleri,

Kamutayın beşinci dönemini açarken sizlere derin saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

Kamutay, uluslararası durumun çok önemli bir döneminde çalışmaya başlıyor.

Olaylar, Türk ulusuna iki önemli kuralı yeniden hatırlatıyor.

Yurdumuzu ve haklarımızı koruyabilecek güçte olmak... barışı koruyacak uluslararası çalışma birliğine önem vermek... (Alkışlar)

Barışın bozulması nedeniyle üzüntü duymamak imkânsızdır. Bu durumda bu günkü ağır anlaşmazlıkların ortadan kalkması, uygar insanlığın başlıca dileği olmalıdır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Bizim barış ülküsüne ne kadar bağlı olduğumuzu, bu ülkünün güvenlik altına alınmasındaki dileğimizin ne kadar köklü olduğunu açıklama gereği görmüyorum.

Bu konuda çalışan Milletler Cemiyetinin deneylerden yararlanarak prensiplerini geliştirmesi ve barışı korumak için gücünü artırması en üstün arzumuzdur. (Bravo sesleri)

Sayın arkadaşlar,

İç yönetim kuruluşlarımızı, yurdun doğu bölgelerinden başlayarak genişletmek gereğini duymaktayız.

Yeni iki genel müfettişlik ve yeni bazı illerin kurulması gerekli görülmektedir. Bu arada Dersim bölgesinde önemli bir reform programının uygulanması da düşünülmüştür.

İllerimizin sürekli denetimi ve ortak işlerinin bir elden yönetilmesini sağlayan genel müfettişlerden birçok yararlar bekliyoruz.

Doğu illerimizin başlıca ihtiyacı, orta ve batı illerimize demiryolları ile bağlanmaktır. Doğuya ilerleyen iki ana demiryolunun hızla bitirilmesini ve bunları birbirine bağlayacak yollar dizisine şimdiden başlanmasını gerekli görüyoruz.

İran - Türkiye transit yolunun yapılması özenle bitirilmelidir.

Liman ve sulama işlerinde zaman kaybetmeden yapılacak işler vardır. Sağlık savaşının da yeni durumlara göre genişletilmesi zorunludur.

Saydığım bütün bu işleri, hükûmetin kesin bir program içinde yürütmesini bekleyebiliriz.

Üzerinde önemle durmak istediğim başka bir konuyu da açıklamak istiyorum.

Türk ülkesi içinde köylere varıncaya kadar küçük büyük bütün illerimizde gelişme ve bayındırlık çalışmalarının sürdürülmesi önde gelen amaçlarımızdandır. (Alkışlar)

Türke ev ve barınak olan her yer, sağlığın, temizliğin, güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır. (Alkışlar)

Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgili olan belediyelerin bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyorum.

Belediyelerin Devlet merkezinde toplanışı bu işin sonucu değil, başlangıcıdır.

Bayanlar, baylar,

Endüstri programımız normal yoldadır. Bununla birlikte yurdun endüstrileşmesine daha çok hız verilmesi ve yakın bir çağda, yeni bir ikinci programa başlanması gerekliliğine dikkatinizi çekmek isterim.

Maden işleri yeni bir gelişme dönemindedir. Maden mühendislerimizi, ihtiyaca yeter sayı ve değerde yetiştirme konusuna önem vermek gereklidir.

Kömür bölgelerinin rasyonel işlemesi için önlemler aramak da gereklidir. (Alkışlar)

Bir de arkadaşlar, köylümüzün gelir düzeyinin yükselmesi önlemlerine daha geniş ölçüde özenle devam edeceğiz. (Alkışlar)

Aydın saylavlar, kültür yapımızın, yeni ve modern temellere göre kurulmasını durmadan sürdürüyoruz. Türk tarih ve dil çalışmaları, büyük inançla beklenilen ışıklı verimlerini şimdiden göstermektedir.

Ulusal müziğimizi modern teknik içinde yükseltme çalışmalarına bu yıl daha çok emek verilecektir.

Ulusal kültür için gerekli olduğu gibi, uluslararası ilişkiler yönünden yüksek önemi olan radyo işine önem vermeniz çok yerinde olur.

Sayın arkadaşlar,

Maliyede, geçen yıl, cesaretle aldığınız önlemlerin ne kadar yerinde olduğu belli olmuştur. Tuz ve şeker fiyatlarının düşürülmesi, halkı sevindirmiş ve tüketimi artırmıştır.

Bu yıl, başka konularda da bu yönde önlemler alacaksınız. Hayvan vergisinde ve bina değerlerinde indirim faydalı olacaktır. Arazi ve yapı vergilerinin özel idarelere devri önemli reformlardan sayılacaktır.

Vergi indirimlerini Hazinenin karşılayabilmesi, ülke ekonomik gücünün yüksekliği konusunda değerli bir belgedir. (Alkışlar)

Ekonomik kuruluş, teknik temeller üzerine yerleşerek yükseldikçe, yurdun verimi çok daha fazla olacaktır. Ancak, bütün özenimizi vererek vatanın kurumlaşma hızını artırmak gerekir.

Uluslararası politikanın gidişi ulusal koruma araçlarını artırmaya da gerek göstermektedir. Bunun malî önlemlerini dikkatli ve doğru bir biçimde araştırmanızı dilerim.

Uçak filolarımızı oluşturmak için büyük ulusumuzun yüce duygularını heyecanla anmak borcumdur.

Son uluslararası olaylar Türk ulusu için kuvvetli bir hava ordusunun ne denli önemli olduğu konusunda bir kanıt olmalıdır. (Alkışlar) Çok emekle kurduğumuz, canımızla korumaya ant içtiğimiz kutsal yurdun, havadan saldırılara karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldıracakların, kendi yurtlarında bizim de aynı zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. (Şiddetli alkışlar, bravo sesleri) Bu güveni göksel bir duyguyu kalbinde taşıyan her kişinin vatan için tutuşan gözlerinde okumaktayız. (Alkışlar)

Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatanı korumaya hazır kahramanlardır. (Alkışlar) Büyük ulus, bu soylu evlâtlar ile kendini mutlu sayabilir. (Alkışlar)

Sevgili arkadaşlarım,

İşlerimiz çoktur, geniştir, önemlidir. Fakat başarılacağına sarsılmaz güvenim vardır. Çünkü Kamutay, vatanseverliğin, çalışkanlığın, önlemde yanılmazlığın ideal örneğidir. (Alkışlar) Kamutay, yurdun korunması, onun bayındırlığı için en yüksek ulusal esenlenme ve güç kaynağıdır. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
V'İNCİ DÖNEM
2'nci Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1936

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. V, C. 13, Sa. 4

CUMHURBAŞKANI KEMAL ATATÜRK'ÜN T.B.M.M.'NİN V'İNCİ DÖNEM 2'NCİ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Sayın milletvekilleri,

Sizi sevgi ve saygılarımla selâmlayarak, beşinci dönem ikinci yasama yılını açıyorum.

Hemen söylemeliyim ki, bu yılki çalışmalarımızın da ülke ve ulus işlerinde, yeni iyilikler ve ilerlemeler yapacağına inanmaktayım.

Geçen yıl Türk ulusu, huzur ve sükûn içinde, millî ve insanî ülküye, coşku ile koşan güçlü ve çalışkan bir varlık gösteriyordu.

Yönetimde ve adliyede yeni kanunların ve yeni kuruluşun vatandaşı sevindiren sonuçları görülüyordu.

Ekonominin her alanında ve ülkenin her yanında Türkler, kendilerine ve devletlerine tam bir güven içinde çalışıyorlardı. (Alkışlar)

Cumhuriyet, yeni ve sağlam temelleri ile Türk ulusunu güvenli ve sağlam bir geleceğe yönelttiği gibi, düşüncede ve ruhlarda yarattığı güvenlik yönü ile de tam anlamı ile yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur. (Alkışlar) Yıllar geçtikçe, bunların millî ülküsel verimleri, güvenle çalışma, ilerleme isteği, millî birlik ve beraberlik şeklinde daha iyi göze çarpmaktadır. Bu, bizim için çok önemlidir; çünkü biz gerçekte millî varlığımızın temelini, millî bilinçte ve millî birlikte görmekteyiz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Halk ile hükûmet arasındaki yakınlık ve birlikte çalışma çabası, ayrıca, sevindirici durum göstermektedir. Bu konuda partimizin verici önderliğini önemle belirtmek isterim.

İdarî ve ekonomik önlemlerin iyi uygulanması ve uygulama sonuçlarının iyi anlaşılması için, halkın hükûmete yardım etme isteği, övünülecek bir durumdur. Bu duygusal durum, Türk ulusunu ilerletmek ve Türk vatanını imar etmek için çok verimli ve çok önemli bir faktördür.

Devleti ve hükûmeti kendi malı ve koruyucusu olarak görmek bir ulus için büyük nimet ve gurur kaynağıdır. (Alkışlar) Türk ulusu,

bu sonuca Cumhuriyet ile varmış ve her yıl bunun artan sonuçlarını görmüş ve göstermiştir. (Alkışlar) Ulusumuzun, maddî ve manevî huzuruna, bu denli çok önem verişimizin, ne kadar yerinde olduğu anlaşılıyor.

Arkadaşlar,

İlköğretimin yayılması için, sade ve pratik önlemler almak yolundayız. İlköğretimde amacımız, bunun zorunlu olmasını bir an önce gerçekleştirmektir. Bu sonuca varmak, ancak aralıksız önlemler almakla ve bunun metodik olarak uygulanması ile gerçekleşebilir. Ulusun önemli bir işi olarak, bu konuda ısrarlı olmayı gerekli görüyorum. Sanat ve teknik okullarına istek artmıştır. Bunu sevinçle söylerken, her türlü özendirmeyi artırmanın gerekli olduğunu da eklemek isterim.

Yükseköğretim için, Ankara Üniversitesini kurmak yolunda, Tıp Fakültesinin yapımından başlayarak, yeni ve en zor çabaların harcanmasını dilerim.

Güzel sanatlara da ilginizi yeniden canlandırmak isterim.

Ankara'da bir konservatuvar, bir tiyatro akademisi kurulmakta olmasını hatırlatmak benim için büyük bir zevktir.

Güzel sanatların her kurumu için Kamutay'ın göstereceği ilgi ve emek, milletin insanî ve uygar yaşamı ve çalışkanlık veriminin artması yönünden etkili olacaktır.

Başlarında değerli Eğitim Bakanımız bulunan, Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumunun her gün yeni gerçek ufuklar açan, ciddî ve aralıksız çalışmalarını övgü ile anmak isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin, karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründe başlangıcı temsil ettiklerini, kabul edilebilir bilmsel belgelerle ortaya koydukça, yalnız Türk ulusunun değil, bütün bilim dünyasının ilgisini ve uyanmasını sağlayan, kutsal bir görev yapmakta olduklarını güvenle söyleyebilirim. (Alkışlar) Tarih Kurumunun Alacahöyük'te yaptığı kazılar sonucunda, ortaya çıkardığı beş bin beş yüz yıllık maddî Türk tarih belgeleri, dünya kültür tarihinin yeni baştan incelenmesini ve derinleştirilmesini gerektirecektir. Birçok Avrupalı bilim adamının katılması ile toplanan son Dil Kurultayının aydınlık sonuçlarını görmekle çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde ulusal akademilere dönüşmesini dilerim. Bunun için, çalışkan tarih, dil ve bilim adamlarımızın, bilim dünyasınca tanınacak orijinal eserlerini görmekle mutlu olmanızı dilerim.

Sayın arkadaşlar,

Anavatana yeni kavuşan göçmen vatandaşlarımızın yerleştirilmeleri başlıca görevlerimizdendir. Göçmenleri iyi yerleştirmek ve hızla üretici duruma sokmak için, onları yeterli derecede donatmaya çalışıyoruz. Aldığımız sonuçlar ümit vericidir. Bu millî soruna, sağlayabildiğimiz imkânlar oranında, fakat ara vermeksizin devam edeceğiz.

Demiryolu yapımı programını sürdürüyoruz. Buna paralel olarak, yol ve köprü inşaatına, daha fazla imkân sağlanması isteğe uygun olacaktır. Sanırım, bu işler için verilen ödeneği artırmak gerekli olacaktır. Şimdiye kadar çeşitli yerlerde yapılmış ve yapılmakta olan küçük büyük su işleri çok özendirici sonuçlar vermektedir. (Alkışlar) Kamutayın su işleri için yeni imkânlar aramasını gerekli görmekteyim.

Telefon bağlantıları, ülke içinde bir programa uygun biçimde genişletilmektedir. Bu çalışmaları övmek ve özendirmek isterim.

Ticarî hava taşımacılığı işlerinin güvenli ve düzenli olarak sürdürülmesini ve geliştirilmesini de çok önemli bir konu olarak görmekteyim.

Sayın milletvekilleri,

Ekonomik alanda millî çalışmalarımızın artmasından ve genişlemesinden sevinç duymaktayız. Cumhuriyetin ekonomik önlemleri, her alanda verimli sonuçlar vermektedir.

Tarımda kalkınmayı kolay ve çabuk yapmak için şartlar, çok ilerlemiş ve hazırlanmıştır. Yeni bir biçimde ve yeni makineler kullanarak iyi bir kuruluşla yapılacak yardımların ivedi sonuçlar vereceğini görüyoruz. Kooperatif kuruluşları her yerde sevilmiştir. Kredi ve satış için olduğu kadar, üretim araçlarını öğretip kullandırmak için de kooperatiften yararlanmayı mümkün görüyoruz.

Tarımda, hastalıkları önleme çalışmalarına önem vermek gereklidir.

Toprak Kanununun bir sonuca varmasını, Kamutayın yüksek çalışmalarından beklerim. Her Türk çiftçi ailesinin geçineceği ve çalışacağı toprağa sahip olması, kesinlikle gereklidir. (Alkışlar) Vatanın sağlam temeli ve imarı buna dayanır. Bundan başka, büyük araziyi modern araçlarla işletip vatana fazla üretim sağlanmasını da özendirmek isteriz. (Alkışlar, bravo sesleri)

Ticaret ilişkilerimiz bu yıl daha genişlemiştir. Karşılıklı genişlemek ve kolaylık özlediğimiz ilkedir. İhracatımızın kolaylaştırıldığı ülkede ithalâtın artmasından çekinmiyoruz. Bu çeşit ithalâtı artırmaya ve kolaylaştırmaya çalışıyoruz. Bu dürüst politika üç yıldan beri ticaretimizi sürekli olarak artırmıştır.

Endüstri programının uygulanması ciddî olarak sürdürülüyor. Her yeni endüstri eseri, bulunduğu yere zenginlik ve uygarlık ve bütün ülkeye zevk ve güç vermektedir. İkinci programın hazırlıkları hevesle ilerlemektedir.

Madenlerin işletilmesi gelişme durumundadır. Madenlerimiz bizim başlıca döviz kaynağımız olduğu için de yüksek ilginizi çekmek isterim.

Artvin civarında bakır madenlerinden birinin işlemeye başlamasından memnun olduk. Ergani bakır madeninin işlemeye başlamasının ülkeye önemli bir yarar getireceği inancındayız. Yine ülke için pek önemli bulduğumuz diğer bir sorun, kömür bölgelerinin rasyonel olarak işletilmesidir. Üzerinde durduğumuz önlemlerin ivedi sonuç vermesini dilerim.

Deniz ve deniz ürünleri ticaret ve endüstrisi önemli bir konumuzdur.

Ticaret filomuzu yenilemek ve artırmak girişimini sevinerek kaydediyoruz. Limanlarımızda yeterli kurumların kurulması, genel mağazalar ve antrepolar bulundurulması kararlaştırılmıştır.

İş Kanununun uygulanması için gereken kuruluşun işlerliğe geçirilmesi gereklidir. Ayrıca, deniz ve tarım işçileri için de yeni yasalar hazırlanmalıdır.

Küçük kredi konusunun önemle ele alınmasını Büyük Meclisin dikkatine sunarım.

Bu yıl Ziraat Bankasının yeni kanun tasarısı, çalışma konularımız arasında olacaktır.

Bankaları ve kredi dağıtımında düzeni sağlayan kooperatifleri, kuran ve genişleten yasalarımızdan sonra, bu yeni eserleriniz ülkenin kredi hayatında verimli olacaktır.

Maliyemiz, sizleri sevindirecek biçimde olumlu ve verimli bir durum göstermektedir. Dengeli gidişe özel önem veren Büyük Meclis, her yıl gelirini fazlası ile sağlamayı başarmaktadır. Bu yıl da gelirin umulduğu gibi gerçekleşeceğine güveniyorum.

Hayatı ucuzlatmak gerektikçe, vergileri indirmek politikasını sürdüreceğiz. Tuz, şeker, çimento, hayvan vergilerinde iki yıl içinde yaptığımız cesur indirimler, her bakımdan yararlı olmuştur.

Bu yıl hem ilk ihtiyaçlardan, hem önemli güç araçlarından olan petrol ve türevleri üzerindeki vergilerden büyük oranda indirim yapmayı başarmanızı dilerim. (Alkışlar)

Bundan başka, vergi usullerinin düzeltilmesi için çözüm ve gelir yolu aranması da önemle sürdürülmelidir. İyi ilkeler ve iyi uygulamanın sevindirici sonuçlarını vatandaş, hiçbir işte vergi konusundaki kadar önemle izlemez.

Diğer yandan vatandaşın Hazineye karşı yükümlülüğünün en önemli görevi olduğunu anlatmak için yorulmamak gereklidir. Şüphe yoktur ki, özellikle devletçi ve halkçı olan bir yönetim ve ekonomi hayatında, Hazinenin gücü ve düzeni başlıca dayanaktır. Cumhuriyetin gücü de, her alanda ve millî savunma alanında ihtiyaçlarını karşılayan hazinesinin düzenine bağlıdır. Gelecek yıllar için de Hazinenin gücünü korumak sizin en önemli göreviniz olacaktır. Millî paramızın fiilen sabit olan değeri korunacaktır. (Alkışlar)

Aziz arkadaşlar,

Millî savunma araçlarına yıllar boyu vermiş olduğumuz önemin yerinde olduğunu olaylar her gün göstermektedir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Ordumuzu sürekli en yeni araçlarla donatmaya çalışıyoruz. Yüksek değerini artırmaya verdiğimiz önem ise daha büyüktür. Ordunun çalışmalarından ve bütün ulusun vatan korunması için severek ve isteyerek çalışma hevesinden memnunuz. (Alkışlar)

Deniz silâhlarına önem veriyoruz. Denizcilerimizin iyi silâhlarla ve iyi bir eğitimden geçerek hazırlanmaları büyük amacımızdır. (Alkışlar)

Hava ordusu için ayırdığınız yardımı artırmanızı dilerim. Yeni bir programın uygulama döneminde bulunduğumuz için, hava kuvvetlerimiz arzuladığımız düzeyden henüz uzaktır. Güçlü bir hava ordusu kurma yolunda iyi sonuçlara doğru güvenle yürümekte olduğumuzu belirtirken hava saldırılarına karşı ulusun hazırlanması konusunda ayrıca ilginizi çekmek isterim.

Bu yıl içinde uluslararası bakımdan bizim için mutlu olaylar oldu.

İngiltere kralı sayın Majeste VIII. Edward'ın ziyaretini ve Boğazlarda yeni rejimin Montrö antlaşması hükümlerine göre uygulanmasının başladığını, bunların başında sayabilirim. (Sürekli alkışlar)

Tanışmakla mutluluk duyduğum, İngilizlerin büyük kralıyla aramızda oluşan dostluğun, uluslarımızın görüşlerine uygun olarak iki hükûmet arasında fiilen gelişmekte olan yakın ilişkiler üzerinde iyi etkileri olacağına şüphe yoktur. (Alkışlar)

Türkiye'nin hakkını kabul etmekle iyi dostluk ve anlayış gösteren Montrö antlaşmasını imzalayanların aynı zamanda kritik bir görünüm taşıyan uluslararası bu önemli dönemde, dengenin sağlanması için herkesin çabasını gerektiren genel barış konusuna da önemli katkıları oldu. (Alkışlar)

Tarihte birçok kez tartışma ve tutku nedeni olan Boğazlar, artık tam anlamı ile Türk egemenliği altında, yalnız ticaret ve dostluk ilişkilerinin ulaşım yolu haline girmiştir. (Alkışlar) Bundan böyle savaşan herhangi bir devletin savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesi yasaktır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Bu nedenle, karada ve denizde büyük komşumuz Sovyet Rusya ile aramızdaki, on beş yıldan bu yana her türlü deneyden geçmiş olan dostluğun, ilk gündeki güç ve içtenliğini bütünüyle koruyacağına ve doğal gelişimini sürdüreceğini söylemekle de ayrıca mutluluk duyarım. (Sürekli alkışlar)

Bu yıl içinde, Afganistan'ın değerli dışişleri ve savunma bakanları ile görüşmekten de memnun oldum.

Dost ve müttefik Yugoslavya'nın sayın başbakanı ve dışişleri bakanının millî bayramımızda aramızda bulunması bize ayrı bir sevinç verdi. (Alkışlar)

Bakanlıklar arasındaki kardeşliğin sağlamlaştırılması, bizim öteden beri başlıca amacımızdır.

Türk - Yugoslav bağlılığı bunun önemli belirtisidir. (Alkışlar)

Diğer müttefiklerimiz ve dostlarımız ile de ilişkilerimiz iyi ve içtendir. Balkanlarda, Batı Asya'da ve Doğu Akdeniz'de sağlanan barışın devamı, eski dünyanın diğer birçok yerlerine oranla, daha sağlam görünmektedir. (Alkışlar) Türkiye'nin bütün devletlerle ilişkilerinin iyi olduğunu, sevinerek belirtmek isterim. (Alkışlar)

Bu arada, ulusumuzu gece gündüz uğraştıran başlıca büyük bir sorun da, gerçek sahibi öz Türk olan İskenderun - Antakya ve bölge-

sinin geleceğidir. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar) Bunun üzerinde, ciddiyet ve önemle durmak zorundayız. (Ayakta sürekli alkışlar, yaşa, varol sesleri)

Her zaman dostluğuna çok önem verdiğimiz Fransa ile aramızda tek ve büyük sorun budur. (Sonuçlanmalı sesleri) Bu konunun gerçek ayrıntılarını bilenler ve hakka inananlar, ilgimizin gücünü ve içtenliğini iyi anlar ve doğal bulurlar. (Alkışlar)

Önümüzdeki yıl, görüşmeler ve silâhlanma yarışları için, büyük bir hazırlık yılı olacağa benziyor. Devletler arasındaki uyuşmazlıkların anlaşmalara varmasını içtenlikle dileriz.

Sayın milletvekilleri,

Ağır ve önemli işleriniz, size, millet yolunda önemli hizmetler hazırlamaktadır. Ulusumuzun sevgileri, hayırlı ve faydalı çalışmalarınız da sizin yanınızdadır. (Sürekli alkışlar, bravo Atatürk sesleri)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
V'İNCİ DÖNEM
3'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1937

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. V, C. 20, Sa. 3

CUMHURBAŞKANI KEMAL ATATÜRK'ÜN T.B.M.M.'NİN V'İNCİ DÖNEM 3'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Beşinci dönemin üçüncü yasama yılını açıyorum.

Her şeyden önce, sevgili Kamutay arkadaşlarımla, yeni çalışma yılı başlangıcında karşı karşıya bulunmaktan duyduğum derin sevinç ve mutluluğu belirtmeliyim. (Alkışlar) Sizi yüksek saygı ile selâmlar, bu çalışma yılınızın da ulus ve ülke için parlak başarılarla bezenmesini dilerim.

Sayın milletvekilleri,

Kıvançla görmekteyiz ki, Cumhuriyet rejimi, yurdumuzda huzur ve sükûnun en iyi biçimde yerleşmesini sağlamış bulunuyor. Vatandaşlar ve bu yurtta oturanlar, Cumhuriyet kanunlarının eşit şartları altında kendileri için hazırlanan özgür refah ve mutluluk imkânlarından en iyi bir biçimde yararlanmaktadırlar.

Ulusumuzun lâyık olduğu yüksek uygarlık ve refah düzeyine ulaşmasının engellenmesinin düşünülmesine yer bırakılmadığını ve bırakılmayacağını huzurunuzda söylemekle mutluyum. (Bravo sesleri, alkışlar)

Tunceli'nde yapılan uygulamaların sonuçları bu gerçeğin belirtileridir.

Modern hükûmetçiliğin en belirgin özelliği, halkı gücüne olduğu kadar şefkatine de içtenlikle inandırabilmesidir. Büyük küçük bütün Cumhuriyet memurlarında bu düşünce biçiminin en geniş ölçüde gelişmesine önem vermek, çok yerinde olur.

Özel idarelerin geçen yılki çalışmaları verimli olmuştur. Ancak özel idareler ve belediyeler, büyük kalkınma savaşımızda hayat ucuzluğunu sağlayacak uygun önlemler almalı ve yetkilerini tam kullanmalıdırlar.

Şehircilik işlerinde de teknik ve plânlı kurallar içinde çalışmak gereklidir. Bunun için belediyelerimizin hukuka uygun biçimde aydınlatılmasını ve yol gösterecek bir merkezî teknik büro kurulmasını öneririm.

Kendine inkılâbın ve inkılâpçılığın çeşitli ve hayatî görevler yüklediği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman üzerinde dikkatle durulacak millî sorunumuzdur.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bu sorun üzerindeki sistemli çalışmaları, yüksek Kamutayı sevindirecek durumda gelişmektedir.

Aynı bakanlık, kendine verdiğimiz göçmen işlerini de sosyal ve ekonomik politikamıza uygun olarak başarı ile yürütmektedir.

Bakanlığın «Sağlam ve güçlü bir nesil, Türkiye'nin özüdür» prensibini, pek iyi kavrayarak çalışmakta olduğunu belirtmek isterim.

Yüce saylavlar,

Bilindiği gibi, biz yurt güvenliğinin içinde kişilerin güvenliğinin de, ona yaraşacak biçimde olmasını göz önünde tutarız.

Bu güvenlik, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarının ve Türk yargıçlarının güvencesi altında, en ileri biçimde varlığını sürdürmektedir.

Kanunlarımızda yaptığımız bazı değişiklikler ve kabul buyurduğunuz Suçüstü Kanunu, bu amaca yardım etmiştir.

Adlî yapımızın ve kanun dizimizin üzerinde yapılan incelemelerle, Türkiye'nin dinamik yaşamına, doğru yoldan hiç şaşmadan uygunlukları her zaman sağlanmalıdır. Bu gerek karşısında, kara ve deniz ticaret kanunlarımızın ekonomik bünyemizdeki gelişmelere daha uygun duruma getirilmesinde zaman geçirilmemesi yerinde olur. Bir de şu nokta üzerinde durmama izin vermenizi rica edeceğim. Güvenlik ve hak işleriyle ilgili yöntem ve kanunlardan kolaylık, ivedilik, açıklık ve kesinlik temel olmalıdır. Bu nedenle, vatandaşların icra daireleri ile olan ilişkilerini kolaylaştırmak amacı ile yapılan çalışmalarının bir an önce kanun haline getirilmesini önermeyi uygun bulurum. Bu belirttiğim ve önerdiğim konuların iyi karşılanacağından eminim. Çünkü her alanda olduğu gibi, adlî yöntem ve kanunlar alanında da, Türk Cumhuriyetinin ve onun yüksek, değerli Kamutayının anlayışı, ileri anlayıştır.

Şimdi arkadaşlar, ekonomik yaşamımızı gözden geçireceğim. Hemen bildirmek isterim, ben ekonomik yaşam denince, tarım, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün bayındırlık işlerini, birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir bütün sayarım. Bu nedenle şunu da hatırlatmalıyım ki, bir ulusa bağımsız görünüş ve değerini

veren siyasî yaşam çarkında, devlet, fikir ve ekonomik yaşam işleyişleri birbirlerine bağlı ve birbirleri ile ilişkilidir, o kadar ki, bu işleyişler birbirine uyacak aynı düzen içinde çalıştırılmazsa, hükûmetin çekici gücü harcanmış olur, ondan beklenen tam verim sağlanamaz. Onun içindir ki, bir ulusun kültür düzeyi üç alanda, devlet, fikir ve ekonomi alanlarındaki çalışma ve başarılı sonuçlarının toplamı ile ölçülür.

Sayın milletvekilleri,

Millî ekonominin temeli tarımdır. İşte bu nedenle tarımda kalkınmaya önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar bu amaca erişmeyi kolaylaştıracaktır.

Fakat bu önemli isteği uygun bir biçimde amacına ulaştırabilmek için ilk önce ciddî çalışmalara dayalı bir tarım politikası belirlemek ve onun için de, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek uygulayabileceği bir tarım rejimi kurmak gereklidir. Bu politika ve rejimde, önemle yer alabilecek noktaların başlıcaları şunlar olabilir:

Bir kez, ülkede topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. (Bravo sesleri, alkışlar) Bundan daha önemli olan ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir nedenle ve hiçbir şekilde bölünemez bir nitelik almasıdır. (Alkışlar) Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğinin, arazinin bulunduğu bölgelerin nüfus yoğunluğuna ve toprak verim derecesine göre sınırlanması gereklidir. Küçük büyük bütün çiftçilerin iş araçları artırılmalı, yenileştirilmeli ve bakım önlemleri zaman geçirilmeden alınmalıdır. Her halde, en küçük bir çiftçi ailesi, bir çift hayvan sahibi olmalıdır, bunda ideal olan öküz değil, at olmalıdır. Öküz, ancak bazı şartların henüz sağlanamadığı bölgelerde hoş görülebilir. Köylüler için, genellikle pulluğu pratik ve faydalı bulurum. Traktörü büyük çiftçilere öneririm. Köyde ve yakın köylerde, ortaklaşa harman makineleri kullanmak köylülerin vazgeçemeyeceği bir gelenek haline getirilmelidir.

Ülkeyi iklim, su ve toprak verimi bakımından tarım bölgelerine ayırmak gerekir. Bu bölgelerin her birinde, köylülerin gözleriyle görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları verimli, modern, pratik tarım merkezleri kurulması gereklidir.

Bu gün devlet yönetiminde bulunan çiftliklerdeki ve bunların yönetimi içindeki diğer tarımsal sanayi kuruluşlarındaki bazı kişiler, tarımsal çalışmaların bütün alanlarında her türlü teknik ve

modern deneylerini tamamlamış olarak bulunduğu bölgelerde en faydalı tarım usul ve sanatlarını yaymaya hazır bulunmaktadırlar. Bu, bakanlık için büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Ancak, gerek var olan gerek bütün ulusal tarım bölgeleri için yeniden kurulacak olan tarım merkezlerinin kesintiye uğramadan tam verimli çalışmalarını; şimdiye kadar olduğu gibi, devlet bütçesine ağırlık vermeksizin, kendi gelirleriyle kendi varlıklarını yönetmek ve gelişmelerini sağlayabilmek için bütün bu kurumlar birleştirilerek geniş bir işletme kurmalarını öneririm.

Bir de, başta buğday olmak üzere, bütün gıda ihtiyaçlarımızla endüstrimizin dayandığı çeşitli ham maddeleri sağlamak ve dış ticaretimizin temelini oluşturan çeşitli ürünlerimizin ayrı ayrı her birinin üretimini artırmak, kalitesini yükseltmek, üretim masraflarını azaltmak, hastalık ve zararlı böcekler ile uğraşmak için gereken teknik ve kanunî bütün önlemler zaman geçirilmeden alınmalıdır.

Orman varlığımızın korunması gereğine ayrıca değinmek isterim. Ancak, bunda önemli olan, koruma kuralları ile, ülkemizin çeşitli ağaç ihtiyaçlarını sürekli olarak karşılaması gereken ormanlarımızı dengeli ve teknik bir biçimde işleterek yararlanma konusunu akıllıca uzlaştırmak zorunluluğu vardır. Buna, Büyük Kamutayın gereken önemi vereceğine şüphe yoktur.

Sayın milletvekilleri,

Dış ticarette izleyeceğimiz ana prensip, ticaret dengemizin aktif karakterini korumaktır. Çünkü Türkiye'de ödeme dengesinin en önemli temelini bu oluşturmaktadır.

Son yılların rakamları ve geçen yılın bu güne kadar gösterdiği durum ve yön, izlediğimiz prensibin elde edilmiş olumlu sonuçlarını göstermektedir.

Kota uygulaması, belirgin anlaşma şartlarımızı kabul etmiş ülkeler için tam olarak kaldırılmıştır. Bu ülkelerden piyasanın kayıtsız şartsız ithalat yapabilmesi sağlanmıştır.

Dış ticaret politikamızın özelliği şudur: İç ve dış durumun gereklerini karşılayarak her zaman bu işlemin dönüşüne uymak.

İç ticarete gelince, bunda, en önde gördüğümüz kural, kurumlaştırma ve belirgin ticaret kuruluşları kurma ve akılcı çalışmadır.

Kesin zorunluluk olmadıkça piyasalara karışılmaz; bununla birlikte hiçbir piyasada da başı boş değildir. Sırası gelmişken Cum-

huriyetin tüccar düşüncesini de kısaca belirteyim. Tüccar, ulusun emeği ve üretiminin değerlendirilmesi için, eline ve bilgisine güvenilen ve bu güvene yaraşır olması gereken adamdır. (Bravo sesleri, alkışlar) Bu yönden ihracatla ilgili kanun, denetim konusundaki kanun, teşkilâtlandırma ile ilgili hükümler, olumlu sonuçlarını vermektedir.

İhracat mallarımız için hükûmetin yakın denetimi altında, satış kuruluşlarının kurulması önemlidir. Bunu göz önünde tutan Ekonomi Bakanlığı geçen yıl içinde, Iğdır'da, Ege ve Trakya bölgelerinde çeşitli konularla ilgili satış kooperatifleri kurmuş ve onları faaliyete geçirmiştir. Önümüzdeki yıl içinde, başta fındık olmak üzere, diğer belli başlı ürünlerimizi de ilgilendiren birlikler kurulmalıdır.

Sayın arkadaşlar,

Endüstrileşmek, en büyük millî davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ham maddeleri ülkemizde bulunan büyük küçük her çeşit sanayii kuracağız ve işleteceğiz. (Alkışlar) En başta vatan savunması olmak üzere, ürünlerimizi değerlendirmek ve en kısa yoldan, en ileri ve zengin Türkiye idealine ulaşabilmek için bu bir zorunluluktur.

Bu düşünce ile, beş yıllık ilk sanayi plânından geri kalan ve bütün hazırlıkları bitirilmiş olan birkaç fabrikayı da ivedi olarak gerçekleştirmek ve yeni plân için hazırlanmak gerekir.

Endüstrileşme karar ve hareketimize paralel olarak, bu günkü kanunlarımız da, üzerinde düşünülecek ve bazı değişiklikler eklenecek yeni hükümler gerektirmektedir. Bunların başlıcalarını şöyle özetleyebiliriz:

Sermayesinin tamamı veya büyük kısmı devletin olan ticarî - sınaî kurumların malî kontrol şeklinin, bu kurumların yapılarına ve kendilerinden istediğimiz ve isteyeceğimiz ticarî usul ve düşünce biçimine, çalışma düzenine ivedi olarak uydurulması yararlı olur. Bu gibi kurumların bu günkü usullerle çalışabilmelerine ve gelişmelerine imkân yoktur.

Elimizdeki gümrük tarifeleri kanununda da bu günkü politika ve eğilime uygun önlemler almak gereklidir.

Diğer önemli nokta, daha önce de değindiğim gibi, ülkede, özellikle bazı bölgelerde, göze çarpacak derecede önem kazanan hayat pahalılığı konusu ile uğraşmak... Bunun için bilimsel bir inceleme

yaptırılmalı ve belirlenecek nedenleri ile köklü ve plânlı şekilde uğraş verilmelidir.

Küçük esnafa ve küçük sanayi sahiplerine, ihtiyaç duydukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir kurum kurulmalı ve kredinin, normal şartlar altında, faiz oranı azaltılmaya çalışılmalıdır.

Türkiye'de devlet madenciliği, millî kalkınma çalışmaları ile yakından ilgili önemli konulardan biridir.

Genel endüstrileşme düşüncemizden başka, maden araştırma ve işletme işini, her şeyden önce, dış kredi imkânlarımızı ve döviz gelirimizi artırabilmek için sürdürmek ve buna özel bir önem vermek zorundayız.

Maden Tetkik ve Arama Dairesinin çalışmalarında gelişme göstermesini ve bulunacak madenlerin, rantabilite hesapları yapıldıktan sonra, plânlı biçimde hemen işletmeye konulmasını sağlamanız gerekmektedir. Elde bulunan madenlerin en önemlileri için üç yıllık bir plân yapılmalıdır.

Ereğli Şirketini satın aldığımızı ve Ereğli kömür havzasında rasyonel bir üretim plânının, günün sorunu olduğunu biliyorsunuz. Bunun tamamlanması çabuklaştırılarak, kömür üretimimiz kısa bir sürede en az bir misli artırılmalıdır.

Diğer yandan Maden Tetkik ve Arama Dairesinin Divriği sahasında bulduğu ve cevher oranı yüksek olan demir madeninin hemen işletilmesine geçilmeli ve Karabük demir - çelik sanayiimiz ihtiyaç plânı dışındaki bölümünün ihracatına başlanılmalıdır. (Alkışlar)

Liman işlerinde modern ve plânlı çalışma ve tarifelerde ucuzluk yapılmasının verimli sonuçları, ticarette dikkati çekmiştir. Bu yolda devam edilmesinde yarar olacaktır.

Ekonomik yapımızdaki gelişme, deniz ulaşım araçları ihtiyacını her gün artırmaktadır. Yeni sipariş edilen gemilerden bir kısmı, önümüzdeki ilkbaharda gelmiş bulunacaktır. Fakat bunlar, bu günden görülmekte olan ihtiyaca cevap verecek sayı ve büyüklükte değildir.

Yeni gemiler inşa ettirmek ve özellikle eski tersaneyi ticaret filomuz için hem tamir, hem yeni inşaat merkezi olarak faliyete getirmek için gerekli araçları sağlamak zorundayız. (Alkışlar)

Şu günlerde, yüksek Meclise, su ürünleri ve Deniz Bank hakkında bir tasarı gelecektir. Konunun yüksek ilginizi çekeceğinden şüphe etmiyorum.

Arkadaşlar,

En güzel coğrafî konumda ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye, endüstrisi, ticareti ve sporu ile, en ileri denizci ulus yetiştirmek yeteneğindedir. Bu yetenekten yararlanmalıyız. Denizciliği Türk'ün büyük millî ülküsü olarak düşünmeli ve bunu en kısa zamanda başarmalıyız. (Alkışlar, yaşa sesleri)

Ekonomik kalkınma, Türkiye'nin, hür, bağımsız, her zaman daha güçlü ve her zaman daha müreffeh bir Türkiye idealinin bel kemiğidir. Türkiye bu kalkınmada, iki büyük güç kaynağına dayanmaktadır.

Toprağımızın iklimi, zenginlikleri ve başlı başına bir varlık olan coğrafî durumu ve bir de, Türk Milletinin, silâh kadar, makine de tutmaya yaraşan güçlü eli ve millî olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda, tarihin akışını değiştiren kahramanlıklar ortaya çıkaran yüksek sosyal benlik duygusu... (Sürekli alkışlar)

Sayın milletvekilleri,

Demiryolları bir ülkeyi uygarlık ve refah ışıkları ile aydınlatan kutsal bir meşaledir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak önemle üzerinde durduğum demiryolları inşaat politikamız, amaçlarına ulaşmak için durmadan başarı ile uygulanmaktadır.

Doğu ve güneydoğu Sivas, Diyarbakır gibi büyük yerleşim yerlerine varan hatlar, geçen yıl içinde Sivas - Malatya bağlantısı ile birbirine bağlanmıştır. Zonguldak'a varmış olan hat da bu zengin kömür bölgesini İç Anadolu'ya bağlamış bulunuyor.

Sivas'tan sonra, doğuya doğru uzayıp gitmekten olan hatta ilk varış yeri olan Divrik'e ulaşmıştır. Bu kol, önümüzdeki yıl Erzincan'a ulaşmış olacaktır. Diyarbakır'dan doğuya uzanacak hattın da yapımına başlanmıştır.

Doğu demiryollarının satın alınmış olduğunu bilirsiniz. Güneyde Nusaybin'e giden hattan başka, yurt içinde bütün demiryollarının yönetim ve işletmeleri, Cumhuriyet hükûmetinin elindedir. (Alkışlar)

Demiryolları yapımlarımızın gelişmesi, İran transit yolunun gelişmesine ve motorize edilmesine de hizmet etmiştir.

İstanbul'dan başlayan Avrupa turist yolunun asfalt olarak yapımı sürdürülmektedir.

Böylece sürdürülen inşaatın, bir plân içinde, ülkenin diğer bölgelerini de içine alması, beklediğimiz millî başarı olacaktır.

Şose ve köprü yapımları gelişmektedir. Demiryolları inşa politikamızın uygulandığı yıllar içinde 78 köprü, geçişe açılmış bulunuyor. 23 köprü de inşa halindedir. Bu köprüler, her biri başlı başına birer bilim ve sanat eseri olarak yeni nesillere Cumhuriyetin armağan anıtları olacaktır. Demiryolu hatlarımızı iç bölgelere bağlayacak ve bu hatların bir an önce millî ekonomik kalkınmaya en yüksek hizmeti sağlayacak olan karayolu inşaatını önümüzdeki dönemde yoğunlaştırmak ve bir plân içerisinde genişletmek gerekir.

Her bölgenin ihtiyaçlarına göre, istasyonlarda tamamlayıcı yapıların yapılması ve çeşitli malların gereği gibi gönderilmesini sağlayacak teknik nitelikler içeren vagon sayısını artırmak zorunludur. Bunda da büyük yardımlarınızın esirgenmemesini dilerim.

Su ve imar işlerine özenle devam edilmektedir.

Posta - Telgraf - Telefon işlerimizde önemli gelişmeler vardır. Bununla birlikte, şehirlerarası telefon görüşmeleri işinin bir an önce tamamlanmasına çalışılmalıdır.

Ankara'da yeni bir radyo istasyonunun yapımına başlanmış olduğunu memnuniyetle bildiririm.

Sivil Hava Yolları İdaresi, Devlet kuruluşları arasında, modern bir idare olarak yer almıştır.

Bütün teknik şartlar ve güvenlik önlemleri içinde çalışmakta olan bu yönetimin büyük şehirlerimiz arasında en modern ulaşım yolu rolünü bir an önce yerine getirmeye başlaması ve uluslararası hatlarla ve kendi araçları ile bağlantı kurması, kısa sürede sağlanmasını beklediğimiz önemli işlerdendir.

Arkadaşlar,

Bütün Devlet kuruluşlarının canlılığı, sağlamlığı, işletilmesi yönünden büyük dikkatle üzerinde durulması gereken malî hayatımıza değinmek istiyorum.

Cumhuriyet bütçelerinin beliren ve daima güçlenmesi gereken ortak özellikleri yalnız denk oluşları değil, aynı zamanda, koruyucu, kurucu ve verici işlere her seferinde daha fazla pay ayırmakta olmalarıdır.

Bu politikamızın, millî faaliyet üzerinde derhal yaratmaya başladığı etki ile bütçe tahmin rakamlarımız, yalnız gerçekleşmekle kalmamış, her zaman fazlası ile kapanmaya başlamıştır.

1936 yılı bütçesi, gelir tahminine ve 1935 yılı gelir tahakkuklarına göre, 22 milyon fazla ile kapanmıştı. 1937 bütçesinin de bu güne kadar gösterdiği durum, aynı ümidi fazlası ile gerçekleştirecek niteliktedir.

Bu sonuç, ülke ekonomisinin gelişmesinin, halkın zenginliğe ulaşmakta olduğunu belirttiği gibi, aynı zamanda, halk için çalışan bir hükûmetin, halkın yararına olarak aldığı önlemlerin uygun olduğunu da göstermektedir.

Samimî bir bütçeye ve gerçek bir ödeme dengesine dayanan paramızın fiilî, değişmez durumunu kesin biçimde koruyacağız.

Her türlü malî yükümlülüklerimizi günü gününe yerine getirerek, Devlet saygınlığını korumak ve malî sermaye ve hisseleri koruma ve destekleme işlemleri konusunda da bütün önlemleri alarak bu hususta dikkatli bulunmak, ilkemiz olacaktır. (Alkışlar)

Devlet gelirlerinin artırılması için yeni vergilerin yürürlüğe konması yerine, düzenli bir programla var olan vergilerin uygulanması ve toplanma usullerinin yeniden düzenlenmesi gereklidir. (Alkışlar)

Son iki yıl içinde hayvan, tuz, şeker, çimento, petrol, benzin, elektrik ve ham madde resim ve vergilerinde yapılan ve her biri % 30 - 50 oranlarında olan bir vergi indirimini gerektiren vergi yükü azaltılması, üretimin özendirilmesi yönünden vatandaş ve ülke için olumlu ve hayırlı sonuçlar vermektedir.

Hayvan vergisi, buhran ve denge vergileri üzerinde de araştırmalar yapılarak bütçe dengesi temelini bozmayacak biçimde bunları giderek azaltma önlemleri düşünülmelidir. (Alkışlar)

Bundan başka, ülkemizde bulunmayan ham maddeler ve üretim maliyeti üzerinde etki yaparak, dış ülkelerin malları ile rekabeti güçleştiren her çeşit vergi ve resimlerin kaldırılması gereklidir. (Alkışlar)

Gerek bu konular üzerinde çalışırken gerek herhangi bir malî karar alırken, ilk göz önünde bulundurmamız gerekli olan konu, millî faaliyet ve millî üretim, yani verginin bizzat ana kaynağı üzerinde yapacağı etkiler olmalıdır. Maliye memurları da içişleri

memurları gibi, halkla sürekli ilişkisi olan kuruluşlardır. Bunların da halk ile ilişkilerinde halk için çalışan bir halk hükûmetinin tabiî niteliği olan, çok fazla dikkat ve ilgi göstermek ve en fazla güven ve inan vermek ilkelerinin gelişmesine özellikle özen göstermek gereklidir. (Sürekli alkışlar)

Cumhuriyet rejiminde, devlet hazinesinin çıkarının, kanunun hazine yararına koyduğu hakla, kanunun mükelleflere verdiği görevi çok dengeli bir biçimde karşılaştırmak demek olduğunu bir an hatırdan uzak tutmamak önemli bir prensibimizdir. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Tekel konusunda özen gösterilmesi gereken ana konu, bu kurumların malî tekel, ticarî kuruluş ve millî değerlendirme kurumu karakterlerinin dikkatle uzlaştırılmasıdır.

Dış ülkelere tütün satışları ve ihracat konusu, daha yakından izlenmeye değer durumdadır.

Gümrüklere gelince, bunda kuruluş çalışma yöntemlerine ve kanunî konular yönünden gerekli düzeltme önlemlerine hız verilmesi gerekmektedir. Tekel mallarının fiyatları üzerinde yapılan indirim, satışları artırmıştır.

Bu yöntemin her zaman göz önünde bulundurulması yararlı olacaktır.

Arkadaşlar,

Büyük davamız, en uygar ve en refaha kavuşmuş ülke olarak varlığımızı yükseltmektir. (Alkışlar)

Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde köklü bir inkılâp yapmış olan büyük Türk Milletinin dinamik ülküsüdür. Bu ülküyü en kısa bir zamanda başarmak için, düşünce ve eylemi birlikte yürütmek zorundayız. Bu girişimden başarı, ancak hukukî bir plânla ve en verimli bir biçimde çalışmakla gerçekleşebilir. Bu nedenle, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak, ülkenin büyük kalkınma savaşının ve yeni yapısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, ülke davalarının ideolojosini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak, kişi ve kurumları yaratmak, işte bu önemli ilkeleri en kısa sürede sağlamak, Kültür Bakanlığının üzerine aldığı büyük ve ağır görevler arasındadır. (Alkışlar)

Belirttiğim ilkeler, Türk gençliğinin beyninde ve ulusun bilincinde her zaman canlı tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca görevdir.

Bunun için ülkeyi şimdilik üç büyük kültür bölgesine ayırarak, batı bölgesi için İstanbul Üniversitesinde başlanmış olan reform programının daha köklü bir biçimde uygulanmasıyla Cumhuriyete gerçekten modern bir üniversite kazandırmak, merkez bölgesi için, Ankara Üniversitesini az zamanda kurmak gerekir. Doğu bölgesi için Van gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her aşamadaki okulları ve bunlara ek olarak üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden harekete geçilmelidir. (Alkışlar)

Bu yararlı girişimin, doğu illerimiz gençliğine vereceği verimlilik Cumhuriyet hükûmeti için en mutlu bir eser olarak kalacaktır. (Alkışlar)

Önerdiğim bu yeni girişimlerin, eğitmen ve öğretmen ihtiyacını artıracağı şüphesizdir. Fakat bu yön hiçbir zaman işe başlama cesaretini kırmamalıdır. Bakanlığın geçen yıl içinde bu yönde yaptığı deneyler, çok ümit verici niteliktedir.

Türk Tarih ve Dil Kurumlarının, Türk millî varlığını aydınlatan çok değerli ve önemli birer bilim kurumu niteliğini aldığını görmek, hepimizi sevindirici bir olaydır. (Alkışlar)

Tarih Kurumu, yaptığı kongre, açtığı sergi, yurt içinde yaptığı kazılar ve ortaya çıkardığı eserlerle, şimdiden, bütün bilim dünyasına kültürel görevini yerine getirmeye başlamış bulunuyor. (Alkışlar)

İlk resim galerimizi de bu yıl açmış bulunuyoruz.

Geçen yıl Ankara'da kurulan devlet konservatuvarının, müzikte, sahneden kendisinden beklediğimiz teknik elemanları hızla verebilecek duruma getirilmesi için, daha fazla çaba ve özveri yerinde olur. Her çeşit spor çalışmalarını Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak gerekir. Bu işte, hükûmetin şimdiye kadar olduğundan daha ciddî ve dikkatli davranması, Türk gençliğini spor bakımından da millî heyecan için özen ile yetiştirmesi, önemli sayılmalıdır.

Sevgili arkadaşlarım,

Ordu, Türk ordusu... İşte bütün ulusun göğsünü güven ve gurur duyguları ile kabartan şanlı ad. (Sürekli alkışlar) Onu bu yıl için kısa aralıklarla iki kez, büyük kütleler halinde yakından gördüm. Trakya ve Ege büyük manevralarında... Disiplinini, enerjisini, subaylarının bilgili çabalarını, büyük komutan ve generallerimizin yüksek yönetme ve yönlendirme yeteneklerini gördüm; (Alkışlar) derin övünç duydum, takdir ettim. (Alkışlar)

Ordumuz, Türk birliğinin, Türk gücü ve yeteneğinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir simgesidir.

Ordumuz Türk topraklarının ve Türkiye idealini gerçekleştirmek için yapmakta olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkânsız güvencesidir. (Alkışlar)

Uygun bir donatım programımızın hazırlanması, başarı ile ilerliyor. Bunları ülkemizde yapma amacımız gerçekleşme yolundadır. Harp endüstrisi kuruluşlarını, daha fazla geliştirmek ve genişletmek için alınan önlemler sürdürülmeli ve endüstrileşme çalışmalarımızda ordu ihtiyaçları ayrıca göz önünde tutulmalıdır. (Alkışlar)

Bu yıl içinde denizaltı gemilerini ülkemizde yapmaya başladık.

Hava kuvvetlerimiz için yapılmış olan üç yıllık program, büyük ulusumuzun içten ve bilinçli ilgisi ile şimdiden başarılmış sayılabilir.

Bundan sonrası için bütün uçaklarımızın ve motorlarının ülkemizde yapılması ve harp hava endüstrimizin de bu temele göre geliştirilmesi gerekir. Hava kuvvetlerinin aldığı önemi göz önünde tutarak, bu çalışmaları plânlamak ve bu konuyu lâyık olduğu önemle ulusun gözleri önünde canlı tutmak gerekir. (Alkışlar)

Büyük millî disiplin okulu olan ordunun, ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda bize aynı zamanda en gerekli elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine, ayrıca özen gösterilip, yardım edileceğinden şüphem yoktur.

Büyük Kamutay,

Dış politikamız, geçen yıl içinde de, barış ve uluslararası işbirliği yolunda gelişmiş ve yürüdüğümüz yolun değişmez olduğunu bir kez daha belirtmiştir.

Milletler cemiyetinin geçirmekte olduğu çetin dönemlerde, Cumhuriyet hükûmeti, bu uluslararası kuruluşa olan bağlılığını, her alanda göstererek barış idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır.

Büyük bir millî davamız olan Hatay olayının geçirdiği dönemler tarafınızdan bilinmektedir.

Milletler Cemiyeti yüksek yönetimi altında yapılmakta olan görüşmeler, Hatay halkına yaraşan mutlu ve bağımsız yönetime kavuşması yolunda amaçladığımız gayeyi sağlayacak belgelerin kabul ve imzası ile sonuçlanmıştır. (Alkışlar)

Yeni Hatay rejiminin yürürlüğe girmesine kısa bir süre kaldı.

Bu rejimi, kendileri ile dostça bir düşünce doğrultusunda işbirliği yapmış olduğumuz Fransızların, iyi niyetle ve istenen amaca ulaşmayı sağlayacak biçimde uygulamaya başlayacaklarından şüphe edilmemelidir.

Yarınki Türk - Fransız ilişkilerinin dilediğimiz yolda gelişmesinde Hatay konusunun iyi bir yönde gelişmesi, önemli bir ölçü ve etken olacaktır, düşüncesindeyiz. (Alkışlar)

Balkan politikamız, çok mutlu bir işbirliği yaratmayı sürdürerek kendisine çizilmiş olan barış yolunda her gün daha verimli sonuçlarla ilerlemektedir. (Alkışlar)

Cumhuriyet hükûmetinin doğuda uygulamakta bulunduğu dostluk ve yakınlık politikası yeni ve güçlü bir adım attı. Sadabat'ta dostlarımız Afganistan, Irak ve İran ile imza etmiş olduğumuz dörtlü antlaşma, büyük bir sevinçle kayda değer barış eserlerinden biridir. (Alkışlar)

Bu antlaşmanın çevresinde toplanan devletleri, aynı amacı sürdüren ve barış içinde gelişmeyi içtenlikle isteyen hükûmetler arasındaki işbirliğinin gelecekte de iyi sonuçlar vereceğinden emin bulunmaktayız. (Alkışlar)

Cumhuriyet hükûmetinin, komşularıyla ve diğer büyük küçük devletlerle olan ilişkilerinde uyumlu bir düzen ve gelişme göze çarpmaktadır.

Barış yolunda nereden bir çağrı geldiyse, Türkiye onu ilgi ile karşıladı ve yardımlarını esirgemedi. (Alkışlar)

İspanya olayları nedeniyle Akdeniz ve Karadeniz'de alınması gereken önlemlere, Cumhuriyet hükûmeti en geniş bir düşünce ile katıldı.

Dünyanın her yanında olduğu gibi, bizi ilgilendiren alanlarda ve bu arada Akdeniz'de barış ve dengenin korunması, bizim yakından ve ilgi ile izlediğimiz bir konudur.

Şunu da memnuniyetle söylemek isterim ki, Doğu Akdeniz ve Karadeniz suları ile Balkanlarda ve Yakın Doğuda, geçen yıl belirttiğim ilişkiler aynen sürdürülmüştür.

Geçen yıldan beri dost ve müttefik devletlerin önemli devlet büyükleriyle bizim devlet adamlarımız arasında karşılıklı ziyaretler

olmuş ve bu temaslar dostluklarımızın gelişmesine neden olmuştur. (Alkışlar)

Hükûmet bu son yıl içinde, devletlerle olan ticarî ilişkilerini, ülkenin ekonomik bünyesine uyacak antlaşma ve sözleşmeler yaparak düzenlemiştir.

Bunlar arasında Fransa, İngiltere, Almanya ve Sovyet Rusya ile imzalanan önemli ticarî anlaşmalarını özellikle belirtmek isterim. Hükûmetin dış kuruluşlarının, ekonomik kalkınma savaşımızda ilgili daireleri için bilgi ve haber alma ufuklarını genişleten yardımcı birer daire olarak çalışmalarını düzenlemek gereklidir.

Dış politikamızın belirgin özelliğini kısaca antlamış olmak için diyebilirim ki, tuttuğumuz politik yol ve hedeften ayrılmıyoruz. Son yıllarda uluslararası ilişkilerde sürekli değişiklikler olmasına karşın biz bu karışıklığın ortasında, barışseverlik dolu duygularla karşılıklı dostluklarımıza uygun hareket ediyoruz. Onların nitelik ve alanlarını genişletmeye uygun düşüncesi ile, uluslararası durum ve görevimizi göz önünde tutarak çalışıyoruz. Bu yolda, özen ile çalışmayı sürdürmenin hükûmete önereceğim en doğru karar olduğu düşüncesindeyim. (Alkışlar)

Aziz milletvekilleri,

Dünyaca bilinmektedir ki, bizim devlet yönetimimizdeki ana programımız, Cumhuriyet Halk Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler, yönetimde ve politikada bizi aydınlatıcı ana çizgilerdir. Fakat bu prensipleri, gökten indiği sanılan kitapların doğmalarıyla asla bir tutmamalıdır. Biz, ilhamlarımızı, gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya yaşamdan almış bulunuyoruz. (Alkışlar)

Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk ulusu ve bir de, uluslar tarihinin bin bir acıklı olay ve sıkıntı ile dolu yapraklarından çıkardığımız sonuçlardır.

Elimizdeki programın ruhu, bizi sadece bir kısım vatandaşlarla ilgilenmekten engeller, biz bütün Türk ulusuna hizmet ederiz. Geçen yıl içinde, parti ile hükûmet kuruluşunu birleştirmekle vatandaşlar arasında ayrılık tanımadığımızı fiilen göstermş olduk. (Var ol sesleri) Bu olayın bizim, devlet yönetiminde kabul ettiğimiz, «Kuvvet birdir ve o ulusundur» gerçeğine uygun olduğu ortadadır. (Alkışlar) Gücün tek kaynağı olan Türk Milletinin seçkin vekillerini, büyük mutlulukla, eğilerek selâmlarım. (Bravo, yaşa sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

ATATÜRK'ÜN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN
V'İNCİ DÖNEM
4'üncü Yasama Yılını Açış Konuşmaları

1 Kasım 1938

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
D. V, C. 27, Sa. 3

Not : Bu konuşma ATATÜRK'ün rahtsızlığı dolayısıyla Başbakan Celâl Bayar tarafından okunmuştur.

CUMHURBAŞKANI KEMAL ATATÜRK'ÜN T.B.M.M.'NİN V'İNCİ DÖNEM 4'ÜNCÜ YASAMA YILINI AÇIŞ NUTKU

Anayasamızın 36 ncı maddesi hükümlerine uyarak Cumhurbaşkanımız Atatürk'ten aldığım emir üzerine bu yıla ait nutuklarını okuyorum. (Alkışlar)

Sayın milletvekilleri,

Hepinizi sevgi ve saygı ile selâmlarım...

Geçen yıl aziz Kamutay arkadaşlarıma ulus ve ülke için ne gibi verimli işler başarmak istediğimizi açıklamıştım. Bu gün de bunlardan hangilerinin bu yıl içinde yapıldığını bildirmek isterim.

Sayın arkadaşlarım,

Her şeyden önce size kıvançla arz edeyim ki ulus ve ülke geçen yılı tam bir huzur ve sükûn içinde yükselme ve kalkınma çalışmaları ile geçirmiştir.

Uzun yıllardan beri süregelen ve zaman zaman gergin bir şekil alan Tunceli'ndeki toplu haydutluk olayları belli bir program içindeki çalışmalar sonucu kısa bir sürede ortadan kaldırılmış, bölgede bu gibi olaylar bir daha tekrarlanmamak üzere tarihe aktarılmıştır. (Bravo sesleri)

Cumhuriyetin getirdiği bütün iyiliklerden yurdun diğer evlâtları gibi oradakiler de tam anlamı ile yararlanacaklardır.

Özel idare ve belediyelerin bu yılki çalışmaları, geçen yıllardakinden çok daha verimli olmuştur.

İmar işlerinde belediyeleri hukukî açıdan aydınlatmak, onlara önderlik etmek, çalışmalarını izlemek ve denetlemek üzere merkezde bir teknik büro kurulması, yol ve yapı konusunda işlerin ve istimlâk işlemlerinin ivedilikle yürümesini sağlayacak değişikliklerin yapılması, Belediyeler Bankasının imar işlerinde yardımını genişletmesi, çiftçi mallarının güvenliğini korumak ve tarımsal suçları hızla ortaya çıkarıp suçluların cezalandırılması konularında yüksek Kamutaya sunulmak üzere birer kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Büyük Meclisin onayına sunulmuş olan yeni nüfus kanununun kabulü ve uygulanması nüfus işlerinin daha modern ve düzenli bir biçimde yürütülmesini sağlayacaktır.

Sayın arkadaşlar,

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, kendisine verilen sağlık ve sosyal yardım görevleri ile iskân ve göçmen işlerini yüksek Meclisin kabul buyurduğu ödenek içinde başarı ile sürdürmüştür.

Bu yılın ilkbaharında, Orta Anadolu'da, özellikle Kırşehir ve Yozgat bölgesinde bir kısım köylerimizi yıkan ve aziz vatandaşlarımızdan bazılarının ölümüne neden olmakla bizi çok üzen bir deprem olmuştu. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve aynı zamanda bu işle görevlendirilen Kızılay Derneği felâkete uğrayan vatandaşlarımızı korumak için zaman geçirmeden gereken önlemleri almışlardır.

Bu alanda yapılmasına karar verilen 2 114 evden bir kısmı bitmiştir. Bir kısmının da yapımı ilerlemektedir. Bu hizmet ve çalışmaları memnuniyetle bildirmek isterim.

Yüce saylavlar,

Ülkede var olan huzur ve güvenliğe paralel olarak adalet organları da düzenle işlemektedir.

Suçüstü olaylarla ilgili kanunun uygulanmasından elde edilen iyi sonuçlardan örnek alınarak, bu kanun, ağır cezalı suçları da kapsamına almıştır.

İnkılâbımızın devamlılığını sağlamak için yeni kanunî önlemler alınmıştır. Bu amaçla Türk Ceza Kanunundaki Devletin manevî kişiliğine ve Devlet güçlerine karşı olan suçlar daha ağır cezalara bağlanmıştır.

Cezaevlerinin terbiye, iyileştirme ve iş temellerine göre düzenlenmesi yolundaki güzel çalışmaların genişletilmesi, doğru yoldan saparak hürriyetini kaybetmiş olan binlerce vatandaşı topluma yararlı birer vatandaş olarak yeniden kazandırmaktadır.

Sayın milletvekilleri,

Devletin ekonomik alandaki yapıcı ve yaptırıcı gücü ve prensibinin tarımsal işlerimize de uygulanması yolunda bir örnek olmak üzere tüzelkişiliğe sahip Ziraat İşletmeleri Kurumu kurulmuştur.

Geçen yılki nutkumuzda :

«Millî ekonomimizin temeli tarımdır. Bunun içindir ki, tarımda kalkınmamıza büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yapılacak programlı ve pratik çalışmalar bu amaca ermeyi kolaylaştıracaktır. Fakat bu önemli işi isteğe uygun bir biçimde amacına ulaştırmak için, ilk önce, ciddî etütlere dayalı, bir tarım politikası belirlemek ve bunun için de her köylünün ve bütün vatandaşların, kolayca kavrayabileceği ve severek uygulayabileceği bir tarım rejimi kurmak gereklidir.» öğüdünde bulunmuştuk.

Bununla ilgili incelemeler bitirilmiştir.

Cumhuriyetin on beşinci yılı plânlı, sistemli tarım ve köy kalkınmasının başlangıcı olmalıdır.

Sayın arkadaşlar,

Ekonomik işlerimiz normal gelişme yolunu izlemektedir.

Bu yıl da üretimin, takasın ve kredinin düzenlenmesi ile sanayileşme ve kurumlaşma alanlarında olumlu sonuçlar alınmıştır.

Maden Tetkik ve Arama işleri ile maden işletmeleri, programlarına göre geliştirilmektedir.

Dış ticaret politikamızın durumu, millî ve uluslararası konjonktüre uyarak, karşılıklı yarar ve izin alınması temeline bağlı kalmakta süreklilik göstermiştir.

İhracatın denetlenmesi ve ihraç mallarımızın standart olması yolundaki çalışmalar yürümekte ve iyi sonuçlar elde edilmektedir. Bu yıl yeniden birtakım ihraç mallarımız daha denetlenecek mallar arasına girmiştir.

Böylece ihracatımızın ve ihracattaki saygınlığımızın yükselttiğini gördüğümüz bu usulün alanı genişletilmektedir.

Halkımızın güzellik yeteneğini belirten ve her günkü ihtiyaçlarımızın büyük bir kısmını karşılayan el ve ev küçük sanatkârlarının Cumhuriyet rejiminde kendilerine yaraşan yere yükseltilmesi gerekir. Bunun için özendirmelerin yapılmasını ve bu konudaki tasarının bir an önce görüşülmesini önermeyi uygun bulurum.

Geçen toplantı döneminde yüksek Meclisin kabul buyurduğu «Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilerek kurulan İktisadî Teşekküllerin kuruluşları ile yönetim ve denetimleri» ile ilgili kanunun uygulanması için organizasyona başlanmıştır.

Ülkenin çeşitli yerlerinde kredi ve satış kooperatiflerinin ve birliklerinin kurulması sürdürülmüştür. Bu arada Karadeniz Bölgesinde fındık ürünü için beş kooperatif ve bunlar için merkezi Giresun'da olmak üzere bir birlik kurulmuştur.

Küçük esnafa ve küçük sanayi sahiplerine ihtiyaç duydukları kredileri sağlamak üzere Halk Bankası ve Halk Sandıkları kurulmuştur.

Kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasının ekonomik alandaki önemli etkisi bilinmektedir. Büyük Millet Meclisinin kabul buyurduğu kanun ile faiz hadlerinin indirilmesini memnuniyetle karşılarım.

Büyük Millet Meclisi Denizbank'ı kurmakla çok yerinde bir girişimde bulunmuştur.

Birinci beş yıllık sanayi plânımız başarı ile bitmek üzeredir. Buna ek olarak, üç yıllık bir maden işletme programı hazırlanmış ve uygulanmasına başlanmıştır. Bu üç yıllık maden programının büyük bir kısmını içine alarak ve şeker endüstrisini de genişleterek makine, kimya, gıda maddeleri, toprak ve su ürünleri, ev yakıtları sanayii ile liman inşası, taşıma araçlarının çoğaltılmasını ve deniz işleri için duyduğumuz ihtiyaçları da içeren ve belirten dört yıllık üç numaralı yeni bir program yapılmış ve açıklanmıştır.

Bu plân için harcanacak para 85 ilâ 90 milyon lira arasında sanılmaktadır. Bununla ilgili kredinin sağlandığı bilinmektedir.

Ülke için faydalı olan her girişimi yüksek bir vatanseverlik duygusu ile destekleyen ve koruyan değerli Kamutayın bu plân için de yardımlarını esirgemeyeceğine şüphem yoktur.

Sayın milletvekilleri,

Ülkenin imarı ve kalkınması yolunda çok önemli görevler alan Cumhuriyetin Bayındırlık Bakanlığının içindeki çalışmalarının en üst düzeyde verim vermiş olduğunu görmekteyim.

Kullanıma açılan büyük köprülerin bu yıl 115'e vardığını hatırlatır ve sayıların ihtiyaca uygun olarak hızla çoğaltılmasını dilerim.

İstanbul'dan başlayan Avrupa turistik asfalt yolunun birinci kısmı bitirilmiştir ve son kısımlarının yapımı sürdürülmektedir.

Ülkenin genel su politikasının büyük önemi üzerinde durmaktayız. Geçen dönemde kabul buyurduğunuz bir kanun ile Adana ova-

sının sulama işlerine hız verilmiş olmasını sevinçle bildiririm. Diğer su işlerimiz de program içinde yürütülmektedir.

Geçen yıl yapılmasına başlandığını bildirdiğim radyo merkezi stüdyosu tamamlanmıştır.

Şirketlerden elimize geçen demiryollarının yenileştirilmesi, sabit ve değişken aletlerin her türlü ihtiyacı karşılayacak biçimde tamamlanmasına çalışılmaktadır.

Ülkede taşımacılık kapasitesi artmaktadır. Çeşitli malların gönderilmesini kolaylıkla sağlamak için yeni taşıt araçları sipariş edilmiş ve 3 numaralı programda da bu konuya ayrıca yer verilmiştir.

Geçen yıl Divriğ'e ulaştığını gördüğümüz demiryolunun, bu yıl Erzincan'a vardığını ve önümüzdeki yıl içinde de Erzurum şehrine ulaşacağını kıvançla müjdelerim.

Arkadaşlar,

Maliyemizde denk bütçe, sağlam ödeme, vergi sistemlerini mükellef yararına iyileştirme, hafifleştirme ve millî paranın istikrarını koruma prensipleri tam bir bağlılık ve başarı ile izlenmekte ve uygulanmaktadır.

Halkın ve çiftçinin vergi yükünü hafifletme yolunda öteden beri güdülen prensibin, imkânların elverdiği oranda uygulanması bu yıl da sürdürülmüştür.

Gelir ve dengeleme vergilerinde, yünlü ve pamuklu kumaşların tüketim vergisinde ve hayvan vergilerinde indirim yapılmış, hayvan vergisinin at ve katıra ait kısmı ile tıbbî ve ilâç maddelerinden tüketim vergisi tamamen kaldırılmıştır.

Bir kısım vergilerde yapılan önemli indirimlere karşın tahsilât, gelir tahminlerine göre geçen yıl da 29 milyon lira bir fazlalık göstermiştir.

Bu yılki tahsilâtın da tahminlerden fazla olacağı umulmaktadır.

Ekonomik alandaki gelişmeye uygun olarak her zaman bütçe tahminlerini aşan Devlet gelirinin sürekli artışı, bir yandan vergi indirimlerini belirgin bir program içinde gerçekleştirmeye, diğer yandan çeşitli alanlardaki verimli işlere ve millî savunma hizmetlerine daha çok pay ayırmaya imkân vermektedir.

Sanayi Teşvik Kanunundan yararlanan kuruluşlara dış ülkelerden getirdikleri ham maddelerle, makine, âlet ve avadanlıklar

için verilmiş olan gümrük bağışıklığı kaldırılarak, adı geçen kanundan yararlanan ve yararlanmayan bütün sanayi mensubuna geçerli olmak üzere, bu çeşitli ham maddelerle, makine, âlet ve avadanlıkların gümrük resimlerinin çok düşük bir sınıra indirilmesi ve makine, âlet ve avadanlıklar için muamele vergisi bağışıklığının kabul edilmesi, ülke sanayii için iyi sonuçlar verecek bir önlem olmuştur.

Bir kısım vergilerimizin tarh ve toplama yöntemlerinin düzeltilmesi ve uygulamada sadelik ve birlik sağlanması amacı ile hazırlanarak yüksek Kamutaya sunulan tasarının bir an önce çıkarılmasını dilerim.

Sayın arkadaşlarım;

Tekel kurumunun malî tekel, ticarî kuruluş ve malî değerlendirme kurumu karakterini kazanması için gerekli önlemler alınmakta ve istenilen sonuç elde edilmektedir.

Çok değerli ve güzel ürünlerimizden biri olan tütünün, tarımsal uygulamalarını düzeltmek, çiftçinin ürünlerini değerlendirmek ve değer fiyatıyla satmak açısından aydınlatmak ve korumak, tütünlerimizi dünya piyasalarına daha çok tanıtarak ihracatını en son sınırına çıkarmak yolundaki çabalar iyi sonuçlar vermektedir.

Diğer tekel maddelerinin üretim ve tüketiminde gelişmeler görülmektedir.

Sevgili arkadaşlarım,

Yüksek öğretim gençlerini, istediğimiz ve ihtiyaç duyduğumuz gibi millî bilinç sahibi, modern kültürlü olarak yetiştirmek için İstanbul Üniversitesinin gelişmesi, Ankara Üniversitesinin tamamlanması ve Doğu Üniversitesinin yapılan çalışmalarla belirlenmiş olan kurallar içinde, Van Gölü civarında kurulması çalışmaları, hızla ve önemle sürdürülmektedir.

Geçen yıl deneylerinin ümit verici nitelikte olduğunu gördüğüm eğitmen okulları çok iyi sonuçlar vermiş ve eğitim kadrosuna bu yıl 1 500 kişi daha eklenmiştir.

Önümüzdeki yıllar içinde bu sayının artırılacağı şüphesizdir.

Türk Tarih ve Dil kurumlarının çalışmaları övünülecek değer ve nitelik göstermektedir. Tarih tezimizi, reddedilmez kanıt ve belgelerle bilim dünyasına tanıtan Tarih Kurumu, ülkenin çeşitli yerlerinde yeniden kazılar yaptırmış ve uluslararası toplantılara başarı

ile katılarak verdiği bildirilerle yabancı uzmanların ilgi ve övgülerini kazanmıştır.

Dil Kurumu en güzel ve verimli bir iş olarak türlü bilimlerle ilgili Türkçe terimleri tespit etmiş ve böylece dilimiz, yabancı dillerin etkisinden kurtulma yolunda önemli adımını atmıştır.

Bu yıl, okullarımızda eğitimin Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olmasını kültür yaşamımız yönünden önemli bir olay olarak nitelemek isterim.

Türk gençliğinin kültürde olduğu gibi, spor alanında da amacına ulaşması için yüksek Kamutayın onaylandığı Beden Terbiyesi Kanununun uygulanmasına geçildiğini görmekle kıvançlıyım.

Sayın arkadaşlarım,

Vatanın ve rejimin koruyucusu olmakla kalmayıp, en geniş ve gerçek anlamı ile bir barış etkeni ve bir eğitim ve öğretim ocağı olan yenilmez ordumuzun geçen yıl da belirttiğim ve açıkladığım gibi, son sistem silâh ve motorlu araçlarla donatılması yolundaki çalışmalara hız verilmiştir. (Bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

Geçen yıl büyük Kamutayın kabul buyurduğu ödenek ile bir genel silâhlanma programı yapılmıştır. Uygulaması ilerlemektedir.

Deniz kuvvetlerimizin güçlenmesi için gerekli olan savaş gemilerinin küçük bir kısmı sipariş edilmiştir. Büyük bir kısmı da sipariş edilmek üzeredir. (Alkışlar)

Bu arada var olan gemilerimizin daha kusursuz bir duruma getirilmesi için önlem alınmaktadır.

Bu yıl Gölcük savaş tersanemizin yapımına başlanacaktır.

Hava programımızda önlemler uygulanmaktadır.

Şanlı adını andıkça gönlümüzde sevinç ve sonsuz gurur duyduğumuz değerli ordumuz bu yaz doğu bölgesinde doğanın en çetin ve sert şartları içinde yaptığı manevralarda her gün artan gücünü ve yeteneğini bir kez daha göstermiştir. (Şiddetli alkışlar)

Çok değerli komutan ve subaylarımızla kahraman erlerimizi, huzurunuzda övünerek ve övgü ile selâmlarım, (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Sayın milletvekilleri,

Dış politikamızın son yıl içindeki gelişmeleri geçen yıl ana niteliklerini belirttiğim kurallar içinde gelişmiştir.

Son aylar içinde barış, çetin bir sınav geçirdi. Şimdi süresini ancak bir zaman sonra anlayabileceğimiz yeni bir sessizlik dönemi içindeyiz.

Barış, ulusları refah ve mutluluğa eriştiren en iyi yoldur. Fakat bu kavram bir kez ele geçirilince sürekli özen, ilgi bekler ve her ulusun ayrı ayrı hazırlığını gerektirir.

Ülkemizin her gün daha çok güçlenmesini sağlamak için her alanda her türlü ihtimale karşı koyabilecek bir durumda bulunmak ve dünya olaylarının bütün gelişimini büyük bir dikkatle izlemek, barışsever politikamızın dayandığı kuralların başlıcalarıdır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Ulusların güvenliği, ya iki taraflı ya da çok taraflı genel ve ortak anlaşmalarla, uzlaşmalarla sağlanabilir diye kesin nitelikte ortaya atılan ve her biri diğerlerine ters düşen prensipler, barışın korunması için bizim yönümüzden kesin ve doğru sayılamaz ve doğru olamaz. (Bravo sesleri) Bunların her birini coğrafî ve politik gereğe ve duruma göre kullanarak barış yolundaki dikkatli davranışlara uydurmak her ulus için ayrı ayrı bir görevdir.

Cumhuriyet hükûmeti bu gerçeği görmüş, uygulamış, en yakın komşuları ile olduğu kadar en uzak devletlerle olan ilişkilerini, dostluklarını, anlaşmalarını ona göre düzenlemeyi bilmiş ve böylece dış politikamızı sağlam kurallara dayandırmıştır. (Alkışlar)

Balkan politikamız, Balkan devletlerinin ayrı ayrı ve ortak yararlarının en açık bir belirtisidir. Balkan uluslarından her birinin ayrı ayrı güçlenmesi de barış yolundaki dinamik düşünce biçiminin fiilî bir örneğidir.

Burada sevinçle belirtmek istediğim bir olay, Balkan uluslarının birbirleriyle tam anlamı ile yakınlaşmalarına güçlü bir neden olmuştur. Ve yarın için de ümitlerle dolu bir eserdir. Selânik'te Balkan Antlaşması devletleri adına Konsey Başkanı ve Sayın Yunan Başbakanı General Metaksas ile Sayın Bulgar Başbakanı Mösyö Köseivanov arasında imza edilmiş olan anlaşmadan söz etmek istediğim anlaşılmıştır. Bu anlaşma, barış yolundaki sürekli çabalarımızın ve Balkan devletlerinin izlemeyi sürdürdükleri sağlam politikanın iyi bir biçimde ortaya çıkmasıdır. (Bravo sesleri)

Yine aynı gerçekler, aynı dinamizm ve aynı yüksek amaçlar, Sadabat Antlaşması hükümleri ile, ilgililerin geçmişten miras kalmış boş inanışları bir anda yıkarak ilişkilerini yeni ve verimli temellere dayandırmayı bildiklerini göstermiştir.

Türkiye'nin diğer devletlerle olan ilişkileri geçen yıl açıklıkla belirttiğim yolda dostça gelişimler izleyerek ilerlemeyi sürdürüyor.

Hatay sorununun son yıl içinde geçirmiş olduğu evreleri bilmektesiniz.

Bu millî davayı bir Türk - Fransız dostluk anlaşması ile sonuçlandırmak yolundaki çalışma başarı ile sona erdi.

Türk ve Fransız askerlerinin geçici ve ortak işgali, bu anlaşmanın açık belirtisi oldu. Bu nedenle sükûn yerleşti ve seçimler tamamlandı. Sonunda Hatay, Millet Meclisine ve bağımsızlığına kavuştu. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar) Bağımsız Hatay devleti bu gün güvenlik güçlerini düzenlemek ve ülkenin iç güvenliğini de kendi kendine sağlamakla uğraşmaktadır. Bunun da yakında başarılacağını ümit ediyoruz.

Geçen yıl «Yarınki Türk - Fransız ilişkilerinin dilediğimiz yolda gelişmesine Hatay işinin iyi bir yönde gelişmesi temel bir ölçü ve unsur olacaktır» demiştim. Doğrusu, Hatay işindeki Türk - Fransız anlaşması iki devlet arasındaki ilişkileri çok dostça bir duruma getirmiştir.

Hatay işinde sağlanan sonuçların devamlılığı, Türk - Fransız dostluğunun da gelişme ve berraklaşmasında temel oluşturacağı düşüncesindeyim.

Cumhuriyet hükûmeti geçen yıllardaki çeşitli devletlerle ekonomik ilişkilerini düzenleyen sözleşme ve anlaşmalar imza etmiş bulunuyor. Bu arada İngiltere hükûmeti ile yapılan ticaret anlaşması ve aynı zamanda 16 milyon İngiliz liralık bir ticarî silâh kredisi sözleşmesini belirtmek isterim ki aslında bununla ilgili kanun yüksek onayına sunulmuştur.

Birkaç gün önce ülkemizi ziyaret eden Almanya'nın seçkin Ekonomi Bakanı Bay Funk ile 150 milyon marklık bir kredinin esaslarında anlaşmaya varılmıştır. Ayrıntılar yakında iki hükûmet arasında belirlenecektir.

Bu kredi anlaşmalarını, ülkemizin malî saygınlığına karşı gösterilen ciddî güvenin ve dış politikamızdaki dürüst gelişmelerin sonucu olarak düşünmek gerekir. (Bravo sesleri)

Hükûmetin imzaladığı sözleşmeler içinde hukukî alanda çeşitli anlaşmalar bulunduğu gibi, egemenliğe kavuşan dost Mısır devleti ile imzalanan bir de dostluk ve konsolosluk sözleşmesi bulunmaktadır.

Büyük komşu ve dostumuz Sovyet Birleşik Cumhuriyeti ile geçen yıl içinde yeni bir sınır anlaşması imza edilerek iki ülkenin sınır ilişkileri bu şekilde iki tarafın deneylerinin gösterdiği sağlam temellere bağlanmıştır. Bu anlaşmanın yakında yürürlüğe konulması beklenmektedr.

Yine geçen yıl içinde, İtalya hükûmeti, Montrö'de imza edilen ve devletlerin katılımına açık bırakılan Boğazlar Antlaşmasına katılmış ve bu büyük komşu ülkenin bize karşı olan dostça tutumuna ülkemiz de aynı dostça duygularla karşılık vermiştir.

Büyük Kamutay, şimdiye kadar olduğu gibi bütün işlerinizde başarılar dilerim. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

İNDEKS

Abilof, İbrahim, 78
Abdullah Paşa, 18
Abdülmecid, 117
Adalet, 67-69,102-103,135,144,152,176,183,191,223,234,250
Adalet Bakanlığı, 68-69
Adana, 38,45,67,133-134
Adapazarı, 54
Adil Bey, 22-23
Afganistan, 57,79,113,132,145,154,164,177,228,245
Afyonkarahisar, 23,45,87,132
Ahmet İzzet Paşa Hükümeti, 3
Ali Fuat Paşa, 19
Ali Galip Bey, 23-24
Ali İhsan Paşa, 8,18
Ali Kemal Bey, 9-12
Ali Nadir Paşa, 18
Ali Rıza Paşa, 24,26,28,31,35,41-44
Akdağmadeni, 54
Allenbi (General), 18
Almanya, 32,84-85,137,165,246,257
Amasya, 4,31,33,94
Amerika, 43,84-85,145,165
Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, 26,31-32,88,129
Ankara, 40,44-48,115,131-132,191,213
Ankara Antlaşması, 80,132,144,176,213
Ankara Üniversitesi, 224,243,254
Antakya, 228
Antalya, 16
Anzavur, 45,54
Aralov, 78
Ardahan, 21,55,133
Arjantin, 165
Arnavutluk, 83,164
Artvin, 21,55,133,226

Atina, 4,37
Avusturya, 137
Ayasofya, 128
Aydın, 6,16,38
Azerbaycan, 57,77-78,132
Azınlıklar, 21,38,66
Bağımsızlık, 4-8,11,17,21-22,27,38,48,53,55,57-58,60-61,65,68,72-73,75,81,83,94,113, 120-121,127,129-130,135-136,171
BalkanAntlaşması, 213,356
Barış, 94,113,134-135,154-155,164,172,177,184,191,196-197,201,206-207,213,217, 228,244-246,256
Basın, 76,150,161,192
Bayındırlık, 71-72,96,107,135,144,166,212,218,234
Bayındırlık Bakanlığı, 72,105-106,252
Biga, 45,54
Bilecik, 86
Bolu, 54
Bozulyük, 86
Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti, 78
Bulgaristan, 83,154,164,207
Bursa, 33,134
Canik, 4
Cannes Konferansı, 84
Cemal Paşa, 28-29,33,35,41
Cemaleddin Çelebi Efendi, 90
Cenova Konferansı, 84
Cerablus, 2
Cevad Paşa, 7,41
Cevdet Paşa, 68
Cezaevleri, 69,99,250
Clemenseau, 31
Cumhuriyet Halk Partisi, 246
Çekoslavakya, 145
Çerkez Ethem, 54
Çerkezler, 21
Çin, 84,137
Çocuk Esirgeme Kurumu, 97,175
Çorum, 23-24
Danıştay, 97
Demirci Mehmet Efe, 54
Demiryolları, 71-72,105-106,144,152,162,178,185,202,212,217,225,239,240,253

Deniz Bank, 239,252
Dersim, 217
Devlet Bankası, 186
Devlet Demiryolları İşletmesi, 185
Din, 76,111
Divrik, 238
Doğu Sorunu Konferansı, 85
Dumlupınar, 86,132
Duvazo, 44
Dünya Savaşı, 20,28,30,67,83-84,97,115,128
Düzce, 54
Eba Eyyübi Ensari Halid Hazretleri, 82
Edirne, 21,134
Edward VIII, 228
Egemenlik, 6,21-22,28,45,48-49,53,56,65,81,96,111,119,121-122,130,137,144,150
Eğitim, 74-75,108-110,112,135,143,153,163,179,180,184,206,224,242,254
Ekonomi, 69-71,81,103-104,108,135,151-152,155-156,161,184,189,195,201,205,
219,223,239,241,253
Elazığ, 27
Elcezire, 86,115
Emlak ve Eytam Bankası, 176
Erganî, 212,226
Ereğli, 238
Ermenistan, 17,19,27,30,54-55,57,77,132-133
Ermeniler, 29,36,41-43,47,54,132
Erzincan, 13
Erzurum, 9,13,15,19,40,142
Erzurum Kongresi, 3,20-22,25-26,32
Eskişehir, 45,87
Ferit Paşa, 5-6,14-15,19,22-29,31,37,39,44-45,49
Fransa, 30,32,45,54,80,84-85,128,132,145,164-165,229,245-246,257
Frunze, 78
Fuad Bey, 90
Funk, 257
Galip Bey, 23
Gaziantep, 38,55,67
Gerede, 54
Geyve, 46
Giresun, 95
Göçmenler, 67,176,225,234,250
Gümrük, 70-71,237,242

Gürcistan, 57,77-78,132
Güzel Sanatlar, 212,218,224,243
Hacı Hayali Efendi, 90
Hakkari, 141
Halep, 21
Halk Bankası, 252
Hamza Hayati Bey, 90
Harita Dairesi, 117
Hasan Tahsin Bey, 90
Hatay, 244-245,257
Havas, 5-6
Hendek, 54
Hıfzıssıhha Kurumu, 100
Hilafet, 6-8,17-19,20,23,33,35-38,46,48,50,53,54,117,131
Hollanda 145
Hukuk Fakültesi, 69
Ilgın, 54
Irak, 57,164,196,245
İçişleri Bakanlığı, 94-95,99
İhsan Paşa, 16
İktisadî Teşekküller, 251
İktisat Bakanlığı, 71,104
İngiliz Muhipleri Cemiyeti, 4
İngiltere, 6-8,11,13-14,16-20,29-30,38,41-42,44-47,57,80,84-85,128,164,246
İnönü Savaşları, 86,88,132
İran, 57,79,113,145,154,163-164,177,245
İrtica, 149,151,159
İskenderun, 21,228
İslam Kültür Merkezi, 111
İspanya, 145,245
İstanbul, 3-8,10,13-17,19,22-24,30,32-38,40-41,44-50,53-54,56-57,83,95,115,128, 130,134
İstanbul Üniversitesi, 243,254
İstiklal Mahkemeleri 56,59,89
İsveç, 145
İtalya, 44,47,80,128,145,164-165,177,258
İtilaf Devletleri, 3-5,7,15,18,25,27,29-30,33-34,36,41-42,45-49,53-54,57-58,66,79-80
İttihat ve Terakki Cemiyeti, 29-30
İzmir, 5-7,16-17,41,43,45,128,134
Jandarma, 66,95,97,183,189
Japonya 84

Kabil, 79
Kabotaj, 161
Kadıma, 21
Kafkas, 57,114
Kapitülasyonlar, 70,100
Karabük, 238
Karaman, 54
Karayolları, 106,159,225,240
Kars, 21,55,95,133,142
Kars Antlaşması, 78,114
Kayseri, 95
Kelloğ Antlaşması, 177
Kerkük, 21
Kızılay, 88,96-97,162,175,250
Kilikya, 17,46-47
Koçgiri, 66
Konya, 44,54
Konservatuvar, 224,243
Kooperatif, 184,225,237,252
Köseivanov, 256
Kültür, 75,111-112,202,212,219,235,243,255
Kültür Bakanlığı, 213,242
Kürtler, 23
Kütahya, 87
Kütüphane, 109,111
Lehistan Cumhuriyeti, 145
Liman, 71,106,218,226,238,252
Liyon, 32
Londra, 206
Londra Konferansı, 58,80,86
Lozan Antlaşması, 113-114,127,145-146,154
Macaristan, 191,196,207
Maden, 71,152,161,218,226,238,252
Maden Tetkik Arama Kurumu, 238,251
Malatya, 23
Maliye, 70,73-74,107-108,142,155,165-166,178,185,190,195,202,206,212,219,226-227, 240-241,253
Mamahatun, 14
Malta, 8,60,80,90
Maraş, 38
Meclisi Mebusan 4,26,28,33-35,40-45,48-49,53,60

Medrese, 111
Mehmet Şükrü Bey, 23
Metalkeas, 256
Merkez Bankası, 178,190
Mısır, 111,257
Milen, 42
Milletler Cemiyeti, 145-146,154,217,244
Millî Eğitim Bakanlığı, 75,108-110,112
Misakı Millî, 65,80-82,115,119-122
Mondros, 3,18,20,27,36,58,128
Montrö Antlaşması, 228,258
Moskova, 57
Moskova Antlaşması, 77,113,114
Mudanya Antlaşması, 133
Muhittin Paşa, 23-24
Musul, 21,38,145,154
Müdafaai Hukuku Milliye, 9-11,97
Mülteciler, 67,101
Müzik, 212-213,218,243
Nesturi, 141
Nowil, 23-24
Nureddin Paşa, 16,18
Nüfus, 67,97-98,250
Ordu, 65,81,85-89,93,107,114-117,131-132,135,142,149,155,165,177,184,189,219, 227,243-244,255
Orman, 71,104,179,236
Paris, 6,12,31,80,85,131
Paris Konferansı, 9,16-17,27
Paşaeli, 134
Pontus, 4,17,94,115,133
Posta Telgraf ve Telefon, 66,96,98,225,240
Radyo, 219,240,253
Reddi İlhak, 10-11
Reuter, 5-6
Rıza Paşa, 39
Romanya, 164,207
Rumlar, 4,16,29,36,38,47,94
Rusya, 30,57,77-79,81,84-85,113,132,137,145,154,163,177,191,196,206,228,246,258
Sadabat Antlaşması, 245,256
Sadık Bey, 6
Sağlık, 66,99-101,116,143,151,162,179,183,212,234,250

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 96,234,250
Said Molla, 4-5
Sakarya, 87,132
Saldırganın Tarifi Antlaşması, 206,207
Salih Paşa, 31-33,37,44
Sanayi, 206,211,218,226,234,236-238
Sanayi ve Maden Bankası, 179
Selahaddin Bey, 90
Selanik, 37,256
Sevr Antlaşması, 57-58,78-80,131
Sırbistan, 84
Sırp Hırvat Sloven, 154,164
Silahları Bırakma Konferansı, 201,206
Sivas, 9,10,13,23-24,27,39,54
Sivas Kongresi, 22,24-26,29,32,129
Sivil Hava Yolları İdaresi, 240
Sosyal Yardım, 67,101-102,162
Söğüt, 86
Spor, 243
Sulama, 179,185,218,225,240,252-253
Sultan Ahmet Han, 79
Suriye, 57,97,164,178
Süleymaniye, 21
Şefik Paşa, 23
Şehircilik, 233
Şerif Paşa, 22-23
Şer'iye Vekaleti, 76-77,111-112,114
Şevket Turgut Paşa, 6,11-12
Şevki Paşa, 16
Talim ve Terbiye Dairesi, 163
Tarım, 71,104,143,151,162,179,184,190,202,205,211-212,225,234-236,251
Tayyare Cemiyeti, 155,165
Tekel, 73,242,254
Telif ve Tercüme Kurulu, 109
Teşkilatı Esasiye Kanunu, 55,65,119
Tevfik Paşa, 38
Tıp Fakültesi, 224
Ticaret, 70,104,143,151,184-185,190,202,211,226,234,236-237,246-251
Tiflis, 78,114
Tiyatro Akademisi, 224
Tokat, 4,94

Trabzon, 40,133
Tunceli, 233,249
Türk Dili ve Tarihi, 180,202,212,218,224,243,254-255
Türkiye Büyük Millet Meclisi, 32-39,42,53-56,58,60,65,80,82,89,90,117,123,159,161
Ukranya, 78,132
Ulukışla, 46
Urfa, 38
Üniversite, 110,206,242-243,254
Van, 243,254
Vakıf Bakanlığı, 112
Vakıflar, 77,111-112
Venizelos, 34,37
Washington Konferansı, 84
Weimar, 32
Withalli, 44
Yakup Şevki, 8
Yargıtay, 59
Yaver Paşa, 18
Yenişehir, 86
Yozgat, 54
Yugoslavya, 83-84,207,228
Yunanistan, 9,38,41-42,45,54-55,66,80,86-87,114-115,164,191,196,207
Yüksek Ziraat Enstitüsü, 205
Zile, 54
Ziraat Bankası, 71,100,103,226
Ziraat İşletmeleri Kurumu, 250